

**KUZEY KIBRIS
TÜRK CUMHURİYETİ'NİN
DÜNÜ, BUGÜNÜ,
YARINI**

EDİTÖR

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ANKARA 2021

**TÜRKİYE
BAROLAR
BİRLİĞİ**

**ULUSLARARASI
KIBRIS
ÜNİVERSİTESİ**

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 397

*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin
Dünü, Bugünü, Yarını*

ISBN: 978-605-7848-47-5

© Türkiye Barolar Birliği
Nisan 2021, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Ođuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokađı No: 8
06520 Balgat - ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)

Faks: 312 286 55 65

www.barobirlik.org.tr

yayin@barobirlik.org.tr

Baskı

Şen Matbaa

Özveren Sokađı 25/B

Demirtepe-Ankara

(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

***KUZEY KIBRIS
TÜRK CUMHURİYETİ'NİN
DÜNÜ, BUGÜNÜ,
YARINI***

EDITÖR

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ANKARA 2021

**TÜRKİYE
BAROLAR
BİRLİĞİ**

**ULUSLARARASI
KIBRIS
ÜNİVERSİTESİ**

“KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ”nin DÜNÜ, BU GÜNÜ, YARINI...”

WEBİNAR / Video Konferans

Tarih: 12 Nisan 2021 Pazartesi, Saat: 14. 00

Sunuş:

Av. Prof. Dr. Necdet Basa *Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi*

Açış Konuşmaları:

Prof. Dr. Halil Nadiri *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (UKÜ) Rektörü*

Av. Prof. Dr. Metin Feyziöđlü *Türkiye Barolar Birliği Başkanı*

Ersin Tatar *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı*

Katılımcılar:

Taner Erginel *KKTC E. Yüksek Mahkeme Başkanı*

Mustafa Ergün Olgun *KKTC E. Cumhurbaşkanlığı Müsteşarı, Müzakereci*

Prof. Dr. Hüseyin Işıksal *KKTC Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Danışmanı*

Onur Öymen, *E. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, Büyükelçi*

Ertuğrul Kumcuoğlu, *E. Maliye Bakanlığı Müsteşarı, Büyükelçi*

Tugay Uluçevik, *E. Büyükelçi*

Uluç Özülker, *E. Büyükelçi*

Rafet Akgünay, *E. Büyükelçi; ODTÜ Kıbrıs Öğretim Üyesi*

Prof. Dr. Nesip Öğün, *Kıbrıs; Akdeniz Karpaz Üniversitesi Rektörü*

E. Tümamiral Doç. Dr. Cihat Yavcı *Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi Başkanı*

Dr. Deniz Kutluk, *E. Tümamiral*

Prof. Dr. Hakan Karan, *Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Ulusal Araştırma Merkezi (DEHUKAM)*

Prof. Dr. Hasan Tunç *UKÜ Hukuk Fakültesi Dekanı*

Ayşegül Taşöz, *TEPAV*

Prof. Dr. Hüseyin Bağcı, *ODTÜ Dış Politika Enstitüsü Başkanı*

Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren, *Siyasal Bilgiler Fakültesi- Ankara*

Prof. Dr. İsmail Hakkı Demirel, *Hacettepe Üniversitesi*

Prof. Dr. Hasan Ünal, *Maltepe Üniversitesi*

Dr. Nazif Öztürk, *E. Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı*

Necdet Pamir, *UKÜ Öğretim Üyesi*

İÇİNDEKİLER

Sunuş

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

*Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı,
UKÜ Öğretim Üyesi* 9

Açış Konuşmaları:

Prof. Dr. Halil NADİRİ

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörü 18

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU

Türkiye Barolar Birliği Başkanı 21

Ersin TATAR

KKTC Cumhurbaşkanı 28

Katılımcılar:

Mustafa Ergün OLGUN

KKTC E. Cumhurbaşkanlığı Müsteşarı, Müzakereci 41

Taner ERGİNEL

KKTC E. Yüksek Mahkeme Başkanı..... 46

Prof. Dr. Hüseyin IŞIKSAL

*KKTC Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İlişkiler
ve Diplomasi Özel Danışmanı, Müzakere Heyeti Üyesi* 62

Erdem ERGİNEL

KKTC Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı..... 68

Onur Öymen

E. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, Büyükelçi 72

Ertuğrul KUMCUOĞLU

E. Maliye Bakanlığı Müsteşarı, Büyükelçi..... 86

Tugay ULUÇEVİK	
<i>E. Büyükelçi</i>	92
Uluç ÖZÜLKER	
<i>E. Büyükelçi</i>	108
Rafet AKGÜNAY	
<i>E. Büyükelçi; ODTÜ Kıbrıs Öğretim Üyesi</i>	113
Prof. Dr. Mehmet Nesip ÖĞÜN	
<i>Kıbrıs; Akdeniz Karpaz Üniversitesi Rektörü</i>	117
E. Tümamiral Doç. Dr. Cihat YAYCI	
<i>Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi Başkanı</i>	123
Dr. Deniz KUTLUK	
<i>E. Tümamiral</i>	133
Prof. Dr. Hasan TUNÇ	
<i>UKÜ Hukuk Fakültesi Dekanı</i>	138
Ayşegül TAŞÖZ	
<i>TEPAV</i>	152
Sertaç Hami BAŞEREN	
<i>Siyasal Bilgiler Fakültesi- Ankara</i>	157
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI	
<i>ODTÜ Dış Politika Enstitüsü Başkanı</i>	167
İsmail Hakkı DEMİREL	
<i>Hacettepe Üniversitesi</i>	174
Nazif ÖZTÜRK	
<i>E. Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı</i>	181
Ahmet Necdet PAMİR	
<i>Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Kıdemli Öğretim Görevlisi</i>	198

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanını, UKÜ Öğretim Üyesi)- Teknik hazırlıklarımız tamamlandı; canlı yayına hazırız; değerli konuşmacılarımızın çoğunu ekranımda görüyorum; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Sayın Ersin Tatar da burada; konferansımızı katılımlarıyla onurlandırdılar; birazdan da lütfeder uygun görürlerse UKÜ Rektörü Halil Nadiri ve TBB Başkanı Metin Feyzioğlu Hocalarımızla birlikte konferansımızın açış konuşmasını yapacaklar.

Her şey hazır; o halde Sayın Cumhurbaşkanım, izninizle başlıyoruz.

ERSİN TATAR (KKTC CUMHURBAŞKANI)- Buyurun, çok memnun olurum, buyurun lütfen Sayın Basa.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

*Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanını,
UKÜ Öğretim Üyesi*

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

Sayın Cumhurbaşkanım, her biri konusunun gerçekten önde gelen uzmanı olan çok değerli katılımcılarımız, aynı zamanda da konuşmacılarımız; hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyoruz; sefalar getirdiniz, hepiniz hoş geldiniz. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin geleceğine ilişkin görüş alış-verişinin ve değerlendirmelerin yapılacağı fevkalade önemli bir çalışma için bugün bu online video konferansta bir araya geldik.

Bilindiği gibi, Kıbrıs Türk ve Rum toplumları arasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin iyi niyet görevi çerçevesinde Birleşmiş Milletler parametreleri olan "iki toplumlu, iki kesimli siyasi eşitliğe dayalı ve iki kurucu devleti olan federal bir çözüme ulaşma" öngörüsüyle tam 53 yıldır -bu yıl görüş-

melerin 53. yılı- devam eden müzakereler, Rum-Yunan ikilisinin Enosis hayali nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.

Gelinen bu noktada Sayın Cumhurbaşkanı, federal ortaklık hedefine ulaşmada karşılaşılan aşılması imkansız engeller de dikkate alındığında; Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğini gözetebilecek en uygun seçeneklerden öncelikli olanı, artık uygulanma imkanı kalmayan BM Parametreleri yerine; mutlak egemen eşitlik yani iki egemen devlet zemininde; Kıbrıs coğrafyasında yaşayan iki ayrı halk ve iki ayrı bağımsız, egemen devlet gerçeğinin, Türk tarafının yeni parametreleri olarak kabul görmesidir.

Bu bağlamda; Türk tarafının “iki eşit halk ve iki ayrı coğrafyada iki eşit egemen devlet temelli çözüm tezi”, her türlü tavize kapalı kırmızı çizgidir.

Kısacası “iki bölge, iki toplumlu federal Kıbrıs artık mümkün değildir”; egemen eşitlik temelinde, iki ayrı bağımsız ve egemen devlet arasında yapılacak bir dostluk, barış ve işbirliği antlaşması, taraflarca kabul edilebilecek uygun bir çözüm seçeneği olarak ön plana çıkmaktadır.

Gerçek odur ki; Kıbrıs'ta 53 yıldır devam eden toplumlar arası görüşmeler sürecinde Rum tarafının nihai hedefi, “Sıfır Güvenlik, Sıfır Garanti” çerçevesinde Türkiye'nin garantörlük yetkisinin kaldırılması, Türk askerlerinin Kıbrıs'tan geri çekilmeleri ve böylece süreç sonunda da Ada'daki Türk varlığının yok edilmesine yönelik olmuştur; günümüzde de bu hedeften vazgeçilmemiştir.

Zaten; “Nihai Karar Konferansı” olarak tanımlanan Haziran-Temmuz 2017 Crans-Montana Zirvesi'nin sonuç alınmadan çökmesinin sebebi de buydu! Şu kadarını tekrarda yarar var: Crans-Montana Zirvesi'nde görüşme masasını deviren, Rum tarafıydı.

Bilahare Türk tarafının, 13 Temmuz 2019 tarihinde ortak mal sahibi sıfatıyla Rum tarafına yaptığı “hidrokarbon keşfi ve kullanımında kapsamlı işbirliği” teklifi de sonuçsuz kalmıştır.

Devamında; Türkiye ve KKTC Hükümetleri, adeta yok farz edilen haklarını korumak ve Rum tarafının oldu-bittilerini de engellemek amacıyla uluslararası yasalara uygun olarak TPAO'ya verilen lisanslar çerçevesinde Türk Kıta Sahanelığı ve KKTC lisans alanlarında sondaj çalışması başlatmışlardır. Bu haklı tutum, dik duruş, elbette kararlılıkla sürdürülecektir.

Bu itibarla; Rum, Yunan ikilisinin açıklamaları da dikkate alındığında; 27-29 Nisan'da Cenevre'de yapılacak olan ve Zat-ı Ali'lerinin de bizzat katılacakları gayriresmi 5+Birleşmiş Milletler Toplantısı'ndan da taraflarca kabul edilebilecek olumlu bir sonucun alınabilmesi, pek uzak bir ihtimal olarak görülmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım, hatırlanacaktır; 12 Ocakta Ankara'da Avrupa Birliği ülkeleri büyükelçileriyle bir araya gelen Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Doğu Akdeniz'de meşru haklarımızı korumaya çalışıyoruz. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin içinde yer almadığı hiçbir denklemden Akdeniz barışının çıkmayacağı artık anlaşılmıştır" sözü, durumu yalın bir biçimde ifade etmektedir.

Yine hatırlanacaktır; 30 Mart 2021 tarihinde Ankara'da yapılan Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı'nın ardından yayımlanan bildiriye, "Yunanistan ve Doğu Akdeniz" başlıklarının yanında ayrıca, Kıbrıs meselesinde gelinen son aşama değerlendirilmiş ve önümüzdeki süreçte gerçekleştirilecek görüşmelerde, yarım asırdır netice vermeyen ve Türk varlığını yok sayan yaklaşımların yerine Ada'daki gerçekleri göz önünde bulunduran ve hakkaniyeti esas alan kapsamlı ve kalıcı çözümlerin, "bağımsız iki devlet temelinde" -altını çiziyorum- "bağımsız iki devlet temelinde gündeme alınmasının vazgeçilmez olduğu" belirtilmiştir.

Benzer şekilde, birkaç gün önce aynen şöyle söylediniz

Sayın Cumhurbaşkanım: "Önemli olan devletimiz, egemenliğimiz ve anavatan Türkiye'mizin garantörlüğüdür".

Ayrıca, 5 Mart 2021’de Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek temsilcisi Joseph Borrell’i kabulünüzde de; iki devletin egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsü temelinde adil, gerçekçi ve sürdürülebilir bir çözüm için ortaya koyduğunuz vizyondan söz ederek, iki devlet arasında oluşturulacak işbirliği ilişkisine verdiğiniz önemi vurgulamanız; devamında da “5+Birleşmiş Milletler Gayriresmi Toplantısı’na Avrupa Birliği’nin katılımını kabul edemeyeceğinizi de söylemiş olmanız” doğru bir yaklaşımdır, diklenmeden dik duruştur ve fevkalade değerlidir efendim.

Özellikle Avrupa Birliği’nin hiç gerekli olmamasına karşın, Crans Montana’daki statüsüyle, yani gözlemci olarak 27 Nisan Cenevre Toplantılarında yer almak istemesinin haklı, geçerli, kabul edilebilir hiçbir gerekçesi yoktur.

Bu durumda da; Ada gerçeklerini dikkate almadan, üyeleri açıkça Rum-Yunan ikilisinden yana tavır koyan, KKTC’ye izolasyon ve ambargo uygulayan AB’nin de katılımıyla BM Parametreleri çerçevesinde yapılacak 5+1 toplantısından, egemen eşitliğe sahip iki devletli bir yapının çıkması, biraz önce de vurguladığım gibi, ne yazık ki mümkün görülememektedir.

Esasen; Kıbrıs Türk halkının 18 Ekim 2020’de sandığa yansıyan hür iradesi de, BM parametrelerini ve bu çerçevede nihai amaç olarak belirlenen federasyonu reddederek; yeni süreçte egemen eşitlik temelinde iki devlete dayalı çözüm öngörmektedir.

Kıbrıs Türk’ünün hür ve bağımsız yaşama iradesinin tekrarı ve açık tezahürü olan bu muhteşem sonuç, aynı zamanda başta Maraş ve Güzelyurt olmak üzere, bu güne kadar sürdürülen ‘nafile toplumlar arası müzakerelerde’ ‘pazarlık masasında’ yer almış olan ‘Vatan Toprağı’nın, “toprak tavizi çerçevesinde bu masadan ebediyen kaldırılmış olduğu” anlamına da gelmektedir.

Hal böyleyken, emperyal planların ve uygulamaların dünyada belirleyici etkinliğe sahip olduğu bir dönemde, adeta

“Türk’süz bir Kıbrıs ve Türkiye’siz bir Doğu Akdeniz” hedefiyle Kıbrıs’ın geleceğinin belirlenmek istendiği bir süreçten geçiyoruz.

Bu zorlu süreçte; Türkiye ve KKTC’nin yeni tezleri çerçevesinde; Kıbrıs’a ve geleceğine yönelik siyasi hedefi ve stratejisi, dünyada geçerli güç dengeleri ile bölgesel şart ve fırsatlar da dikkate alınarak oluşturulmuş jeopolitik ve jeostratejik konumumuza paralel uzun vadeli, kapsamlı bir yol haritasının hayati önemi takdir edilecektir.

İşte “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Dünü, Bugünü, Yarını” başlıklı bu video konferans, Türkiye Barolar Birliği ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi tarafından, Kıbrıs sorununa ilişkin yeni uzlaşi paradigmasını da içerecek şekilde bir yol haritası oluşumuna katkı amacıyla düzenlenmiştir.

İlkelerimiz bellidir; esas itibariyle bu gün ele alınacak konular ve içerikleri, değerli katılımcıların takdirlerine maruz olmakla birlikte; özellikle “uluslararası ilişkiler ile uluslararası hukuk ve BM kararları açısından durum tespiti, Kıbrıs müzakeresi süreci, deniz hukuku ve içtihatlarla göre deniz yetki alanları, Mavi Vatan ve Münhasır Ekonomik Bölgelerin tespiti ve ilanı başta olmak üzere Türkiye ve KKTC’nin hak ve yükümlülükleri, çok önemli bir dönüm noktası olarak Kapalı Maraş Açılımı, Kıbrıs’ta yeni Türk Tezi, muhtemel bir ‘kadife ayrılık’, KKTC’nin tanınması ve Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne dönüşümü süreciyle özerk yapılanma dahil, Türkiye ile muhtemel entegrasyon opsiyonlarının da değerlendirilmesi” gibi önemli stratejik konuların ele alınması yararlı olacaktır.

“Önemli stratejik konular” dedik; bu meyanda izninizle Sayın Cumhurbaşkanım, hemen birkaç stratejik hamleyi ben dile getireyim:

İlk hedef; Türk olmaktan gurur duyan, üreten, zenginleşen ve ürettiğini hakça paylaşabilen, kısacası kendi ayakları üzerinde durabilen mutlu insanların yaşadığı müreffeh bir Kıbrıs Türk Cumhuriyeti oluşturmaktır. “Refah içinde barış ve huzur Adası” yani...

Bu hedefe yönelik olarak; KKTC'nin hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları, konunun enerji boyutu ile altyapı ve tarıma dayalı sanayi boyutunun da ağırlıklı olarak dikkate alınması suretiyle hazırlanacak bir stratejik plan, süratle hayata geçirilmelidir.

Bu cümleden olarak; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde; modern teknoloji ve enerji desteği yanında; Türkiye'den gelen suyun miktarı da çoğaltılarak azami yararlanılmayla tarım ve hayvancılığa dayalı modern sanayi başta olmak üzere, süratle mal ve hizmet sektöründe üretim ekonomisine geçilmelidir.

Tam bu noktada; TBB Başkanı Av.Prof.Dr.Metin Feyzioğlu tarafından teklif edilen "KKTC'nin uluslararası bir aşı ve serum merkezi haline getirilmesi", değerlendirilmesinde yarar olan, örnek olabilecek önemli bir öneridir.

Öte yandan; AB ile gümrük birliği olan Türkiye, AB ile bütünleşmeyi öngören 10. Protokol'ün 4. Maddesi çerçevesine ve anlamına da uygun olarak; KKTC ile de "Gümrük Birliği Antlaşması" yapabilmelidir; yapmalıdır da! (Esasen; 2004 Annan Planı sonrasında AB, KKTC ile yüzde 35 gümrük indirimi öngören bir Ortaklık Antlaşması yapmıştı; sonra devamı gelmedi).

Ayrıca; halen Türkiye tarafından KKTC'de kurulan deniz ve hava üsleri inşaat aşamasındadır; KKTC'yi bağımsız bir devlet olarak tanıyan Türkiye, Libya ile yaptığı gibi, meşru hak sahibi muhatap sıfatıyla KKTC ile de garantörlüğe ilave olarak "Güvenlik ve İşbirliği Antlaşması da yapabilmelidir; yapmalıdır da!

Esasen; BM Genel Sekreteri Guterres, İyi Niyet Misyonuna dair 8 Ocak 2021 tarihli raporunda herhangi bir çözüm modeline atfı yapmamış ve "karşılıklı kabul edilebilecek bir çözüme işaret etmiştir". Bu itibarla Cenevre, yeni Türk tezinin dünyaya ilanı için uygun bir zemin olabilecektir; bu fırsattan mutlaka yararlanılmalıdır.

Varılan bu noktadan sonra; askerlikte değişmez kural olan "En iyi savunma hücumdur" ilkesi çerçevesinde; yapılan hak-

sızlıklar, uygulamaya koyulan hukuksuzluklar, alenen çiğnenen insan hak ve özgürlükleri, adeta yok sayılan uluslararası ilkeler, antlaşmalar ve nihayet sergilenen çifte standartlar karşısında artık susmak yok, suskun geçiştirmek yok, savrulmak ise hiç yok!

Tam aksine; KKTC'ye uygulanan insanlık dışı izolasyonlar ve ambargolar başta olmak üzere, demokrasi havarilerinin(!) yasa tanımazlıklarını, temel hak ve özgürlük ihlallerini ikna edici gerçek olaylar, olgular ve gerekçeleriyle afişe etmek var; uygun program, araç ve yöntemlerle dünya kamuoyuna izah etmek var...

Buradan hareketle ilk soruyu açıkça sorarak konuşma hakkımı ve süremi şimdilik kullanmış ve tamamlamış olayım:

Sayın Cumhurbaşkanı, ırkı, dili, dini, kültürü farklı, birbirine hiç de benzemeyen halklardan oluşan eski Yugoslavya'yı birleştirmek bir yana; yedi parçaya bölenler, Çekoslovakya'da Çek'leri ve Slovak'ları birbirinden ayırıp iki bağımsız, egemen devlet kurduranlar, Kıbrıs'ta birlikte yaşayamayacakları açıkça ortaya çıkmış olan; ırkı, dili, dini, kültürü, tarihi farklı iki ayrı milleti neden bir çatı altında birleştirmek isterler? Neden bir "kadife ayıklık" düşünülmez?

Bu noktada da; sadece Yugoslavya'yı, Çekoslovakya'yı değil, son dönemde Irak'ı, Libya'yı ve Suriye'yi de parçalayan zihniyetin, Kıbrıs'ta çözüm diye sunduğu birleştirme planının gerçek hedefini, deşifre etmek gerekmektedir.

Çözumsuzlükte; BM ve AB birlikte belirleyici ölçüde etken olmuşlardır.

BM'nin uygulamada hiçbir karşılığı ve geçerliliği kalmamış olan kararları ile artık işlevi kalmamış olan BM Barış Gücü'nün Ada'daki varlığı, yeniden değerlendirme konusu yapılmalıdır.

BM Güvenlik Konseyi'nin 1975 yılında BM Genel Sekreteri'ne verdiği "federasyon hedefli iyi niyet misyonu" başarılı olamamıştır; sona ermiştir ve bu görev artık BM'ye iade edilmelidir.

Ayrıntıya girmiyorum. Konferans esnasında gerekirse eklemeler yaparız tabii...

Değerli katılımcılara son bir notum: Değerli katılımcılardan; görüş, değerlendirme ve önerilerini, basılacak kitapçıkta yer verilmek üzere, kendi takdirleri esas olmak kaydıyla, mümkünse 3-10 sayfayı geçmeyecek şekilde en kısa sürede daha önce bildirilen adrese göndermelerini önemle rica ediyoruz.

Sonuç olarak Sayın Cumhurbaşkanım,

Bu gün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti; 15 Kasım 1983'de rüştünü yeniden ispat etmiş, 38 yaşında, kendi toprakları üzerinde egemen bir devlettir. Eksik olan KKTC'nin uluslararası alanda tanınmamasıdır. Bu bir süreçtir ve mutlaka aşılacaktır.

Bir başka ifadeyle; bu gün Kıbrıs'ta "de facto" iki ayrı egemen devlet vardır ve bu iki devletin birbirleri üzerinde hiçbir şekilde hükümranlık hakları yoktur...

Yoktur ama unutulmasın lütfen; Ada'da artık katliam da yoktur!

Sayın Cumhurbaşkanım, sözlerimi şimdilik tamamlarken; ömrünü Kıbrıs Davası'na adanmış olan Dr.Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş başta olmak üzere, bu kutsal toprakları mübarek kanlarıyla sulayarak VATAN yapan aziz Şehitlerimizi, Gazilerimizi, Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarını, Kıbrıs Mücahitlerini ve o zor sürece katkısı olan herkesi sevgi, saygı ve minnet duygularıyla yad ediyorum.

Anavatan Türkiye'nin kayıtsız-şartsız ve sınırsız desteğine sahip olan KKTC, "iki devlet bir millet" olarak Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte sonsuza dek el ele, gönül gönüle yürüyüşüne devam edecektir.

Efendim, konferansımızı huzurlarınızla onurlandırdınız, sefalar getirdiniz, hoş geldiniz, hepinizi tekrar saygıyla selamlarken; şimdi açış konuşmalarını yapmak üzere sözü, bu toplantı-

yı birlikte düzenlediğimiz Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nin Rektörü Değerli Hocam Prof. Dr. Sayın Halil Nadiri'ye veriyorum; sonra da Metin Feyzioğlu Hocam..

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

Sayın Cumhurbaşkanı, saygılarımla arz ettim efendim.

Evet Sayın Rektörüm, söz sizin, buyurun lütfen.

ERSİN TATAR (KKTC CUMHURBAŞKANI)- Çok sağ ol Hocam, çok teşekkür ederim Necdet Bey, sağ olun.

Prof. Dr. Halil NADİRİ

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörü

Sayın Cumhurbaşkanım, Türkiye Barolar Birliğinin Değerli Başkanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu ve çok değerli katılımcılar; Türkiye Barolar Birliği ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi olarak ortak düzenlediğimiz “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Dünü, Bugünü ve Yarını” başlıklı video konferansımıza hoş geldiniz diyor, sizleri saygı ve hürmetlerimle selamlıyorum.

27-29 Nisan 2021 tarihleri arasında Cenevre’de gayriresmi olarak düzenlenecek olan 5+Birleşmiş Milletler Toplantıları öncesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin yeni bir yaklaşım ve duruşla katılacağı söz konusu toplantı arifesinde alanlarında ve Kıbrıs konusunda çok deneyimli uzman ve akademisyenlerden oluşan bir katılımı böylece zamanlı bir toplantıyı gerçekleştirerek, karar vericilere yol haritası niteliğinde bir katkı sunacak olmaktan dolayı duyduğumuz memnuniyeti belirtmek istiyorum.

Davetimizi kabul ederek katıldığınız için sizlere, bu organizasyonun gerçekleştirilmesinde bizlerle birlikte yoğun çaba sarf eden Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu ve Türkiye Barolar Birliği Başkanı Başdanışmanı üniversitemizin öğretim üyesi Prof. Dr. Necdet Basa başta olmak üzere tüm Türkiye Barolar Birliği mensuplarına, üniversitemiz hukuk fakültesinin çok değerli öğretim üyelerine ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Sizlerin de bildiği üzere, Kıbrıs konusunun çözülebilmesi için 50 yılı aşkın bir süre içerisinde yürütülen müzakerelerde bir türlü istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Kıbrıs müzakere tarihine baktığımızda, son 40 yılın federasyon temelinde çözüm arayışlarıyla geçtiğini görüyoruz. Federasyon denilen modelin temel mantığı, yönetim ve zenginliği paylaşmaktır. Bugün Kıbrıs’ta çözüme ulaşılmadan tek başına tüm Kıbrıs’ı temsilen Avrupa Birliği’ne üye kabul edilen ve Kıbrıs’ta Türklere de ait olan zenginliklere tek başına sahip olabileceğini düşünen

ve öyle de hareket eden Kıbrıs Rum Yönetimi olduğu için, yönetim ve zenginliği paylaşmaya dönük federal çözümün işe yaradığını söylemek pek mümkün değildir. Uluslararası ilişkilerde etnik uyuşmazlıkların çözüme kavuşması için tarafların mevcut statükodan aynı biçimde rahatsız olması gerekir. Bugünkü statüko yalnızca Kıbrıs Türk tarafını tedirgin ediyor. Kıbrıs Türk tarafı yaşadığı statü sorunu sebebiyle ekonomik, kültürel ve siyasal izolasyona maruz kaldığı için statükonun değişmesini istiyor. Diğer yandan Kıbrıs Rum tarafı, bu statükonun değişmesini istemiyor çünkü bütün Ada'yı temsilen AB'nin tam üyesi muamelesi görüyor ve Ada'nın bütün zenginliklerini tek başına çıkarabiliyor. Bu koşullar altında Rum tarafının adada çözüm bulmak için gerekli motivasyonunun olmadığı görülüyor ve adanın zenginliklerini Kıbrıs Türkleriyle paylaşma niyetinde olmadıkları açık olarak anlaşılıyor. Kıbrıs Rum tarafının tüm Ada'yı temsil eden bir hükümete sahip olmamasına rağmen, sanki bütün adayı temsil eden bir hükümetmiş gibi muamele görmesi nedeniyle Rumlar tarafından mevcut statükonun devamı tercih ediliyor.

Tüm bu gerçekler karşısında Kıbrıs'ta federal çözüm zemininin gerçekçi ve gerçekleştirilebilir olmadığı, 50 yılı aşkın zamandır süren federasyon müzakereleriyle federal çözümün tüketilmiş bir çözüm önerisi olduğu net bir biçimde ortaya çıktığı düşüncesindeyim. Ada'da, federasyon dışındaki farklı çözüm önerilerinin müzakere masasına gelmesinin gerektiği, Kıbrıs'ta yeni bir yaklaşım ve duruşa ihtiyaç duyulduğu kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Son dönemde Doğu Akdeniz'de önemli gelişmeler yaşanıyor ve bu gelişmeler bölgede istikrarı tehlikeye sokacak bir biçimde hareketlilik yaratıyor. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti birlikte bu konuları yakından takip ediyor ve bu konularda herhangi bir oldu-bittiye de müsaade edilmeyeceği anlaşılıyor.

Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmelerin ve istikrarsızlığın, kendi içinde fırsatlar da yarattığı unutulmamalıdır. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin lisans verdiği büyük enerji şirketleri, burada yatırım yaparken bölgedeki istikrarsızlığın arttığı bir denklemde,

söz konusu istikrarsızlığın kendilerine zarar verecek noktaya gelmesi halinde, kendi ülkelerine gerekli mesajı vereceklerdir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda, çatışmadan çok daha önemli olan çatışma riskidir. Bölgenin en önemli gelir kaynaklarından biri de turizmdir. Çatışma riskinin gündemde olması, turizm hareketliliğini olumsuz etkileyecek ve turizm gelirini geriletecektir. Rum yönetiminin bu riski göze alıp almayacağı, sorulması gereken sorulardan biridir.

Sonuç olarak, son dönemde ortaya çıkan hareketliliğin yarattığı riskler, yeni fırsatlar ortaya çıkararak, uluslararası aktörlerin de girişimiyle doğru zeminde Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum tarafların masaya oturmasının sağlanabileceği bir ortam yaratılabileceği düşüncesindeyim. Doğu Akdeniz’de son dönemde ortaya çıkan durum karşısında, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin uyumlu ve ortak bir şekilde Kıbrıs stratejisini yürütmeleri, büyük önem arz etmektedir. 20-21 Eylül 2019 tarihlerinde Ankara’da Türkiye Barolar Birliğinin evsahipliğinde düzenlenen “Kıbrıs’ta Son Söz Toplantısı”nda ortaya çıktığı üzere, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenliği için Türkiye olmazsa olmazdır, Türkiye’nin güvenliği için de Kıbrıs hayati bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda yeni strateji ve yol haritasını oluştururken, son 50 yılda Kıbrıs müzakere sürecinde öngörülen federal ortaklık hedefinin gerçekleşmesini doğru anlamak ve tespitler yapmak gereklidir. Konuyu çok iyi bilen ve içerisinde aktif rol almış sizlerin ortaya koyacağı görüş ve önerilerin, bu süreçte karar vericiler açısından yol gösterici olacağı görüşümdedir. Katılımınız ve katkılarınız için sizlere yeniden teşekkür eder, verimli bir toplantı olması dileğimle en derin saygılarımı sunarım. Teşekkür ederim.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Sayın Rektörüm, çok teşekkür ediyoruz. Şimdi söz, açış konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği’nin Başkanı Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu’nda; buyurun lütfen değerli Hocam.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Sayın Cumhurbaşkanı ve müsaade ederseniz Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Ersin Tatar ve çok değerli katılımcılar; hoş geldiniz, şeref verdiniz efendim.

Cenevre'deki Kıbrıs görüşmeleri öncesinde bu önemli toplantının düzenlenmesinde Türkiye Barolar Birliği'yle birlikte sorumluluk üstlenen Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'ne, vatansever Rektörümüz Prof. Dr. Halil Nadiri'nin şahsında teşekkür ediyorum. Kıbrıs sevdalısı çok değerli yol arkadaşım Prof. Dr. Necdet Basa ve Kıbrıs davasının canlı hafızası, eşsiz müzakereci Sayın Ergün Olgun, her zamanki gibi bu toplantının A'dan Z'ye hazırlanmasında en önemli kilit iki isim. Kendilerine müteşekkirimiz.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bildiğiniz gibi, Bu kritik dönemde, Türkiye Barolar Birliği olarak; ülkelerimiz açısından Kıbrıs konusunun öneminin bilinci ve duyduğumuz tarihi sorumluluk gereği düzenlediğimiz, son ikisini KKTC Başbakanı sıfatınızla bizzat onurlandırdığımız ulusal ve uluslararası dört toplantıda; özellikle uluslararası toplumda farkındalığın oluşması ve gelişmesine katkı amaçladık; çözüme yönelik öneriler geliştirdik; Kıbrıs'ta uzun yıllar devam eden toplumlararası görüşmeler sürecinde, Rum tarafının nihai hedefinin 'adadaki Türk varlığını yok etmeye yönelik' olduğunu ve günümüzde de bu hedeften vazgeçilmediğini yeniden gözler önüne sermeye çalıştık.

Bu çerçevede;

İlki; "Kıbrıs'ta Son Söz Söylenmedi" konu başlığı ile 19 Mart 2016 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen ve KKTC'nin geleceğine ilişkin çıkış yollarının ve muhtemel yol haritalarının ele alındığı uluslararası konferansta; Federal ortaklık hedefine ulaşmada karşılaşılan aşılması imkânsız engeller nedeniyle

Kıbrıs Türk Halkı'nın egemen eşitliğini gözetecek şekilde en iyi seçeneğin, "iki egemen devletli çözüm olduğu" değerlendirilmiştir.

Dikkatlerinize sunuyorum; "İki egemen devletli çözüm seçeneği"nin açıkça dillendirildiği bu uluslararası konferansın tarihi 19 Mart 2016 yani 2017 yılında Cenevre'de yapılan 5+1 toplantısında görüşme masası henüz Rum/Yunan ikilisi tarafından devrilmemiştir!

Konferans'ta ayrıca, diğer bir çok konu yanında; Kıbrıs'ta 1963 yılında Rum tarafının silah zoruyla bozduğu hukuki düzenin meşrulaştırılması ve bu bozuk düzenin devamında, özellikle 550 ve 186 sayılı kararları çerçevesinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın da önemli payı bulunduğu dikkat çekilerek; 'Doğu Akdeniz'de yeni enerji politikaları ve girişimleri' oturumunda da; "Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizlerde yetki alanlarının belirlenmesinde deniz hukuku ve içtihatlar göre tüm paydaşların hakkaniyet çerçevesinde haklarının gözetilebilmesi için mutabakata varılmasının gerekli olduğu" vurgulanmıştır.

Tarihe dikkat lütfen; henüz sondaj faaliyetlerimiz başlamamış!

İkinci olarak; "Kıbrıs'ta Son Söz!.. Kim Söyleyecek?" konu başlığı ile Şubat 2017'de İstanbul'da düzenlediğimiz Panel'de;

Üçüncü olarak; "Kıbrıs'ta Son Söz" konu başlığı ile 21-22 Eylül 2019'da Ankara'da yapılan uluslararası toplantıda;

Dördüncü olarak ise, "Hukuki, Siyasi ve Ekonomik Yönleriyle Kapalı Maraş Açılımı" konu başlığı ile 15 Şubat 2020 tarihinde Magosa'nın Kapalı Maraş bölgesinde yapılan uluslararası katılımlı toplantılarda;

tarihi, siyasi, hukuki, ekonomik ve kültürel yönleriyle Kıbrıs konusu ele alınmış ve uluslararası düzeyde değerlendirilebilecek daha güçlü argümanlar ile Kıbrıs'ın geleceğine yönelik bir yol haritası oluşturulmasına katkı amaçlanmıştır.

Toplantılarda ayrıca;

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde süratle mal ve hizmet sektöründe üretim ekonomisine geçilmesi,

Türkiye'den gelen sudan azami şekilde yararlanılarak öncelikle tarım ve hayvancılığa dayalı modern sanayi sektörünün geliştirilmesi,

Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne kabloyla elektrik getirilmesi projesinin süratle hayata geçirilmesi,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ihracatı önündeki Rum engellemelerinin Türkiye tarafından teknolojinin bütün imkânları da kullanılarak en pratik şekilde geçersiz kılması,

Bariz bir insan hakları ihlali olan hava taşımacılığı ambargosuna karşı uluslararası hukukun öngördüğü tüm imkânların kullanılması,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin dünyayla bütünleşmesinde önemli rol oynayan ve ekonomik anlamda katma değer yaratan turizm ve yüksek öğrenim alanının sürdürülebilir kılınmasında gerekli stratejik planların uygulamaya ivedilikle geçirilmesi gibi bir çok önemli konu ele alınmış, tespitler yapılmış ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım, bu vesileyle; TBB olarak düzenlediğimiz son iki toplantımıza; Cumhurbaşkanını Yardımcımız Sayın Fuat Oktay ve bir çok bakan, üst düzey yöneticiler, sivil toplum örgütleri, özel ve kamu hukuku tüzel kişileri ve rektörlerle birlikte o zaman KKTC Başbakanı sıfatıyla Zat-ı Ali'nizin de katıldıklarını, böylece Kıbrıs konusunda muhtemelen dünyanın en kapsamlı, herhalde en yüksek katılımı toplantılarını gerçekleştirmiş olduğumuzu da kaydetmek isterim.

Kısacası Sayın Cumhurbaşkanım, Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen toplantılarla birlikte beş sene önce burada yola çıktık, zorlu bir gayretten sonra da, egemenlik hakkımızın bir tezahürü olarak hep birlikte Kapalı Maraş'ı açtık. Önemli bir yol kat edildi.

Kuşkusuz bu süreçte her biri konunun uzmanı ve ömürlerinin önemli bir kısmını Türk Milleti'nin en haklı davalarından olan Kıbrıs davasına adanmış siz sayın katılımcıların eşsiz rolü var. Hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Elbette davamızın bugünkü sancaktarı Sayın Cumhurbaşkanımız Ersin Tatar'a da teşekkürleri ve yol göstericilikleri için şükranlarımı sunuyorum.

ERSİN TATAR (KKTC CUMHURBAŞKANI)- Sağ olun Hocam.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Bu vesileyle merhum Dr. Fazıl Küçük'ü ve devletimizin kurucu Cumhurbaşkanı Sayın Denктаş'ı da tüm şehitlelerimizle birlikte rahmetle yâd ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, değerli katılımcılar; artık Kıbrıs'ta son sözü söylemenin ve onurlu yolculuğumuzun yeni evresine geçmemizin zamanı gelmiştir. Artık Kuzey Kıbrıs'ta Kıbrıs Türk'ü, devletimizin adını kanaatimce açıkça koymalıdır. Artık Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmelidir. Kıbrıs'ı Kıbrıs Türk'ünün elinden almak, Kıbrıs Türk'ünü tarih sahnesinden silmek isteyenlerin hedefi açıktır: Kıbrıs'ta Türk'lük ve Türk Milleti yok edilmek istenmektedir. Bu sinsî hedefi pek süslü cümlelerle makyajlayan emperyalist güçler, diğer yanda Güney Kıbrıs'ta Helen halkının varlığını korumak ve güçlendirmek için el ele vermiştir. Kıbrıs Türk'üne "siz Türk değilsiniz, siz Kıbrıslısınız" denilmekte ve böylece Kıbrıs Türk'ü, Helen halkının içinde zamanla yok edilecek bir azınlığa indirgenmek istenmektedir. Kıbrıs Türk'ü, çünkü bu sinsî planı yazanlar, bir devletin millet unsurundan mahrum edildiğinde ayakta kalamayacağını çok iyi bilmektedir. Bu tuzak, sağduyulu herkes tarafından artık görülmelidir. Çıkış yoluysa, boş sloganlarda değildir. Çıkış yolu, Kıbrıs Türk'ünü kalıcı ve bağımsız devletlerinin çatısı altında Türkiye'yle omuz omza ekonomik ve sosyal güvenceye kavuşturmaktır. Kıbrıs Türk'ü kendi ayakları üzerinde sapasağlam durabileceğine inanmalı, güvenmeli ve geleceğe de böylece güvenle bakabilmelidir. Bunun için de Kıbrıs Türk'ü üretmeli ve hakça bölüşmelidir. Stratejik üretim alanları belirlenmeli, Türkiye'nin desteğiyle bu alanlarda Ku-

zey Kıbrıs, bölgemizde üretimin liderlerinden biri haline gelmelidir. Üretmekten ve hakça bölüşmekten başka bir çıkış yolu yoktur.

Böylece “Üreten Kıbrıs” sloganını, hedeflerin en ön sıralarına koymuş oluyoruz Sayın Cumhurbaşkanım.

Nitekim; KKTC'nin ve dolayısıyla Kıbrıs'ın geleceğine ilişkin çok önemli gelişmelerin başlangıcı olabilecek bir çok hususun değerlendirildiği Ankara toplantımızdan hemen sonra, Av.Prof.Dr.Necdet Basa, E.Tüm Amiral Dr.Deniz Kutluk, Av.Oğuzhan Hasipoğlu ve Mustafa Ergün Olgun'dan oluşan bir çalışma gurubu olarak benim başkanlığımda bir araya geldik ve çok kapsamlı bir stratejik plan çerçevesi hazırladık.

KKTC'nin hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları, konunun enerji boyutu ile altyapı ve tarıma dayalı modern sanayi boyutunun da ağırlıklı olarak dikkate alınması suretiyle hazırlanan bu stratejik belgeyi, günlerce süren yorucu çalışmalarla somut uygulama projeleri haline getirdim, bilahare de bizzat Sayın Cumhurbaşkanımıza sundum.

KKTC'nin geleceğine ilişkin önemli tespit ve çözüm önerileri de içeren bu toplantıların sonuncusundan kısa bir süre sonra; KKTC'nin yeni seçilen Cumhurbaşkanı sıfatınızla yaptığınız davete icabetle 25 Aralık 2020 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) 37. Kuruluş Yıldönümü Törenleri'ne katılmak üzere Kıbrıs'a (Lefkoşa'ya) gelen Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, beraberlerinde bir çok bakan ve benim de dahil olduğum üst düzey kalabalık bir heyetle birlikte Magosa'nın Maraş bölgesini yani “Kapalı Maraş” olarak bilinen bölgeyi de ziyaret etmişler ve böylece iki Sayın Cumhurbaşkanı, tarihi bir adım atarak 46 yıldır kapalı olan Maraş'ın sahil kesiminde yer alan bir bölümünün açılmasını da fiilen gerçekleştirerek dünya kamuoyuna ilan etmişlerdir.

Yazılı ve görsel medyada genellikle “Kapalı Maraş Açılmı”, “Kapalı Maraş'ta Piknik” gibi vurgularla yer alan, ancak aslında KKTC'nin parlak olacağına gönülden inandığımız ge-

leceğinde çok önemli bir yer alacağı kesin olan bu ziyaret ve açılım, yerli ve uluslararası kamuoyunda da geniş yankılara neden olmuştur.

Cumhurbaşkanları ve bakanların yanında, KKTC üniversitelerinin rektörleri, ülkenin önemli sivil ve askeri yöneticileri ile en etkin sivil toplum liderlerinin katılımlarıyla gerçekleştirilen “Kapalı Maraş Açılımı”, bizler için de kardeş KKTC ile işbirliğinin, sımsıcak kucaklaşmanın ve dayanışmanın dikkate değer yeni ve çarpıcı bir örneğini teşkil etmesi bakımından da her türlü övgünün fevkinde, gurur vesilesi olmuştur.

Aslında Kapalı Maraş Açılımı, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında, sadece KKTC'nin değil Mavi Vatan ve Ana Vatanın da kaderini etkileyebilecek, yaşamsal önemi haiz bir dönüm noktasına işaret etmektedir.

Bize göre, 25 Aralık 2020 bir Milat'tır; bu tarihten itibaren hiçbir olumlu sonuç alınmaksızın, en küçük bir ilerleme dahi kaydedilmeksizin tam 53. yıldır devam eden Türk-Rum Toplumlararası Görüşmeleri artık sona ermiş olmalıdır; müzakerelerin artık eski şekliyle yani BM Parametreleri çerçevesinde sürdürülemez olduğu, tescil ve uluslararası kamuoyuna ilan edilmiştir.

Sözünü ettiğimiz ulusal ve uluslararası toplantıların bu göğüs kabartıcı sonuçlarına, karınca kararınca hizmetimiz ve katkımız nedeniyle tüm değerli paydaşlarımız ve katılımcılarımızla birlikte büyük bir memnuniyet ve gurur duyduğumuzu da, açık yüreklilikle ifade etmek isterim.

Sonuç olarak Maraş, artık Toplumlar Arası Görüşmelerde pazarlık masasında yoktur; artık siyasi eşitlik değil egemen eşitlik vardır...

“Kapalı Maraş'ın Açılması” gibi uluslararası hukuk ve ilişkiler bakımından son derece hassas, büyük sorumluluk gerektiren siyasi bir kararı bilgece ve cesurca alıp uygulamaya koyan, başta her iki ülkenin saygıdeğer Cumhurbaşkanları

ve diğer değerli yetkilileri olmak üzere emeği geçen herkese minnet ve şükran borcumuzu, tüm içtenliğimizle ifade ve kaydetmek isteriz; tarih sayfalarında hak ettikleri müstesna yeri mutlaka alacaklardır...

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

Sayın Cumhurbaşkanım, bu sözleri sadece “Marifet biraz da iltifata tabidir” çerçevesinde değil; tarihe not düşmek adına söylüyorum.

Bu vesileyle ben Sayın Cumhurbaşkanımız başta olmak üzere katılımcılara en içten teşekkürlerimi sunuyorum ve tensip buyururlarsa sözü Cumhurbaşkanımız Ersin Tatar’a bırakıyorum efendim.

Ersin TATAR
KKTC Cumhurbaşkanı

Değerli Hocam Sayın Feyzioğlu'na çok teşekkür ediyorum. Bir kere bu önemli toplantının düzenlenmesinde emeği geçenlere bir kez daha teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Başta tabii ki Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına, Sayın Prof. Dr. Necdet Basa'ya, Sayın Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'na ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Rektörü Sayın Halil Nadiri'ye ve arkadaşlarına yürekten teşekkür etmek istiyorum. 27-29 Nisan'da Cenevre'de yapılacak olan 5+BM gibi önemli bir toplantının arifesinde, bu düzeyde bu kadar önemli bir konferansın düzenleniyor olması ve netice itibariyle buradan çıkacak olan bir sonuç bildirgesiyle de heyetimize, oradaki görüşme sürecinde bize destek olacak olması, bizim için fevkalade sevindiricidir, fevkalade önemlidir. O bakımdan meselenin ne kadar önemli olduğunun bilincinde olarak; Kıbrıs Türk halkının mücadelesinin, esas itibariyle yıllardan beridir Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğiyle bu günlere gelebildiğini ifade ediyoruz. Son yıllarda hep söylediğimiz gibi, Kıbrıs eski Kıbrıs değildir, Doğu Akdeniz eski Doğu Akdeniz değildir, şartlar çok değişmiştir, konjonktür değişmiştir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin de mavi vatanda kararlılığı, iddiaları ve söylemlerinin de desteğiyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bu statüsünün de yükselmekte olduğu, daha da değerli hale geldiği bir noktada da haliyle biz ulusal çıkarlarımızdan asla ödün vermeden pozisyonumuzu korumayı ve bu şekilde dünya kamuoyuna siyasetimizi duyurmayı, hepimizin hem milli, hem vatani görevi olarak değerlendiriyor ve gereğini de ona göre yapmaya gayret ediyoruz. O bakımdan şu anda yanımda Sayın Ergün Olgun var; kendisi bildiğiniz gibi bir Erenköy mücahidi olarak ömrünü bu davaya adanmış, Kurucu Cumhurbaşkanımız Sayın Rauf Denktaş'la birlikte uzun yıllar müzakere süreçlerinin içerisinde bulunmuş, dolayısıyla o zorlu süreçleri en ayrıntılı biçimde bilen kişi. Sayın Ergün Olgun'un şu anda özel temsilcim ve baş müzakerecim olarak benim yanımda olması, elbette ki bana çok güç vermektedir. Çünkü ben, tarihimizden ve geçmişte yaşananlardan da ders çıkararak şu anda si-

yasetimizi yenilemiş bulunmaktayım. Sayın Denктаş'ın deneyimlerinden de yararlanmak amacıyla hep okuyoruz, sürekli eski belgelere bakıyoruz. Bir kere Sayın Denктаş, yıllarca belki federal temelde bir anlaşma için müzakere masalarında çok zaman harcamıştı, ancak, Annan planına katılmamıştır; ama neticede Denктаş Beyin söylediği bir şey vardı: Her zaman iki devletten bahsetmiştir, her zaman egemenlikten bahsetmiştir ve aramızdan ayrılmadan önce, 9 yıl önce yatağında "Kıbrıs Türk halkının egemenliği her şeyden daha önemlidir" demiştir. Dolayısıyla Sayın Metin Feyzioğlu'yla yaptığımız çeşitli toplantılarda gerek Ankara'da bundan 1,5 yıl önce ve bilahare Maraş Toplantısında hep bunları söyledik. Ne dedik? Artık federasyon geride kalmıştır, federal temelde bir anlaşmanın olamayacağını söyledik. Çünkü çok basit, Rumların anladığı federasyonla bizlerin anladığı federasyon arasında dağlar kadar fark vardır, hatta aramızda ortaklık yoktur. Çünkü onların anladığı federasyonda tek egemenlik vardır ve o şekliyle yani yukarıdaki tek egemen otoritenin eyaletlere dilediği kadar yetki verebilmesi, tuzaklarla dolu bir macera ile eş anlamlıdır. Bu gerçek, ne yazık ki yaşanan acı tecrübelerle sabittir. Kaldı ki, Federasyonun da Avrupa Birliği'nde yer alması halinde zaten Türkiye'nin buradan yavaş yavaş çekileceği, dolayısıyla dediğimiz gibi Kıbrıs'ın zaman içerisinde Helenleşmesinin yolunun ardına kadar açılacağı hayal edilmektedir. Rum tarafının beklentisi budur! Nitekim 1 Nisan günü Anastasiadis çıkıp bütün dünyaya 1 Nisanı kutlarken "Burası bir Helen adasıdır, burada Helenizm unutulmamıştır ve 1 Nisan EOKA'nın kuruluş yıldönümünü kahramanların ordusunu bir kez daha selamlayarak kutluyorum..." demiştir; o şekilde dünyaya takdimiyle kutlamıştır. Yani bize göre azılı bir Türk düşmanı terör örgütü olan EOKA için kahramanlar ordusu diyor adam! Bağımsızlık mücadelesinde büyük bir başarıyla bağımsızlığın kazanılması EOKA sayesindeymiş! Esas terör örgütü de bizim Türk Mukavemet Teşkilatımız, TMT'ymiş. Yani bu adamlarla bizim nasıl anlaşabileceğimizi anlamak gerçekten çok güçtür. Fakat benim iç muhaliflere de söylüyorum, biz bir kere oraya gidip doğru olanı yapacağız. Ondan sonraki süreçte ne olur, hep birlikte izleyeceğiz. Yabancı temsilcilere de buraya geldiklerinde hep

söylediğimiz şu var; daha dün söyledim: O tarafta tanınmış bir Kıbrıs Cumhuriyeti ki bizden çalınan bir cumhuriyettir. Çünkü kurulduğunda iki eşit ortağı vardı. Çünkü İngiltere egemenliğini Osmanlıdan almış ve 1878'de değil, esasında Lozan'da almış, 1923'e kadar burası Osmanlı tapusundaydı, bizlerin tapusundaydı. Bizim tapuyu almışlar, bizim tapu 1960'a kadar İngiliz'in elinde kalmış 37 sene; o 37 sene içerisinde burada olanlar oldu. Bir Maraş talan edildi, dünya kadar birtakım başka başka işler yapıldı ve burası daha da Helenleşti. Ona getiriyorum, yani İngiliz'in 37 yılında burası daha da Helenleşti ve 1930'lu yıllarda, yani tapu elimizden alındıktan sonra burada buranın nasıl Yunanistan'a bağlanacağı çalışmaları yoğunlaştı. 1960'ta Kıbrıs kuruluş anlaşmalarına imzayı attığı gün Makarios'un açıklamaları var: "Bu bir sıçrama tahtasıdır, biz Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yaşatalım diye kurmadık. Biz Kıbrıs Cumhuriyeti'ni İngiliz'den kurtulalım diye kurduk; esas hedef burayı Yunanistan'a bağlamaktır. Girit gibi burayı da büyük Yunanistan'ın bir parçası haline getirmektir" demiştir. "Megali idea" dedikleri bütün hedef, bütün niyet ve insanların ruhunda güneyde bu yatar. Dolayısıyla biz, Türk ulusunun şerefi ve kopmaz bir parçası olan Kıbrıs Türk halkı, herhalde böyle bir oyuna bu saatten sonra gelmez, gelmeyecektir. O bakımdan benim, bunları söyleye söyleye seçimi kazanarak iradeyi değiştirmeme paralel olarak; ancak bu iki devletliliğe, yani egemen, eşitliğe dayalı, yan yana yaşayan iki egemen ve bağımsız devletin işbirliğiyle Kıbrıs'ta bir anlaşmanın olabileceğini görmek lazım. Bu da, hem Kıbrıs'ın içerisinde, hem etraftaki bütün bölgesel dengelerin oluşmasında olumlu etki yapacaktır. Kaldı ki, 1960 Anlaşması da, Türkiye ve Yunanistan'ı da içerisine almak suretiyle, garantör olarak bu dengeleri korumak suretiyle yapılmıştır. Aynı şekilde şimdi de bizim dedikleri "Kıbrıs Kıbrıslılarından, Kıbrıslılar karar verecek" safsatasıyla bu iş hiçbir yere gitmez. Türkiye hem anavatandır, hem garantör ülkedir, hem de buradan sadece 40 mil uzaklıkta; sabah Girne'den kalktığımızda Toros Dağlarını net görebiliyoruz, o kadar yakın ve dolayısıyla coğrafi olarak Türkiye'nin ilgi alanında... Hem tarihten gelen hem de demografik sebeplerden dolayı bağları ve hakları var Kıbrıs'ta. Ayrıca Doğu Akdeniz'de mevcut ener-

ji kaynakları ve Mavi Vatan bağlamında da tabii ki bu şekilde bir siyaseti sürdürmek zorundaydık. Ne mutlu bize ki, bu siyaseti şu anda sürdürüyoruz. Bütün dünyaya bu siyasetin ana parametrelerini ve ayaklarını anlatmış bulunmaktayız. Neden iki ayrı devlet, neden iki ayrı egemenlik, neden bu süreç? Bunları detaylarıyla, ayrıntılarıyla herkese anlatmış vaziyetteyiz ve inanınız ki anlattığımızda, karşı taraftan bize karşı çıkma gibi bir şey olamıyor. Çünkü söyleyecekleri bir şey yok. Fakat dedikleri, bir anlaşmanın olabilmesi için iki tarafın da onay vermesi lazım. Madem öyle değil, Rum'un onayı kadar benim onayım da önemli, dolayısıyla biz onay vermediğimiz takdirde hiçbir anlaşma olamaz ve haliyle kimse de Türkiye'yi buradan topu tüfeğiyle çıkaramayacağına göre, bu statüko eğer öyleyse devam etsin, biz de yolumuza devam edelim.

Evet, ismimiz de gerektiğinde Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak değiştirilir. Çünkü netice itibariyle biz onlar kadar egemeniz, ayrı bir devletiz, ayrı bir halkız. Bu uluslararası anlaşmalardan doğan hakkımız, yani Kıbrıs'ta bağımsız, özgür, refah, mutluluk ve güven içerisinde yaşama, bölgesel dengelerde anavatanımız Türkiye'nin de burada söz sahibi olabilmesi gibi unsurların duyurulması, tanıtılması, anlatılması, bizim siyasetimizin bir gerçeğidir ve şu andaki siyasi irade de zaten öyle şekillenmiştir. Ne mutlu bana ki, gerçekten bu siyasi iradenin oluşmasında, biz seçimleri kazandıktan sonra Türkiye de bize, tam mutabakat içerisinde yüzde 100 fikir birliği içerisinde desteğini vermiştir. Bu fevkalade önemlidir. Çünkü bu yola çıkıldığında, siyasi eşitlik temelinde, işte o iki bölgeli federasyon meselesi hâlâ daha dünyanın gündemindeydi. Dolayısıyla Türkiye'nin pozisyonu ne olurdu? Bütün bu dengeler içerisinde Türk hükümeti ve Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan gereğini yapmıştır. Her türlü yaptıkları açıklamalarla hem de KKTC'nin 37. yılı dolayısıyla buradaki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kutlamalarına Sayın Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan katıldığında, bunu yaptığı konuşmayla da desteklerini teyit etmiştir. Ayriyeten bildiğiniz gibi, Milli Güvenlik Kurulu daha bundan 10 gün evvel yaptığı açıklamada "...Artık Kıbrıs'ta iki bağımsız devlet" demiştir, dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti her organıyla her üst

düzyer makam ve yetkilisiyle bu politikayı onaylamıştır ve teyit etmiştir. Dolayısıyla bu yeni siyaset dünya gündemine gelmiştir ve oturmuştur. Artık Kıbrıs'ta federasyon kalmamıştır, zamanı geçmiştir, bundan sonra iki devletli bir çözüme doğru inşallah o şekilde bir süreç yaşanacaktır.

Cenevre'den tabiki, mevcut şartlar dikkate alındığında özellikle rum yunan tarafının konuya bakışları ve değerlendirmeleri çerçevesinde her iki tarafça kabul edilebilecek olumlu bir sonuç beklemiyoruz. Çünkü karşı tarafın söyledikleri yüzde 100 hâlâ daha eski siyaseti çağırıştırıyor. Fakat şu var: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteriyle yaptığımız değerlendirmede, yeni fikirlerinizi bize anlatmanız için sizi davet ediyorum demişti. Dolayısıyla bir bakıma bizim ne söylediğimize saygı duyuyor. Çünkü o da biliyor ki, ne Annan Planı zamanında, ne Crans Montana'da herhangi bir netice alınmamış ve masa Rum tarafının üzerine devrilmmişti o zamanlar. Şimdi bizim iç muhaliflerin dedikleri: "Bu tarafa gideceksiniz, bu dağılan masa sizin üzerinize devrilecek." Neden? Çünkü onlar, güya Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin prensiplerini ve parametrelerini savunacaklar, o çerçevede pozisyon alacaklar ve çözüm arayacaklar. Biz de yeni bir şey götüreceğiz, ama bu bizim en doğal hakkımızdır. Çünkü o çerçevede Sayın Akıncı dün çıkıp Rum tarafına beyanat veriyor: "Kıbrıs'ta çözüm ancak federasyonla olabilir" diyor. Yani düşünemiyor musunuz değerli hocalarım, değerli rektörlerim, değerli Barolar Birliği'nin değerli yönetim kurulu başkanı Sayın Feyzioğlu; hepinize buradan sesleniyorum; görüşmelere iki haftada kalmış, eski cumhurbaşkanı kendisi gayet iyi biliyor, Annan Planı içerisindeydi. Çok çalıştıydı partisi de, kendisi de, Annan Planı'nda...Crans Montana'da yapılanlar belli, her türlü tavize rağmen, verilen haritaya rağmen ki o haritayı biz burada bulamadık, Cumhurbaşkanlığında bulamadık, Ergün Olgun burada, yıllardan beri cumhurbaşkanının kasası varsa kasayı da bilir, dolabı da bilir, arşivleri aradık, bulamadık o haritayı, dolayısıyla her türlü verilen tavize rağmen Crans Montana'da elde edilemeyen başarı ve bir bakıma işte yine taviz olarak garantörlük, ilk kez Crans Montana'da masaya getirildi. Annan planında bile garantörlükler masaya getirilmemişti, ilk kez Crans Montana'da

garantörlükler masaya getirildi. Ne oldu netice? Neticesi bu, dolayısıyla hâlâ daha bizi federasyona mahkûm etmek isteyenlerin ben mantığını ve vicdanını sorgulamak istiyorum. Böyle önemli bir toplantının arifesinde sen çıkacaksın, açıklama yapacaksın, “Kıbrıs’ta bu yol yol değildir, iki devletlilik ilhaka girer” diyeceksin! -bir de onu söylerler buralarda- Bizim ilhak diye bir politikamız yok, ne bizim, ne Ankara’nın hiçbir zaman gündeme de gelmemiştir. Ankara’dan söylenen tek şey, eğer bu yolda başarılı olamazsak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin daha da güçlendirilebilmesi için ve mümkün olduğunca dünyaya anlatılması ve tanıtılması bakımından önemli bir süreç yaşanacaktır. İlla ki yaşanacaktır, zaten Ankara da etkin desteğiyle bu süreçte de yer alacaktır. Şu anda işte üniversitelerden bir tanesi ile birlikteyiz. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi gibi burada bir çok üniversitemiz var, yüzlerce, binlerce hoca ve öğrenci yüzden fazla ülkeden buraya eğitim için geliyor. 100’den fazla ülkeyle ticaret ve her türlü ithalat, ihracat yapılmaktadır. Dolayısıyla bu aşamada tanınma denilen şey illa oraya bir büyükelçi gönderelim veya o büyükelçiler teati edilsin falan noktasını çok aştık biz, artık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir gerçektir, bunu bilmeyen yoktur. O bakımdan bizim şu anda bu saatten sonra ilişkilerimizi geliştirmek, temaslarımızı arttırmak, ticaret, sanayi, kültürel bağlar kurmaya öncelik vermemiz gerekmektedir. Aynı zamanda da tabii ki eğitim konusuna da önemle eğilmek durumundayız; ne kadar nitelikli ve fazla öğrenci buraya getirebilirsek, bu öğrencilerin ve genelde eğitimdeki başarılarımızın da taçlandırılmasıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir gerçek devlet olarak dünyanın gündeminde daha yoğun olarak yer alacaktır. Dolayısıyla bizim; “Kıbrıs’ta bir anlaşma olmazsa Kıbrıs Türk’ü kaybeder” gibi bir endişemiz yoktur. Ancak, burada kendi şartlarında oluşturdukları masalarında bizi bir anlaşmaya mahkûm edebileceğini zanneden zihniyet, tabii ki kaybeder. Çünkü karşı taraf da bunu görüyor. Kıbrıslı Türkler bizim uygun göreceğimiz şekilde bir anlaşmaya mahkûmdur denildiğinde, onlar elbette ki kendilerini daha güçlü hissederler. O bakımdan biz her zaman ne diyoruz? Bir anlaşma olmazsa da biz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’yle yolumuza devam edeceğiz, bağımsız, özgür ve hür bir ülke içerisinde her türlü organları ve

fonksiyonlarıyla yaşayan bir Türk devleti olarak bu coğrafyada Doğu Akdeniz'in artan önemi, enerji kaynakları, mavi vatan her türlü güvenlik meseleleriyle iç içe varlığımızı sürdürüleceğiz; çünkü karşılıklı olarak hem biz tabii ki Türkiye'nin güvenliği için önemliyiz, ama aynı zamanda Türkiye de bizim güvenliğimiz için önemlidir. Dolayısıyla baktığımızda, konuşmamın başında da söyledim, değişen konjonktür ve yeni gelişmeler çerçevesinde Kıbrıs'ın ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, mavi vatanla Doğu Akdeniz'in değeri artmıştır. Dolayısıyla bu devleti yaşatmak ve geleceğe umutla bakabilmek için buradaki halkımızı ve gençlerimizi arkamızdan sürüklemek hepimizin görevidir; o bakımdan yapacağımız çalışmalar kutsaldır ve milli şuurun gelişmesi için fevkalade değerlidir. Haliyle sizlere ayırdığınız zaman için çok teşekkür ediyorum. Bu siyasetin anlatılmasında ve dünyaya duyurulmasında sizlerin de bize vereceği yeni görüş, fikir ve birtakım argümanlar önem taşımaktadır ve özellikle bu yeni fikir ve yaklaşımlar, pozisyonumuzu güçlendirmektedir, güçlendirecektir; çünkü biz sürekli olarak çalışıyoruz, kendimizi hazırlıyoruz. Sağ olsun Sayın Ergün Olgun ve diğer arkadaşlar ve aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Barolar Birliği mensupları gibi gerçekten bu işleri bilen insanlar, eski bürokratlar, eski büyükelçiler hepsi de bizlere yardımcı olmaktadır; özellikle verdikleri değerli görüşlerle de Kıbrıs Türk halkının haklı davalarının savunulması başta olmak üzere, hukuki, diplomatik ve tabii bizim bu ayrı devlet meselesini ileriye götürmemizde de değerli desteklerini esirgememektedirler. Artık haklı bir zeminin olduğu görülmelidir, ama tabii dünya siyasetinde maalesef haklı olmak, her zaman yeterli olmayabiliyor; işte Annan planında da oldu, Annan planına hayır diyenler Avrupa Birliği'ne alındı. Nasıl Avrupa Birliği'ne alındılar? Hukuksuzluk yapılmıştır, büyük bir hukuksuzluk. Neden? Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş antlaşmalarının ilk maddeleri ne diyor? "Türkiye ve Yunanistan'ın beraber üye olmadıkları bir oluşuma Kıbrıs giremez" diyor, adamlar aldılar. Sıkıştığında da "bu hukuk meselesi değil, bu siyaset meselesi" diyecek kadar da hukuksuzluğu içselleştirmiş bir zihniyetle maalesef karşı karşıyayız. Yani Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki kurucu ortağından biri olan Kıbrıs Türk

tarafı dışarı atılıyor, hem de silah zoruyla, saldırıyla; buna rağmen adamlar tanınmağa devam ediyor! Bu şekilde bir konjonktür, bu şekilde karşımızda Hıristiyan dünyası ve onların emellerine hizmet eden birtakım güçlerle karşı karşıyayız, ama tabii ki bunlar bizi yıldırılmaz. Çünkü biz davamızı biliriz, yolumuzu biliriz. Eğer bildiğimiz o yolumuzda gitmezsek, Kıbrıs bir Helen adası olur, Kıbrıslı Türkler zaman içerisinde asimile olur veya göç eder ve burası tamamıyla Yunanlıların eline geçer. Türkiye'nin dibinde, Türkiye'den sadece 40 mil uzaklıkta yakın bir ada, dolayısıyla buranın hiçbir zaman bir Girit olmaması için bu mücadeleyi sonuna kadar devam ettireceğiz, ama maalesef bizim işte bazı muhalifler de, gerçekten demek ki hiç akıllarını yormadan siyaset yapanlar bizden farklı konuşabiliyorlar, bizden farklı düşünebiliyorlar. Burada şu anda cirit atmakta olan birtakım misyon şefleri ve Rum siyasi parti başkanlarının bu yaptıkları ziyaretlerde ne deniliyor? Şu deniliyor değerli arkadaşlar, bunları biliniz: "Kıbrıs Kıbrıslıdır, zaten nüfusun yüzde 80'i o taraftadır, bu tarafta da bölünmüştür. Bu taraftaki bölünmüş nüfusun da yüzde 50'si o tarafa yakındır. Bir kaldı Tatar, Tatar da işte Türkiye'nin kayyumu, Türkiye'nin buraya atması"; burada Türkiye'nin siyasetini temsil eden ben. Bu büyük bir haksızlıktır, büyük bir ihanettir. Şimdi netice itibarıyla söylemeye çalıştığım gibi, bu büyük bir milli davadır, ulusal davadır. Türkiye'yle hep birlikte bu savaşı, bu mücadeleyi vermeseydik, Kıbrıs çoktan kaybedilmişti, Kıbrıs Türkleri'nin hepsi göç etmişti veya mezarlardaydı. O dizi de bunu göstermiştir. Diziyi alakalı da bildiğiniz gibi neler söyleniyor, neler anlatılıyor? Büyük bir haksızlık, şimdi o dizi bizlerin telkiniyle, Türk hükümetinin talimatıyla TRT'nin yaptırdığı bir dizi değil, bu bir belgesel değil, bu bir dizidir. Dolayısıyla içerisinde reyting savaşlarında belli bir izleyici kitlesini alabilmesi için mutlaka bazı senaryolar da yazılmıştır, ama dizi ilk bölümünde ve ikinci bölümünde bütün dünyaya da mesajı vermiştir. Kıbrıs Türk'ü soykırım yaşadı, soykırımdan geçti, zulüm gördü, mezarlara gömüldü ve iddia ederim ki okuduklarımdan, gördüklerimden dizide az bile anlatıldı. Yani Kıbrıs Türk'ü böyle süreçlerden geçti. Bunları biz anlatamazsak, bunları gençlerimizle paylaşamazsak, bu heyecanla bu kavgayı veremezsek, bizi tarih affet-

mez. Dolayısıyla o kadar önemli bir sürecin içerisindeyiz. Sabahleyin Sayın Ergün Olgun'la da yaptığım değerlendirmede konuştuk; "şu kadar sene federasyon görüşüldü, şu kadar sene zaman harlandı" diye... Nur içinde yatsın Denktaş, her toplantıya gittiğimde öyle görüyorum ben, zaten Ergün Bey de teyit ediyor, hiçbir zaman inanmadı. Çünkü gittiği o federasyon toplantıları ve onların önüne koyacağı o metinler, hep tek egemenlikten bahsetmekteydi, eyaletlerden bahsetmekteydi. Denktaş da çok iyi biliyordu ki, öyle bir düzenlemeyle Kıbrıs Türk'ü orada var olamayacak, dolayısıyla direndi direndi... Allah bize nasip etti ki, artık bu konjonktürde Crans Montana'dan sonra Türkiye'nin de tam desteğiyle iki devletlilik, egemenlik ve bağımsızlık masaya geliyor. Dolayısıyla bu süreci devam ettirmemiz lazım, yani bu bir kere gidilmeyecek, belki daha fazla gidilecek, daha fazla dünyayla bunları konuşma fırsatları bulacağız, ama siyaseten bunun arkasının gelmesi lazım. Siyaseten Türkiye'yle birlikte bu rüzgârı, bu havayı lehimize çevirmemiz lazım, algıyı yerleştirmemiz lazım. Algıyla birlikte halkın moralini yüksek tutmamız lazım, çünkü ben biliyorum nelerin olacağını, burada iç siyasette işte "bilinmeyen bir yola girildi, bunun sonu yoktur, dolayısıyla dünyadan daha da kopartıyoruz, uzaklaştırıyoruz, daha fazla izolasyon olabilecek, pasaportu kaybedeceğiz" gibi birtakım bizim iç muhalefetteki bu arkadaşlarımızın yapacağı birtakım gürültülerle bizlerin burada halk nazarındaki zeminimizi ve algımızı zayıflatmak için birtakım oyunlar oynanabilecek; ama ben de diyorum ki, bizim arkamızda da 85 000 000'lük Türkiye var. 40 mil uzaklıkta Türk televizyonları var, Türk gazeteleri var, Türk sosyal medyası var, algısı var, her şeyi var. Dolayısıyla hep birlikte başaracağız; Metin Feyzioğlu'na bir kere daha sesleniyorum, çünkü Maraş açılışında beraber toplantılar yaptık, beraber çalışmalar yaptık; gerek Ankara'da, gerek burada, ama netice itibarıyla Maraş'ın açılmasıyla son 46 yıla bir damgamızı daha vurmuş oluyoruz. Çünkü kendisinin de ifade ettiği gibi, Maraş'ın açılması Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin egemenliğinin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin erkinin ve siyasi iradesinin bir tanımlamasıydı, bir göstergesiydi. Çünkü 46 yıldır kapalı olan bir yerden söz ediyoruz ve yakalanan fırsatlar da kullanılamamıştı! Annan pla-

nında da, Crans Montana'da da anlaşma olsaydı, Maraş Rum'a iade edilecekti. Olmadı, onlar açısından fırsat kaçtı. KKTC değişti, Doğu Akdeniz değişti. Doğu Akdeniz'e güçlü bir adım atıldı ve bizim egemenliğimizde Maraş'ın açılması gündeme geldi. Bu büyük bir başarıydı; Türkiye Barolar Birliği'nin düzenlediği ulusal ve uluslararası toplantılarda kapalı Maraş konusunu da gündeme getirdik, tartıştık, çözüm önerileri geliştirdik, birlikte çalıştık, birlikte algı yarattık, dünyaya da ilan ettik ve birlikte başladık.

O bakımdan inşallah bu toplantılar da bu güzel amaca hizmet edecek düşüncesi içerisindeyim. Bir kez daha hem Türkiye Barolar Birliği'ne, hem Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'ne bu toplantıyı düzenledikleri için yürekte teşekkür ediyorum ve inşallah bu toplantıdan çıkacak olan sonuç bildirisinde ifade edilecek hususlar, bizim o toplantılarda, müzakerelerde yapacağımız çalışmalara da yardımcı olacaktır ve bize güç katacaktır. Çünkü inanıyorum ki, bu önemli konferansın sonuç bildirgesi, sizlerin gür sesi olacaktır, sizlerin sesi Türk medyasında da yer bulmak suretiyle bir algının oluşumuna ve bizlere destek vermesi bakımından fevkalade değerli olacaktır. Bu düşüncelerle hepinize sevgi ve saygılarımı iletiyorum, hepinize bir kez daha hürmet duyularımı ifade ederek saygılar sunuyorum.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Sayın Cumhurbaşkanımıza hitapları dolayısıyla çok teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız ve Cenevre yolunda başarılar diliyorum. Türk Milleti'ni, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni en iyi şekilde temsil edeceksiniz, davamızın sancaktarı bugünkü lideri sizsiniz. Bizler de tüm gücümüzle sizin arkanızda olmaya devam edeceğiz efendim.

Şimdi sözü Prof. Dr. Necdet Basa'ya bırakıyorum, toplantıyı yönetecek. Sanıyorum Sayın Cumhurbaşkanımız birazdan ayrılacaklar, yoğun programı sebebiyle...

ERSİN TATAR (KKTC CUMHURBAŞKANI)- Ben kısa bir süre ayrılıp tekrar geleceğim, çünkü bu konuşmaları dinlemek istiyorum açıkçası.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Evet, çok teşekkür ediyoruz efendim teşekkürleriniz için. Sayın Basa, buyurun efendim.

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Cumhurbaşkanım, katılımınız ve bizlere hitabınızla konferansımızı onurlandırdınız; çok teşekkür ederiz. Yolunuz yolumuzdur; dileriz açık olsun, Cenevre'de başarılar diliyoruz. Aynı şekilde Prof. Sayın Feyzioğlu Başkanımızın "ülkelerimizi ve millî Kıbrıs davamızı en iyi şekilde temsil edeceğinize" yönelik ifadelerine de aynen katılıyoruz, tabii bizler de her halükarda elimizden geldiğince destek olmaya devam edeceğiz. Bu bugünkü toplantının sonuçları, değerli katılımcıların görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlayacağımız bir sonuç bildirisiyle kamu oyunun bilgilerine sunulacaktır; ayrıca Sayın Cumhurbaşkanlarımıza da arz edilecektir efendim.

Değerli katılımcılar, aynı zamanda konuşmacılarımız, şimdi efendim, böylesine üst düzeyde, her biri konusunun en önde gelen uzmanının bulunduğu bir toplantıda belirleyici, bağlayıcı, katı kural koymayı genelde haddimiz dışı görürüz. O nedenle siz değerli katılımcılar ne yapacağınızı, ne söyleyeceğinizi zaten önceden planladınız, biliyorsunuz. İzninizle sadece şu hususu arz etmek isterim: Konuşmacılar bakımından herhangi bir sıra öngörmedik, konuları önceden size bildirdik, fakat bir konu sınırı da koymadık. Sadece size bildirilmiş olan konu başlıklarını ayırarak ona göre değerli konuşmacıları gruplandırdık. Bu nedenle size bildirilen programdaki sıra dahilinde görüş ifade etmek, konferans düzeni açısından yararlı olacaktır. Uygun görürseniz, ilk turda 5 dakikalık bir süre içerisinde, dediğim gibi size bildirilen konular içerisinde bir veya birden çok hangisini uygun görür seçerseniz ona ilişkin görüşlerinizi ifade etmeniz herhalde zaman açısından da daha verimli olacaktır. Siz değerli katılımcılar, herhalde bugün uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler açısından Kıbrıs'ta mevcut durumu ele alarak Kıbrıs'taki müzakerelere sürecini değerlendireceksiniz. Ayrıca Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları çerçevesinde self determinasyon hakkı diyeceksiniz, Kuzey Kıbrıs Türk

Cumhuriyeti'nin devletleşme sürecine ilişkin tabii ki görüşleriniz fevkalade önem taşıyacaktır. Şimdi bir de deniz hukuku ve içtihatlarına göre Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin hak ve yükümlülükleri konusu var, konunun çok değerli uzmanları şu anda karşımızda, tabii ki onların değerlendirmeleri fevkalade önemlidir. Sonuç bildirisinde uygun biçimde ifade edilecektir.

Sayın Cumhurbaşkanı da ifade ettiler, Türkiye'nin ana kıtasıyla mavi vatan ve münhasır ekonomik bölgelerinin tespiti ve ilanı çok önemli bir gündem maddesi olarak yine yer alacaktır. Biraz evvel ifade ettiğim gibi efendim, tabii ki istediğiniz konuda görüş bildirmek takdirlerinize maruzdur. Başlangıçta sunuşumda da ifade ettiğim gibi örneğin, Türkiye ile KKTC arasında bir Gümrük Birliği Antlaşması niçin olmasın? Avrupa Birliği'yle Gümrük Birliği Antlaşmasına sahip olan Türkiye'nin, benzerini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'yle de yapabilmesinin önünde bana göre uluslararası hukuk açısından herhangi bir engel yoktur, olmamak gerekir diye düşünüyorum. Aynı şey güvenlik ve savunma anlaşması için de söz konusudur; Türkiye'nin, garantörlüğe ilaveten Kuzey Kıbrıs Türk Türkiye Cumhuriyeti ile savunma ve işbirliği antlaşması yapabilmesi fevkalade doğaldır, mutlaka yapılmalıdır da Gündemde tabii bir de kapalı Maraş konumuz var, biliyorsunuz fevkalade önemli, tarihi önemi haizdir. Türkiye'nin geleceği açısından, adanın geleceği açısından fevkalade önemli bir husustur. Bu vesileyle yine değerli konuşmacılarımızın dikkatlerine arz etmek istediğim bir başka husus şudur: Kapalı Maraş bölgesinin Birleşmiş Milletler idaresine transferinden bahseden 550 (1984) sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile Ada'yı Kıbrıs Cumhuriyeti halinde tek temsilci olarak kabul eden 186 sayılı Kararın artık geçerlilikleri kalmamıştır; bunlar, bizim açımızdan hiç kabul edilemez kararlardır. Ayrıca tabii bölgede konuşlanmış olan Birleşmiş Milletler Barış Gücü de dahil, bunların mevcudiyetinin de artık sorgulanması gereğini takdirlerinize arz etmek isterim. Bu konudaki görüşleriniz de bizim için fevkalade önemlidir. Hepsi bu değil tabii, konunun uzmanlarını görüyorum karşımda şu anda, bir Taşınmaz Mal Komisyonu var. Bu komisyonun etkin olarak hizmetine devam edebilmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu komis-

yonun etkinliğine ilişkin değerlendirmesi, gelecek açısından fevkalade önemlidir diye düşünüyorum. O itibarla bu komisyonun imkanlarının arttırılması önemli bir gündem maddesi olarak karşımızdadır. Öte yandan Kıbrıs'ta federatif bir yapılanma artık unutuldu; konfederatif bir yapılanmadan da sık sık söz ediliyor. Böyle bir yapılanmada konfederasyonun Avrupa Birliği üyesi olacağı gerçeğinden hareketle uzun vadede asimilasyon gibi istenmeyen bir sonuç doğabileceğini de yine değerlendirmelerinize sunuyorum. Bu konudaki görüşleriniz de mutlaka sonuç bildirisinde yer almalıdır diye düşünürüm.

Metin Hoca biraz önce seçilmiş önemli sanayi dallarına ilişkin stratejik planlamadan söz etti. Herhalde o konuda karşımda Ertuğrul ağabeyi görüyorum, Ertuğrul Kumcuoğlu'nu; değil mi? Bu konuda çok yazıp çizdiğini biliyorum. Hatta Lefkoşa büyükelçisi olarak gören yaptığı döneme ilişkin bir kitabı da yakında çıkacak bildiğim kadarıyla. Çok eski dostluğum olduğu için Ertuğrul ağabey dememi yadırgamayınız lütfen, herhalde diğer değerli konuşmacılar gibi onunda söyleyecek bir sürü sözü vardır diye düşünüyorum. Evet, değerli dostlarım, lafı fazla uzatmıyorum. Spor müsabakalarına uygulanan ambargodan tutunuz da Ercan Havaalanının uluslararası uçuşa açılmasına kadar o kadar çok konuşacak konumuz var ki ve o kadar değerli uzmanlar var ki karşımızda, tabii ki programdaki sıraya uygun olarak söz alacağız ama sizlerin iznini alarak bir defalık istisna yapmak istiyorum. KKTC Yüksek Mahkemesi'nin önceki başkanlarından Taner Erginel dostumun izniyle, önce onun adı vardı çünkü burada, sabahleyin kendisiyle birkaç kez konuştuğum için birazdan ayrılacağını bildiğim Ergün Olgun'a söz vermek istiyorum. Efendim biz bu toplantıları Metin Hocanın da dediği gibi Ergün ağabeyle hep birlikte planladık, Av. Oğuzhan Hasipoğlu da hep bizimle beraber çalıştı. Biliyorsunuz yakın dostumuz Oğuzhan bey KKTC Cumhuriyet Meclisi'nin hukuk, Siyasi işler ve uluslararası ilişkiler komitesi başkanıdır; ayrıca Cenevreye gidecek KKTC müzakere heyetinde de yer almaktadır. Bilinsin istedim. Evet, konuşma sürenizin 5 dakika olarak uygulanmasını takdirlerinize sunarak sözü sevgili ağabeyim, değerli dostum Mustafa Ergün Olgun'a veriyorum. Söyleyecek çok sözünüzün olduğu sır değil, biliyorum, buyurunuz efendim, söz sizin.

Mustafa Ergün OLGUN

KKTC E. Cumhurbaşkanlığı Müsteşarı, Müzakereci

MUSTAFA ERGÜN
OLGUN'UN
TEBLİĞİ

Kıbrıs Müzakere Süreci ve Öngörülen Federal Ortaklık Hedefinin Gerçekleştirilememe Nedenleri

Kıbrıs'ta 1960-1963 yılları arasında Rum tarafının kurumsallaşmış Enosis (Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlama) idealini gerçekleştirme tutkusu nedeni ile başarısız bir siyasi ortaklık deneyimi yaşanmıştır.

Kıbrıslı Türkler Enosis'i önleyebilmek için 1963-1974 yılları arasında çok mücadeleler vermiş, acılar çekmiştir.

Yunan Generallerinin inisiyatifi ile 1974 yılında Kıbrıs'ta Enosis'i nihai olarak gerçekleştirmek için askeri bir darbe yapılmış, Garanti Antlaşmaları tahtinde Türk müdahalesi ile bu darbe durdurulmuştur.

Durdurulan bu darbe sonrasında adaya dağılmış durumda olan Kıbrıslı Türkleri Türk ordusunun güvence altına aldığı Kuzey Kıbrıs'ta, Rumları ise Güney'deki güvenli bölgelerde toplamak için Viyana'da 1975 Nüfus Mübadele Anlaşması yapılmıştır.

Kıbrıs'ta iki toplumlu, iki kesimli (yani coğrafya zeminli) ve siyasi eşitliğe dayalı yeni bir ortaklık kurma hedefi nüfus mübadelesi sonrasında 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmalarında karara bağlanmıştır.

1964'ten günümüze 57 yıl, 7 BM Genel Sekreteri ve onlarca özel temsilcinin her türlü müzakere ve uzlaşma tekniği/yöntemini denemelerine rağmen iki taraf arasında yeni bir siyasi ortaklık hedefinin gerçekleştirilmesi mümkün olamamış, Temmuz 2017'de Crans Montana Zirvesinde son süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Eski Rum Dışişleri Bakanı Nicos Rolandis Güney Kıbrıs'ta yayınlanan İngilizce Cyprus Mail gazetesinde 21 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan makalesinde Kıbrıs Rum tarafının 1974 sonrasında BM ve uluslararası aktörler tarafından Kıbrıs Rum tarafının çıkarlarını gözetecek şekilde önerilen 7 planı reddettiğini yazmıştır.

Rolandis, reddedilen planlar arasında, 10 Kasım 1978 İngiliz-Amerikan-Kanada Planını, 8 Ağustos 1983 tarihinde BMGS Perez de Cuellar'ın Özel Temsilcisi Hugo Gobbi tarafından önerilen belirteçleri (indicators), 1992 BM Fikirler Dizisini ve Nisan 2004'te BMGS tarafından sonuçlandırılan BM Kapsamlı Çözüm Planını saymaktadır. Tabii buna Haziran/ Temmuz 2017'de Crans-Montana Kıbrıs Zirvesinde ortaya çıkan sonuç eklenebilir.

Rolandis'e göre Kıbrıs'ta uzlaşma olamamasının temel nedeni Rum tarafının sürekli "gerçekleştirilmesi imkansız" olanın arayışı içinde olmasıdır.

Federal ortaklıkların neden başarılı veya başarısız olduklarına dair birçok bilimsel araştırma yapılmıştır.

Uzun yıllar müzakere süreçlerinde yer almış ve söz konusu araştırmaların birçoğunu incelemiş birisi olarak Kıbrıs'ta federal ortaklık hedefinin gerçekleştirilememesinin ve artık bu uzlaşma modelinin Kıbrıs için tükenmiş olduğunun nedenlerini şöyle sıralayabilirim:

Rum ve Yunanlıların Kıbrıs adasının Helen adası olduğu tutkusu/saplantısı yetki paylaşımıyla çelişiyor ve siyasi ortaklık hedefini imkansız kılıyor.

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uluslararası antlaşmalar ve anayasa hilafına Rum ortak tarafından 1963 yılında işgali ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarih ve 186 sayılı kararında Soğuk Savaş mülahazalarıyla buna boyun eymesi 1960 yılında adada kurulan siyasi dengeleri bozmuştur. Rum tarafı leyhine bozulan bu dengenin eşitlik zemininde yeniden tesisi Rum ve Yunan tarafınca engellenmektedir.

Kıbrıs'ta tarafları federal bir ortaklığa götürecek ve sürdürülebilir şekilde bağlayacak güçlü ortak çıkarlar olmadığı gibi "karşılıklı bağımlılık" da bulunmamaktadır.

Kıbrıs'ta taraflar arasında nüfus, ekonomik güç, uluslararası tanınmışlık/statü dengesizliği eşitlik zemininde siyasi bir ortaklığın kurulmasını ve yaşayabilirliğini şüpheli kılmaktadır.

Taraflar arasındaki derin güven bulanımı bir federal ortaklığın kurulmasını engellemekte, kurulsu bile sürdürülebilirliğini şüpheli kılmaktadır.

Federal ortaklık her iki toplumda da öncelikli tercih değildir. Gerçek federal ortaklıklar zaruret karşısında tarafların güçlü tercih ve halk destekli iradeleriyle kurulabilir ve yaşatılabilir.

Kıbrıs Rum tarafına göre Kıbrıs sorununun kök nedeni 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'ı "işgalidir" ve çözüm Türkiye'nin Kıbrıs'tan çıkarılmasıdır. Sorunun kök nedeninin bu şekilde algılanması ve tarifi Rum tarafının art/kötü niyetini yansıtmakta olup esas nedeni gizlemek suretiyle yeniden yetki paylaşımına gidilmesini engellemeye çalıştıklarını göstermektedir.

Kıbrıs sorununda medeniyetler çatışmasının etkileri vardır. Ne yazık ki Rum tarafı Kıbrıs Türk tarafını "öteki" olarak göstermeyi başarmıştır ve bu da Kıbrıs Türk tarafına karşı ayrımcılık sonucunu doğurmakta, eşitliğine saygı gösterilmesini engellemekte ve eşitlik zemininde bir uzlaşının önünü tıkamaktadır.

Rum tarafı adada taraflar arasında eşitliğe dayalı pratik işbirliğinin önünü tıkadığı için bu tabandan yukarıya doğru evrimsel siyasi ortaklığın da önünü tıkamaktadır.

Birçok uluslararası güçlü aktör statükodan yararlandığı için sessizce Kıbrıs'ta statükoyu bozacak bir uzlaşya mesafeli durmaktadır.

Kıbrıs'ta karşılıklı ve eşit derecede acı çektiren bir çıkmaz olmayışı (no mutually hurting stalemate/William Zartman) ve

mevcut durumun Rum tarafı leyhine şartlar yaratmış olması Rum tarafını yetki paylaşımı içeren bir uzlaşuya teşvik etmemektedir.

İhtilafın çatışmadan işbirliğine dönüştürülmesi fırsatlarının uluslararası aktörler tarafından değerlendirilmemiş olması statükonun devamına hizmet etmektedir. AB üyeliğinin bir uzlaşa ile ilişkilendirilmemiş olması; iki tarafın hidrokarbon kaynaklarının ortak sahibi olduğu kabul edilmiş olmasına rağmen uluslararası aktörlerin Rum tarafına “bu ortak kaynakları değerlendirebilmeniz için Kıbrıs Türk tarafıyla bir anlaşmaya varmanız lazım” dememiş olması kaçırılan fırsatların başında gelmektedir.

Birleşik Krallık Dışişleri Eski Bakanı Jack Straw 1 Ekim 2017 tarihinde “The Independent” gazetesinde yayınlanan makalesinde Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklerle hedeflenen yetki paylaşımına girmesi için hiçbir teşvik edici neden bırakılmadığını yazmıştır.

Son olarak 29 Ocak 2019 tarihinde ABD Kongresi Araştırma Birimi (CRS) adına Vincent L. Morelli tarafından Kongre üyeleri için hazırlanan raporda Jack Straw’un makalesine atıf yapılarak Kıbrıs’ta nihai bir anlaşmaya ulaşmanın bir hayal olduğu, hiçbir Kıbrıslı Rum liderin halkına Kıbrıslı Türklerle eşitliğe dayalı bir anlaşmayı kabul ettiremeyeceği belirtilmektedir.

Federal ortaklığın kurulmasının mümkün olmadığı ve baskı/telkin altında kurulsa bile sürdürülmesinin olanaklı görülmediği bu koşullarda bu çözüm modeli üzerinde ısrar etmek mantıklı değildir.

Bu noktada Kıbrıs adasında sürdürülebilir güvenlik, istikrar ve işbirliğinin iki egemen devlet zeminine dayandırılması kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Bunun Doğu Akdeniz’de istikrar ve işbirliğine de olumlu yansımaları olacağı aşikardır.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Biz teşekkür ederiz. Yılların tecrübesinden süzülen değerlendirmeleri hep birlikte ilgiyle izledik, çok teşekkür ederiz. Değerli katılımcılar, size daha önce gönderilen programdaki sıraya göre devam ediyoruz. Buna göre şimdi sırada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin emekli Yüksek Mahkeme Başkanı Sayın Tanager Erginel var. Sayın Başkan daha önce düzenlediğimiz Kıbrıs toplantılarına da katılarak değerli tespit ve görüşlerini bizlerle paylaşmışlardı. Buyurun lütfen, söz sizin efendim.

Taner ERGİNEL

KKTC E. Yüksek Mahkeme Başkanı

Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Açısından Kıbrıs'ta Mevcut Durum

Kıbrıs'ta Mevcut Durum

Tamamen tarafsız ve objektif bir değerlendirme yapmaya çalışalım.

Kıbrıs'ın durumunu inceleyen tarafsız ve objektif bir uluslararası ilişkiler uzmanı hukukçunun Kıbrıs'a baktığı zaman neler gördüğünü saptamaya çalışalım.

İlk bakışta Kıbrıs'ta fiilen iki ayrı devlet olduğunu görür değil mi? 1974'den beri Kıbrıs'ta iki ayrı devlet bulunmaktadır. Bu devletler tüm organları ile oluşmuş demokratik devletlerdir. 1974 yılından beri aralarında çatışma yoktur. Göreceli olarak barış içindedirler.

Ancak bir sorun var. Bu devletlerden biri uluslararası alanda tanınmıştır. Güneyde bulunan Rum Devleti Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlara üye olmuştur. Diğer bir ifade ile bağımsız devlet olarak tanınmak için gerekenleri tamamlamıştır.

Buna karşı Kuzeydeki Türk Devletini ise Türkiye'den başka tanıyan yoktur. Türk devleti uluslararası temaslarında büyük sınırlamalarla karşı karşıyadır. Ciddi baskılara ve ambargolara muhataptır.

Kıbrıs'taki Türk devleti Türkiye'nin askeri ve ekonomik desteği sayesinde ayakta durmaktadır.

KKTC'nin oluşması

İsterseniz Kıbrıs tarihine kısaca göz atalım. Kıbrıs geçmişte Osmanlı topraklarına dahildi. 1878 yılında İngiltere'ye kiralandı. 1878 ile 1960 yılları arasında İngiliz yönetimi altında kaldı.

1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Bu devlet iki halk arasında kurulan bir ortaklık devleti idi. 1960 ile 1963 yılları arasında Kıbrıs Cumhuriyeti yürürlükte kaldı. Kıbrıs Anayasası hükümleri uyarınca iki halkın temsilcileri bu devleti birlikte yönettiler.

1963 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rum yöneticileri Anayasanın Türk halkına tanıdığı hakları ortadan kaldırıp devleti Rum çoğunluğun yöneteceği üniter bir devlete dönüştürmek istediler. Bu talepleri Kıbrıs Türk yöneticiler ve Türkiye Hükümeti tarafından kabul edilmeyince isteklerini silah zoruyla gerçekleştirmeye teşebbüs ettiler ve Kıbrıs'ta çatışmalar başladı.

Yunanistan destekli Kıbrıs Rum ordusu Aralık 1963'de başlayan saldırılarla Kıbrıs'ın %97 sini işgal etti. Kıbrıs Türklerinin ikamet ettiği bazı kasaba ve köylerin dışında kalan yerler Rum egemenliği altına girdi. Rum ordusunun işgal edemediği yerlere uluslararası literatürde enklav denmeye başlandı.

Türk bölgelerinin en büyüğü Lefkoşa'nın kuzeyi ile Girne arasında idi ve Türk Kantonu diye ifade ediliyordu. Aralık 1963'den sonra Kıbrıs Türkleri bu Kantonda kendi özgür yönetimlerini kurdular. Diğer Türk bölgelerini de yönetim açısından bu Kantona bağlayarak bağımsız Türk yönetimini oluşturdular.

Rum Yönetimi 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının Türk halkına tanıdığı hakları iptal ederek bu Anayasanın diğer maddelerini uygulamaya devam etti. Türk Yönetimi ise Temel Kurallar denen yeni bir Anayasa yaparak kendi bağımsız devletinin yasalarını uygulamaya başladı.

Rum kesiminde "Uzun vadede Yunanistan'a bağlanma" ve "Derhal Yunanistan'a bağlanma" şeklinde iki farklı politik eğilim oluştu. 1974'de Yunanistan Hükümeti Rum Yönetimine karşı bir darbe ile adayı derhal Yunanistan bağlama girişiminde bulundu. Rum siyasi partiler arasında çatışma çıktı. Türkiye Hükümeti harekete geçti ve uluslararası antlaşmalardaki haklarının kullanarak Kıbrıs'a müdahale etti.

Kıbrıs'ta Türk Yönetiminin bulunduğu Lefkoşa'nın Kuzeyindeki alanla Türk yerleşim yerlerinin işgal edilememiş olanları dışında kalan yerler Yunan- Rum ordusunun işgali altında idi.

Türkiye Hükümeti antlaşmalara dayanan 1960 düzenini yeniden tesisi etmek istiyordu. Başbakan Ecevit her iki topluma da barış getirmek için Kıbrıs'a müdahale edildiğini açıkladı. Türk ordusuna size ateş edilmedikçe ateş etmeyin emri verildi. Ne var ki Kıbrıs'ın %97 si işgal edilmiş durumda idi ve işgali devam ettirmek isteyen Rum- Yunan ordusu ile Türk ordusu arasında savaş oldu. Türk ordusu Kıbrıs'ın kuzeyinde Rum işgalini sona erdirerek özgür bir bölge oluşturmayı başardı. Güneyde yaşayan Türkler bu bölgeye sığındı. Türk bölgesinde yaşayan Rumlar ise Güneye kaçtılar. Karşılıklı toplu göç oldu. Böylece 1974'den sonra Kıbrıs'ta fiilen iki ayrı devlet oluştu.

Türk devleti ile Güneyde kalan Rum Devleti arasında BM gözetiminde müzakereler başladı. Bu müzakerelerin bir sonuç vermemesi üzerine 1975 de Kıbrıs Türk Federe Devleti ve 1983'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu. 1985 de gerçekleşen referandumla KKTC'yi bağımsız devlet haline getiren KKTC Anayasası onaylandı. KKTC tüm organları ile tamamlandı ve demokratik bir devlet haline geldi. Buna rağmen uluslararası alanda Türkiye dışında hiçbir devlet tarafından tanınmamaktadır.

Daha kötüsü Avrupa Birliği, Güney Kıbrıs'ı üye yaparken Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanıdı ve KKTC topraklarının Rum Yönetimine ait olduğunu kabul etti. Katılım anlaşmasında KKTC toprakları, Rum devletinin egemenliğinin geçici olarak askıya alındığı bir bölge olarak ifade edildi.

Bu durumda sormamız gerekiyor. KKTC ye yapılan bir haksızlık değil mi? Aralık 1963'de uluslararası antlaşmalardan doğan yasal düzene karşı isyan eden ve Kıbrıs'ın %97 sini işgal eden bir yönetim nasıl yasal devlet olarak tanınabilir? Uluslararası hukuk açısından KKTC'nin de Rum Devleti kadar tanınma hakkı yok mu? Uluslararası hukuka göre KKTC'nin tanınması gerekmiyor mu?

Bu soruları yanıtlayabilmek için Uluslararası hukuka göre hangi devletlerin tanınma hakkı olduğunu saptamamız gerekiyor. O zaman KKTC'nin tanınması gerekip gerekmediğini anlamış olacağız.

BM Ana Sözleşmesinin devletlerin oluşumu konusunda benimsediği ilkeler nelerdir?

Uluslararası hukuku, devletler arasında yapılan antlaşmalar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra devletler arasındaki temüller de uluslararası hukukun bir bölümü kabul edilir.

Devletler arasında kurulmuş en önemli örgüt 1945'de kurulan Birleşmiş Milletlerdir. B. M. Ana Sözleşmesi uluslararası hukukun önemli belgesi kabul edilir.

BM Ana Sözleşmesini gözden geçirince devletlerin oluşumuna ilişkin ilkeler olduğunu görürüz. Ana Sözleşmenin ilk maddesinde şöyle denmektedir. **“BM in amaçlarından biri Halkların kendi geleceklerini belirleme ilkesine saygı duyulmasını sağlamaktır.”**

Bu ilke daha önce, 1941 yılında yapılmış Atlantik Sözleşmesinde (Atlantic Charter) yer alıyordu. BM Ana sözleşmesi bu ilkeye saygı duyulması gerektiğini belirtmiş yani ilkeyi benimsemiştir.

Atlantik Sözleşmesinde uluslararası hukukun 8 ilkesi yer alıyordu. Bu ilkelerin 3.cüsü son derece açık ve nettir. Şöyleder: **“Tüm halklar kendi geleceklerini belirleme hakkına sahiptir.”**

O zaman sormak zorunda kalırız. Kıbrıs Türkleri bir halk değil mi? Eğer halksa niçin kendi geleceğini belirlemesine yani KKTC'yi kurmasına saygı duyulup KKTC tanınmıyor?

Uluslararası hukukta ayrı bir halk olarak kabul edilmeyenlere “toplum” veya “azınlık” denir. Rum Yönetimi Kıbrıs Türklerinin ayrı bir halk olmadığını bir azınlık olduğunu iddia etmektedir.

Kıbrıs Türkleri ayrı bir halk mı yoksa bir azınlık mı? Uluslararası hukuk ilkeleri açısından bu konuya netlik kazandırmamız gerekiyor. **Çünkü** Rum propagandası Kıbrıs Türklerinin ayrı bir halk değil azınlık olduğunu o kadar çok tekrarladı ki dünya kamuoyunda böyle bir kanı oluştu. Bu kanıyı sarsmadan haklarımızı elde etmemiz mümkün değildir.

BM Ana Sözleşmesinde benimsenmiş diğer bir temel ilke şöyledir. “**Devletler diğer devletlerin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı duymak zorundadır**”.

O zaman sormak zorunda kalırız. KKTC Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne müdahale mi ediyor? Yoksa Kıbrıs'ın Kuzeyinde 1963'de başlayan haksız işgali sona mı erdirdi?

Bu konu da Uluslararası hukuka göre netlik kazandırmamız gereken konulardan biridir.

Herhangi bir uluslararası tartışmada bu konulara açıklık getirmek ve tarafsız gözlemcilerle hukukçuların belleğindeki tereddütleri ortadan kaldırmak zorundayız. Ancak bu konulara girmeden önce Kıbrıs konusunda uluslararası kamuoyunun bilmediği veya yanlış bildiği başka konuları daha incelememiz gerekiyor.

Kıbrıs Sorununun Kaynağı

Kıbrıs sorununun kaynağını saptamamız önemlidir. Bu saptama bizi birçok yanılgıdan koruyacaktır.

Tarafsız bir gözle Kıbrıs sorununun kaynağını araştırdığımız zaman neler görürüz? Görürüz ki Kıbrıs'ta çoğunluğu oluşturan Hristiyan Ortodoks Rum halkı aşırı milliyetçi bir halktır. Türklerle eşit olmayı hele eşit devlet kurmayı asla kabul etmeyecek bir karaktere sahiptir.

Rumların bu özelliklerini zamanla değiştirmeleri söz konusu değildir. Çünkü bunun için önce dini inançlarının değişmesi gerekir. Bunun için de yüzyılların geçmesi gerekecektir.

Rumlar milli karakterleri nedeniyle İngiliz döneminde "Enosis" yani Yunanistan'a ilhak mücadelesi başlattılar. Daha sonra tüm Kıbrıs'a egemen olmak için Türk halkından kurtulmak istediler.

Rumlar önce anavatanları Yunanistan'la birleşmek istiyorlardı. Ancak daha sonra ikinci bir Yunan devleti kurmanın da milli ideallerine uygun olduğunu düşünmeye başladılar. Ancak Türk halkı ile ortak bir devlet kurmayı asla kabul etmezler. Bunun gibi ayrı bir devlet olan KKTC'nin tanınmasına da şiddetle karşıdrlar.

Amaçları uzun vadede Kıbrıs'ı Girit gibi bir Yunan adası yapmaktır. Türk tarafı ile yaptıkları müzakerelerde KKTC'nin kalıcı olmaması için ortak bir devlet kurmaya razı olur görünmeleri mümkündür. Bu devlete federasyon veya başka bir isim verebilirler. Bu onlar açısından fazla bir kayıp olmayacaktır. Önemli olan bu ortak devletin uzun vadede bir Yunan devleti haline gelmesine açık kapı kalmasıdır.

Bu düşüncelerin dışına çıkmak Rumlar için imkansızdır, çünkü doğalarına aykırıdır. Tarafsız uzmanların yaptıkları ciddi araştırmalarda her zaman bu sonuç çıkmaktadır. Özetle müzakerelerde Türkler haklarını yitirmeyecekleri şartlardan oluşan bir devlet kurma çabası içindedirler. Halbuki Rumların isteği uzun vadede Kıbrıs'ın Yunan adası olmasını engelleyecek şartların bulunmamasıdır.

İki tarafın istekleri o kadar farklıdır ki bir anlaşmaya varılması halinde sonuç barış değil yeni çatışmalar olacaktır.

Bu koşullarda Kıbrıs Türk halkının hayatta kalması ve Türkiye'nin başının ağrımaması için tek çıkar yol KKTC'nin tanınmasıdır. Diğer alternatifler yeni çatışmalara ve felaketlere neden olacaktır.

Rumların mücadele yöntemi

Rumlar Kıbrıs'ta yaşadıkları 1974 yenilgisini soğuk savaşla yani tanıtım ve propaganda ile zafere dönüştürmeyi ümit

etmektedirler. Bunun için kendilerine özgü bir yöntem uyguluyorlar.

1974'den sonra Rum gazetelerindeki köşe yazılarını okuyanlar bu mücadele konusunda bir fikir edinebilirler. Bu yazılarda "Türkiye'yi sıcak savaşla mağlup edemeyiz. Fakat propaganda ve tanıtım savaşı ile mağlup edebiliriz. Varsın üç tankımız eksik olsun. Onların parasını propagandaya ayıralım" diye yazmaya başladılar.

Daha sonra bu görüşlerini daha da genişlettiler. "Soğuk savaş için yeterli kaynak ayırmamız gerekiyor. Hukuk, diplomasi, propaganda konularında en uzman kişilerden oluşan bir ordu kurmalıyız." diye yazmaya devam ettiler.

Öyle anlaşılıyor ki bu amaç için bir ordu kuracak kadar büyük bütçe ayırdılar. Bu bütçeyi kamufle etmeyi başardılar. Bu orduya en iyi uluslararası uzmanları ve bazı Türkleri de katmayı başardılar.

Zaman içinde Rum propagandası son derece yüksek bir standart yakaladı. Tarafsız ve barışçı görünerek, aldanmaya müsait Kıbrıslı Türkler ile dünya kamuoyunun etkileneceği sloganları yakalayıp sürekli tekrarlayarak etkili bir propaganda savaşı yürüttüler.

Rum propagandasının amacı Kıbrıs Türklerinin beynini yıkayarak onları ortak devletin iyi bir çözüm olacağına inandırmaktı. Türkiye'ye ise uluslararası baskı yapılmasını sağlamak ve geri adım atmaya zorlamaktı. Özetle Girit formülünü Kıbrıs şartlarında uygulamak istiyorlardı.

Rum soğuk savaşına karşı Kıbrıslı Türkler ve Türkiye bürokratları Kıbrıs sorununun zaferle sonuçlanmış olduğunu, sorunun çözülmüş olduğunu yeni bir propaganda ordusu kurmaya gerek olmadığını düşünüyorlardı. Propagandanın Rum iddialarına yanıt vermek için gerekli olduğunu düşünenler ise bunun profesyonel değil amatör bir iş veya hobi olabileceğini düşünüyorlardı. Bu nedenle Rum iddialarına karşı Türk tara-

fının hiçbir yanıt vermediği veya yetersiz yanıtlar verdiği bir dönem yaşandı.

1974'ü izleyen yıllarda Kıbrıs'ta akıl almaz bir olay yaşamaya başladık. Bir tarafta büyük para harcayarak, kadrolar oluşturarak son derece profesyonel yürütülen bir savaş, diğer tarafta savaşın varlığını dahi kabul etmeyen, yapılanları çığırtkanlık olarak tanımlayıp gülüp geçen bir ulus. Bugün Kıbrıs'ta oluşun durumu anlayabilmek için bu dengesiz geçmişi bilmek gerekir.

Yapılması gereken Rumların kurdukları büyüklükte ve standartta bir propaganda ordusu kurmak ve onlara karşı onların mücadelesine denk bir mücadele ile karşılık vermektir. O zaman kimse Kıbrıs'ta bulunan iki devletten daha haklı olan KKTC'yi tanımamayı düşünemeyecekti.

Bu gerçekler ışığında Kıbrıs sorununu değerlendirdiğimiz zaman Kıbrıs'ta Türk ulusunun 1974'de sıcak savaşı kazandığını böylece Kıbrıs'a barış getirdiğini ancak daha sonra Rumların yürüttüğü soğuk savaşta başarısız kaldığını ve barışı kalıcı hale getiremediğini kabul etmemiz gerekir. KKTC tanıtılarak sorunu sonuçlandırma yönüne gidilememiştir.

Geçmiş müzakereler maalesef Türklerin ne taviz verecekleri ve böylece statükonun Rumların lehine nasıl değişebileceği tartışmalarına dönüşmüştü.

27 Nisan'da Cenevre'de yapılacak müzakerelerin KKTC'nin tanınması ve iki ayrı devletin kalıcı hale gelmesi yönünde gelişmelere sahne olmasını temenni edelim.

Geçmiş Müzakereler

Konuyu değerlendirirken geçmiş müzakerelere göz atmamız yararlı olacaktır.

Bu müzakereler federasyon kurmak hedefi ile yapıyordu. Rum Yönetimi nüfusun %80'inin Rum, %20'nin Türk olduğunu düşünerek bir federasyonda veya ortak bir devlette

TANER ERGİNEL'İN
TEBLİĞİ

avantajlı olacaklarını düşünüyordular. Onların esas korkusu KKTC'nin tanınması ve tüm Kıbrıs'a egemen olma yollarının kendileri için kapanması idi. Bu nedenle zamanla tüm Kıbrıs'a egemen olma fırsatını verecek herhangi bir ortak devlete razı olabilirler. Türk tarafı ise samimi olarak bir devlet kurma düşüncesi içinde olabilir. Böyle bir devletin kısa sürede iç savaşa gireceği çünkü iki tarafın beklentilerinin çok farklı hatta zıt olduğu açıktır.

Crans Montana müzakerelerinden sonra gerek Türkiye Hükümetinden gerekse KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatardan egemen eşitliğe dayalı iki devletli bir çözümü masaya yatıracaklarını öğreniyoruz. Bu sevindirici bir gelişmedir. Rumların tüm Kıbrıs'a egemen olma mücadelesinde başarılı olamayacakları sinyali vermektedir. Bu görüşten geri adım atmamak gerekir. Geri adım atmak Kıbrıs Türkleri için bir felaket olacaktır. Böyle bir felaketin Türkiye için büyük sorunlara neden olacağını tahmin etmek zor değildir.

Hukukçu olarak bizim yapmamız gereken uluslararası hukuk açısından devletlerin yasallığı konusunda çalışmalar yapmak ve görüşmecilerimize destek olmaktır.

Kıbrıs sorunu ile ilgili yasal bir çalışma yaptığımız zaman görürüz ki Kıbrıs'ta Türk Yönetimi her zaman Rum Yönetiminden daha yasal olmuştur. Ancak soğuk savaşa yani propaganda ve tanıtım savaşına gerekli önemi vermediğinden bugüne kadar KKTC uluslararası alanda tanınarak Rum yönetimiyle eşit düzeye yükselememiştir.

Uluslararası hukuka yani BM Ana Sözleşmesi ve teamüllerle baktığımız zaman KKTC'nin tanınmaması için hiçbir neden olmadığını görürüz.

Bu konuda uluslararası hukukun benimsediği ilkeleri ele alarak incelemeye çalışalım. Bu incelemeyi yaparken Rum propaganda ordusunun bu ilkelerle ilgili neler söylediğini dikkate almamız gerekir. Yaptığımız değerlendirmelerde Rum iddialarına da yanıt vermeli ve Rum iddialarını çürütmeliyiz.

Uluslararası hukuk açısından Kıbrıs Türk Halkının Haklı Olması

1) Tüm halkların kendi geleceklerini belirleme hakkına sahip olması.

Rum propagandası bu konuyu çok işlemiştir. Onlar Kıbrıs Türk Halkının ayrı bir halk olmayıp Kıbrıs halkının azınlığı olduğunu iddia etmektedir. Dünya kamuoyunu Türklerin bir azınlık olduğuna inandırmış durumdadırlar.

Biraz dikkatli bir çalışma yapınca görürüz ki Kıbrıs Türk Halkı azınlık değildir. Ayrı bir halk olduğu uluslararası hukuk ilkeleri ışığında tartışılmayacak kadar açıktır.

Yasal durumu bilmeyenler ilk anda Rum iddiasının doğru olduğunu düşünebilirler. Çünkü Kıbrıs'ta Rumlar nüfusun %80 inini Türkler ise %20 sini oluşturmaktadır. Ancak nüfus oranı bu konuda karar vermede önemli bir faktör değildir. Dünyada büyük halklara karşı bağımsızlıklarını koruyabilen çok küçük halklar da vardır.

Kıbrıs tarihini inceleyince Kıbrıs'ta iki halkın hiçbir zaman kaynaşmadığını görürüz. Osmanlı döneminde farklı yasalara tabi idiler. İngiliz Yönetimi başlayınca iki halk ayrı durumlarını korudu. Yasama Meclisi olan Kavanin Meclisi üyeleri ile Belediye Meclisi üyelerini ayrı ayrı seçmeye başladılar.

Halbuki Kıbrıs'ta yaşayan Maronitler, Ermeniler, Latinler ve Romanlar da vardı. Onlar ayrı bir halk değil azınlık olarak kabul ediliyorlardı. Londra antlaşmasını imzalamaya davet edilmemişlerdi. Ayrı seçim yapma hakları yoktu. Bu duruma itiraz da etmiyorlardı.

İlginç bir olay anlatılır. İkinci Dünya Harbinde İngiltere'nin Başbakanı olan Sir. Winston Churchill'i tanımayan yoktur. 1907 yılında İngiltere Sömürgeler Bakan Yardımcısı idi. Kıbrıs'a gelerek Kavanin Meclisini ziyaret etti.

Sir. W.Churchill salona girer girmez Rum milletvekili ayağa kalkarak ona "Biz Anavatanımız Yunanistan'la birleşmek isti-

yoruz. Lütfen Kıbrıs'ı terk edin. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına izin verin" dedi. Sir. W. Churchill " Anavatanınızla birleşmek istemeniz soylu bir istek. Ancak bir de Türk milletvekillerine soralım. Acaba onlar ne diyor" dedi. Söz alan Türk milletvekili "Rum önerisine şiddetle karşıyız. Eğer Kıbrıs'ı terk edecekseniz Türkiye'ye iade edin" dedi. Bu konuşmalar Kıbrıs Türklerinin söz sahibi olduğunu yani ayrı bir halk olduğunu gösteriyordu. Kıbrıs'taki azınlıklara ayrı söz hakkı verilmiyordu.

Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar arasında siyasi görüş ayrılığı İngiliz döneminin ilk yıllarında başladı. Rumlar Kıbrıs'ta bir halk olduğunu ve Türklerin azınlık olduğunu iddia etmeye başladılar. Türkler ise iki halk olduğunu ve iki halkın ayrı kendi geleceklerini belirleme hakları olduğunu iddia etiler. Bu mücadele yıllarca devam etti.

İngiliz döneminde zaman zaman çok sertleşen bu mücadeleyi sonuçta Türk halkı kazanmıştır. Şöyle ki 1956 yılında İngiltere bir yasa yaparak Kıbrıs'ta iki halkın ayrı referandumlarla kendi geleceklerini belirleyebileceklerini belirtti. 1959'da Zürih anlaşması iki eşit halkın ortaklaşa bir devlet kurmalarını öngördü. Aynı yıl imzalanan Londra anlaşmasında ise iki halk karşılıklı olarak uluslararası bir antlaşmaya imza attılar. Böylece birbirlerinin eşitliğini tanımış oldular. Bu antlaşmaya azınlıklar davet edilmedi.

1960'de İngiltere Kıbrıs'ı terk ederken egemenliği tek halka değil iki halka devretti. Kıbrıs Anayasasında Türk halkı iki eşit halktan biri olarak belirlendi. Türk halkı Aralık 1963'e kadar Kıbrıs'ı iki eşit halktan biri olarak yönetti. Aralık 1963'den sonra ise ayrı egemenliği olan bir yönetim sahibi oldu.

Bu olaylar ışığında açıkça görülüyor ki Kıbrıs Türk Halkı hiçbir zaman azınlık olmamıştır. Bu nedenle Kıbrıs Türk Halkının Rum Halkının bir azınlığı olduğu iddiası gülünç denecek kadar yanlış ve haksızdır.

Rum iddiasının amacı aslında Türk halkın azınlık olduğunu kanıtlamak değildir; ayrı bir halk olduğunu çoktan kanıtla-

muş ve ayrı self determinasyon hakkını elde edip 1975 ve 1985 referandumlarıyla ayrı devletini kurmuş bir halkı aldatarak bu hakkı yitirmesini sağlamaktır. Yani kazandığımız bir hakkı kaybetmemizi istiyorlar. Çok güçlü propaganda orduları sayesinde saf buldukları Türkleri aldatarak ve Türkiye'ye uluslararası baskı yapılmasını sağlayarak bu sonucu almak ve 74 yenilgisini zafere dönüştürmek istemektedirler.

Bağımsızlığını kazanmış ve fiilen ayrı devlet kurmuş bir halkın yıllar sonra böyle bir isteğe razı olduğu tarihte görülmemiştir. Rum talepleri Uluslararası hukuka tamamen aykırıdır.

2) KKTC'nin kurulmasının bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ülke bütünlüğünü ihlal ettiği iddiası

Rum propagandası Türkiye'nin ve KKTC nin Kıbrıs Cumhuriyetinin ülke bütünlüğünü ihlal ettiğini çok sık ve sürekli olarak tüm dünyaya duyurmaktadır. Bu propagandanın etkisinde kalan bir kişi Rum iddiasında haklılık payı olduğunu düşünebilir. Çünkü Aralık 1963 Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıktıkları, Kıbrıs'ın %97 sinin antlaşmalara aykırı olarak işgal ettikleri, işgal ettikleri bölgelerde aşırı milliyetçi Rum devletini oluşturdukları bilinmemektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devam ettiği varsayımı içinde ve Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'ı işgal ettiği yönünde yapılan yoğun propagandanın etkisi altında değerlendirme yapıyorlar. Kuşku yok ki Rumlar bu tanıtımı Türk propagandasının yetersiz kalması nedeniyle yapabilmektedirler.

Rum propaganda ordusu Kıbrıs Cumhuriyeti diye bir devlet olduğunu ve 1974'de Türkiye'nin bu devletin kuzeyini işgal ettiğini o kadar sık ve sürekli tekrarlanmıştır ki dünyada birçok aydın bunun tartışılmaz bir gerçek olduğunu zannetmektedir. Kıbrıs Türkleri arasında bile buna inanan bir kesim oluşmuştur.

Bazı tartışmalarda şahsen bunun doğru olmadığını söylediğim zaman dinleyenler kulaklarına inanamadıklarını söylediler. Onlara Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında egemenliğin

iki halka verildiğini, Aralık 1963'de Rum Yönetiminin haksız saldırısı sonucu adanın ikiye bölündüğünü, Rumların adanın %97 sini haksız yere işgal ettiğini, Türkiye'nin adanın Kuze-yindeki işgali sona erdirdiğini söylemişim.

Kuşku yok ki bu gerçekleri bir kez söylemenin yararı yoktur. Rumların iddialarına karşı Türk görüşünü aynı sıklıkta ve ısrarla tekrarlamak gerekir. Türkiye'nin 1974 Kıbrıs müdahalesinin başka bir devletin ülke bütünlüğüne müdahale olmadığını bu konuyla ilgisi olmadığını daha açıkça ve çok daha sık anlatabilmemiz gerekir. Alternatif olarak KKTC'nin tanınması tamamlanıp bu tartışmaya son verilmelidir.

3) Meşru Müdafaa ve etnik temizlik planları

Meşru müdafaa veya yasal savunma tüm hukuk sistemlerinin kabul ettiği bir haktır. Dünyada tüm kişilerin, devletlerin ve halkların yaşama hakları vardır. Hayatlarına karşı bir saldırı olduğu anda kendilerini korumak için savaşabilirler. Devletlerin ve halkların yok olmamak için savaşması uluslararası hukukun tanıdığı bir haktır.

Rum propaganda ordusu böyle bir savunma yapmamızı önlemek için Kıbrıs'taki olayların iki halk arasında bazı aşırı kişiler arasında çıktığını söylemektedir. Dünya kamuoyu da iki halkın aslında dost olduğunu aşırı kesimlerin çatışmalara neden olduğunu düşünmektedir.

Biraz dikkatli bir inceleme gerçeğin hiç de öyle olmadığını gösterir. Çünkü Kıbrıs'ta saldırılar Rum Devletinin yönetiminde gerçekleşmiştir.

Aslında durum çok daha açık ve trajiktir. Çünkü Rum Yöneticiler etnik temizlik planları hazırlayarak bu saldırıları gerçekleştirmişlerdir. Yani önceden tasarlama (taammüd) durumu vardır.

Bu planlar Akritas ve İfestos etnik temizlik planlarıdır. Planlar Türk tarafınca İngilizceye ve Türkçeye çevrilerek açıklamalarla herkese dağıtılsa fazla söz söylemeye gerek kalmayacak-

tır. Eğer bu belgeler Rumların elinde olsa ve bizim aleyhimize kullanılacak belgeler olsa Rum propaganda ordusu yüz binlercesini tercüme ettirip tüm dünyaya dağıtacaktır.

Akritas ve İfestos etnik temizlik planlarını hazırlamak insanlık suçudur. Planların duyurulması halinde Rum Yöneticiler Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanmamak için seslerini kısmak zorunda kalacaklardır. O zaman birçok devlet KKTC'yi tanımak için sıraya girecektir.

Böylece Kıbrıs'a 1974'de gelen barış kalıcı olacaktır.

4) Uluslararası Teamüller ışığında KKTC'nin tanınması gereği.

Uluslararası Adalet Divanı Kosova'nın bağımsızlık ilanının Uluslararası Hukuka aykırı olmadığına karar vermiştir. Kosova KKTC kadar haklı bir durumda değildi. Çünkü daha önce Sırbistan'ın bir vilayeti idi. Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesindeki "devletlerin bağımsızlığına ve ülke bütünlüğüne saygı duyulması gerektiği" ilkesine aykırı olarak bağımsızlık ilan etmişti. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ise ilkin Kosova'nın asla tanınmaması yönünde karar vermişti. Buna rağmen Kosova halkı ısrarla mücadele ederek bağımsızlıklarını kabul ettirdiler. Bağımsız bir devlet olarak tanınmayı başardılar.

Uluslararası Adalet Divanının Kosova kararı bize bu konuda ilginç ipuçları vermektedir. Bu ipuçlarından biri iki halkın bir çatışmadan ve ayrılıktan sonra tekrar birleşmeleri için ısrar etmenin doğru olmadığı görüşüdür. Orada İngiltere'nin mahkemeye sunduğu görüşe göre bu olay bir evlilikte eşlerin boşanmasına benzemektedir. Boşanan ve ayrı yaşayan eşlerin daha sonra zorla tekrar evlendirilmeleri mümkün değildir. Bunu zorlayacak bir yasa yoktur. Kıbrıs'ta ise Kıbrıs Türklerinin saflığından yararlanarak ve Türkiye'yi Uluslararası baskı altına alarak bir sonuca varılmaya çalışılmaktadır.

Kosova davasının bize verdiği diğer ilginç ipucu şöyledir. Kosova'nın fiilen bağımsız bir devlet haline gelmesi ve daha

sonra bağımsızlık yolunda ısrarlı olması ona hak kazandırmıştır. Kosova'nın kararlı olduğu, taviz oluşturacak görüşler öne sürmediği ve bağımsız devlet olma hedefi ile çelişecek bir tutuma girmediği dikkate alınmıştır.

Bu nedenle Müzakerelerde eşit egemen iki ayrı devlet formülünden vaz geçilebileceğini gösteren öneriler yapılmaması gerekir. Çelişkili ve taviz sayılacak görüşler öne sürülmesi telafisi imkansız kayıplara neden olacaktır.

Bu gerçekler ışığında Kosova'dan çok daha haklı olan KKTC'nin tanınması yönünde bir adım atılmasını ve 27 Nisan Müzakerelerinde eşit egemen iki ayrı devlet hedefinden vazgeçilmemesini temenni edelim.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkan Danışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederiz. Dinlediğiniz gibi çok yararlı tespit ve görüşler. İsteyen değerli konuşmacımız ikinci turda da görüşlerini ifade imkanı bulacaklardır. Şimdi söz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Özel Danışmanı Prof. Dr. Hüseyin Işıksal Hocamda, buyurunuz Hüseyin Hocam.

Prof. Dr. Hüseyin İŞIKSAL

KKTC Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İlişkiler

ve Diplomasi Özel Danışmanı, Müzakere Heyeti Üyesi

Kıbrıs İçin En İdeal Çözüm, İki Egemen Devlet Arasında Yapılacak İşbirliğidir

3 Haziran 1968 tarihinde Lübnan'ın başkenti Beyrut'da başlayan Kıbrıs müzakere süreci 1977 yılından beri, yani yaklaşık 44 yıldan beri iki toplumlu, iki kesimli federasyon zemininde hiçbir sonuç alınmadan devam etmektedir. Müzakere sürecindeki çözümsüzlüğün ana nedeni Rum tarafının hiç değişmeyen Ada'nın tek hâkimi oldukları zihniyetidir. Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türkleri Ada'da her zaman 'azınlık' olarak görmeleri ve uluslararası kamuoyu tarafından tanınan yasal devletin getirdiği güç ve özgüvenle de bu siyasetlerinden vazgeçmeyecekleri aşikârdır.

Ada etrafında son keşfedilen hidrokarbon yatakları da, Rumların Türk tarafına karşı sergilediği saldırgan tutumu daha da alevlendirmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Türk tarafını daha da zor durumda bırakmak ve müzakere sürecinde istediği sonuca ulaşmak için bir yandan Avrupa Birliği (AB) üyeliğini kullanarak hem Türkiye hem de Kıbrıs Türk tarafına baskı yapmaya çalışmakta diğer yandan da bölgede devamlı olarak yeni ittifaklar kurarak Türk tarafını yalnızlaştırmaya çalışmaktadır. Daha da önemlisi Kıbrıs Türk halkı için "olmazsa olmaz" olan Türkiye'nin etkin ve fiili garantisini kabul etmeyecek "sıfır asker sıfır garanti" söyleminden vazgeçmeyen Rum tarafı Kıbrıs'ta herhangi bir uzlaşma zemininin oluşmasını engellemektedir.

Kıbrıs'taki gerçekler; kanlı bir geçmişi, farklı ırk, dil, din, kültür ve yaşam tarzı olan Kıbrıs'taki Türk ve Rum halklarının federal bir çözümle bir arada yaşamayacaklarını ve zorlama bir antlaşma ile bu sağlanmaya çalışılsa bile bunun uzun soluklu olamayacağını göstermektedir. Albert Einstein'ın söylediği gibi aynı şeyleri yapıp farklı sonuçlar beklemek doğanın

yapısına aykırı olsa da hala daha federasyon zemininde bir çözüm bulunacağına inanan kesimlerin olmasını anlamak oldukça zordur. Bir başka ifadeyle, Kıbrıs meselesinin çözümü amacıyla 1968 yılından beri başarısızlıkla sonuçlanan müzakerelere süreçlerinin artık yeni bir zeminde yürütülmesi kaçınılmaz olmuştur. Mevcut parametreler çerçevesinde müzakerelere devam etmek geçmişte sonuç getirmediği gibi ilerisi için de bir sonuç vermeyecektir.

Kıbrıs'ta adil, gerçekçi ve sürdürülebilir bir antlaşmaya ancak iki devletin egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsü zemininde bir işbirliği ile ulaşılabilir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı Sn. Ersin Tatar'ın önerdiği yeni çözüm modeli bir çözüm ve işbirliği modelidir. Bu noktada Kıbrıs meselesinin sadece uluslararası hukuk ile ilgili bir mesele değil aynı zamanda siyaset ve diplomasi yeteneğiyle de doğrudan ilgili bir mesele olduğunu iyi kavramak gerekiyor. Bu gerçek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin veya Kıbrıs Türk devletinin uluslararası tanınmasının artık Türk dış politikasının önceliklerinden biri olması gerçeğini ortaya çıkarıyor.

Uluslararası hukuka göre tanınma hakkı sadece "halklara" verilmiştir. Kıbrıs Türk halkı self determinasyon hakkı olan bir halktır. Kıbrıs'ın Osmanlı yönetimine geçtiği 1571'den beri Ada'daki iki halkın tamamıyla birbirinden ayrıştığını görüyoruz. Yaklaşık 350 yıl süren Kıbrıs'taki Osmanlı yönetimi boyunca Kıbrıslı Türkler, Rum ve diğer azınlıklardan ayrı olarak halk statüsündeydi. Yönetildikleri hukuk sistemi ve kanunlar diğer azınlıklardan farklıydı.

Ada İngiliz yönetimine geçince de iki halk yine birleştirilmedi. Her halkın ayrı seçtiği kendi cemaat meclisleri onları ayrı olarak temsil etmeye devam etti. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti de iki ayrı halk temelinde kurulmuştu. On bakanlıktan üçü, meclisin ve tüm memurlukların yüzde otuzu ve ordunun yüzde kırkı Kıbrıs Türk halkına ayrılmıştı. Sadece Türkler tarafından seçilen Cumhurbaşkanı Muavininin (Yardımcısının) Kıbrıslı Türkleri ilgilendiren tüm konular ve ayrıca parlamentonun dış politika, savunma ve güvenlik konularında aldığı tüm ka-

rarları veto etme yetkisi vardı. Üstelik dünyanın hiçbir yerinde eşi benzeri olmayan *sui generis* (kendine özgü) bir uygulamayla Kıbrıs'ın 5 büyük şehrinde (Lefkoşa, Mağusa, Limasol, Larnaka, ve Baf) Kıbrıslı Rum ve Türkler tarafından ayrı ayrı seçilecek iki ayrı Belediye Başkanı olması gerektiği ve iki toplum tarafından ayrı ayrı seçilen alt parlamentonun toplumların din, eğitim, kültürel, kişisel, statü, dini vakıflar, vergi, toplumsal gelişim ve belediye vergisi konularında tek söz sahibi olacağı belirtiliyordu. Ayrıca her toplumun ayrı mahkemeleri mevcuttu.

Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki yasama yürütme ve yargıyı 1963 yılının Aralık ayında silah zoruyla tek tarflı işgal etmiş olması Kıbrıslı Türklerin halk olma hakkını yitirdiği anlamına gelmemektedir. Üstelik Kıbrıslı Türkler 1964 yılından beri kendi otonom bölgelerinde bağımsızlıklarını korumuşlar ve hiçbir zaman Rum egemenliği altına girmemişlerdir. Bu gerçek Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri raporlarında da sabittir. 1964 Genel Komiteyle başlayan Kıbrıs Türk yönetimi, 1967'de Geçici Kıbrıs Yönetimine evrilmiş, 1974 mutlu barış hareketından sonra 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş ve en nihayetinde 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) kurulmuştur. Bir başka ifadeyle Kıbrıslı Türklerin ve 1983'te kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) tüm organlarının uzun zamandır etkili bir şekilde işlevlerini yerine getiriyor olmaları çok önemli bir ayrıntıdır.

Uluslararası Hukuka göre yine otorite kaynak olarak kabul edilen "halkların self-determinasyon hakkını kullanabilme hakkı" üzerine ünlü hukukcu Critescu tarafından 1981'de yer alan raporda da şu üç özellikten bahsedilmektedir:

Sınırları belirli belli bir toprakta sahip olmak.

Etnik olarak ayırt edici özelliklere sahip olmak.

Self-determinasyon hakkını kullanabilecek otoriteye sahip olmak.

Bu üç özelliği taşıyan Kıbrıs Türk halkının; sınırları belli ve çok iyi korunan toprağa, Rumlardan ayrı farklı ırk, din, dil,

kültürel özelliklere ve belkide en önemlisi bu iradesini kullanabilecek otoriteye sahip olduğunu görüyoruz. Bu noktada Katalonya'da başarısızlıkla sonuçlanan self-determinasyon referandumunu hatırlamakta fayda var. Herkesin bildiği üzere Katalanların bu referandumu İspanyol polislerinin müdahalesi ile sonuçlanamadı. Oysa Kıbrıs Türk halkı tamamıyla egemen olduğu topraklarda her türlü seçimi ve self determinasyon hakkını kullanabilecek durumdadır.

Yukarıda da anlatmaya çalıştığım gibi Kıbrıslı Türkler self-determinasyon hakkını kullanmaya uluslararası hukuka göre hakkı olan bir halktır. Bu noktada ikinci soru KKTC'nin devlet olma kriterlerini yerine getirip getiremediğidir. KKTC devlet olmanın gerektirdiği asgari dört teamülü de fazlasıyla yerine getirmektedir. Dünyadaki en kabul gören görüş olan 1933 Montevideo Konvansiyonuna göre devlet olmanın asgari dört teamülü şu şekilde listelenmiştir:

1. Uluslararası sınırları belli bir toprağa sahip olması,
2. Sürekli bir insan topluluğuna (halka) sahip olması,
3. Ülkenin genelinde otoritesi olan hükümete sahip olma,
4. Diğer ülkelerle dış ilişki kurabilme kapasitesi.

Sınırları belli ve iyi korunan bir toprağa, sürekli bir insan topluluğuna ve demokratik seçimlerle hükümete gelen bir otoriteye sahip olan KKTC aynı zamanda diğer ülkelerle dış ilişki kurabilme kapasitesine de sahiptir. KKTC'nin Ankara'da büyükelçiliği, İstanbul, İzmir, Antalya, Mersin, Trabzon, ve Gaziantep de konsoloslukları ve 20 ayrı ülkede temsilcilikleri vardır.

Bütün bu kısıtlara ek olarak KKTC'nin pek çok ülkede olmayan ve aslında Montevideo Konvansiyonuna da yer almayan çok büyük bir avantajı daha vardır. Bu özellik demokratik yönetim ve çağdaş bir seçim sistemine sahip olmaktır. KKTC'de düzenli tekrarlanan, son derece şeffaf ve demokratik bir ortamda gerçekleşen seçimler yapılmaktadır. Bugün dünyada pek çok ülke demokrasi sancısı çekerken, Kıbrıslı Türkler demokrasiyi özümsemiş bir anlayışa ve sisteme sahiptir.

Bütün bu gerçekler ışığında Kıbrıs'ta uzlaşa sağlanabilmesi için kalıplaşmış fikirlerin dışına çıkmak bir zaruriyettir. Kıbrıs'ta adil ve sürdürülebilir bir çözüm ancak ve ancak şu an halihazırda var olan iki devlet gerçeğine ve bir tarafın diğer tarafa egemenliğini zorla kabul ettirmeyecek düzenlemere dayanmalıdır. Bir başka ifade ile iki tarafın da kazançlı çıkabileceği tek çözüm modeli iki tarafın eşit statüsü ve egemen eşitliğine dayalı bir çözüm modelidir.

Bu iradeyle seçilmiş KKTC Cumhurbaşkanı Sn. Ersin Tatar ve ekibi Kıbrıs'ta yeni bir sorun yaratmak yerine Ada'da ve Ada etrafında olan sorunlara çözüm üretebilecek egemen eşitlik modeline dayanan alternatif çözüm önerisi ile Kıbrıs'ta yeni bir dönemin kapısını açmıştır. Eğer Rum tarafı geçmişin prangalarından kurtulabilir ve pragmatik bir düşünce yapısıyla Türk tarafının önerisini değerlendirebilirse böyle bir çözümden çok büyük kazanımlar elde edecektir.¹ Her ne kadar Kıbrıslı Rumlar Kıbrıslı Türkleri siyasi açıdan eşit bir aktör olarak görmesede, Türkiye ile ilişkilerini normalleştirmesinin yegâne yolu Kıbrıs Türk tarafı ile antlaşmasıdır. KKTC'nin tanınması ve diğer alternatiflerinin konuşulması Kıbrıs'taki çözüm arayışlarını hiçbir şekilde bitirmeyecek, tam tersine güçlendirecektir. Unutulmamalıdır ki sürdürülebilir bir çözüm ancak ve ancak denk güçler arasında olabilir.

Bu noktalardan hareketle Cumhurbaşkanı Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Özel Danışmanı ve müzakere ekibi üyesi olarak benim de içinde yer aldığım Cumhurbaşkanımız liderliğindeki ekibin 27-29 Nisan'da Cenevre'de yapılacak 5+Birleşmiş Milletler gayri resmi görüşmelerinde Kıbrıs Türk halkının yıllardır büyük bir özveriyle sürdürdüğü varoluş ve devletleşme mücadelesine yakışır bir şekilde egemen eşitliğe ve eşit uluslararası statüye dayanan çözüm önerimizi kayda geçireceğiz.

¹ Hüseyin Işıksal (2016). "Türkiye - Güney Kıbrıs Rum Yönetimi İlişkileri: Geçmişin Prangaları Arasında Gelecek Arayışları" iç. Örmeci, O., and Işıksal, H. (eds.) Mavi Elma: Türkiye-Avrupa İlişkileri. Ankara: Gazi Kitabevi. Ss.257-273.

Kıbrıs Türk tarafının bu yeni ve olumlu adımı karşılık bulmazsa, kaçınılmaz olarak Kıbrıs Türk tarafı diğer alternatif çözümler üzerinde yoğunlaşmaya başlayacaktır. Kıbrıslı Türkler uluslararası tanınmazlığın, ambargo ve izolasyonların faturasını fazlasıyla ödemiş bir halk olarak bir yarım asır daha Rum tarafının siyasi mahkûmu olarak kalamaz.

Sonuç olarak, Aziz şehitlerimizin kanlarıyla vatan olan bu topraklarda Kıbrıs Türk halkının devletinden, özgürlüğünden ve egemenliğinden vazgeçmesi mümkün değildir. Türk askerinin Kıbrıs'taki varlığı ile Türkiye'nin etkin ve fiili garantörlüğünün devam etmesi Kıbrıs Türk halkının bir başka olmazsa olmazıdır. Kalıcı ve 'sürdürülebilir' bir çözümün ancak "denk güçler" arasında olabileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu çözüm önerisi uzlaşmaz Rum tarafının da adadaki gerçeği kabullenmesine yardımcı olacaktır.

Anavatan Türkiye Cumhuriyeti'nin her daim verdiği destekle, en zor zamanlarda bile yılmayan ve yıkılmayan Kıbrıs Türk halkının verdiği bu destansı varoluş mücadelesi hiç kuşkusuz sürdürülmeye devam edilecektir. Devraldığımız bu mirası ve uluslararası hukuktan gelen meşru haklarımızı her zeminde koruyarak ve ileri götürerek Kıbrıs Türk halkını bu Ada'da sonsuza kadar yaşatmak için emin adımlarla yolumuza devam edeceğiz. Bundan hiç kimsenin en ufak bir şüphesi olmasın.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Biz teşekkür ederiz katılımınız ve katkılarınız için değerli Hüseyin Hocam. Şimdi sıra KKTC Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı Erdem Erginel'de. Buyurun Erdem Hocam, söz sizin şimdi.

Erdem ERGİNEL*KKTC Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı*

Tarihsel Olarak Kıbrıs Türklerinin Hukuki Statüsü

Bilindiği gibi Kıbrıs Türkü'nün Kıbrıs adasında siyasi olarak varlığı 1571 yılında Osmanlıların adayı fethi ile başladı.

Osmanlı döneminde adada, imparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi, farklı etnik ve dinsel gruplar yaşıyordu. Osmanlı millet sistemine göre bu gruplar ayrı hukuki statülere sahiptiler. Müslüman Türkler'e uygulanan hukuki ve siyasi sistemden farklı olarak gayrimüslim cemaatin tabi olduğu ayrı sistemler vardı. Örneğin Rum Ortodoks ve Ermeni Apostolik kiliselerinin cemaatlerine ilişkin bazı hukuki konularda karar verme yetkisi vardı. Kıbrıs'ta yaşayan en büyük iki topluluk Müslüman Türkler ve Ortodoks Rumlar'dı.

Osmanlı dönemi Türklerin yönetici sınıf oldukları bir dönemdi. Her ne kadar 19. yüzyıldaki tanzimat reformlarıyla birtakım yenilikler getirilmeye çalışılmış olsa da, özellikle Kıbrıs adasında, 1878 yılında ada İngilizlere kiralananana kadar Osmanlı Devleti'nin genel siyasi ve hukuki yapısında ciddi bir değişiklik olmamıştı: Adada Müslüman Türklerin tabi olduğu bir hukuk sistemi ve İstanbul'dan atanan valilerin, kadıların, müftülerin ve diğer devlet görevlilerinin etkili oldukları bir yapı vardı. Kıbrıs'ta yaşayan en büyük gayrimüslim toplum olan Rumlar ise Ortodoks kilisesinin çizdiği çerçevede günlük hayatlarını sürdürüyorlardı.

İngilizler adayı kiraladıkları zaman bu ayrı siyasi ve hukuki yapıları muhafaza ettiler. Kıbrıs adasını İngilizlere kiralayan ve idareyi devreden 1878 tarihli Kıbrıs Antlaşması (Cyprus Convention) çerçevesinde Kıbrıs'ta Müslüman/Türk kurumları korundu. Bu kurumlar üzerinde hem İngiliz yönetiminin hem de Osmanlı Devleti'nin söz hakkı olmaya devam etti. Örneğin bu dönemde Osmanlı Devleti tarafından atanan Başkadı'nın görev yaptığı Şer'i mahkemeler faaliyetlerine devam etti.

İngilizler adanın yönetimini devir alır almaz birtakım idari ve hukuki yenilikler getirdiler. Örneğin bir Yasama Meclisi (Legislative Assembly) kuruldu. İngilizler bu meclisi oluştururken adada yaşayan iki ana toplum olan Türkler ve Rumlar arasında Osmanlı döneminde var olan siyasi ayrılığı devam ettirdiler. Yasama Meclisi adanın en yüksek İngiliz idari makama (önceleri Yüksek Komiser, daha sonra Vali) yasalar ve tüzükler üzerinde tavsiyelerde bulunuyordu.

Türkler ve Rumlar bu mecliste ayrı olarak temsil ediliyorlardı. İngilizler ada halkını müslüman ve gayrimüslim olarak tanımlamaya devam ettiler ve Meclis'in yerli sandalye kontenjanını bu grupların nüfus oranlarını gözeterek belirlediler. Örneğin 1925 yılına kadar Yasama Meclisi'nde 3 Türk, 9 Rum ve 6 İngiliz vardı. (Daha sonra bu düzenleme 3 Türk, 12 Rum ve 9 İngiliz diye değiştirildi). Türk ve Rum üyeler yapılan seçimlerle belirleniyordu. Burada altı çizilmesi gereken husus iki toplumun bu meclisteki temsilcilerini ayrı seçimlerle kendilerinin belirliyor olmalarıydı. Kısacası bu alanda da İngiliz yönetimi adada iki ayrı siyasi varlığın devam ettiğini kabul etmiş ve bunu kurumsallaştırmıştı.

Bilindiği gibi İngilizler 1914 yılında, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'yle farklı taraflarda kaldıklarını bahane ederek, kira anlaşmasını ihlal edip adayı kendilerine bağladıklarını ilan ettiler. Kıbrıs'ın İngiltere'ye bağlanması Türkiye tarafından Lozan Antlaşması'yla kabul edildi.

Bu dönemden sonra bile İngilizler adadaki iki halk arasındaki siyasi ayrımı sürdürdüler. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler ayrı seçimlerle temsilcilerini seçmeye devam ettiler.

İngilizler zamanla kendi hukuk sistemlerini Kıbrıs'a yerleştirdiler. Buna rağmen, Türkler ve Rumların ayrı aile yasalarına tabi olacaklarını kabul etmişlerdi. Buna göre Kıbrıs Türk halkının evlilik, boşanma ve veraset gibi konuları 1950'lere kadar şer'i mahkemeler tarafından karara bağlanmaya devam etti. Rumlar'ın bu tip davalarına ise kilise mahkemeleri bakıyordu.

Kıbrıs Türk halkının verdiği mücadele sonucu şer'i aile yasaları kaldırıldı ve 1951 yılında Türkiye'deki aile yasasının bir

benzeri olan 'Türk Aile Yasası' kabul edildi. Ve bu tarihten sonra da sosyal yapının temeli olan aileye ilişkin hukuki kararlar ayrı Türk Aile Mahkemesi tarafından ayrı yasalara dayanarak verildi.

Görüldüğü gibi gerek Osmanlı gerek İngiliz döneminde Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum halkları ayrı siyasi yapılarını devam ettirmişler, hiçbir dönemde milli kimliklerinin gözardı edildiği bir siyasi çerçevede olmamışlardır. Tarihten gelen bu siyasi ve hukuki ayrılık 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temellerinde yer almıştır. Bu devlet yan yana ama ayrı olarak yaşayan iki halkın kurdukları bir ortaklık devletiydi ve, coğrafi olmasa bile, fonksiyonel bir federasyondur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasası Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların siyasi olarak eşitliğini ve ayrılığını devletin temeli olarak belirlemiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti başkanlık sistemiyle yönetiliyordu, ve Cumhurbaşkanı Kıbrıs Rum, Cumhurbaşkanı yardımcısı ise Kıbrıs Türk halkının üyeleri arasından seçiliyordu. Kıbrıslı Türk Cumhurbaşkanı Muavini'nin veto hakkı vardı. Bakanlar kurulu anayasa ile belirlendiği şekilde 7 Rum ve 3 Türk bakandan oluşuyordu. Yasama erki ise üyeleri %70 Rum ve %30 Türk oranında iki halk tarafından ayrı ayrı seçilecek olan Temsilciler Meclisi'ne verilmişti. Anayasa'nın değiştirilmesi Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk milletvekillerinin ayrı ayrı üçte iki çoğunluğunun oylarıyla gerçekleşebiliyordu. Bu uygulamalarla Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türkler üzerinde tahakküm kurmaları anayasal olarak engellenmişti. Genel olarak iki halkın siyasi eşitliği ve ayrı siyasi varlığı Anayasal olarak tanınmış ve garanti altına alınmıştı.

Bilindiği gibi Kıbrıslı Rum Cumhurbaşkanı Makarios'un anayasayı değiştirme teklifi ve bunu protesto eden Türk milletvekillerinin meclisi terk etmeleriyle başlayan gerginliği 21 Aralık 1963'teki silahlı Rum saldırıları takip etti ve adada yeni bir dönem başladı. Rumlar devletin organlarını gasp ederken, Türkler tüm adanın yaklaşık %3'üne tekabül eden kendi bölgelerinde ayrı idarelerini kurdular. Bu gelişmeyi Kıbrıs Türkleri'nin ayrı devletlerinin kökeni olarak görebiliriz.

Bu noktadan sonra Kıbrıslı Türkler kendilerini değişik isimler altında (Genel Komite, Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi, Oto-

nom Kıbrıs Türk Yönetimi, Kıbrıs Türk Federe Devleti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) ayrı bir devlet yapısıyla idare etmeye devam ettiler. Kıbrıslı Türklerin tarihten gelen siyasi ve hukuki ayrı statüsü, kurdukları ve yürüttükleri devlet çatısı altında kurumsallaştı.

Özetle Kıbrıslı Türklerin tarihten gelen ayrı siyasi yapıları, ve 1960 anayasasıyla tescillenen siyasi eşitliği, 1963'ten sonra adım adım ayrı bir devlet çerçevesi içinde vücut buldu.

Bu çerçevede Kıbrıs Türk tarafının adanın siyasi geleceği için öngördüğü egemen eşitliğe dayalı iki devlet temelinin tarihsel gelişmelerle uyumlu olduğu görülmektedir. Tarihin hiçbir döneminde ortak bir siyasi yapıya sahip olmamış ve 1963'ten beridir iki ayrı devlet sistemi altında yaşayan iki halkın gelecekteki ilişkilerinin iki ayrı devletin birbiriyle işbirliği üzerine temellendirilmesi tarihsel sürecin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Geçmişte iki halkı ortak siyasi ve idari bir yapı altında birleştirme çabaları, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi, çatışmaya ve kan dökülmesine yol açmıştır. İki ayrı halka ait iki eşit devlet üzerine kurulacak olan bir siyasi çözüm Kıbrıs'ta kalıcı barışın gelmesinde en önemli rolü oynayacaktır.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanlığı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Biz de çok teşekkür ederiz. Efendim, şimdi söz, uzun yıllar bürokraside birlikte çalıştığımız iki eski(meyen) dostumda; emekli Dışişleri Bakanlığı müsteşarı, büyükelçi Onur Öymen ve emekli Maliye Bakanlığı müsteşarı, büyükelçi Ertuğrul Kumcuoğlu. Sayın Kumcuoğlu Lefkoşa Büyükelçimizdi biliyorsunuz. O dönem ben de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müsteşarıydım, ayrıca merhum Mesut Yılmaz Bey'in başdanışmanı olarak da görev yapıyordum. Bu nedenle yollarımız çok sık kesişti; ama önemli olan hep karşılıklı güvene dayalı dostane bir ilişki içinde olduk. Kısacası şimdi de, konularının gerçek anlamda iki yetkin uzmanına söz veriyorum. Önce saygın büyüğüm, değerli dostum Onur Öymen, şimdi söz sizde, buyurunuz efendim.

Onur ÖYMEN

E. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, Büyükelçi

Kıbrıs Konusunda Yapılacak Görüşmelerde Yararlanılabilecek bazı bilgiler ve Düşünceler

Uzun yıllardan beri devam eden ve bir türlü sonuçlandıramayan Kıbrıs sorunun çözümü konusundaki görüşlerimizi açıklamadan önce yaklaşık 60 yıldan beri yaşanan ve çok sayıda insanın hayatına mal olan trajik gelişmelerin sebepleri hakkında birkaç şey söylemek gerekiyor.

Kıbrıs meselesi eğer sadece iki toplum arasındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan bir sorun olsaydı şimdiye kadar çoktan çözüm yolu bulunurdu. 1571 yılından itibaren yaklaşık 300 yıl süren Osmanlı Hakimiyeti sırasında farklı dinlere, etnik kökenlere sahip olan Türkler ve Rumlar tek bir millet oluşturacak şekilde kaynaşmamışlarsa da barış içinde yan yana, aynı köylerde ve kasabalarda yaşayabilmişlerdi.

1878 yılındaki Berlin Antlaşmasından sonra İngiltere'nin Kıbrıs'ı Osmanlı İmparatorluğundan kiralamasından sonra da bir süre bu durum sürdürülebilmişti. Ancak kökenleri Yunan bağımsızlık hareketine kadar uzanan ve ENOSİS sloganıyla Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak amacıyla başlayan eylemler 19. Yüzyılın sonlarından ve 20. yüzyılın başlarından sonra zaman zaman şiddete dönüşmüş ve Adayı bir çatışma alanı haline getirmiştir.

Bundan daha önemlisi Kıbrıs'ın stratejik önemi dolayısıyla büyük devletlerin soruna çözüm ararken her şeyden önce kendi askeri, siyasi ve ekonomik menfaatlerini ön planda düşünerek gelişmeleri buna göre yönlendirmeye çalışmalarından kaynaklanan meselelerdir.

Büyük devletlerin liderleri Kıbrıs'ın stratejik önemini çeşitli vesilelerle dile getirmişlerdir. Örneğin İngiltere'nin Başbakanlarından Harold Macmillan anılarında bu konuya değinirken şunları yazıyor: “Bizim esas amacımız Bağdat Pakti ve genel olarak

Yakındoğu'nun ve Basra Körfezi'nin savunması için hava üssüne sahip olmaktır. Bunu da dikkate alarak bir plan hazırladık. Buna göre Kıbrıs'ta İngiltere'nin egemenliğinde askeri üsler kurulacaktır.

İngiltere Dışişleri Bakanı da "Ada üzerinde Türklerle Yunanlıların yakın ve uzak emelleri ne olursa olsun, onlar şunu iyi bilmeliydiler ki, İngiltere'nin Kıbrıs'taki kara, deniz ve hava üslerinin tartışma konusu yapılmasına Majeste Kraliçe'nin Hükümeti asla razı olamaz."

İngiltere silahlı kuvvetlerinin düşüncesi de farklı değildi. Daha 1950 yılında İngiliz Genelkurmay Başkanlığında yapılan bir değerlendirmede şu görüşlere yer veriliyordu: "Eğer İngiltere Ortadoğu'daki durumunu sürdürmek istiyorsa Kıbrıs İngiltere'nin elinde kalmalıdır."

Kıbrıs sorunu 1960 yılında Zürih ve Londra antlaşmalarıyla çözüme kavuşturulurken İngiltere Adada egemen üslere sahip olmayı öncelikli bir hedef saymıştır. Londra'da yapılacak görüşmeler için İngiliz hükümeti, Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd'a şu koşullarla tam yetki vermişti:

Adadaki üslerimiz İngiliz egemenliği altında olacak,

Radar istasyonları sürekli olarak İngiltere'ye ait olacak,

Üslerle ilgili diğer kolaylıklardan (limanlar, yollar, vs.) yararlanılması sağlanacak,

Lefkoşe havaalanı ile ilgili özel düzenlemeler yapılacak.

Neticede Londra'da imzalanan antlaşma İngiltere'ye Agrotur ve Dikelya'da iki bağımsız üsse ilaveten Trodos dağlarında ufuk ötesi yeteneklere sahip radarlar ile adanın çeşitli yerlerinde başka askeri tesisler kurma hakkını verdi. Ada'daki İngiliz üslerinin önemi, işlevi ve yetenekleri hakkında Avrupa Parlamentosu üyesi Kıbrıs Rum Milletvekili Giorgos Georgiou'nun "British Bases in Cyprus and Signals Intelligence" başlıklı makalesini okumanızı tavsiye ederim.¹

¹ Giorgos Georgiou, "British Bases in Cyprus and Signals Intelligence", <https://cryptome.org/2012/01/0060.pdf>

İngiltere daha sonra Amerika'nın da bu üslerde geniş biçimde yararlanmasını sağlayan anlaşmalar yaptı. Böylece Kıbrıs, Amerika'nın stratejik çıkarları açısından da büyük önem kazandı ve Kıbrıs sorunu ile ilgili gelişmeler gündeme geldiğinde Amerika'nın da kendi stratejik çıkarlarını dikkate almasının yolu açılmış oldu. Makarios'un öncülüğünde 1963 yılının Noel'inde Türklere yönelik kanlı saldırıların başlamasından sonra 1964 yılında Türkiye'nin müdahalesi söz konusu olduğunda Başkan Lyndon B. Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği mektubun yazılmasında bu stratejik çıkarlarının da rolü olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde, 1960 antlaşmalarının kuvvet kullanılarak fiilen ortadan kaldırılmasında ve Türklerin devlet yönetiminden uzaklaştırılmasında birinci derecede sorumlu olan Rumların Birleşmiş Milletlerde ve diğer uluslararası kuruluşlarda Kıbrıs'ın yegane meşru temsilcisi sayılmasında büyük devletlerin stratejik çıkarlarının bulunmadığını düşünmek mümkün değildir.

Öyle anlaşılıyor ki, Adadaki üsler Kıbrıslı Rumlar tarafından İngiltere'nin ve Amerika'nın Kıbrıs politikasını etkilemek için bir manevra olanağı gibi kullanılmak istenmektedir. Üslerin ve üslerin dışındaki İngiliz askeri tesislerinin su, elektrik gibi ihtiyaçları ve insan gücü büyük ölçüde Rum kesiminden sağlanmaktadır. İngiltere'nin ve onunla birlikte hareket eden Amerika'nın Rumların beklentilerine zarar verecek politikalar izlemeleri, özellikle bazı konularda Türklere hak verecek tavırlar almaları halinde ciddi sorunlarla karşılaşabilecekleri açıktır. Kıbrıs Rum Yönetiminin ve Rum kamuoyunun göstereceği tepkilerin o ülkelerin menfaatlerine zarar verebileceği her halde hesaplanmaktadır. Rumların en haksız oldukları durumlarda bile desteklenmesinin başka bir sebebinin bulunduğunu düşünmek zordur.

Peki Kıbrıs'ta İngiltere'nin ve Amerika'nın stratejik menfaatleri vardysa Türkiye'nin yok muydu? Kuşkusuz Türkiye'nin stratejik menfaatleri Amerika'nın ve İngiltere'nin menfaatlere az değildir, hatta daha fazladır.

Başbakan Menderes Londra Konferansı'na gidecek Türk heyeti üyeleriyle ve bazı gazetecilerle yaptığı görüşmede

Türkiye'nin Kıbrıs'a bakışını ve ülkemizin çıkarlarını şu sözlerle açıklıyordu: "...Kıbrıs'taki ırkdaşlarımıza karşı bir katliam yapılacağı etrafta duyurulmaktadır. Oradaki halkımız silahsız ve hareketsiz olabilir. Ancak, bu durum hiçbir zaman onların bir an için dahi savunmasız kalacakları anlamına gelmez... Türkiye'nin Kıbrıs statükosunda bugün için ve hatta yarın için bu memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur... Şu noktayı da Yunanlıların gözleri önüne sermek gerekir: Çoğunluk ilkesine dayanarak mı daha dün denilecek kadar yakın geçmişte Ankara önlerine kadar gelmişlerdir? ... Kıbrıs Anadolu'nun devamından ibarettir ve güvenliğinin esaslı noktalarından biridir. Kıbrıs'ın bugünkü durumunda bir değişiklik söz konusu olursa... uygun bir çözüm bulunması gerekecektir. Bu da Kıbrıs'ın Türkiye'ye iadesinden başka bir şey değildir."

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu Türkiye'nin güvenlik çıkarlarını ön plana çıkartarak şunları söylüyordu. "Kıbrıs Adası'nın Türkiye'nin savunması ve güvenliği açısından büyük önemi vardır. Bir savaş halinde Kıbrıs hesaba katılmazsa, Türkiye'nin kuvvet ve kudretinin sürekliliği sağlanamaz... Lozan Antlaşması Kıbrıs'ın geleceğinin ilgili taraflar arasında tayin edilmesini öngörür. Taraflar ise Türkiye ve İngiltere'dir... Kıbrıs'a self-determinasyon ilkesi uygulamaya kalkışmak, Lozan'ın kurduğu düzeni olumsuz yönde etkiler ve çok kapsamlı sonuçlar doğmasına sebebiyet verebilir... Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik önemi vardır... Savaş halinde Türkiye ancak Güney limanları yoluyla beslenecektir. Kıbrıs Adası'na hâkim olacak kuvvet, aynı zamanda Ege Denizi'ndeki adaların da hâkimi olursa Türkiye gerçek bir çevrilme altına alınmış olur. Hiçbir ülke tüm güvenliğinin, dost dahi olsa, müttefik de olsa başka bir devlete dayanmasına razı olamaz."

Türkiye'nin, o tarihte Kıbrıs meselesini değerlendirirken her şeyden önce Ada'nın stratejik önemini göz önünde bulundurduğu açıkça anlaşılıyor.

Büyük devletler Türkiye'nin stratejik menfaatlerinin farkında değiller miydi? Farkındaydılar. İngiltere Başbakanı Macmillan Kıbrıs'ın Türkiye açısından taşıdığı stratejik önemini şu sözlerle anlatıyor: "...Az kişi Kıbrıs'ın gerek bizim gerek Türkiye

için taşıdığı önemin farkında. Gerçek şudur ki, Kıbrıs Adası'nı kim elinde bulundurursa İskenderun Limanı'nı ve Türkiye'nin arka kapısını kontrol altına alır."

Başbakan Eden de Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada şunları söylüyor: *"Kıbrıs'ın yalnız İngiltere ve Yunanistan'ı ilgilendiren bir sorun olduğunu asla düşünmüş değilim. Kıbrıs'ın Türkiye'nin savunması açısından önemi büyüktür. Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik yapıldığı takdirde, Türkiye'nin bu Adayı İngiltere'ye terk etmesiyle ilgili hükümleri içeren Lozan Antlaşması'nın değiştirilmesini isteyeceğini bildirmesi hayret uyandırmamıştır."*

Bu nedenle İngilizler Kıbrıs sorununa çözüm aranırken Türkiye'nin taleplerini de göz ardı edemeyeceklerini anlamışlardır.

Macmillan, "İsteksiz olmakla birlikte zihnimde taksimin tek çıkar yol olduğu düşüncesi yer almaya başlamıştı," diyordu.

İngiltere Sömürgeler Bakanı Lenox Boyd 19 Aralık 1956 tarihinde Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada şöyle diyor: *"...Şartlar gerçekleştiğinde self-determinasyon ilkesinin ... Kıbrıs Türk cemaatine Kıbrıs Rum cemaatinden daha az olmayacak şekilde, kendi gelecek statüsünü saptama özgürlüğü verecek biçimde uygulanması Majesteleri hükümetinin gayesi olacaktır. Majesteleri hükümeti... self-determinasyon uygulamasının çeşitli hal şekilleri arasında taksime de yer vereceğini teslim etmektedir."*

Bütün bu nedenlerle, Kıbrıs konusunda şimdiye kadar yaşanan gelişmeleri, sorunları ve ilgili devletlerin görüşlerini değerlendirirken meseleye sadece Kıbrıs'taki Türkler ve Rumlar arasındaki bir ihtilaf gözüyle bakmak yanıltıcı olur.

Yunanistan bütün bunların farkında değil miydi? Kuşkusuz o da farkındaydı ve sadece ikna yoluyla İngilizleri etkilemenin mümkün olamayacağını görüyordu.

O zaman düşündükleri çözüm önce İngilizleri, daha sonra da Türkleri şiddet kullanarak etkisiz hale getirmektir. 21 Ekim

1931 tarihinde ENOSİS yanlısı Rumlar, İngiliz valisinin konağını ateşe verdiler. İngilizler etkili güvenlik önlemleri aldılar. ENOSİS yanlısı faaliyetleri yasakladılar. Bütün siyasi partiler kapatıldı. Girne Piskoposu ve Rumların önde gelen 10 lideri ömür boyu sürgün cezasına çarptırıldı. 2.000 Rum hapis cezasına çarptırıldı. Basına sansür getirildi.

İngiltere'nin bu önlemlerine rağmen Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar şiddet yöntemlerine başvurmaktan çekinmediler. General Grivas'ın liderliğinde EOKA isimli bir terör örgütü oluşturuldu. ENOSİS hedefine silah kullanılarak çözülmesi hedefi benimsendi. Başpiskopos Makarios 2 Temmuz 1952'de Atina'da Grivas'la gizlice buluştu. 7 Mart 1953'de bir "İhtilal Konseyi" kuruldu. Kıbrıs Rum Kilisesi de aynı görüşteydi. Kıbrıs sorunu güç kullanılarak çözülecekti. 1954 yılından itibaren Yunanistan'dan Kıbrıs'a silah gönderilmesine başlandı. General Grivas gizlice Kıbrıs'a çıktı.

Kıbrıs Rum Kesiminin önemli liderlerinden, Cumhurbaşkanı görevinde de bulunmuş olan Klerides anılarında şöyle yazıyor: "Kilise Konseyi tarafından desteklenen Başpiskopos Makarios Yunanistan Başbakanı General Papagos'un ve Yunan Ordusu Başkomutanının tam desteğini alarak eylemlerin kelimelerden daha güçlü konuştuğu sonucuna vardı. Böylece 1 Nisan 1955 günü sabahın sessizliği ilk EOKA bombalarıyla bozuldu."

Rumların ilk hedefi İngilizlerdi. 100 civarında İngiliz'i öldürdüler. İngilizleri destekleyen Rumlar da hedef tahtasındaydı. Daha sonra Türkler hedef alındı. Silahlı çetelerin baskıları sonucunda 30 Türk köyü boşaltıldı.

Türkler de silahlı eylemlere karşı direnmek için kendi örgütlerini kurdular.

Bu arada Yunanların ve Rumların siyasi alandaki çalışmaları da sürüyordu. 28 Şubat 1947'de Yunan Parlamentosu Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasının Yunan ulusunun isteği olduğunu kararlaştırdı. Bunu izleyen yıllarda, İngilizlerin, ENOSİS yo-

lunu kapatan bütün önerileri Rumlar tarafından reddedildi. 1950 yılında Kıbrıs Rum Ortodoks kilisesinin başına getirilen Makarios göreve başlarken ettiği yeminde şu ifadelere yer verdi: *“Kıbrıs'ı Anavatan Yunanistan'a bağlama politikamızdan hiçbir zaman sapmayacağıma ant içerim.”*

Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması yolunda yaptığı çalışmalar Türk Hükümeti'nin kuvvetli tepkisiyle karşılaştı ve sonuç vermedi.

Bu arada Kıbrıs'ta çatışmalar devam ediyordu. Menderes hükümete Devlet Bakanı olarak atadığı Fatin Rüştü Zorlu'ya Kıbrıs sorununun sorumluluğunu da vermişti. Zorlu'nun Kıbrıs konusunda saptadığı iki ana ilke şuydu:

Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde en az Yunanistan kadar söz sahibi olduğunu belgeleriyle kanıtlamak ve dünya kamuoyuna duyurmak.

Dava çözülünceye kadar Kıbrıs Türklerine her türlü yardımda bulunarak baskıya dayanma güçlerini arttırmak.

Zürih'te yapılan hazırlık görüşmeleri sırasında Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu şunları söyledi: *“Türkiye, Lozan Antlaşması'yla bütün haklarından feragat etmiş değildir. Antlaşmanın 16. maddesi Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan toprakların kaderinin ilgililer tarafından tayin edileceğini belirtiyor. Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik önemi vardır. Savaş halinde Türkiye, ancak güney limanları yoluyla beslenecektir. Kıbrıs Adasına hakim olacak kuvvet, aynı zamanda Ege Denizi'ndeki adaların da hakimi olursa Türkiye gerçek bir çevrilme altına alınmış olur. Hiçbir ülke tüm güvenliğinin dost dahi olsa, müttefik de olsa, başka bir devlete dayanmasına razı olamaz.”*

1960 yılında Zürich'te hazırlanıp Londra'da Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının liderleri tarafından Türk ve Rum toplumlarının egemen eşitliğine dayalı bir antlaşma imzalandı. Makarios böyle bir antlaşmaya karşıydı ama Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in baskısıyla imza-

sını attı. Ancak bu anlaşmanın kısa zamanda geçersiz kalması için her türlü çabayı gösterdi.

Makarios Kıbrıs sorununu şiddet yoluyla çözmekten vazgeçmiş değildi. İçişleri Bakanı Yorgacis'le birlikte Türkleri silah zoruyla Adadan çıkartmayı hedefleyen Akritas planını hazırladı.

1960 antlaşmalarının bazı hükümlerini değiştirme çabaları sonuç vermeyince Makarios'un liderliğindeki Rumlar 1963 yılının Noel'inde Lefkoşe'de Türklere saldırıya girişti. Bu saldırılar adanın çeşitli bölgelerine yayıldı. Çok sayıda Türk şehit oldu veya yaralandı. Rumlar Adanın Kuzey Batısındaki Erenköy civarında bulunan Türk mücahitlerine saldırıya geçtiklerinde Türkiye Adaya askeri müdahalede bulunmak üzere gerekli önlemleri aldı. Makarios 4 Nisan 1964 tarihinde Londra ve Zürih Antlaşmalarının en önemli unsurlarından biri olan İttifak Antlaşmasını feshettiğini açıkladı. Yunanistan da bunu derhal destekledi. Türkiye'nin 1960 Antlaşmalarından kaynaklanan haklarını kullanarak Adaya müdahale etmekten başka çaresi kalmamıştı; ama 5 Haziran 1964 tarihinde Amerikan Başkanı Johnson'un İsmet Paşaya gönderdiği sert mektup bu müdahaleyi önledi. ABD'nin ünlü diplomatlarından George Ball'un deyiimiyle diplomatik bir atom bombasını andıran bu mektup, muhtemel bir Sovyet saldırısı karşısında, Amerika'nın Washington Antlaşması'ndan kaynaklanan Türkiye'yi koruma yükümlülüğünü yerine getirmeyebileceğini söylüyordu. İsmet Paşa'nın bu mektuba cevabı sert oldu. Şu sözler İsmet Paşaya aittir: *"Eğer haklılığımız teslim edilmezse bu sistem yıkılır, yeni bir dünya kurulur, Türkiye de o dünyada yeni yerini bulur."* İşte, Türk devlet adamları o tarihlerde Kıbrıs'taki haklarımızı korumak için dünya düzeninin değiştirilmesini göze alabileceklerini söylüyorlardı.

Ondan sonraki yıllar Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletlerde alınan kararlar, taraflar arasında müzakereler, BM Genel Sekreterleri tarafından hazırlanan Planların görüşülmesiyle geçti.

1974 yılında Atina'da iktidarda bulunan Yunan Cuntası ENOSİS hedefini gerçekleştirmek için yeterince çaba göstermediği iddiasıyla Kıbrıs'ta bir darbe düzenleyerek Makarios'u devirdi ve Adadan kaçma zorunda bıraktı. Onun yerine ünlü teröristlerden Nikos Samson Cumhurbaşkanlığını üstlendi.

Türkiye bu gelişmelere seyirci kalamazdı. Bülent Ecevit'in Başbakanlığındaki Türk hükümeti Zürih ve Londra Antlaşmalarından kaynaklanan haklarını kullanarak İngiltere'yle birlikte Kıbrıs'a bir askeri müdahale gerçekleştirmek için girişimde bulundu. Harold Wilson'un başkanlığındaki İngiliz hükümetinin bunu kabul etmemesi üzerine askeri müdahaleyi 20 Temmuz 1974 tarihinde tek başına gerçekleştirerek Adadaki Türklerin can ve mal güvenliğini sağladı. Daha sonra Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Denктаş Kıbrıs Rum Yönetiminin lideri Klerides arasında yapılan görüşmelerde Adanın güneyindeki Türklerin kuzeye, Karpas bölgesi hariç kuzeydeki Rumların güneye geçmesi sağlandı. Böylece Kıbrıs'ta yan yana yaşayan iki devlet fiilen oluştu. Ancak Kıbrıslı Rumlar açısından uluslararası toplumun kendilerini tanınması yeterli değildi. Kıbrıs'ın tamamında fiilen de egemen olmak istiyorlardı. Kıbrıslı Türklerin yeni kurulacak devlette egen eşitlik haklarına sahip olmalarını kabul etmiyorlardı. Büyük devletler ve Birleşmiş Milletler Rumları tatmin edecek bir çözüm bulmak için sürekli çaba gösterdiler. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın hazırladığı plan Türkler tarafından büyük ölçüde olumlu karşılandı ama Rumlar reddetti. Türkler Genel Sekreter Butros Ghali'nin planının %91'ini kabul ettiler. Gene anlaşma olmadı. Buna benzer pek çok girişim oldu. Hepsî Rumların uzlaşmaz tutumları nedeniyle reddedildi.

Sonunda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanan planın kabul edilmesi için Türkiye'ye ve Kıbrıslı Türklere büyük baskılar yapıldı. Aslında böyle bir planın uluslararası ilişkilerde örneği görülmemişti. Tarafların uzlaşmaya varamadıkları noktaları doldurması Genel Sekretere bırakıldı. Sonunda onun hazırladığı 9000 sayfalık bir plan iki kesimde halkoyuna sunuldu. Türkler kendi dillerine tercüme

bile edilmeyen ve hiç kimsenin tamamını görüp okuyamadıkları bir planı oylamak zorunda bırakıldılar.

Düzenlenen referandumda Türkler evet, Rumlarda açık farkla hayır oyu verdiler. Buna rağmen Türkler cezalandırıldı ve yıllarca öncesinden gelen ambargolar sürdürüldü. Buna karşılık Rumlar mükafatlandırıldı ve Avrupa Birliğine üye yapıldılar. Peki bu uluslararası hukuka uygun muydu? Hayır değildi. Çünkü 1960 antlaşmalarına göre Kıbrıs'ın bir uluslararası kuruluşu üye olabilmesi için Türkiye'nin ve Yunanistan'ın o kuruluşu üye olması gerekiyordu. AB'ye Yunanistan üyeydi ama Türkiye üye değildi. O nedenle Kıbrıs Rum Yönetiminin AB'ye üye olması hukuken mümkün değildi. İngiltere'nin ünlü uluslararası hukuk uzmanı Prof. Mendelson Kıbrıs'ın AB'ye üyelik başvurusunda bile bulunamayacağı yolunda rapor verdi.²

Aynı şekilde, Zürih ve Londra Antlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs devletinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığına getirilen Prof. Forsdorf'un yardımcısı Prof. Heinze de aynı doğrultuda bir rapor verdi.³ Avrupa Konseyi Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü yapan Alman Profesör Herbert Golsong da aynı görüşü bildirdi. Buna rağmen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Yunanistan'ın baskısı ve Rumların üyeliği engellendiği takdirde o sırada AB'ye üye yapılmak istenen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin üyeliğini veto edeceklerini söyledi. AB üyesi ülkeler bu şantaj boyunu eğerek Rum Yönetimini AB üyeliğine kabul ettiler. Böylece hukukun üstünlüğünü savunan ülkeler açıkça hukuku çiğnemiş oldular.

Türlere ise ekonomi, ticaret, ulaşım, spor ve kültür alanlarında uzun yıllardan beri uygulanan ambargoların devamı kararlaştırıldı.

Kıbrıs müzakerelerinde Rumlar her defasında engel çıkartarak uzlaşmalara engel oldular. 2017 yılında Crans Montana'da

² <http://www.mfa.gov.tr/page1-the-facts.en.mfa>

³ <https://cyprusscene.com/2015/01/20/cyprus-conflict-in-a-nutshell-by-dr-christian-heinze/>

yapılan müzakerelerde de Rumlar anlaşma için Zürih ve Londra antlaşmalarının en önemli, hükümlerinden biri olan garantörlük hakkının kaldırılmasını ve bütün Türk askerlerinin Adadan çekilmesini istediler.

Altı yıl İngiltere Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Jack Straw 1 Ekim 2017 tarihinde *Independent* gazetesine yazdığı bir makale "Sadece Adanın bölüşümü Türklerle Rumlar Arasındaki ihtilafı sona erdirebilir başlığıyla yayınlanan makalesinde, bu defa da müzakerelerin Rumların olumsuz tutumu nedeniyle sonuçsuz kaldığını, iki bölge, iki toplumlu çözüm düşüncesinin artık bir maskaralık olduğunu, atlı karınca gibi dönüp dönüp aynı noktaya geldiği belirtti ve Kuzeydeki Kıbrıs Türk devletinin uluslararası toplum tarafından tanınması gerektiğini savundu. Straw, Kıbrıs sorunu çözülme de Rumların AB'ye üye yapılacağına önceden kararlaştırılmasının B'nin en büyük yanlışlarından biri olduğunu söyledi.⁴

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Türkiye'nin AB üyeliği süreci Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin vereceği tavizlere bağlandı. Bu konuda 2005 yılında Türkiye'ye dayatılan bir anlaşma Türkiye tarafından onaylanmadığı gerekçesiyle Avrupa Birliği Konseyi, üyelik müzakerelerindeki sekiz başlığa ambargo koydu. Bunların müzakere edilmesini engelledi. Aynı şekilde Fransa beş, Güney Kıbrıs da altı başlığı engelledi.

Böylelikle Kıbrıs konusu bahane edilerek Türkiye'nin üyelik süreci fiilen engellendi.

Özetle Türkiye'nin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bütün çabalarına rağmen, Rumların olumsuz tutumu ve kendi ulusal çıkarlarını her şeyin üzerinde tutan, en haksız oldukları konularda bile Rumları destekleyen devletlerin tutumu nedeniyle Kıbrıs sorununu şimdiye kadar benimsenen hedefler ve uygulanan yöntemlerle çözülemeyeceği anlaşıldı.

⁴ <https://www.independent.co.uk/voices/cyprus-turkish-greek-cypriots-partition-eu-international-community-should-act-a7976711.html>

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'la birlikte 26 Ekim 2020 tarihinde düzenlenen ortak basın toplantısında "Kıbrıs'ta iki ayrı halk ve onların kurduğu iki ayrı devlet şu anda zaten vardır. Artık İki devletli çözümün gerçekçi bir yaklaşımla masaya getirilmesi gerektiğine inanıyorum" dedi. Ersin Tatar da yaptığı çeşitli konuşmalarda Tatar, "İki devletli çözümde ısrarlıyız," dedi.

1963 Noel'inden bugüne kadar geçen 60 yıllık süre içinde İngiltere'nin, Amerika'nın ve diğer devletlerin Kıbrıs'a yönelik stratejik menfaatleri azaldı mı? Hayır büsbütün arttı. Kıbrıs sularında bulunan doğal gaz rezervleri Adanın stratejik önemini daha da artırmıştır. Bu rezervlerin değerlendirilmesi için büyük devletlerin petrol şirketlerinin yatırımlarına ve teknolojisine ihtiyaç duyan Rumlar Nobel Energy ve Exxon-mobil gibi Amerikan şirketlerine ve Total gibi Fransız şirketlerine büyük imtiyazlar vermişlerdir. Şimdi büyük devletlerin Kıbrıs sorununa giderek daha büyük ilgi göstermesinin ve Türkiye'nin kendi enerji çıkarlarını korumak için sarf ettiği çabaları engelleme çalışmasının arkasında işte büyük devletlerin bu çıkarları yatmaktadır.

Bütün bunların ötesinde, görevi gereğince tam bağımsız olması gereken makamlarda bulunanların bile tarafsızlıklarını yitirerek Rumların tezlerine açık destek vermelerini hiçbir şekilde kabul etmek mümkün değildir. Crans Montana görüşmelerinde Rum tarafı garantörlük sisteminin kaldırılmasını ön şart olarak ileri sürmüştü. Bu görüşmelerden sonra BM Genel Sekreteri Guterres'in yayınladığı raporun 24. maddesinde garantörlük sisteminin sürdürülemez olduğu görüşünü savunarak Rumlara tamamen destek vermesi hayretle karşılanmıştır. Bu gibi tarafgir yaklaşımlara ve söylemlere Türkiye'nin de KKTC'nin de sessiz kalması düşünülemez.

İsrail, Yunanistan ve Güney Kıbrıs arasında başlatılan stratejik işbirliği Amerika'nın da desteği ile bölgede Türkiye'nin çıkarlarını olumsuz etkileyen bir durumun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Son aylarda Amerika'nın 1987 yılında Kıbrıs Türk ve Rum taraflarına koyduğu askeri ambargoyu sadece Rumlar

için kaldırması ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimiyle askeri eğitim anlaşması imzalaması soruna yeni bir boyut kazandırmıştır. Buna ilaveten Amerika, Kıbrıslı Rumlarla askeri eğitim anlaşması imzalayarak onları kendi çizgilerinde askeri çözümü de düşünmeye teşvik etmiş olmaktadır. İsrail ve Yunanistan ile birlikte Güney Kıbrıs'ın askeri tatbikatlara katılması da bunun bir işaretidir.

Öyle anlaşılıyor ki, Makarios'un "Türklerle uzun vadeli mücadele" stratejisi şimdi büyük devletler tarafından da benimsenmektedir. Bu koşullar altında Türkiye'nin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin iki devletli çözümden geri adım atmamaları ulusal menfaatlerimize uygun bir çizgi sürdürmeleri en doğru yaklaşım olacaktır.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Efendim, bu çok değerli bilgiler için sayın Onur Öymen'e çok teşekkür ederiz.

Sayın Cumhurbaşkanım şeref verdiler; yüksek müsaadelerinizle iki küçük arzım olacak Sayın Cumhurbaşkanı'mıza, ondan sonra Ertuğrul Beye sözü vereceğim. Baştan da söylendi, Metin Hoca da ifade etmişti, "Türklük değil, önce Kıbrıslılık vardır" iddiaları çevresinde oluşturulmak istenen bir algı operasyonu söz konusudur. Bu bilincin yerleşmesine yönelik Avrupa Birliği fonlarıyla yürütülen çok ciddi bir propagandanın olduğunu biliyoruz. Bu vesileyle hemen önemli bir tespiti tekrarda fayda var: Bir cazibe merkezi olarak sunulan ve propagandası yapılan Avrupa Birliği'nin ciddiye alınması gerekli bir çekim gücü oluşturabileceğinden hareketle uzun vadede olumsuz sonuçları olabilecek, olacağı da kesin olan bu yıkıcı propagandayı etkisiz hale getirebilmenin en etkin yolu, yöntemi, bana göre; Türk olmaktan gurur duyan, üreten, zenginleşen, zenginliği hakça paylaşabilen, kısaca Metin Hocanın da dediği gibi, kendi ayakları üzerinde

durabilen, mutlu insanların yaşadığı müreffeh bir Kıbrıs oluşturmaktır. Önümüzdeki dönemde en büyük hedef bana göre bu olmalıdır. “Müreffeh bir Kıbrıs yaratmak”, bunun için ne gerekiyorsa, Türkiye'nin de desteğiyle bu yapılmalıdır, bu bir.

Sayın Cumhurbaşkanım, yüksek müsaadelerinizle bir başka arzım daha var: Egemen eşitliğe dayalı iki devletli çözüm; bu deyişi artık herkes içselleştirmeli, içine sindirmeli ve kabul etmelidir. Bu nedenle efendim, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanını olarak yapılacak olan kabullerde ve görüşmelerde uluslararası protokol kuralları tabii ki dikkate alınarak, ancak Kıbrıs Cumhuriyeti içindeki Türk toplum lideri sıfatıyla değil, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm tezimize de uygun bir biçimde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı sıfatıyla bu görüşmelere katılmanız çok gönülden bir arzımızdır. Bu bağlamda tabii ki görüşmelerin artık devletten devlete yapılması da gerekmektedir., “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir realitedir, bir devlettir, bu nedenle görüşmelerin devletten devlete yapılması gerektiğini” naçizane arzım olarak kabul buyurunuz efendim. Tekrar hoş geldiniz, şeref verdiniz efendim.

Şimdi Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'nın emekli müsteşarlarından, aynı zamanda Lefkoşa'da büyükelçimizdi biliyorsunuz, değerli dostum, ağabeyim Ertuğrul Kumcuoğlu, şimdi söz kendilerinin, buyurunuz efendim.

Ertuğrul KUMCUOĞLU

E. Maliye Bakanlığı Müsteşarı, Büyükelçi

KIBRIS SORUNU VE SORUNUN ÇÖZÜMÜNE DAİR

İçinde bulunduğumuz ayın sonuna doğru (Nisan 2021) 1959-60 Antlaşmaları'nın (Londra-Zürih Antlaşmaları) altında imzası bulunan 5 tarafın yetkili temsilcileri, İsviçre'nin Cenevre şehrinde bir araya gelecekler ve 60 yıldır devam eden Kıbrıs anlaşmazlığında "acaba, mevcut şartlarda adil ve kalıcı bir çözüm için elverişli bir zemin mevcut mudur ?" sorusuna cevap arayacaklar. Taraflar, sırasıyla anlaşmazlığın yerel tarafları olan (sözde) Kıbrıs Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile anılan antlaşmaların hem tarafı hem garantörü olan üç ülke, Yani İngiltere (Birleşik Krallık), Türkiye ve Yunanistan'dır.

A) Yukarıdaki başlangıç paragrafında 1959-60 antlaşmalarına, bazı kişilerin, "Fakat o günden bu güne köprülerin altından çok sular aktı, pek çok şey değişti" diye düşündüklerini ve söyleyeceklerini bile bile atıfta bulundum. Çünkü, samimi kanaatim odur ki, anılan antlaşmaların arkasındaki siyasi felsefe, jeo-stratejik denklem ve bu denklemin üzerine oturduğu temel parametreler açık ve doğru bir biçimde algılanıp anlaşılmadıkça Kıbrıs konusunda sağlıklı, adil ve dolayısıyla kalıcı bir çözüme ulaşmak maalesef mümkün olamayacaktır. Yeri gelmişken bu husustaki tespitlerimden önemli gördüklerimin birkaçına kısaca temas etmekte yarar görüyorum.

1) Pek çoğumuzun bildiği gibi Rumlar Kıbrıs sorununda, ısrarlı ve kesintisiz bir biçimde "mağduru oynama stratejisi" gütmekte ve anılan antlaşmaların kendilerine zorla kabul ettirildiği kanaatını yaymaya çalışmaktadırlar. Ancak tarihi kayıtlar açıkça göstermektedir ki, hem antlaşmalara giden süreçte hem müzakereler sırasında ne garantör güçler ne de üçüncü ülkeler yerel taraflar üzerinde zor kullanmışlar, ne de zor kullanma tehdidinde bulunmuşlardır. Yerel taraflar müzakereler

sonunda antlaşmaların kendileri için en doğru çözüm olduğu konusunda ikna olmuşlardır.

2) Bu arada “anılan antlaşmalardan bu yana 60 uzun yıldan fazla zaman geçmiş, dolayısıyla antlaşmalar eskimiştir” şeklinde düşünenler ve söyleyenler de vardır. Ancak, bilinmelidir ki; 2004 yılında altın tepsi üzerinde sunulan Annan Planı’na “hayır” demiş olmalarına rağmen, Avrupa Birliği (sözde) Kıbrıs Cumhuriyeti’ni anılan bu antlaşmaların “ruhunu ve lafzını” açıkça ihlal ederek Avrupa Birliği’ne kabul etmiştir. Ancak, Uluslararası hukukun temel kuralları gereği bu antlaşmaların katılım antlaşmasına eklenmesine ve AB (hukuk) müktesebatının ayrılmaz parçası haline gelmesine hayır diyememişlerdir. Yani, Birlik yetkili makamları Rumlar lehine olan bunca tarafgirliklerine rağmen, bu antlaşmaların yürürlüğe girmelerinden 46, 1974 harekâtından 30 yıl sonra dahi canlılığını ve meşruiyetini koruduğunu kabul etmek zorunda kalmışlardır.

3) Bu konuda karşı tarafın sık sık gündeme getirdiği iddialardan birisi de Türkiye’nin Ada’yı işgal ettiği ve işgalci olduğu söylemidir. Ancak, Bugüne kadar Birleşmiş Milletler dahil hiçbir uluslararası yetkili -siyasi veya yargısal- kurumun bu yönde verilmiş bir kararı mevcut değildir. Tamamen aksine buna ilişkin tek yargı kararı Yunanistan Temyiz Mahkemesi’nin 1959-60 Antlaşmaları çerçevesinde Türkiye’nin, garantör ülke sıfatıyla, Ada’ya müdahale hakkı bulunduğunu teslim eden 21 mart 1979 tarih ve 2658/79 sayılı kararıdır. Buna ek olarak Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin 24 Temmuz 1974 tarih ve 573 sayılı kararıyla da bu husus teyit edilmiş bulunmaktadır.

4) Konuya yabancı bazı seçilmiş veya atanmış üst düzey kamu görevlilerimiz bile zaman zaman yanılığa düşmekte ve “Kıbrıs sorununun sadece Kıbrıs Türkleri ile Kıbrıs Rumları arasında ve onların kendi aralarında çözmeleri gereken bir sorun” olarak görmektedirler. Ancak, 1963’teki Kıbrıs Cumhuriyeti, temelde, Kıbrıs Rum Toplumunu ile Yunanistan’ın “Enosis” tezinden, Kıbrıs Türk Toplumunu ile Türkiye’nin “Taksim” tezinden karşılıklı olarak vazgeçmeleri gerçeği üzerine kurul-

muştur. Nitekim antlaşmalar Ada üzerinde yaşayan iki toplum arasında değil; “Kıbrıs Türk Toplumunu + Türkiye” ile “Kıbrıs Rum Toplumunu + Yunanistan” arasında birebir bir denge kurmayı hedeflemektedir. O tarihte Ada üzerinde yaşamakta olan her iki toplumun nüfus oranları ve ekonomik güçleri karşılaştırıldığında da bu tarihî uzlaşma açıkça görülmektedir. Ayrıca, müzakere zabıtlarında bu yaşamsal gerçek o tarihte Yunanistan Dışişleri Bakanı olan Averof tarafından da Ada üzerinde kurulacak yeni rejim “bir Türk Yunan ortaklığı (joint venture) dir” şeklinde tanımlanmış bulunmaktadır.

Dolayısıyla konu üzerinde yakın veya uzak gelecekte gündeme gelebilecek müzakerelerde 1959-60 Antlaşmalarının beş ayrı tarafı olduğu ve tarafların ayrı ayrı bu antlaşmalardan kaynaklanan yaşamsal hak ve çıkarları bulunduğu gerçeği kesinlikle gözden kaçırılmamalıdır.

5) Bu konudaki bir başka iddia, antlaşmalarda yer alan ve Türkiye'nin 1974 müdahalesine meşruiyet kazandıran garantiler müessesesinin (hakkının) gerekçesinin artık geçerliliğini yitirdiği ve hele birleşik bir Kıbrıs'ın AB'ye katılmasından sonra Ada üzerinde yaşayan halkların (Türkler ve Rumlar) böyle bir garantiye gereksinimleri kalmayacağı iddiasıdır. Ancak, Avrupa Birliği'nin sicili maalesef bu iddiayı destekleyecek temizlikte değildir. Nitekim, çok yakın bir geçmişte bir AB üyesi olan Hollanda askeri güçlerinin Barış Gücü şemsiyesi altında görevli oldukları Bosna-Hersek'te Müslüman halka karşı işlenen toplu cinayetlere gösterdikleri kayıtsızlık ve işledikleri büyük insanlık ayıbı -hatta suçu- hala hafızalarda tazedir. Hele son birkaç sene içinde, Doğu Akdeniz konusunda baş gösteren anlaşmazlıkta hem AB'nin, hem birliğe üye bazı ülkelerin Rum-Yunan ikilisine verdikleri haksız ve orantısız destek ve bölgede dikkati çeken bazı askerî boy göstermeler garantilerin hem KKTC hem Türkiye için ne denli önemli olduğunu bir kere daha göstermiştir.

Bu arada, Rum Yunan ikilisinin, hatta KKTC içinde gerçek niyetleri kuşkulu -en azından saf diye nitelendirebileceğimiz- bazı Rum-Yunan sempatizanı kişilerin “garanti müessesesi

mevcut dünya koşullarında -zaten- anlamını ve önemini yitirmiş, modası geçmiş gereksiz bir fantezidir” şeklinde beyanlarda buldukları da bilinmektedir. Bu kişilere, fazla ayrıntıya girmeden, “madem öyle, NATO diye adlandırdığımız askeri ittifak hala kime ve neye karşı kimlerin güvenliğini sağlamaktadır” sorusunu sormakla yetineceğim.

B) Zaman zaman önümüze 1959-60 Antlaşmalarından bu yana dünyada ve yakın çevremizde çok şeyin değiştiği ve Türkiye açısından Kıbrıs'ın artık eski önemini kaybettiği tezi veya iddiası da sürülmektedir. Ancak son birkaç yıldır yakın coğrafyamızda oluşan gelişmeler bunun tamamen aksine bir durumla karşı karşıya bulunduğumuzu göstermektedir. Bu aşamada bunlardan birkaçına işaret etmekle yetineceğim.

1) ABD'nin Ortadoğu bölgesindeki en önemli stratejik hedeflerinden birisinin İsrail'in güvenliğini sağlamak olduğu bilinmektedir. Ancak bu hedef en azından İran'ın bu bölgedeki siyasi etkinliğini artırma arayışları ile çatışmaktadır. Bu durumda ülkemiz bir İran-İsrail veya İran-İsrail-ABD çatışması karşısında ciddi güçlüklerle karşılaşabilecektir. Bu yüzden Kıbrıs'taki siyasi ağırlığımız ve askeri varlığımız her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır.

2) Yine son yıllarda Rusya Suriye'nin Tartus limanını genişleterek ve derinleştirerek güçlü bir askeri üsse dönüştürmüş bulunmaktadır. Bu durum bir NATO ülkesi olsa da ülkemiz açısından Kıbrıs adasının önemini daha da artırmaktadır.

3) Günümüzde üçüncü ülkelerin Kıbrıs adasına olan ilgisi artık Ada üzerindeki İngiliz üsleriyle sınırlı değildir. (Sözde) Kıbrıs Cumhuriyeti batıda başta Fransa, doğuda da birkaç körfez ülkesiyle bazı akıl dışı askeri arayışlar peşine düşmüş bulunmaktadır. Bu gibi gelişmeler arızı ve geçici fanteziler olarak görülse bile, Türkiye açısından bölgede ciddi risklerin var olduğuna ve var olacağına işaret etmektedir.

4) Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler arasındaki MEB (Münhasır Ekonomik Bölge) olgusunun mahiyeti ve sınırı konusundaki

görüş ayrılıkları da -herhangi bir anlaşma halinde- Kıbrıs'ın kazanacağı yeni statünün önemini daha da artırmaktadır.

C) Mevcut koşullarda Cenevre buluşmasının sonuçları hakkındaki beklentiler fazla iyimser görünmese de; deneyimlerimiz gösteriyor ki, bu tür başlangıçların zamanla yeni bir müzakereye sürecine evrilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu yüzden hem özellikle ve öncelikle Kıbrıs Türk Halkı hem Türkiye açısından yaşamsal önemde gördüğüm iki hususa işaret etmeyi gerekli ve yararlı görüyorum:

1) Olası bir müzakere sürecinde, Türk tarafının (Türkiye + KKTC) temel duruşunun, -kırmızı çizgilerinin-, kısaca, "Kıbrıs'ta mevcut iki devletin egemen eşitlikleri ve uluslararası eşit statüleri zemininde işbirliği yapmalarını ve Garanti ile İttifak Antlaşmalarının belirlediği garanti sisteminin devamını öngören" bir yapılanmanın hedeflenmesi olacağını söyleyebiliriz. Ben bu noktada, bugüne kadar fazla önemsenmeyen, dolayısıyla fazla gündeme taşınmayan; fakat anılan antlaşmalarla -diğer iki garantör ülke ile birlikte- Türkiye'ye tanınmış "most favoured nation" (en fazla müsaadeye mazhar ülke) hakkımızın da bu listeye eklenmesinin şart olduğu inancındayım. Bu husus ihmal edildiği takdirde, oluşacak yeni siyasi yapı Türkiye'nin üye olmadığı AB'ye üye olduğunda; TC vatandaşlarının Kıbrıs'ta mülk edinme ve iş kurma hakları kısıtlanacak ve Şengen vizesine tabi olacaklardır. Bu durumda, Türkiye ile KKTC (yani Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Kıbrıs Türk Halkı) arasındaki ilişkiler giderek zorlaşacak ve kopacaktır. Böyle bir sonuç KKTC kanadında ilk aşamada Kıbrıs Türk Halkı'nın en büyük ekonomik dayanağını teşkil eden mevcut üniversitelerin çökmesine, hemen arkasından da Türklere ait ekonomik zeminin zorlanmasına neden olacaktır.

2) Varılacak herhangi bir anlaşmada, önemle ve özellikle dikkate alınması gereken hususlardan birisi de, "devlete veya vakıflar dahil özel kişi ve kurumlara ait olmayan (tapulu)", fakat devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan (orman, göl, gölet, deniz ve göl kenarları, dere yatakları, yerleşim birimleri arasındaki yollar, şehir içi cadde, sokak, meydanlar gibi) kamu

taşınmazlarının aidiyetinin -merkezi otoriteye değil de- “Kurucu Devletlere” ait olması gereğidir. Aksine bir düzenleme Kıbrıs Türklerinin -1974 öncesi çok acı bir biçimde deneyimledikleri gibi- topluca veya münferiden istedikleri yerde denize girememeleri, istedikleri korulukta piknik yapamamaları ve benzeri kötü sürprizlerle karşılaşmalarına neden olabilir.

Bütün bu görüş ve yorumlar ışığında, kısa bir süre sonra Cenevre’de -müzakere değil- görüş alışverişine oturacak Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC yetkililerine “aman dikkat” deyip, içten başarı dileklerimi sunmak istiyorum.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkan Danışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Sayın Cumhurbaşkanım, değerli katılımcılar, ömrünü Kıbrıs davasına hasretmiş olanlardan biri de, hepiniz tanıyorsunuz, emekli büyükelçi Tugay Uluçevik. Sayın Büyükelçi de bugün bizlerle birlikte olacaktı, ancak bir sağlık sorunu nedeniyle katılamıyor. Ancak ben kendisiyle görüştüm, görüşlerini yazılı olarak gönderdi; kendisine acil şifalar diliyoruz. Gönderdiği metine, hazırlayacağımız kitapçıkta yer vereceğiz efendim.

Tugay ULUÇEVİK

E. Büyükelçi

Kıbrıs Uyuşmazlığında Doğal Çözüm İçin Son Durak Cenevre'ye Yaklaşıırken Düşündüklerim

Türkiye Barolar Birliği'nin inisiyatifiyle ve O'nun çatısı altında "Millî Davamız" Kıbrıs hakkında 19-21 Eylül 2019'da düzenlenmiş olan Panel'de yaptığım sunumda, Kıbrıs uyuşmazlığının çözüm şekli ve Kapalı Maraş konusunun siyasi veçhesi hakkında, diğer hususlar meyanında, şu görüş ve düşüncelerime de yer vermiştim:

- BMGS'nin iyi niyet görevinin çerçevesinde müzakere demek BM parametreleri temelinde müzakere etmek demektir. Öncelikle BMGS'ne BM Güvelik Konseyi'nin verdiği talimatın değişmesi kaçınılmazdır. Geçekçi bir çözüm gerçekçi çerçeve ve temelde yapılan müzakerelerle ulaşılabilir.
- 1960 çözümünün BM dışında bir zeminde ve çerçevede yapıldığı hatırd tutulmalıdır.
- BMGS Guterres'in Kıbrıs sorununa bakış açısı ve müzakerelerin hedefi hakkındaki anlayışı karşısında da çok dikkatle olmamız gerekmektedir. 2017 Ocak ayında Cenevre Konferansı'nın hemen öncesinde yaptığı basın toplantısında şu sakat görüşü dile getirmiştir: "Kıbrıs Cumhuriyeti ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toplumları için sağlam ve sürdürülebilir çözüm arıyoruz."
- Kıbrıs Türk tarafının müzakere sürecinde "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir toplumu" olmadığı gerçeği BMGS'nin iyi niyet görevi talimatının tarifine yansmalıdır.
- Türkiye 1960 Garanti ve İttifak sisteminin devamında ve Türkiye'nin "etkin ve fiilî" hak ve yetkilerinin muhafazasında kararlı davranmalıdır.

- Türkiye'nin ve KKTC'nin üzerinde duracağı, savunacağı ilke ve parametre **"egemen eşitlik"** [sovereign equality] olmalıdır. Bu ilke BM Yasası'nda da yer alan bir temel ilkedir...**Çözüm şekli Ada'daki iki bağımsız ve egemen devletin siyasi eşitliği, "egemen eşitlik" ilkesine dayandırılmalıdır.**
- KKTC...adımlarını karalıklarla atmaya ve Türkiye de KKTC'ne bu konuda arka çıkmaya hazırlarsa, kanaatimce, aynı zamanda **bu tutumlarının uluslararası plânda yaratacağı tepkileri ve baskıları da göğüslemeye hazır olmalıdırlar.**

Memnuniyetle kaydediyorum ki, **Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan ve KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Tatar**, Lefkoşe'de, KKTC'nin 37. Kuruluş Yıldönümünde, Cumhuriyet Bayramı törenlerinde yaptıkları konuşmalarda **"bugün Kıbrıs Adasında iki ayrı halkın, iki ayrı demokratik düzenin ve iki ayrı devleti varlığına"** işaret etmişler ve Kıbrıs uyuşmazlığı için **"artık egemen eşitlik temelinde iki devletli çözümün müzakere edilmesi gerektiğini"** kararlı ifade ve vurgularla açıklamışlardır.

Böylece Kıbrıs **"Millî Davamız"** tarihî bir yol ayırımına gelmiştir.

"Egemen eşitlik temelinde iki bağımsız Devletli" çözüm, görüşüme göre, Kıbrıs uyuşmazlığı için **doğal çözümdür.**

Doğu Akdeniz havzasına istikrarlı barış ve güvenlik açısından baktığımız zaman, 1954 - 1960 ve 1964 - 1974 dönemlerinde **"kaynar kazan"** veya **"barut fıçısı"** olarak nitelendirilen Kıbrıs adasının, 1974 yaz aylarından sonra 46 yıldır sakin bir ada görünümüne büründüğünü görmekteyiz.

BMGS yayınladığı raporlarında Ada'da askerî durumun **"sakin"** olduğunu bildirmektedir. **"1974'den itibaren çatışmaların yeniden başlamamış olması Kıbrıs için bir talihtir"** demektedir.

Ada'da son 46 yıldır süren askerî çatışmasızlık ve sükûnet ortamının iki temel sebebi vardır:

Birincisi, Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Ada'da nüfus bakımından üstün olan tarafı, diğer tarafa karşı askerî güç kullanmaktan caydıran bir askeri kuvvet dengesinin oluşmuş bulunmasıdır.

İkincisi de, 1974'den sonra Kıbrıs adasında ortaya çıkan iki kesimli ve iki ayrı bağımsız ve egemen devletli siyasî coğrafya ile Kıbrıs sorununun aslında fiilen "**doğal çözüme**" kavuşmuş olmasıdır.

Bugün ihtiyaç duyulan, sadece, taraflar arasında "**doğal çözüm**" üzerinde bir anlaşmanın yapılmasıdır.

"**Doğal çözümü**" yaratan **Kıbrıs uyuşmazlığına ilişkin olgular**dır. **Kıbrıs adasındaki gerçekler**dir. Kıbrıs konusundaki gelişmeler doğal mecrasında akmış ve doğal çözüm şeklinin temel taşlarını bir araya getirmiştir.

Kıbrıs sorununa **çözüm arayışı hem Kıbrıs sorunundaki hem Ada'daki olgulardan ve gerçeklerden** hareket edilerek yapılmalıdır.

Oysa, 1968'de BM zemininde ve BMGS'nin iyi niyet görevi çerçevesinde başlayan, daha sonra 1975 yılından itibaren de BM Güvenlik Konseyi'nin BMGS'ne verdiği yeni bir iyi niyet göreviyle günümüze kadar sürdürülen **çözüm arayışı, gerçeklerden değil, varsayımlardan yola çıkılarak yapılmıştır**.

Hareket noktası olarak alınan **varsayım**, Ada'da 1960'da kurulmuş olan **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Andlaşmalara ve Anayasa'ya uygun şekilde devam ettiği**dir.

1963 Aralık ayından bu yana Anayasa'ya aykırı olarak sadece Rumlardan oluşan sözde "Hükûmet'in" sözde "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin"- Ada'daki Kıbrıs Türk halkını da temsil eden - meşru Hükûmeti olduğu varsayımdır.

BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs uyuşmazlığının çözümü için BMGS'ne verdiği "iyi niyet" [good offices] görevi gerçeklerle bağdaşmayan bu sakat varsayıma dayandırılmıştır.

Kıbrıs Uyuşmazlığına İlişkin Olgular

Çözüm şekli düşünülürken, 67 yıllık Kıbrıs uyuşmazlığına ve uyuşmazlığı adil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmak için yapılan müzakerelere ilişkin olguların ve bugün Ada'da mevcut kökleşmiş gerçeklerin dikkate alınması, sakat, kısa ömürlü çözüm şekillerinden kaçınılabilmesi için zaruridir.

Kıbrıs uyuşmazlığına ve çözüm için müzakere sürecine ilişkin başlıca olgular nelerdir?

- Birincisi, Kıbrıs uyuşmazlığını yaratanların Ada'daki Türk halkı ve/veya Türkiye değil, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların olduğudur.

Kıbrıs uyuşmazlığı, Yunanistan'ın ve Kıbrıslı Rumların "Megali Idea" ülküsünün, Kıbrıs adası ile ilgili "ENOSIS" hedefinin ve bunlarla bağlantılı saplantılarının ürünüdür.

- İkincisi, Kıbrıs uyuşmazlığı, Rum - Yunan tarafının iddia ettiği gibi, 1974'de ortaya çıkmış değildir. Konu, 1954'de, ENOSIS amacına yönelik olarak Yunanistan tarafından BM Genel Kurulu'nun gündemine dahil ettirilmiştir. Böylece uyuşmazlık uluslararası bir sorun niteliği kazanmıştır.
- Üçüncü olgu, 1960 Andlaşmalarıyla, Kıbrıs'taki iki millî etnik halkın ortak kuruculuğuna ve toplumsal siyasî eşitliğine dayalı ve anayasal düzen bakımından işlevsel federasyon vasfına sahip bir ortaklık Devleti'nin kurulmuş olmasıdır. Böylece çözümün "iç dengesi" sağlanmıştır.

1960 Antlaşmalarıyla, Türkiye'ye ve Yunanistan'a Kıbrıs'la ilgili olarak tanınan eşit haklar ve yetkilerle de çözüm şeklinin "dış dengesi" kurulmuştur.

Ayrıca İngiltere'ye de "garantör" statüsü verilmiştir. Ada'da kendi egemen toprağı olarak iki askerî üsse sahip olması sağlanmıştır.

- Dördüncü olgu, Yunanistan'ın, 1954'de başlattığı siyasi ENOSIS girişimlerinin EOKA terör çetesini kullanılması suretiyle 1963 Aralık ayından itibaren doğrudan Kıbrıs Türk halkını hedef alınarak askerî yöntemlerle devam etmiş olmasıdır. Yunanistan'ın desteğindeki ve Yunan subayların komutasındaki EOKA terör çetesinin, tarihe "kanlı Noel" olarak geçmiş olan "etnik temizlik" hareketini başlatmasıdır.

ENOSIS emeliyle, Rumlar ve Yunanistan, 1960 Kıbrıs "eşit ortaklık" Devleti'ni yıkmışlardır.

Yunanistan'ın Başbakanlarından Andreas Papandreou "Namlunun Ucundaki Demokrasi" isimli kitabında, babası olan Başbakan George Papandreou'nun 1964 Haziran'ında Kıbrıs'a gizlice yirmi bin Yunan askerinin girmesini sağladığını ifşa etmiştir.

Bu gelişmeler üzerine Kıbrıs konusu 1963 Aralık ayı sonunda BM Güvenlik Konseyi'nin gündemine girmiştir.

Yunan Generali Grivas Komutasındaki Rum Millî Muhafız ordusu Kasım 1967'de Kıbrıs Türk Halkına saldırarak ve 29 soydaşımızı şehit ederek "ENOSIS" teşebbüsünde bulunmuştur.

- Beşinci olgu, Kıbrıs Adasınının 1974'de değil 1963 Aralık ayında ikiye bölünmüş olduğudur.

Bölünmeyi temsil eden hat harita üzerinde yeşil kalemle çizildiği için "yeşil hat" olarak adlandırılmıştır. Haritadaki çizgi, 1963 Aralık ayında Andlaşmalara göre Ada'da bulunan Türk ve Yunan askerleriyle, İngiltere'nin egemen üslerindeki askerlerinden oluşan geçici barış Kuvveti Komutanı İngiliz Tümgeneral Peter Young tarafından çizilmiştir. Bu kuvvet BM Barış Gücü'nün 1963 Mart ayı sonunda Ada'da göreve başlamasına kadar geçen süre içinde görev yapmıştır.

- Altıncı olgu, Rum-Yunan ikilisinin, 1963 Aralık ayından sonra, Kıbrıs Türk halkını silâh zoruyla ve sert "ekonomik abluka" tedbirleriyle "tabut veya bavul" sloganıyla ifade et-

tikleri, “ya ölüm ya adayı terketme” seçeneklerinden birini tercih etmeğe mecbur bırakma çabalarıdır.

BMGS Kıbrıs Türk halkının o dönemde yaşamak zorunda bırakıldığı şartları “gerçek kuşatma” olarak tanımlamıştır.

- Yedinci tarihî olgu olarak Ada’daki Yunan birliklerinin 15 Temmuz 1974’de gerçekleştirdiği askerî darbe ENOSIS ilân girişiminde bulunmuş olduğudur.

Bu girişim Barış Harekâtıyla Türkiye tarafından sonuçsuz bırakılmıştır.

- Sekizinci olgu, Kıbrıs sorununun sorunun yarım asırdan fazla bir zamandır diplomatik ve siyasî bir çözüme kavuşmadan kalmasında, Kıbrıs Türk Tarafı’nın ve Türkiye’nin sorumluluğunun bulunmadığı olgusudur.

Gerçekten de, 1968’den 1974 ortasına kadar süren toplumlararası müzakerelerde Kıbrıs Türk tarafının hedefi Rumlarla iç içe yaşadıkları siyasî coğrafyada sadece “yerel özerklik” elde etmek olmuştur. Rum tarafı bunu dahi kabul etmemiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtımız Doğal Çözümün Temelini Attı

Türkiye’nin Barış Harekâtı, Kıbrıs sorununun gerçekçi ve yaşayabilir bir çözüm şekline, aslında doğal çözüme, kavuşturulması için gerekli parametrelerin ada sathında fiilen oluşmasını sağlamıştır. **İki taraf arasındaki anlaşmayla Ada’nın Türk ve Rum nüfusunun iki ayrı coğrafî kesimde toplanması mümkün olmuştur.**

1963 Aralık ayından sonra Ada’daki varlığını kendi liderliğine ve yönetimine tâbi olarak sürdüren Kıbrıs Türk halkı, **önce 13 Şubat 1975 tarihinde hudutları belli bir coğrafî zemin üzerinde Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin, daha sonra da 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin çatısı altında devlet yapısına kavuşmuştur.**

Türkiye’nin Barış Harekâtı’nın Ada’da yarattığı istikrarlı güvenlik ortamı Kıbrıs sorununa çözüm arama gayretlerinin devamlı olmasını sağlamıştır.

BMGS adına Özel temsilcisi Hugo Gobi'nin 9 Ağustos 1980'da yaptığı açıklama ile BMGS'nin "iyi niyet" görevi çözüm için "iki toplumlu, iki kesimli federasyon" hedefine yönelmiştir. Yapılan bu açıklamayı Kıbrıs Türk tarafı hemen kabul etmiştir. Türkiye de destek vermiştir. Rum tarafı destek beyanından kaçınmış, Rum Lider Kyprianou "iki kesimli federal çözümün kabul edilemez" olduğunu ilân etmiştir.

BMGS Kasım 1981'de adına "Değerlendirme Belgesi" denilen ve "iki kesimli" federal çözüm öngören bir çözüm çerçevesini taraflara sunmuştur. Kıbrıs Türk tarafı bu belgeyi kabul etmiş, Rum tarafı reddetmiştir.

Kıbrıs Türk Halkı 15 Kasım 1983 tarihli Bağımsızlık Demeci'nin 22. Maddesi'nde iki egemen halk ve bağımsız devlet arasında "gerçek" anlamında federal bir çözüme iyi niyetle kapıyı aralık bırakmıştır.

Rumların Reddettiği Federal Çözüm Girişimleri

BMGS'nin 1984'den itibaren "federal" çözüme yönelik girişimlerine Kıbrıs Türk tarafı destek vermiştir. Türkiye de bu yöndeki çabalara arka çıkmıştır.

BMGS'nin 1984 - 1998 arasındaki "federal" çözüm girişimlerini Kıbrıs Rum tarafı oyalayıcı ve engelleyici tutum ve davranışlarla boşa çıkarmıştır.

2004'de Kıbrıs sorununun tarihinde ilk defa olarak tam teşekküllü bir müzakere mekanizmasıyla ortaya "iki eyaletli, iki kesimli" federal Devlet kurulmasını öngören bir çözüm plânı çıkmıştır. BMGS Kofi Annan'ın ismiyle anılan bu plânı Türkiye dahil, uluslararası bütün aktörler desteklemişlerdir. **Rumlar bu plânı da referandumla reddetmiştir. KKTC halkı kabul etmiştir.**

Kıbrıs Rum Yönetiminde yüksek düzeyde görev olan bazı şahsiyetlerin (**Rolandis**) açık kalplilikle yaptıkları açıklamaları hepimiz biliyoruz.

Yine, Rum tarafının 1948 yılından bu yana ortaya konulmuş bulunan 15 çözüm plânını reddetmiş olduğuna dair beyanlar da uluslararası basında Rum medyasından aktarılarak haber konusu olmuştur. O haberlerdeki Rum tarafının reddettiği çözüm girişimlerini gösteren listeye baktığımız zaman 10 çözüm girişiminin 1964' den sonraki döneme ait olduğunu görüyoruz.

2008 Eylül ayında Talât ile Hristofyas arasında başlatılan müzakereler hakkında başta BMGS olmak üzere konuyu yakından takip eden çevrelere **“çözüm için bir fırsat penceresi”** oluştuğu kanaati hâkim olmuştur. Bu beklenti boşa çıkmıştır. **Hristofyas** görev süresi sonunda 4 Ocak 2013 tarihinde düzenlediği basın toplantısında **“5 yıllık iktidarı boyunca KKTC'ye yönelik ambargoların yürürlükte kalması için mücadele ettiklerini”** belirterek bunu **“başarı”** olarak nitelemiştir. Bu da Rum tarafının çözüm çabalarındaki olumsuz yaklaşımı bakımından çok ifşa edicidir.

AB'nin GKRY (Cyprus) ile tam üyelik müzakerelerinin AB'nin genişleme hakkındaki Hükümetlerarası Konferansı'nun sona ermesinden 6 ay sonra başlatılacağı yolunda karar alınmasını müteakip BM Güvenlik Konseyi'nin 1996 Aralık ayından itibaren kabul ettiği Kararlarda **“AB'nin Kıbrıs ile katılım müzakerelerine başlama kararını almış olması kapsamlı çözümlü kolaylaştıracak yeni bir gelişmedir”** şeklinde tamamen varsayıma dayayan bir hüküm yere almaya başlamıştır.

1996'dan günümüze kadar geçen zaman zarfında Kıbrıs uyuşmazlığına çözüm arama çabalarında meydana gelen gelişmeler, **BM Güvenlik Konseyi'nin bu varsayıma dayanan değerlendirmesinin ve takındığı pozisyonun da yanlış olduğunu ortaya koymuştur.** Kıbrıs uyuşmazlığı günümüzde çözüme 1996'da bulunduğu noktadan daha yakın hale gelmemiştir.

Geçmişe dair bu hatırlatmaları, çözüm arayışına menfi bir yaklaşım niyetiyle değil, çözüm arayışlarındaki başarısızlığın sebeplerinin araştırılmasına somut katkı arzusuyla zikretmekteyim.

Kıbrıs uyuşmazlığının yarım asırdan fazla bir zamandır **diplomatik ve siyasî bir çözüme kavuşmadan kalmasında, Kıbrıs Türk Tarafı'nın ve Türkiye'nin sorumluluğu olmadığını** bu gelişmeler kanıtlamaktadır.

Federal Çözümün Ulaşılamaz Olduğu Belirlendi

Ana noktalarıyla hatırlattığım bütün bu gelişmeler BMGK'nin çözüm arayışları için belirlediği “iki kesimli federal” çözüm hedefine ulaşamayacağını ortaya koymuş bulunmaktadır.

Annan Plânı'nın Rum tarafınca reddedilmesinden sonraki gelişmeler içinde BMGS Annan “**şayet Rumlar siyasî eşitliğe dayalı bir federal yapı içinde Kıbrıslı Türklerle gücü ve refahı paylaşmaya hazırlarsa, bunu sadece sözle değil, hareketleriyle de ortaya koymalıdır**” değerlendirmesini yapmıştır.

Bu değerlendirmenin yapılmasından bu yana 17 yıl geçmiştir. Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs Türk halkı ile bir federal ortaklık devletinde siyasî gücü ve refahı paylaşma iradesini hiçbir şekil ve ölçüde göstermiş değillerdir. Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon yataklarından istifade edilmesi bahsinde ortaya koydukları tutum da bu irade yokluğunun en bariz teydididir.

Rum tarafının Kıbrıs Türk tarafıyla ilişki ve işbirliğinde bulunulması hakkında yaygın bir isteksizlik bulunduğu ve hattâ bu konuda Kıbrıs Rum basınının ancak “paranoya” olarak nitelenebilecek tutum takındığına dair BMGS'nin raporlarında da zamanında değerlendirmeler yapılmıştır.

Rum - Yunan Tarafında EOKA Özlemi

Rum tarafının ve Yunanistan'ın EOKA'nın bir zamanlar Ada'da estirdiği dehşet havasının özlemi içinde bulunduğunu gösteren davranışları devam etmektedir.

2014 yılında Sayın Eroğlu ile Anastasiadis tarafından çözüm şeklinin çerçevesine dair yayınlanan Ortak Bildiri'den kısa bir süre sonra Anastasiadis ve Yunanistan Cumhurbaşkanı EOKA

terör çetesinin anısına Atina'nın merkezine dikilen heykelin açılışını beraberce yapmışlardır.

Bugünlerde de, Cenevre Konferansı'na sadece üç hafta kala Anastasiadis yine EOKA'yı törenlerle anmaktan geri kalmamıştır.

AB'nin Kıbrıs Türk Halkını Rum Egemenliğini Kabule Zorlama Girişimleri

AB Komisyonu'nun Kıbrıs Rum tarafının ve Yunanistan'ın etkisiyle **Hellim Peynirini** Kıbrıs ürünü olarak tescil eden karar almasının Ada'da iki taraf arasında ilişki ve iş birliğini teşvik etme düşüncesinin tezahürü olmadığını biliyoruz. Güdülen niyet ve amaç, **Kıbrıs Türk halkını sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığını kabule, kendi Devleti KKTC'nin varlığını inkâra zorlamaktır.**

GKRY ve Yunanistan AB içindeki statülerinden yararlanarak Kıbrıs Türk halkına kendi emellerine uygun düşen bir çözüm şeklini **dayatma** gayret içindedir.

AB de GKRY'ne ve Yunanistan'a bu emellerinin tahakkuku için yardımcı ve aracı olmaktadır.

Rumların 2004'de Annan Plânı'na dayalı çözüm şeklini reddetmesinden sonra AB'nin **KKTC'ni yok sayarak** Kıbrıs Türk halkının sözde "**Kıbrıs Cumhuriyeti'nin**" bir "**toplumu**" **olduğu varsayımıyla Türk tarafı için oluşturduğu "Yeşil Hat Tüzüğü", "Dış Ticaret Tüzüğü", Mâlî Yardım Tüzüğü** gibi belgeler ve bunlara dayalı olarak yapılan uygulamalar, AB'nin Kıbrıs Türk halkına sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsız ve egemen varlığı kabul ettirme vasıtalarıdır.

Kıbrıs'ta BM'nin himayesi altında ve AB desteğiyle Ada'da sözde işbirliğine katkı amacıyla kurulmuş bulunan "**iki toplumlu komiteler**" de aynı amaca matufturlar.

KKTC'nin, KKTC'ni yok hükmünde gören ve Kıbrıs Türk Halkını sözde "**Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toplumu** farzeden bir zihniyetin ürünü olarak ortaya çıkarılmış olan yukarıda zik-

rettiğim **Belgeler çerçevesindeki uygulamalara** ve “**iki toplumlu komiteler**” içindeki çalışmalarına son vermesi gerektiği görüşündeyim. Çünkü Millî Dava'nın yürütülmesinde “**söy-lem**” ve “**eylem**” birliği içinde hareket edilmesini inandırıcılık bakımından zorunlu görmekteyim.

Barış İsteniyorsa Doğal Çözüm Kaçınılmazdır

Kıbrıs sorunuyla ilgili gelişmelerin akışı içinde Kıbrıs sorununun doğal çözümünden kaçmak için ortaya atılan sun'î çözüm seçenekleri, tek tek tüketilmiştir. Gelişmeler, tek bir çözüm seçeneği olarak sorununun doğal çözümünü bütün ilgili taraflara ve BM Güvenlik Konseyi'ne âdeta dayatır hale gelmiştir.

Ada'daki Gerçekler

Kıbrıs adasındaki gerçekler uluslararası camianın gözü önünde durmaktadır: 1974' den bu yana iki ayrı siyasî coğrafya; dil, din, kültür, millî ülkü bakımından birbirlerinden farklı iki halk; iki devlet; iki ayrı halk iradesi ve demokrasi mevcuttur.

24 Nisan 2004 tarihinde Annan Plânı üzerinde iki ayrı Devlet' de ayrı ayrı referandumlar düzenlenmiş olması ve iki halkın iradelerine ayrı ayrı başvurulmuş olması bu gerçeğin kanıtıdır.

KKTC Gerçeği Kabul Edilmelidir

Uluslararası camia, KKTC olgusu ve gerçeği uluslararası plânda kabul görmeden anlaşmaya dayanan bir çözümün ortaya çıkamayacağını artık anlama basiretini göstermelidir. KKTC ve Türkiye kararlı duruşlarıyla bu anlayışın doğmasını hızlandırmalıdır.

KKTC gerçeği göz ardı edilerek, çözüm arayışlarının sürdürülmesi, sun'î çözüm şekillerinin dayatılması, Ada'da fiilen oluşmuş bulunan mevcut dengelerin bozulması sonucunu doğuracaktır. Böylece yapılan iş, aslında çözüm ve barış arayışı değil, Kıbrıs'ta ve Doğu Akdeniz'de ciddi sorunlar, dertler, gafileler yaratma arayışı olacaktır.

BM ve AB Çözumsuzluktaki Kendi Mesuliyetlerini Görmelidirler

BM Güvenlik Konseyi ve AB Ada'da şimdiye kadar anlaşmaya dayanan bir çözüm çıkmamış olmasında kendi mesuliyetlerinin bulunduğunu da artık görmelidir.

Bunun işaretleri henüz ortada yoktur. Aksine, BMGS'nin ve Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs Türk tarafını dışlayıcı davranışları vardır ve bu son yıllarda giderek süreklilik kazanmıştır.

Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'nün [United Nations Force in Cyprus - UNFICYP] Ada'daki görevine başlamasından itibaren on yıllar boyunca görev sürelerinin uzatılması Kıbrıs'taki iki tarafın ve Türkiye ile Yunanistan'ın rızaları alınarak ve İngiltere ile de danışma yapılarak gerçekleştirilmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin bu konudaki toplantısından önce BM yetkilileri doğrudan ilgili taraflarla danışma görüşmeleri yapmışlardır. Bu yerleşmiş bir uygulama [established practice] halini almıştır. Bu danışmaların sonuçları BMGS'nin raporuna yansıtılmış ve Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararda da sadece sözde "Kıbrıs Hükümeti'nin" değil, diğer ilgili tarafların da rızalarının alındığı ifade edilmiştir.

Son yıllarda BM bu yerleşmiş uygulamadan vaz geçmiştir. Kıbrıs Türk tarafı ile danışma yapılmaz olmuştur.

Keza, UNFICYP Komutanı'nın atanmasında Kıbrıs'taki iki tarafın ve Türkiye ile Yunanistan'ın rızalarının alınması da yerleşmiş bir uygulamadır. Oysa BMGS son defa UNFICYP Komutanı'nı tayin ederken Kıbrıs Türk tarafının rızasını alma yoluna gitmemiştir.

Diğer taraftan, BMGS Guterres, bir taraftan Kıbrıs uyuşmazlığında çözüm arayışlarını yeniden başlatma amacıyla ortak bir zemin mevcut olup olmadığını belirlemek üzere uyuşmazlığın ilgili taraflarını gayri resmî mahiyette bir toplantı için Cenevre'ye davet etmektedir, diğer taraftan yaptığı açıklamalarda bu toplantının BM Güvenlik Konseyi'nin kendisine

verdiği “iyi niyet görevi” çerçevesinde ve “iki toplumlu, iki kesimli” çözüm için düzenleneceğini” belirtmektedir.

Bunlar BM'nin Kıbrıs konusunu gerçekçi bir yaklaşımla ele alma noktasından hâlâ uzak olduğunun somut işaretleridir.

BM Güvenlik Konseyi, kabul ettiği 4 Mart 1964 tarihli ve 186 sayılı kararlar; AB de Kıbrıs sorunu çözülmeden ve Türkiye de AB üyesi olmadan sözde “Kıbrıs Cumhuriyeti'ni” AB üyesi olarak kabul etmekle, hem de bunu Rumların Annan Plânı'nın reddetmiş olmalarına rağmen yapmakla, Rum - Yunan ikilisini Kıbrıs sorununun çözümüne ihtiyaç duymaz ve çözümsüzlükten de rahatsız olmaz duruma getirmiş oldukları hakikatini artık idrak etmelidirler.

Doğal Çözüm, Egemen Eşitlik Temelinde İki Devletli Çözüm

Kıbrıs sorunuyla ilgili gelişmelerin akışı içinde Kıbrıs sorununun doğal çözümünden kaçmak için ortaya atılan sun'î çözüm seçenekleri, tek tek tüketilmiştir. Gelişmeler, tek bir çözüm seçeneği olarak sorununun doğal çözümünü bütün ilgili taraflara ve BM Güvenlik Konseyi'ne âdeta dayatır hale gelmiştir.

Bu çözüm şekli de “Egemen Eşitlik Temelinde İki Bağımsız Devletli Çözüm” şeklindedir.

Bu çözüm şeklinin de Ada'daki iki ayrı “bağımsız ve egemen Devlet” arasında “egemen eşitlik” temelinde akdedilecek bir barış, iyi komşuluk, dostluk, güvenlik ve işbirliği anlaşmasıyla ortaya çıkacak çözüm olduğunu düşünüyorum.

Böyle çözümün bir taraftan Türkiye ve Yunanistan arasında akdedilecek bir “Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasıyla” diğer taraftan Ada'daki iki Devlet ile Türkiye ve Yunanistan arasındaki bir anlaşma ile pekiştirilmesi gerektiği görüşündeyim.

Çözümün dış dengesinin sağlanması için de **1960 Garanti ve İttifak Anlaşmalarının devamını** gerekli görüyorum.

27 - 29 Nisan 2021 Cenevre Toplantısı

Önümüzdeki Cenevre Toplantısı, **KKTC'nin ve Türkiye'nin** üzerinde tek çözüm seçeneği olarak birleştiği ve açıkladığı **“egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm”** tezi hakkındaki **kararlılığı ve kararlı duruşunun inandırıcılığı** bakımından bir **sınav** niteliğinde olacaktır.

BMGS, GKRY, Yunanistan ve İngiltere'nin Görüşleri

Çünkü, BMGS 28 Ocak'taki basın toplantısında Cenevre toplantısının BM Güvenlik Konseyi'nin 1975'de verdiği **“iyi niyet görevi çerçevesinde düzenleneceğini ve iki kesimli, iki toplumlu çözüm hakkında”** olacağını vurgulamıştır.

GKRY Lideri Anastasiadis **“Cenevre toplantısına yeniden birleşme amacıyla müzakerelere devam etmek için gerçek bir siyasi iradeyle katılacağını ve çözümün de BM kararlarına, daha önce iki toplum liderleri arasında yapılmış olan anlaşmalara ve AB değer ve ilkelerine dayanması gerektiğini”** söylemiştir.

Öte yandan Yunanistan Dışişleri Bakanlığı da Cenevre toplantısıyla ilgili olarak yaptığı açıklamada **“Toplantının amacı, Kıbrıs sorununun çözümünü konusunda özlü müzakerelere yol açacak ortak bir zemin bulmaktır. Çözüm, BM Güvenlik Konseyi kararlarına dayanmalıdır, Avrupa Hukuku ile uyumlu olmalıdır ve işlevsel ve yaşayabilir iki toplumlu, iki kesimli bir Federasyona yol açmalıdır”** ifadelerine yer vermiştir.

Görülmektedir ki, GKRY'nin ve Yunanistan'ın çözüm şekli hakkında resmî açıklamalarıyla bugüne kadar savunageldiği görüş ve duruşunda bir değişiklik yoktur. Çözüm şeklinin **BM Kararları temelinde ve AB değerleri ve ilkeleri çerçevesinde “iki toplumlu ve iki kesimli federasyon”** olması gerektiğini ifade etmektedirler. GKRY'nin **“iki toplumlu ve iki kesimli federasyon”** öngören ANNAN Plânı'nı reddetmiş olduğu dikkate alındığında, bunda samimi olmadıkları bellidir. Onların savunduğu sözde **“federal çözümün”** kendi lehlerine Annan Plânı'nda öngörülenden farklı bir çözüm şekli olduğu aşikârdır.

BMGS Guterres'in 5+1 toplantısı için kendi iyi niyet görevine atıfta bulunması ve "iki toplumlu ve iki kesimli çözüm" hedefini vurgulaması ve ayrıca göreve başlamasından itibaren "1960 güvenlik ve garanti sisteminin günümüzde sürdürülebilir olmadığını" tekrarlaması göz önün alındığında BMGS ile GKRY ve Yunanistan arasında çözüm şekli hakkında anlayış birliği olduğu söylenebilir. Guterres'in AB üyesi bir Devlet'in eski Başbakanı olduğu da hatırdadır tutulmalıdır.

İngiltere Dışişleri Bakanı geçtiğimiz Şubat ayında Kıbrıs'a yaptığı ziyaret sırasında Rum kesiminde yaptığı açıklamada şunları söylemiştir: *"...Birleşik Krallık olarak adanın her tarafındaki Kıbrıs halkının uzun süredir dostu olduğumuzu düşünüyüyoruz...Uyuşmazlığın daimî, dayanıklı ve kalıcı bir sonuca ulaşmasını istiyoruz. Ve umuyorum ki, bütün taraflar 5 + 1 görüşmelerinin sunduğu fırsatları konu hakkındaki konuşmaların çocuklara, adanın gençlerine önümüzdeki yıllara parlak gelecek umutlarıyla bakmalarını sağlayacak şekilde değişmesi için kullanacaklardır."*

İngiliz Dışişleri Bakanı 5+1 toplantısı hakkında bu aşamada yuvarlak sözlerle temennide bulunmaktan öteye bir pozisyon açıklamış değildir. Bununla beraber, İngiltere'nin, BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs uyuşmazlığının çözüm şekline, BMGS'nin iyi niyet görevine dair olanlar da dahil olmak üzere, bütün kararlarının hazırlayıcısı ve çoğunun sunucusu olduğunu hatırlamamız gerekir. İngiltere AB'den ayrılmış olduğu için artık AB ile ortak bir pozisyon takınma mecburiyetinde değildir. Bununla beraber, bu durumun, Kıbrıs uyuşmazlığının çözüm şekli ve çözümün temel unsurları bakımından İngiltere'nin bugüne kadar takip edegeldiği politika ve takındığı tutum bakımından bir değişikliğe yol açacağı beklenmemelidir. **İngiltere** Kıbrıs konusunda her zamanki gibi **ABD ile birlikte hareket etmeği tercih** edecektir.

Türkiye ve KKTC'nin Kararlılığı

Cenevre toplantısında KKTC'nin ve Türkiye'nin "egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm" tezini ve nihai çözüm şeklinin içinde Türkiye'nin "etkin ve fiilî garantisinin" bulunduğu

bir güvenlik teminatına dayandırılması gerektiğini geri adım atmadan savunması gerekecektir.

Kanaatimce KKTC'nin ve Türkiye'nin kararlılığının ilk sınanması "**AB'nin toplantıda gözlemci olarak bulunması**" konusunda cereyan edecektir. Türkiye ve KKTC "**AB'nin Cenevre toplantısına gözlemci olarak katılmasına karşı olduklarını**" açıklamış bulunmaktadır. Bu görüş muhafaza edilmelidir.

Çünkü, AB Kıbrıs ve Doğu Akdeniz konularında tarafsız değil, Yunanistan'dan ve GKRY'den yana taraftır. AB'nin Kıbrıs konusunun çözüm girişimlerinde "**gözlemci**" şeklinde de olsa "fiili" bir rol almasına imkân verilmemelidir. AB'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz konularında Türkiye'ye ve KKTC'ne GKRY'nin ve Yunanistan'ın etkisi altında yapmakta olduğu dayatmalar ortadadır.

TBMM'nin Destek Vermesi

KKTC'nin ve Türkiye'nin Cenevre Konferansı'na "egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm" tezi için yüce TBMM'nin mutlak desteğini alarak gitmelerinin çok önemli ve gerekli olduğuna inanmaktayım.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Sayın Müsteşarım, Sayın Büyükelçim; çok teşekkür ederiz bu önemli tespit ve açıklamalarınız için. Efendim, yine çok yetkin bir uzmana söz vereceğim şimdi. Yetkinliğini, özellikle son yıllarda televizyonlarda sık sık görüyorsunuz, bizzat tespit etmişsinizdir, Onur Öymen gibi yine benim eskimeyen kadim bir dostum, 4 yıl Bonn Büyükelçiliği'nde beraber çalıştık, görevlerimiz gereği başka yerlerde bulunsak da, birbirimize hep yakın olduk; değerli dostum emekli büyükelçi Uluç Özülker, evet aziz dostum;

Aslında Kıbrıs'ta iki ayrı devletin varlığı tabii ki bir realite, eksik olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin uluslararası alanda tanınmamış olmasıdır. Bu bir süreçtir ve mutlaka aşılacaktır tabii; bu konuda çok değerli görüşleriniz olduğunu, özel sohbetlerimizden biliyorum. Buyurunuz efendim, söz sizin.

Uluç ÖZÜLKER*E. Büyükelçi***KIBRIS MÜZAKERESİ ÇÖZÜM GETİRİR Mİ?**

Öncelikle vurgulanması gereken husus, Kıbrıs Adasının jeo-stratejik öneminin Türkiye açısından yadsınamayacak ağırlığı bulunduğudur. Bizzat Atatürk'ün de daha o tarihte bunu net biçimde dile getirdiği bilinmektedir. Kıbrıs'ın statüsünün aleyhte değişmesi Türkiye'nin Güney'den de kuşatılması anlamı taşıyacaktır. Bu açıdan, müzakere süreci, KKTC'nin egemen devlet olarak tescilinin yanısıra, Türkiye için de, güvenliğinin güvence altında kalmasının sağlanması olarak değerlendirilmelidir. Yunanistan'ın, destekçileriyle birlikte, Kıbrıs'ı, Türklerin azınlık hakları ile yetindirilip, sonuçta ENOSİS'e dayalı bir Yunan Adası olarak kabul ettirme çabalarının temelinde kanımca bu beklenti de yer almaktadır.

Sorunun arkasında İngiltere'nin ağırlıklı biçimde yer alageldiği gerçektir. Yine Ada'nın jeo-stratejik önemi kapsamında, İngiltere, Ada'yı, 1878 Berlin Kongresinden sonra fiilen ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında resmen ilhak etmiştir. İngiltere günümüzde de aynı anlayışla Ada'da üs buldurmaya devam etmektedir. Müzakere sürecinde yaşanan gelişmelerin arkasında da sözde garantör İngiltere'nin yaklaşımı önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin Rum Yönetiminin Ada'nın meşru temsilcisi olarak kabulünde, 1964 tarihli Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararının müellifi İngiltere'nin rolü inkar edilemez. Aynı oyun günümüze kadar sürdürülmüştür. Bunda İngiliz Dışişleri Bakanının 1974'de ikinci harekatımızı masa başında öğrendiğinde dile getirdiği düşüncenin izlerini görmek mümkündür. (Şimdi siz Kıbrıs'ı aldınız, bundan sonra Kıbrıs'ın esiri olacaksınız). Özellikle David Hannay'ın açıkça taraflı tutumu hala hatırlardadır. Dışişleri eski Bakanlarından Jack Straw'un ahiren dile getirdiği haksız politika yürütüldüğünün ikrarı bunun teyididir. İngiltere bugün de sözüm ona müzakere sürecinde federasyon tezini kabul ettirmenin peşindedir.

ABD'nin de, Rum lobisinin etkisinde, aynı politikayı izlediği gerçektir.

Avrupa Birliği'nin (AB) akliselimden uzak yanlı yaklaşımının da sorunların çözümünde ciddi engel oluşturduğu yadsınmaz. Yunanistan AB kuralları hilafına AB'ne Fransa'nın o zamanki Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing tarafından tam üye yapılmıştır. Yunanistan'ın üyeliğe hazır olmadığı savına cevaben, "beni Aristo'yu inkara mı zorluyorsunuz" diyebilmiştir. Yunanistan'ın üyeliği gerçekleşikten sonra Kıbrıs'da İngiltere ve Fransa'nın yanına Yunanistan da olanca muhalefetiyle katılmıştır. GKRY'nin AB üyeliğini sağlayan da, genişleme ve Akdeniz politikalarını veto etme tehdidiyle Yunanistan olmuştur.

Oysa AB kurallarına göre hiçbir ülke siyasi sorunlarını çözmeden AB'ne giremez. Konu Kıbrıs olunca bu kural gözardı edilebilmiştir. Mevcut durumda da, katılma anlaşmasında yer alan, Ada'nın bütünü tam üye yapılmış olup, Kuzey'de AB mevzuatı şimdilik uygulanmamaktadır ifadesi geçerliliğini korumaktadır. AB bu bağlamda göçmen olmayan KKTC vatandaşlarına teşvikkar biçimde kapılarını açmıştır. Bu statüdeki vatandaşlara AB kimliği ve pasaportu GKRY üzerinden verilmektedir. Annan Planı Rumlarca reddedildiğinde AB bunu kabul eden KKTC lehine hemen önemli işbirliği kararları almış, ancak hiçbiri uygulanmamıştır. Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeler kapsamında AB'nin, hak, hukuk ve nesafet kuralları hilafına Yunanistan'a nasıl ve hangi ölçüde arka çıktığı ortadadır. Bunu üyelik dayanışması olarak açıklaması ayrıca düşündürücüdür. Bu kadar taraflı olabilen AB'nin şimdi önümüzdeki müzakerede gözlemci olarak yer almak istemesi kabul edilebilecek bir talep değildir. Güvenilemez olan ABD'nin yanısıra bir de AB'nin müzakerede yer alması zaten sonucun ne olabileceğinin şimdiden ilanıdır. Esasen müzakere teması olarak yine bugüne kadar olamayacağı artık anlaşılmış olması gereken, eşitlikten ve yapılabirlikten uzak bir federatif çözümün masada tutulmak istenmesi, katılımcıların değişmeyen niyetlerinin şimdiden ilanından öteye geçmemektedir. Bu bağlamda, KKTC Cumhurbaşkanı'nın açıklamaları ve arkasından

MGK bildiriyle netlik kazanan tutumumuz da kuşkusuz zamanlı ve isabetli olmuştur. Zemin araştırmacı olacak müzakereci, haklı tutumumuzla uyuşan ve gerçekle örtüşen bir sonuç çıkmaması halinde, KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'nin ilan ve kabulü sürecinin başlatılması zamanı gelmiştir diye düşünmekteyim. 1964'den bu yana yaşananların ışığında esasen bu müzakereci de muhataplarımızdan hakşinas bir tutumla karşılaşmayı beklemenin iyimserlik olacağı kanaatindeyim.

Bu tahminlerimin gerçekleşmesi durumunda, alınması gereken bazı önemli ek önlemler olabileceği düşüncesindeyim. Öncelikle, Maraş Bölgesi ve Yeşil Hattın akıbeti ile ilgili adımların süratlendirilmesine ihtiyaç olacaktır. Zira ilan edilecek KTC'nin toprak bütünlüğünün tanımlanmasına ihtiyaç vardır. Annan planındaki rakkamlar artık gündem oluşturamaz. 1974 hedeflerimizin yeni duruma uygun olarak revize edilmesi gerekmektedir.

KTC'nin, tanıma sürecine paralel olarak, özellikle ekonomik alanda hemen uyum sağlamasında güçlükler ortaya çıkabilecektir. Bu bağlamda, ekonomi alanında ülkemizin KTC ile olan ilişkilerinin bir bütün halinde gözden geçirilerek, atılması gereken adımların somutlaştırılması cihetine gidilmesinde yarar bulunmaktadır. Örneğin ülkemizin AB ile olan gümrük birliğinde üçüncü ülkeler yönünden varolan kısıtlayıcı kuralların KTC için geçerli olmaması lazımdır. KTC tanındığı ölçüde AB yönünden sıkıntıyla karşılaşılması kaçınılmazdır. Ayrıca, KTC için özel önemi olan turizm sektörüne öncelik verilmelidir.

Türkiye KKTC'ni tanımaktadır. Ancak, dış kaynaklı kısıtlamalar nedeniyle arzulan gelişmeyi henüz yakalayamadığından, ülkemizin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu desteğin sağlanışındaki şekilsel sorunların halk nezdinde olumsuz yorumlara sebebiyet verebildiği gözlemlenmektedir. KTC aşamasına geçildiğinde muhataplarımızın gerçek bir devlet muamelesi görmesi hem halk indinde teşvik edici hem uluslararası planda kanıtlayıcı bir nitelik taşıyacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin mevcudiyeti Ada'da barışın temelini oluşturmaktadır. Türk toplumunu Rum katliamından kurtarmakla kalmayıp, onun huzur ve bekasını garanti altına almıştır. KTC gerçekleştiğinde, TSK'nın mevcut statüsünün de yeni durumla uyumlu hale getirilmesine yönelik adımlar atılmasına ihtiyaç olacaktır.

1974 sonrasında Ada'da Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ne (KİT) benzer bir yatırım politikası uygulanmıştır. Bu politika ne adalı karakter ne de ekonomik gerçeklerle uyuşabilmiştir. Temelde turizm ağırlıklı bir altyapısı ve alışkanlığı olan KKTC bu politikaya uyum sağlayamamıştır. Bu açıdan bakıldığında, KTC'de ekonomi birbirini tamamlayan entegre bir model üzerinden yeniden dizayn edilmeye muhtaçtır.

Ada'nın Türkiye yönünden de büyük bir jeo-stratejik öneme sahip olmasından hareketle KTC'de deniz ve hava üsleri kurulması faaliyetlerine ivme kazandırılmasında yarar vardır. Pek çok ülkenin KRY'de üs edinme ve limanlardan yararlanma yarışına girdiği unutulmamalıdır. Sonuçta Ada Ortadoğu ve Doğu Akdeniz için bir trampelen olduğu gibi gözetleme merkezidir. Türkiye bu olanağa doğal olarak sahip olmakla birlikte, KTC'de üs kurmakla aidiyet yönünden değerli bir mesaj verebilecektir.

Önlemler paketi tabiatıyla yukarıda sayılanlardan ibaret değildir. Devletlerimiz bu hususta gerekli çalışmalarını zaten yapmaktadırlar. Burada şahsen değinmek istediğim son husus, KTC'ye geçiş sürecinin elbette zor bir mücadele gerektirdiğidir. Ancak gelinmiş olan aşamada bu hususta kararlı olamadığımız takdirde, Kıbrıs sorununda yine ucu açık bir kısır döngüye girme olasılığının hiç de az olmadığı da gerçektir. Kıbrıs sorunu Doğu Akdeniz'de ve özellikle AB ile ilişkilerimizde muhataplarımızca üzerimizde baskı yapma fırsatı verdiği varsayılan bir çıbanbaşı olmaktan çıkarılmaya çalışılmalıdır.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederim Sayın Büyükelçi, yazılı olarak notlarınızı aldık, onları baskıda tabii ki değerlendireceğiz. Sayın Cumhurbaşkanım, izninizle kısa bir arzım daha olacak. Şimdi gerek Zat-ı Ali'nizin açıklamalarında, gerek yine konuşmamda ifade ettiğim şekliyle Milli Güvenlik Kurulu'nun yaptığı açıklamalarda, o bildiri de ifadesini bulan çok açık ve net pozisyon, yani bağımsız iki devlet temelinde çözümün vazgeçilmez olduğu vurgusu -ki bu egemen eşitlik ilkesiyle de güçlendirilmelidir tabii, bu şekilde hazırlanacak yeni bir eylem planına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Bundan sonraki süreçlerde pozisyon belgesi olarak ısrarla ve kararlılıkla korunacak, ileri sürülecek olan bir belgeden söz ediyorum, ama bu çerçevede Sayın Cumhurbaşkanım, gerek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi'nden, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden çıkacak olan konuya ilişkin bir destek kararının her halükarda önemli bir güç kaynağı olarak görüşmelerde elinizi güçlendireceği, etkili olacağı kanaatindeyim efendim, bunu saygıyla dikkatlerinize arz etmek istedim. Her iki Meclisten konuya ilişkin karar. Yine başka bir değerli büyükelçimiz şimdi sırada, Rafet Akgünay, emekli büyükelçimiz, ama Sayın Büyükelçi aynı zamanda Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin Kıbrıs'taki kampüsünde de öğretim üyesi, orada görev yapıyor. Yine çok tecrübeli bir katılımcımız, buyurun Sayın Büyükelçim, buyurunuz efendim, söz sizin.

Rafet AKGÜNAY (E. Büyükelçi; ODTÜ Kıbrıs Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Rafet AKGÜNAY*E. Büyükelçi; ODTÜ Kıbrıs Öğretim Üyesi*RAFET AKGÜNAY'IN
KONUŞMASI

Evet, dolayısıyla Kıbrıs Türk tarafı ne söylediğimizi, ne hissettiğimizi biliyorlar. Efendim, benim izninizle birkaç hususa değinmek istiyorum. Benim değinmek istediğim hususlar teorik olmaktan ziyade, kuramsal olmaktan ziyade uygulamaya yönelik olabilecek ve gözlemlerime de dayanan birtakım konular.

Şimdi bizim yeni bir unsur olarak tartışmaya başladığımız bu iki devletli çözüm 2012 yılından beri bizim burada çok sık dile getirdiğimiz ve duyduğumuz bir konu doğrusunu söylemek gerekirse, 2013 yılında burada ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsünde bir Kıbrıs vizyon çalışması yapıldı ve oraya toplumun her grubundan sendikalar dahil birileri davet edildi, geldiler konuştular, tartıştılar. Böyle masa toplantıları, vesaire ve ortaya çıkan görüş şuydu: *"Bu federasyon, federasyon diye gidiyoruz, artık yeter. Bunun, bu yeni bir aşamaya geçmemizde yarar vardır"* diye birçok kişi bunu dillendirdi. Bu yeni aşamada işte iki devletli mi olur, konfederasyon mu olur, vesaire bunlar değil. Yani demek istediğim toplumda federasyonun artık yettiğine dair bir kanaat vardı o zamanlar, 2013 sonrasında işte malum seçimler oldu ve Sayın Eroğlu'nun yanına Sayın Akıncı cumhurbaşkanı seçildi. Akıncı'nın da Crans Montana'da yapmış olduğu açıklamaları hepimiz hatırlıyoruzdur tahmin ediyorum, artık bu işin bittiğini, federasyonun gündemden düştüğünü, yeni jenerasyonların bu konuyu halletmesi gerektiğini ifade etmişti. Sonra zaman içerisinde birtakım hususlara değiniliyor. Yani burada vurgulamak istediğim Sayın Cumhurbaşkanının, şu andaki Cumhurbaşkanımızın bu politikayı dillendirmesinin ve bu konuyu ortaya çıkartmasının yeni bir şey olmamasına rağmen oldukça büyük bir dirençle karşılaştığı ve bunun nereye gideceği, ilhaka mı gitmekte olduğuna ilişkin birtakım soruları da beraberinde getirdiğini görüyoruz. O bakımdan bizim bunun gerekçelerini, bunun neden böyle olduğunu bir düşünmemiz ve irdelememiz gerektiğini düşünüyorum. Bu bir husus.

İkinci husus: Ergün Bey de belirtti, bölgesel dengelerden bahsettiler. İşte Kıbrıs'ın burada varlığının, ondan sonra bu deniz yataklarında bulunmuş olan doğalgazın, vesaire Kıbrıs'la Türkiye'nin bölgedeki önemini arttırdığını söyledi. Evet, doğrudur. Yalnız bunu bir de olumsuz taraftan, yani şeytanın avukatlığını yaparak baktığımız zaman şöyle bir sıkıntıyla da karşılaşmak mümkün, söylemek mümkün: Bizim deniz konularında amirallerimiz var, onlar daha iyi hatırlayacaklardır. Ben de o aralar Dışişleri Bakanlığında bu işlere ucundan da olsa bakıyordum müsteşar yardımcısı olarak, biz 2005-2006 yılından sonra Doğu Akdeniz'de birtakım adımlar atılması hususunu ısrarla gündeme getirmemize rağmen 2010'lu yıllara varana kadar doğru dürüst bir ilerleme kaydedilemedi maalesef ve bunlar kaydedilemediği için de bizim bölgedeki oyun kuruculuğumuzda bir eksiklikle karşılaştık. Benzer bir şekilde Türkiye'nin Ortadoğu politikasının burayı, Kıbrıs'ı olumsuz olarak etkilediği kanaatindeyim ben, çünkü Uluç Bey bahsetti tahmin ediyorum Sayın Büyükelçim, hakikaten Amerika'da, Kanada'da -görev yaptığım yerler- biz Yahudilerin mesela çok büyük desteğini görüyorduk. Oyun kurarken bunlardan etkileniyorduk, bunlardan şey yapıyorduk. Araplarla İsraililer arasında bir kanal, haberleşme kanalı olduğumuz için daha güçlü bir şekildegdik. O üstünlüğümüzü de maalesef elimizden kaçırdık. Nedenleri veyahut da buranın konusu değil şu anda, onun için de ayrıntılarına da girmeye gerek yok. O bakımdan bizim Türkiye'nin üzerine bu hususta, bu alanda önemli bir yükümlülük vardır, omuzlarımızda önemli bir yükümlülüğümüz vardır, bu ilişkileri düzeltereğiz. Çünkü bu ilişkileri düzelttiğimiz zaman Kıbrıs'ta da elimiz daha kuvvetli hale gelecektir.

Aynı şekilde Kıbrıs halkının, Kıbrıs Türk halkının askerin gitmesini veya garantilere ilişkin herkesin düşündüğü gibi çok da fazla bir olumsuz yaklaşımı yok. Çünkü Crans Montana öncesinde burada yapılan kamuoyu yoklamalarında Ergün Bey bilemiyorum şu anda orada mı, o tam daha rakamlarını tam olarak söyler, ama yüzde 80 küsur, yüzde 90 küsur Türkiye'nin gitmemesi ve garantilerinin sürmesini isteyen bir toplum bu-

rası Kıbrıs Türk toplumu, dolayısıyla zaman içerisinde ne oldu onu bilemem, ama o zaman yapılan kamuoyu yoklamaları bunun bu şekilde olduğunu söylüyor.

Şimdi maalesef burada, burada demeyeyim de Türkiye'de Kıbrıs konusunda zeminde bir kayma görüyorum ben halkımız açısından, şimdi Türkiye'ye gidiyorsunuz, "nerelisin" diyorlar. İşte "Kıbrıs'tan geldik, biz Kıbrıslıyız" diyoruz. Tabii orayı öyle anlatıyorum, hemen "ağabey, orada bizi pek sevmiyorlarmış galiba değil mi" diye taksi şoförü de soruyor, ne bileyim, şey de soruyor, yani bu işi bilenler de soruyor, güya bilenler de soruyor. Aynı şekilde buraya geldiğimizde, burada da halkla konuştuğumuz zaman böyle birtakım olumlu-olumsuz ifadelerde bulunuyorlar sizin yüzünüze karşı ve bu beşinci kol burada o kadar güçlü bir şekilde işliyor ki trafik kazası oluyor, böyle ölümlü trafik kazası, "Ankara elini yakamızdan çek" diyerekten birtakım gruplar gösteri yapabiliyor. Yani böyle bir ayrılık ortaya çıkmış vaziyette, o bakımdan Sayın Cumhurbaşkanının yapacağı görüşmelerde elinin güçlendirilmesi için, tabii bu sadece bu nisan ayındaki toplantıyla kalmayacak, bu ileriye de gidecek. Türkiye'yle KKTC arasındaki ilişkilerin gerçek düzeyinin, gerçek ne anlama geldiğinin KKTC'de olduğu kadar Türkiye'de de tanıtılması gerektiği, Türkiye'de de Türk halkına da, Türkiye Cumhuriyeti halkına da anlatılması gerektiği kanaatini taşıyorum. Çünkü Sayın Cumhurbaşkanının seçimi sırasında Ankara'dan birçok, benim arkadaşlarımın arasında dahi birçok kişiden bu ne demek, ne demek iki tane ayrı devlet, vesaire gibi hususlarla eleştirel bakışlar olduğunu biliyorum, birebir yaşadım ve ne olduğunu anlatabilmek için kendilerine bayağı da bir mücadele etmek zorunda kaldık. Anladılar mı bilmiyorum, ama Türkiye'de sadece Türk hükümeti değil, Türkiye'deki muhalefete de bunların gayet iyi anlatılması gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde bölünmeye yol açıyor. Yani hem toplum içerisinde bölünmeye yol açıyor Türkiye'de ve burada, hem de Türkiye'yle burası arasında bölünmeye yol açıyor. O bakımdan Türk hükümetinin de kabul ettiği, şu anda uygulamaya koyduğu ve sevinçle karşıladığımız yaklaşımını sürdürmesinde zorunluluk görüyorum ki Cumhurbaşkanımızın eli daha güçlü olsun.

RAFET AKGÜNAY'IN
KONUŞMASI

Onun dışında tabii ki sayın katılımcıların her biri ya hukuki, ya tarihi kesimlerden, işin boyutlarından, çerçevesinden bahsettiler ki şunu da söyleyeyim: Gerçekten Sayın Cumhurbaşkanlığının liderliğinde, önderliğinde çok güzel bir müzakere heyeti kurulmuş vaziyette ve kendilerine başarılar diliyorum, sizlere de saygılarımı arz ediyorum efendim. Sayın Cumhurbaşkanım, size de tekrardan saygılarımızı arz ediyoruz, hoş geldiniz.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederim Sayın Büyükelçi. Efendim, hiç uzatmadan şimdi söz Kıbrıs Akdeniz Karpaz Üniversitesi'nin Rektörü Prof. Dr. Nesip Öğün Hocamın. buyurunuz Sayın Rektörüm, söz sizin efendim.

Prof. Dr. Mehmet Nesip ÖĞÜN*

Kıbrıs; Akdeniz Karpaz Üniversitesi Rektörü

MEHMET NESİP
ÖĞÜN'ÜN
TEBLİĞİ

KIBRIS'TA İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM

1968 yılından bu zamana kadar devam eden ve 1977 yılından itibaren de federasyon üzerine inşa edilmiş Kıbrıs Müzakereleri her defasında Rumların çözüm istememesinden dolayı sonuca ulaşamamıştır. Bu kapsamda, nihayet çok defa denenmiş federasyonun artık görüşülmeyeceğini söyleyen ve bunu tüm Dünya'ya ilan eden bir Türk tarafı bulunmaktadır.

27-29 Nisan 2021 tarihlerinde Cenevre'de gayri resmi 5+1 toplantıda Türk tarafı daha önce dile getirdiği iki devletli çözümü ortaya koyacak ve neden bu duruma gelindiğini muhataplara anlatılacaktır. Bu kapsamda; federasyonun Kıbrıs'ta neden bir çözüm olmadığı ve olamayacağı anlatılacaktır.

Federasyon görüşmeleri, yönetim, güç paylaşımı, ekonomi, AB, mülkiyet, toprak ve güvenlik, garanti başlıkları altında yürütülmüştür. Önceki yıllarda her ne kadar Birleşik Federal Kıbrıs bağlamında bir çözüme yaklaşıldığı düşünülse de, Türk tarafı ile Rum tarafı arasında çok büyük fikir ayrılıklarını olduğundan bir sonuca ulaşamamıştır. Rumların üniter ve çoğunlukçu bir devlet yapısını istediği, Türklerin ise devlet düzeyindeki siyasi ve idari müesseselerde var olacakları, kurucu birimlerinde bağımsız hareket edebilecekleri ve kendilerini idame ettirmeye yetecek sosyal ve ekonomik kaynakları ellerinde tutacakları bir federal çözümü istedikleri¹ görülmektedir.

Yönetim ve güç paylaşımı başlığı ile ilgili olarak, Türk tarafı dönüşümlü başkanlık istemiş ancak Rum tarafı azınlığın çoğunluğu yönetemeyeceğini söylemiş ve ayrıca başlarında bir Türk Başkan görmek istemeyeceklerini her şekilde ifade etmişlerdir. Ayrıca Türk olacak başkan yardımcısının önemli

* Prof.Dr.Mehmet Nesip Öğün, Akdeniz Karpaz Üniversitesi Rektörü, mehmet.ogun@akun.edu.tr

¹ Ekinci, M.U. (2017), "Kıbrıs'ta Müzakerelerin Çöküşü", SETA Perspektif

konularda veto hakkı olup olmayacağı da açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu başlıktaki en önemli konulardan bir tanesi de kurucu devletlerin yetkilerinin ne olacağıdır. Rum'ların domine edeceği merkezi ve federal bir yapı içerisinde yetki alanı sınırlandırılmış bir Türk tarafını büyük tehlikelerin beklediği açıktır.

Toprak düzenlemesi ile ilgili olarak, Kıbrıs Ada'sı üzerinde KKTC'nin bulunduğu toprak yüzdesi %36'dır. Rum tarafı yapılacak düzenlemede Türk tarafına %27 toprak verilmesini talep etmekte ve Rum tarafı Maraş, Güzelyurt ve Karpaz'ı da istemekte, verilecek bu topraklara 100.000'e yakın Rum'un yerleşmesine olanak sağlayacak bir anlaşma istemektedir. Güzelyurt Kıbrıs'ın en sulak bölgesi ve narenciye merkezidir. Türkiye'den gelen suyun kullanılması ile tarıma en verimli olan Güzelyurt Bölgesinin Rum'lara verilmesi halinde KKTC'nin çok önemli hayat kaynaklarından birinin kesilmesi söz konusu olacaktır. Ayrıca, Karpaz bölgesi stratejik ve Türkiye'nin güvenliği açısından çok kritik bir öneme sahiptir. Karpaz'ın Rum'lara verilmesi demek, denizlerde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin de Rum'lara verilmesi demektir. Bu şekilde Rum'lar, Yumurtalık ve İskenderun'daki boru hatları ve Mersin limanını da giriş ve çıkışları kontrol edecek hale geleceklerdir.

Federasyonun neden çözüm olmayacağı Rum muhataplar, AB, uluslararası topluma anlatılırken aynı zamanda da içeride KKTC'de yaşayan halka da izah edilmelidir. Zira, hala Rum partilerle online toplantılar yapan, çözümün sadece federasyon olduğunu savunan ve bu görüşünden milim geri adım atmayan bir grubun olduğu da unutulmamalıdır. Çünkü, dışarıya tek ses olarak cevap vermek çok önemlidir.

17 Temmuz 1997 yılında AB'nin uygulamaya koyduğu "Agenda 2000: Daha Güçlü ve Daha Geniş Bir Birlik" isimli eylem planında 'Genişleme, sınır çatışmalarını ithal etmek anlamına gelmemelidir. Katılım olasılığı, ilgili Devletler için herhangi bir sınır anlaşmazlığını çözmek için güçlü bir teşvik görevi görür' ve 'üyelikten önce, aday ülkelerin mevcut sınır uyumsuzluklarını çözmesi gerekir' şeklinde bir maddesi bu-

lunmaktadır. Her ne kadar, Avrupa Konseyi 866/2004 sayılı yönetmeliğinde, 1974'ten beri ateşkes hattı olan, Yeşil Hat anılan ve adanın iki bölümünü birbirinden ayıran hattı, AB'nin dış sınırı olarak kabul etmese de fiili durumda gerekli kontroller ile geçilen gümrük uygulamasının olduğu ve tüm sınırın güvenlik güçleriyle korunduğu bir hat söz konusudur. AB'ye üye olmak için sınır probleminin olmaması, Kıbrıs'lı Türklerin çok güçlü evet demelerine rağmen ondan daha güçlü Kıbrıs'lı Rumların hayır demesine rağmen sanki hiçbir şey yaşanmamış gibi Kıbrıs Rum tarafı 01 Mayıs 2004 yılında AB'ye üye yapılmıştır. AB'nin Kıbrıs konusunda ne kadar tarafsız olacağı çok açık ve seçiktir.

Kıbrıs'ta Türkiye Cumhuriyetinin Garanti ve İttifaklar Anlaşması çerçevesinde neden garantilerinin devam etmesi gerektiği, son yüzyıl içerisinde Avrupa'nın göbeğinde yaşanan onca vahşet olaylarında Avrupa ülkelerinin hiçbir şey yapmadığı ve bunun da gelecek açısından bir fikir verdiği görülmektedir.

BM Barış Gücünün 1964'ten beri Ada'da faaliyet göstermesinin bir anlamı olmadığı, 1963-1974 yılları arasında yaşanan olaylarda yeterli olmadığı, Ada'ya gerçek anlamda barış ve huzurun 1974 Mutlu Barış Harekâtından sonra geldiğinin anlatılması ve böylece ne AB'nin ne de BM'nin Ada'da güvenliği sağlayamayacağı ve garanti olamayacağı çok açıktır. 1959 Zürih Anlaşmasında ve 1960 yılında ilan edilen ve Kıbrıslı Türklerin de "Kurucu Ortak" olarak yer aldıkları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasası'nda yer alan "Ek I, Garanti ve İttifak Anlaşması"nda; Türkiye'nin de garantör olmasının çağa uygun olmadığı, garantörlüklerin kaldırılması gerektiği, eğer ille bir garantör olması gerekiyorsa, BM veya AB'nin garantör olabileceği gibi söylemler mevcuttur. (Burada Rum tarafının garantilerin çağ dışı olduğu söylemini hatırlamakta fayda var, Ayrıca, bir önceki Cumhurbaşkanı Sn. Akıncı da tarihte o kadar olay yaşanmamış gibi garantiler tabu değildir diyerek kamuoyuna yapmış olduğu açıklamaları da buraya yazmamız gerekiyor. Zira, Türkiye Cumhuriyetinin garantörlüğü ne çağ dışıdır, ne de tabudur, zaruretten doğan bir ihtiyaç Kıbrıs Türkünün emniyeti ve güvenliğidir. Tarih açık ve seçik ortadadır.)

Birleşik Kıbrıs fikrinin Ada'da yaşayan iki farklı halkın birbirinden çok farklı oldukları, tarih boyunca kabaca ortak bir kültür oluşmasına rağmen (bu ortak kültür fikri Osmanlı coğrafyasının çoğu yerinde de kendini göstermektedir) asla bir Kıbrıslılık fikrinin oluşmadığı, esasen Osmanlı döneminden bu 1974 yılına kadar iç içe değil hep yan yana bir yaşamın olduğu, Rumlar ile Türkler arasında sosyal, ekonomik ve siyasi bir ortaklığın hiçbir zaman olmadığı (1960 Cumhuriyetinde net olarak görülmüştür), Ada'da dilleri, dinleri, kültürleri, yaşam biçimleri, algılamaları, örf ve adetleri farklı iki toplumun olduğu ve bu toplumun yan yana yaşamaktan memnun olduğu ve Güney'in çok sert bir şekilde Kilise'nin etkisi altında olduğu, bununla beraber radikal denebilecek bir yapının hakim olduğu, Ada'da kime hizmet ettiği belli bir grubun Kıbrıslılık fikrini savunduğu ortadadır.

Aslında Rum tarafının konunun başından beri hep aynı yerde olduğunu, Enosis hayalleriyle tüm adaya sahip olmak istedikleri değişmeyen bir gerçektir. KKTC'nin resmi olarak ilan edildiği 15 Kasım 1983 tarihinden önce Yunan Başbakan Andreas Papandreu Kıbrıs sorununun tüm uluslararası arenada duyulmasını sağlamak için bir haçlı seferine ve tüm dünyadaki 'Elen'lerin çaba harcamasına gerek olduğunu ve kendisinin bunu başlattığını söylemiştir. Bunun yanında, dönemin Rum Lideri Kipriyanu Papa'dan "Türlere karşı açtıkları Haçlı Seferi için destek isteyeceğini belirtmiştir. Başka bir deyişle, tarih sayfalarında okuduğumuz haçlı seferlerini Kıbrıs sorunu için dile getirecek kadar ileriye gitmişlerdir. Bu husus aslında çok önemli bir konudur. Kıbrıs konusunu yeni duyan ya da yeni çalışmaya başlayan insanlar için Rum tarafının nasıl bir ruh halinde olduklarını anlama açısından son derece önemlidir.

Bu aşamadan sonra da, iki devletli çözüme yönelik zaten Ada'da mevcut iki devletin var olduğu, BMGK'nin yanlı ve siyasi olarak almış oldukları kararların geri çekilmesi gerektiği, toprak ve mülkiyet düzenlemeleri üzerinde yoğunlaşarak, KKTC'nin tanıtılması hamlelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu yazıda Türkiye Cumhuriyetinin pozisyonu, Doğu Akdeniz enerji durumu, jeostratejik önem ve Türkiye'nin önceliklerine değinilmemiştir. Ancak, daha önceki yazılarımızda değindiğimiz gibi bölgede çok güçlü, savunma sanayisinde kendi silahlarını üreten, Doğu Akdeniz'de uluslararası hukukun kendisine tanıdığı yetkilerle etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vardır. Her olay ve durum kendi zaman ruhu içerisinde değerlendirilmelidir. KKTC Anayasası çok açıktır. 1983 yılından beri tüm devlet teşkilatlarıyla yaşayan bir cumhuriyet mevcuttur. KKTC'nin yaşatılması ilk hedef olmalıdır.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanlığı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Evet, biraz önce bir eylem planından, bir pozisyon belgesinden söz ettik. "Nasıl olsa bir gün gelecek olan geleceğe hazırlık" açısından önemli bir hedef olarak bunun kısa sürede hazırlanarak hayata geçirilmesi, çok yararlı olacaktır diye düşünüyorum. Kastedilen, somut projeleri de içeren bir yol haritasıdır; her şeyden önce, anılan bu yol haritasında, Türkiye'nin bugününde olduğu gibi geleceğinde de hayati önemini muhafaza edeceği kesin olan mavi vatana ilişkin münhasır ekonomik bölge, karasuları, kıta sahanlığı, statüsü belli olmayan adalar, adaların silahsızlandırılması ya da silahlandırılması gibi konuları da içerecek şekilde düzenlenecek ayrı bir stratejik bölüme yer verilmelidir diye düşünüyorum.

Doğu Akdeniz gibi, değerli konuşmacılar, değerli katılımcılar; biraz önce Metin Feyzioğlu Hocam da söyledi, Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizlerde yetki alanlarının belirlenmesinde, deniz sahilinin uzunluğu ve nüfus gibi faktörlere bakılmasını öngören deniz hukuku ve içtihatlarına göre, tüm paydaşların hakkaniyet çerçevesinde haklarının gözetilebilmesi için mutabakata varılması gibi bir uygulama, bir şart var. Şimdi bunu dikkate aldığımızda, Türkiye'nin ana kıtasına sadece 2 km mesafede olan, buna karşılık Yunanistan'a tam 580

km. uzakta olan, üzerinde sadece 300 kişinin yaşadığı Meis gibi küçük bir adanın, “kıtalarla eşit hak sahibi olamayacağı gerçeği ışığında” herhalde bundan sonraki değerli konuşmalarımızın söyleyecekleri çok sözleri vardır. Meis gibi sadece 10 km.kare yüzölçümüne sahip bir ada için talep edilen yetki alanına bakar mısınız! 40 km.kare! İnsaf!

Deniz hukuku ve içtihatlarına göre Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin hak ve yükümlülükleri dedik, sizlere bildirdiğimiz konularda bunlar da vardı. Türkiye ana kıtasıyla mavi vatanıyla ve tabii KKTC dahil, münhasır ekonomik bölgelerin tespiti ve ilanı dedik daha önce, Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizlerde enerji konusu, Doğu Akdeniz bölgesinde bulunduğu bilinen hidrokarbon, işte petrol, doğalgaz konusu dahil deniz yetki alanlarının belirlenmesinde uygulanacak kurallar, ilkeler gibi çok önemli gündem maddelerimiz var önümüzde değerli katılımcılar.

Son cümlem, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hidrokarbon sondaj faaliyetlerine başlamasıyla birlikte Ada'daki mevcut durum büyük ölçüde dengelenmiştir. Bu da Annan Planı sürecinden bu yana Türk tarafının gerçekleştirdiği önemli bir pozisyon değişikliği anlamına gelmektedir.

Son durum nedir? İşte bunun cevabını şimdi sizlerden istiham edeceğim. Evet, emekli tümamiral Doç. Dr. Cihat Yayıcı, Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi Başkanı ki, bu konudaki değerli çalışmalarını büyük bir dikkatle izliyoruz. Evet Sayın Amiralim Cihat Yayıcı, buyurunuz efendim, söz sizin.

E. Tümamiral Doç. Dr. Cihat YAYCI

*Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik
ve Global Stratejiler Merkezi Başkanı*

CİHAT YAYCI'NIN
KONUŞMASI

Estağfurullah efendim, çok çok teşekkür ediyorum beni bu konferansa davet ettiğiniz için, hakikaten çok önemli ve çok yerinde, çok zamanında bir konferans.

Ben konuya benden sonra da hocalarım da var bu konuda çalışmış olan, meslek büyüklerim var aynı zamanda, ama ben konuya hem de bir uluslararası ilişkiler hocası olarak şu konulara değinmek istiyorum öncelikle: Bir, tarihsel süreçte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kurulumuna kadar giden süreç. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin devlet olma durumu, somut devlet olma durumu İngilizlerin adada üslerinin bulunması ve İngilizlerin birtakım hak iddiaları ve aynı zamanda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin müstakil ve bağımsız bir devlet olarak deniz yetki alanları nasıl olur diye 2011-2012 yılında yapmış olduğum bir çalışma var. Ondan çok kısa kesitler sunacağım, bir de somut bir öneri getireceğim. Bu aynı zamanda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti içerisindeki birtakım nifak merkezlerine de bir cevap olur diye düşünüyorum, hem de bu görüşmeler öncesinde Sayın Cumhurbaşkanımızın da elini güçlendirir diye düşünüyorum. Sayın Cumhurbaşkanımıza da ve bütün bu katılımcılara da saygılarımı, sevgilerimi ve selamlarımı arz ediyorum. Eğer müsaade ederseniz ben bir ekran paylaşımı yapmak istiyorum. Kısa bir sunum hazırladım ve o sunum üzerinden gitmek isterim. Efendim, görülebiliyor mu şu anda?

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)-Görülebiliyor efendim.

E. Tümamiral Doç. Dr. Cihat YAYCI (Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi Başkanı)- Evet, şimdi kısaca bu Anadolu Ajansının hazırladığı bir tarihi süreçti. Ben de bunu aldım, şöyle bir özetleyelim: 1791

yılında aslında bütün konuların özeti Rumların ve Yunanlıların takındığı tutum 1791 yılındaki “*megali idea*”ya dayanıyor. “*Megali idea*”nın ana hedeflerinden bir tanesi Kıbrıs adasının Yunanistan’a bağlanmasıdır. Bu 1791’de de böyleydi, bugün de böyledir. 1 Nisan günü hem Anastasiadis, hem sözde Dışişleri Bakanının, hem de Yunan Dışişleri Bakanının açıklamaları var “*Kıbrıs Helenizmi bizim hedefimizdir*” diye, bunun altını çizmek lazımdır, gerçek niyet budur.

1830’da Yunanistan işte bu megali idea çerçevesinde, bağımsızlığı çerçevesinde birtakım yerleri almaya başlıyor. 1878’de Osmanlının elinden Kıbrıs kiralama, vesaire gibi nedenlerle çıkıyor, 1950’de Başpiskopos Makarios göreve geliyor, ardından Enosis referandumu yapılıyor ve yüzde 96’sı Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanmasını istiyor. İşte sorun burada başlıyor. Aynı zamanda 1913’te Girit’in Osmanlı’dan kopartılması, Rumların yine Enosis için İngiltere’ye karşı isyan hareketlerine başlaması Kıbrıs’ta, 1950’de bu referandumun yapılması, 1960’ta Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması, şimdi 1960’ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1963’e kadar dayanıyor ve daha önceki takdimcilerin ifade ettiği gibi hakikaten ve Sayın Cumhurbaşkanımızın da ifade ettiği gibi hakikaten daha kuruluş gününde bunun aslında bir basamak olduğu, Enosis için bir basamak olduğu söyleniyor ve 1963 yılında “*kanlı Noel*”le bu Anayasa rafa kaldırılıyor.

Bakın, Kıbrıs Türkleri ne yapmıştır, biliyor musunuz? Bunu anlatmamız lazım dünyaya, Kıbrıs Türkleri papaz kıyafetli bir din adamını, Hıristiyan din adamını, başpiskoposu papaz kıyafetiyle cumhurbaşkanı olarak kabul etmeyi bile sindirmişlerdir, sindirmeye zorlanmışlardır ve sindirmişlerdir. Barış için, birlikte yaşamak için, istikrar içerisinde yaşamak için elinden geleni yapmıştır. Makarios denilen adam aslında İran’daki Humeyni’nin batıdaki versiyonudur. Yani bunun altını çizmemiz lazım. Türk milleti, Kıbrıs’taki Türk milleti, Müslüman Türk milleti Hıristiyan bir başpiskoposu devlet başkanı bile olarak kabul etmeyi sindirmişlerdir, bunu bile kabul etmişlerdir. Düşünebiliyor musunuz bir imamı Rumların cumhurbaş-

kanı olarak kabul edebileceğini, ama anlayış şöyle: Rumlar kabul etmez, ama Türkler kabul eder. Hayır, böyle bir şey değil, bunu bir kere ifade etmemiz gerekir. Adadaki Türk varlığının tehlikeye girmesi, yani yüzde 3'lük bir alana sıkıştırılmış olması, 2 200 kişinin şehit edilmesi neticesinde Kıbrıs Barış Harekatı başarıya ulaşmıştır. Türkiye müdahale etmiştir. 1975'te mübadele yapılmıştır, 1983'te de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Şimdi 1960'tan 1963'e kadar adada bir Türkiye'nin çabalarıyla, Kıbrıs Türklerinin fedakarlığıyla çok ciddi şekilde o kurulan devletin devamı için her türlü fedakarlıkta bulunmuştur Kıbrıs Türkleri ve Türkiye de, şimdi 1963'te biliyorsunuz bu kanlı olaylar başlıyor, 74'e kadar aralıksız devam ediyor. Kurulan her düzeni yıkan Rumlar, bunu anlatmamız lazım. Bakın, ben diplomaside bizim haklılığımızı savunmamızın çok başarılı olduğunu düşünmüyorum, çok başarılı bir yöntem olduğunu düşünmüyorum. Biz haklıyız, ama karşı tarafın haksızlıklarını gündeme getirmemiz lazım. Yani bizim askerlikte bir ifade vardır, bu diplomaside de böyledir: En iyi savunma taarruzdur. Biz şimdi taarruza maruz kalıyoruz. Aslında biz karşı yarım sahaya geçip sürekli bunları hatırlatmamız lazım dünya kamuoyuna, şimdi 1967'de yine Yunanistan'da cunta yönetimi ele geçiriyor ve Boğaziçi'nde ve Geçitkale'de biliyorsunuz saldırılara başlıyorlar. Türkiye'nin ihtarı üzerine 20 000 tane asker getiriyorlar Yunanlılar, inanılmaz şeyler oluyor. Adadan kuvvetlerini çekmek zorunda kalıyor, 29 Aralıkta Kıbrıs geçici Türk yönetimi kuruluyor biliyorsunuz, geçici yönetim bir süre sonra Kıbrıs Türk Yönetimine dönüşüyor. 1974'te o 1 Nisanda işte kurulmuş olan EOKA liderlerinden Nikos Sampson darbeyle yine kurulan devleti yıkıyor, Cumhurbaşkanı Makarios'u deviriyor. Adadaki Türk varlığını da tehlikeye düşürüyor. Şimdi 75-76'da federe devlet kuruluyor, 83'te bağımsız devlet kuruluyor, yarım asırdır süren Kıbrıs müzakerelerinden de hiçbir netice alınmıyor. Çünkü niyet Sayın Cumhurbaşkanımızın da belirttiği gibi sadece ve sadece egemenin bir başka egemen üzerinde egemenlik kurma isteğidir. Yani Kıbrıs'ta Türk istemiyorlar, Türk varlığı istemiyorlar. Kısaca,

Sayın Mustafa Özbey amiralin bir ifadesi vardır, çok takdir edilen bir ifadedir, ettiğim ve kullandığımız bir ifadedir: *“Doğu Akdeniz’de Türkiyesiz bir Doğu Akdeniz, Kıbrıs’ta da Türksüz bir Kıbrıs isteniyor”* Bu gerçeği görmemiz lazım. Bu gerçeği görmezsek bizim sonuca gitme ihtimalimiz söz konusu değildir. Şimdi 1983’te kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir devlet midir devletler hukuku açısından, yani devletler hukuku falan, ama bütün hocalarımız da bilir, ama ben burada bir özet olarak koymak istedim. Bunu yazılı olarak da Zat-ı Ali’lerine arz edeceğiz tabii bu bildirinin özeti olarak.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkan danışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)-Bekliyoruz efendim, teşekkür ederim.

E. Tümamiral Doç. Dr. Cihat YAYCI (Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi Başkanı)- 1933 tarihli Amerikan Devletlerarası Montevideo Sözleşmesinin 1. maddesi şunu söyler: *“Devlet olmanın asgari üç şartı vardır”* der. Bu Birleşmiş Milletlerin tanıdığı yöntemdir, usuldür. Bunun dışında yoktur. Bakın bir, uluslararası sınırları belli bir toprak parçası, yani ülkesi olacak. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin sınırları belli, gümrük kapıları var. Türkiye’den bile geldiğiniz zaman ki anavatan Türkiye kardeşimiz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine geldiğimiz zaman dahi pasaport kontrolünden geçiyoruz, sınır kapısından geçiyoruz ve onun iç hukukuna uyuyoruz. Daimi yaşayan bir insan topluluğu ve egemen bir otorite, genellikle örgütlenmiş ve ülkenin genelinde egemenliği olan bir hükümet; bundan bir şüphe var mı? Yok. Bir de biliyorsunuz efendim, şunu da söylemek lazım: Burada görüldüğü üzere bir tanınma şartı yoktur. Yani bir devletin var olabilmesi için tanınması gereken bir şart devletler hukukunda yoktur. Birleşmiş Milletlerde de yok, Birleşmiş Milletlere üye olursunuz olmazsınız, o ayrı bir şeydir, ama devlet olmanın şartları arasında tanınmak yoktur. Ayrıca halkların kendi kaderini tayin hakkı da devletler hukukunda korunmuş ve konulmuş diğer bir kavramdır. Hangi etnik insan topluluklarının halk niteliğine sahip olduğunu, bunu dikkate alan kriterlerin ne olduğunu

da önemlidir. İşte bu da yine sürekli Adalet Divanının 1930'da etnik gruplarla ilgili olarak yaptığı geleneksel tanım devreye girer. Buna göre halk niteliği taşıyan etnik gruptan kastedilen muayyen sınırlanabilen bir toprakta yaşayan, kendi ırk, din, dil veya kültürel özellikleri olan ve bu kendine ait özellikleri koruma iradesinde olan bir grup insan; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin halkı şüphesiz böyledir. Şüphesiz halk niteliği taşıyan bir insan topluluğudur. Onun için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin tanınmaması devlet olmadığı anlamına gelmez, ama içeride ve dışarıda birtakım tartışmalarda maalesef efendim, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Türkiye dışında kimse tarafından tanınmıyor, o zaman bu devlet midir soruları müstehzi ifadeler, müstehzi konuşmalar yapılmaktadır. Bunun devletler hukukuyla hiçbir bağlantısı söz konusu değildir, altı boştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kurulmasından sonra ardından pek çok hukuki gerçekleri göz ardı ederek biliyorsunuz KKTC'ni tanımama kararı almıştır birçok devlet, ancak herhangi bir topluluğun uluslararası kuruluşlar veya devletler tarafından tanınıyor olması ya da olmaması onu devlet haline getirmeyeceği gibi devlet olmaktan da çıkarmaz. Bunun altını çizmek lazımdır. Yani bunu ortaya masaya koymak lazımdır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler hukukuna göre, devletler hukukuna göre tartışmasız bir devlettir. Kaldı ki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kıbrıs Barış Harekatı akabinde normal olarak bağımsız olarak kurulmuş bir devlettir. Kendi iradesiyle kurulmuştur. O yüzden uluslararası hukukta "*par in parem non habet imperium*" ilkesi gereği bir egemen başka bir egemene üstünlük kuramaz ve emretme yetkisi de yoktur. O halde diğer devletlerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımama kararı alması Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı üzerinde herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacaktır. Bu noktada "*coexistence*", yani birlikte yaşama ihtimalinin kalmamış olması sebebiyle Kıbrıs Türk halkının da tıpkı Kosova örneğinde olduğu gibi dış self determinasyon hakkı meydana gelmiştir. Bu hak KKTC'nin 541 ve 550 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları uyarınca bağımsızlık ilan ede-

meyeceğini ilan ederek KKTC'yi tanımayı reddeden devletlere karşı kullanılabilir en meşru ve en olağan haktır. Dolayısıyla KKTC Kıbrıs Türk halkının dış self determinasyon hakkının bir ürünüdür ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin KKTC'nin diğer taraflarca tanınmasına müdahalede bulunması bir yetki aşımıdır. KKTC'nin uluslararası hukuka göre her şartı karşılayan meşru bir devlet yapısı bulunmaktadır. Bizim bunu dile getirmemiz gerekir.

Şimdi gelelim, deniz yetki alanları konusuna, deniz yetki alanları konusunda aslında ortaya konulması gereken ve ortalığı karıştırıcı bir nokta vardır. Bunun ben gündeme getirilmesini çok arzu ederim. Çünkü bu oyun bozucu hamlelerden bir tanesidir. O da İngiliz üsleri meselesidir. İngilizler bu konuya girmiyor gibi görünse de benim İngiliz medyasını takip ettiğim kadarıyla 2011-2012'den sonra İngiliz medyasında sürülen birtakım alttan haberlerle aslında bu adaların, bu üslerin de, Kıbrıs'taki üslerin de deniz yetki alanı olduğuna dair birtakım haritalar yayınlanmıştır ve ifadelerde bulunulmuştur. Şimdi bu şuradaki harita yine İngiltere'de yayınlanmış bir haritadır ve İngiltere'nin üslerinin bulunduğu yerdeki karasuları sınırını gösterir. Bu çok önemli bir şeydir, bunun ötesinde sadece karasuları mı İngiltere dile getiriyor? Hayır, İngiltere buradan haklar çıkartarak İngiliz üslerinden münhasır ekonomik bölgesi olduğunu da alttan alta seslendirmeye çalışıyor. Şimdi burada çıkacak olan doğalgaz, petrol ve balıkçılık hakları, bunları hiçbir devletin göz ardı etmesi mümkün değildir. Eğer buradan zengin doğalgaz, petrol ya da hidratlar çıkması durumunda İngiltere'nin burada sessiz kalacağını düşünmek devletler hukukuyla, devletlerin menfaat odaklı politikalarıyla bağdaşmaz, gerçekçi olmaz. O yüzden bu konunun İngiltere nezdinde gündeme getirilmesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine hiçbir zarar vermez. Bu zarar ancak ve ancak Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin zararına olur. Çünkü burada görüldüğü üzere bu alanlar, İngiltere'nin iddia ettiği alanlar, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin MEB'i üzerindedir. Yani bu MEB, bu münhasır ekonomik bölge Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin münha-

sır ekonomik bölgesine ya da Türkiye'nin haklarına bir halel getirmez. Onun için bu konuda Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve İngiltere bu konuyu da masaya yatırmalıdır.

Şimdi diğer yandan efendim, Türkiye Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti müstakil bir devlet olsaydı, olsaydı demiyorum, müstakil bir devlet olarak münhasır ekonomik bölgesini belirlemeye kalksaydı, işte bu yöntem benim 2011 yılında çalıştığım, 2010 yılında çalıştığım Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin münhasır ekonomik bölgesi nasıl olurdu ölçümlerinden bir haritadır. Şu ana kadar yapılmış tek çalışmadır bu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kendi toprakları üzerinde güneye doğru ışım hatlarının tespiti ortay hatta göre ilgili devletlerle ortay hat, oranlılık, demografik yapı, işte coğrafyanın üstünlüğü ilkesi gibi prensipleri dikkate alarak çizilmiş bir ortay hat ışım haritasıdır. Şimdi burada çok dikkatinizi çekeceğim bir konu var efendim, o da şudur: Bakın, şurada Dipkarpaz'da belli bir nokta vardır. Bu noktada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ışımları, deniz yetki alanı ışımları efendim, bu konu çok önemlidir, dikkatinizi özellikle çekiyorum, Dipkarpaz'da şu nokta çok önemlidir deniz yetki alanları hakkı için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin, bu nokta en fazla ışım yapılabilen noktadır deniz yetki alanlarının paylaşımında, bu noktadan itibaren işte bu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adına verilen ruhsatlandırma da bu benim çalıştığım haritadan sonra çıkmıştır. 12. parsel kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ışımlarına neden olur. Bu ışımaların çıktığı nokta neresidir, biliyor musunuz efendim? Bu nokta Dipkarpaz'daki o meşhur Rum Kilisesinin bulunduğu yerdir. Hani Dipkarpaz bize verilsin, Karpaz Burnundaki bu kilise bize verilsin altında dini Saiklerden öte deniz yetki alanlarının paylaşımındaki çok önemli etkisi nedeniyledir. Asla ve kata bu noktadaki Dipkarpaz'daki Dipkarpaz, Karpaz Burnu, özellikle ve özellikle pazarlık konusu asla edilmemelidir. Edildiği takdirde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin elinden münhasır ekonomik bölgesi büyük miktarda gider. Bunun da ötesinde Meis adası gibi baş belası bir sorunla karşılaşabiliriz.

Şimdi diğer yandan bu işte Türkiye'nin burada 1870 km, ama düzeltiyorum, 2280 km son ölçümlere göre bir kıyı uzun-

luğu vardır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kıyı uzunluğu 396 km.dir. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin kıyı uzunluğuysa 384 km.dir. Bakın, kıyı uzunluğu açısından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Güney Kıbrıs'tan daha uzundur, dolayısıyla deniz yetki alanı paylaşımı konusunda da etkisi fazladır. Hele hele Karpaz Burnundaki şuradaki ışımaya noktası çok çok önemlidir.

Şimdi diğer buradaki kıyı uzunlukları oranını biliyoruz. Sanıyorum Sertaç Hami Başeren Hocam bu Meis Adası konusunu falan anlatacağı için onlara ben girmeyeyim, ama ben Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin bu müstakil bir devlet olarak nasıl hakkı olur kısmına değindikten sonra şunu da ifade edeyim: Türkiye Libya'yla bir deniz yetki alanını sınırlandırma anlaşması yapmıştı. Benzerini İsrail'le de yapabilir. İsrail'le de yaptığı zaman mavi vatanın Doğu Akdeniz'deki parçası, Lübnan ve Suriye'yle de yaparak Doğu Akdeniz'deki parçası şurası olur, yani burası olur. Büyük bir alandır, 189 000 km²'ye tekabül eder. Şimdi ama bakın, burada anakaranın üstünlüğü, coğrafyanın üstünlüğü ilkesi nedeniyle Türkiye Lübnan'da denizdeki alanları sınırlandırma anlaşması yapabilir, Suriye'yle yapabilir, ama ben bir teklif getiriyorum, orijinal bir teklif getiriyorum: Bu içte ve dıştaki birtakım çatlak sesleri susturacak bir tekliftir. Bakın, bu teklifi bu sempozyumda ilk defa dile getiriyorum ve bunu bir demeç olarak da vermiştim, ama sempozyumda ilk dile getirmem budur. O da şu: Bakın, politik bir atalımdır, diplomatik bir atılımdır ve açılımdır bana göre, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları paylaşımı konusunda daha iyi bir çözüm söz konusudur KKTC açısından, bu Türkiye açısından da Türkiye'nin İsrail'le ya da Doğu Akdeniz'de diğer devletlerle deniz yetki alanı paylaşım anlaşması imzalaması durumunda söz konusu anlaşma imzalandıktan sonra veya öncesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle de bir ortak kullanım anlaşması imzalanarak kazanılan deniz alanlarının KKTC'yle Türkiye'nin ortak kullanımında olduğu ifade edilir ve böylece Türkiye'nin kazancı KKTC'nin kazancı olur. Bu şu demektir: Türkiye kazanınca KKTC de kazanır. Şu anda sözde GKY'ye ait olan alanlar İsrail ve Türkiye arasında imzalanacak deniz yetki alanı anlaşmasının ardından KKTC'yle

Türkiye'nin anlaşmada belirtilen alanları olarak alanları ortak kullanmasına dair imzalanan bir başka anlaşmayla KKTC tarafından kazanılmış olur. Yani adanın güneyindeki alanlar da KKTC'nin alanları olmuş olur, ortak alan olmuş olur. Bu deniz yetki alanlarını ortak kullanma anlaşmasıyla Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki mavi vatanı Kuzey Kıbrıs'ın da mavi vatanı olur. Böylece Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kıbrıs adası güneyindeki deniz alanlarına da sahip olur. Alan o zaman şu olur: Şurası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin mavi vatanı olur aynı zamanda, hem Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki mavi vatanı, hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin mavi vatanı olur. Onun için bu konunun önemli olduğunu düşünüyorum.

Diğer taraftan son olarak şunu söylemek isterim: Egemen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle Türkiye arasında yapılacak bir anlaşmayla, askeri işbirliği anlaşmasıyla egemen üs anlaşması yapılmasını Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin geleceği açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Egemen üs statüsünü arz ederim.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Efendim, çok teşekkür ederiz. Gördünüz, fevkalade önemli tespitler bunlar, hiç sözü uzatmadan yine Kıbrıs'la ilgili, Türkiye Barolar Birliği olarak Kıbrıs'la ilgili daha önce düzenlemiş olduğumuz toplantıların bir bölümünde fiilen birlikte çalıştığımız çok da katkıları olan bir başka dostumuz Emekli Tümamiral Dr. Deniz Kutluk, Deniz Amiralim, söz sizin efendim, buyurunuz.

Dr. Deniz KUTLUK

E. Tümamiral

DENİZ KUTLUK'UN
TEBLİĞİ

KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN DÜNÜ-BUGÜNÜ-YARINI

Ana fikir:

Kıbrıs konusunda Türkler yerden göğe kadar haklıdır ve bu hakkın “teslim alınması” zamanı gelmiştir. Haklıdır çünkü eziyet çekmiştir, mağdur edilmiştir, savaşa sürüklenmiş ve savaşı da çok olumsuz şartlara rağmen kazanmıştır. O halde galiplerin tavrını korumak ve istemek zorundadır. Üstelik galip geldiği 1974'ten bu yana güvenlik alanında 20, ekonomik alanda 50 kat daha da ilerlemiştir. Vereceği taviz olmamalıdır. Alacakları, isteyecekleri vardır. Jeopolitik ve jeostratejik el üstünlükleri vardır. Bunları proaktif ve muhatabı köşeye itecek ana fikir ile kullanılmalıdır. İç/dış algı yönetimi hücumlarına da özgüvenle direnmelidir.

(Bu arada Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir devlettir. Devlet olma kriterlerini çok uzun zamandır karşılamaktadır. Tanınmışlık eksiktir ve Türkiye liderliğinde ele alınmalıdır.) O halde bu 5+1 Cenevre zemin yoklama konferansı için şunlar ifade edilebilir:

Haber:02Nisan2021'deHristodulidis,kendileri içinesasamaçın, müzakerelerin, Crans Montana'da kaldığı yerden yeniden başlamasına ilişkin koşulların yaratılması olduğunu da yineledi. Türkiye ve Kıbrıs Türk liderinin yinelediği iki devlete dayalı çözüm konusunda Güney Kıbrıs'ın nasıl bir reaksiyon gösterdiği şeklindeki soru üzerine Hristodulidis, “Bu Türk tezinin tartışılmasının bile mümkün olmadığını, çözüm zemininin değişmesinin söz konusu olmadığını” savundu.

Görüş: Türk tarafı özünde 53 yıl zaman kaybettiren anlamsız görüşmeleri sonlandırmak amacındadır. Bu amaca uygun pozisyonu iki devletli, yani dünyada 41 ada devletinde örneği

olan aynı ada üzerinde iki farklı siyasi devlet yapısının var olduğu bir çözümü kalıcı ve sürdürülebilir görmektedir. O halde “Hristodulidis, kendileri için esas amacın, müzakerelerin, Crans Montana’da kaldığı yerden yeniden başlamasına ilişkin koşulların yaratılması” fikrinin kabul edilemez olduğu açıktır. Bu yönde bir toplantı için görüşmelere gelinmediğinin açıklanması yeterlidir.

Türkiye ve Kıbrıs Türk liderinin yinelediği iki devlete dayalı çözümün tartışılmasının bile mümkün olmadığını, çözüm zemininin değişmesinin söz konusu olmadığını ileri süren Hristodulis’le bu “non-starter” tutumu karşısında anlamlı bir görüşme yapılamayacağını belirtilerek toplantıya en kısa zamanda son verilmesi ve BM Gensek’ten de iyi niyet elçiliği sürecinin sonlandığını kabulünün yerinde olacağını açıklanması uygun olacaktır.

Kıbrıs Cumhuriyeti ünvanının haksız yere kullanılmasının engellenmesi girişimi ve başlangıç tartışmasına zemin yaratılması sağlanmalıdır: GKRY tarafı ya 1963 emrivakileri ile işlemez hale getirdikleri 1960 Anayasasının yok edildiğini kabul etmeli ve Kıbrıs Cumhuriyeti ünvanını kullanmaktan vaz geçmelidirler, ya da kendilerine sadece Rumların “kurucu unsur” olduğu yeni bir anayasa yapmalıdırlar. Bu konu görüşmelere taşınmalıdır. BM’in 186 sayılı kararının da bu çelişkili hukuki durumu yansıtması itibariyle değiştirilmesi için girişimde bulunmaya davet edilmelidir. Özellikle de soğuk savaştan bu yana 30 kadar devletin blok değiştirip, parçalanıp, bölünmüş olduğu gerçeğine rağmen BM’e üyeliklerinin kabul edilmiş olması gerçeği karşısında bu durum muhataplara önemle not ettirilmelidir...

Adanın garantörü Türkiye adada fiili asker bulundurmaya ve seviyesini dilediği şekilde düzenlemeye UA andlaşmalar kapsamında devam edecektir, etmelidir. Böyle bir güvence olmadığında Rumların yarattığı silahlı saldırılar ve yaşanmış hafızalar taptazedir. Konu tartışmaya kapalı tutulmalıdır.

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ayrıca Rum tarafının silahlanma hızına uygun olarak mevcut projeye devamla ek olarak Karpas Bölgesinde garantör Türkiye’ye 100 yıl süreli askeri bölgeler

vermeyi planlamalıdır ki içinde hava ve deniz üslerinin bulunması da sağlanmalıdır. Bu durum güvenlik garantisi olmak yanı sıra, en az Maraş'ın kullanıma başlanması kadar önemli bir siyasi zemin de kazandıracaktır.

Maraş'ın Kullanıma açılmasına devam edip sonuçlandırılmalıdır: 46 yıldır âtil durumdaki Maraş yerleşkesinin mülk "esas sahiplerine" ve de kiralamış-geliştirmiş-yatırım yapmış 3'üncü tarafların tekrar kullanabilmesine yönelik gereken çalışmalar sürdürülmekte olup gelişme sağlanmıştır. Kazan-Kazan ilkesi ve özel hukuk kuralları kapsamında ekonomik gelir ve istihdam sağlama hedefleri doğrultusunda konu sonuçlandırılacak olup bu alanda BMGK'nin 50 yıl önceki duruma dahi uygunluğu pek olmayan iki kararının gözden geçirilmesi veya yok sayılması BM Gensek'inden talep edilmelidir.

Barış Gücünün adadan çekilmesi resmi istemlere konu edilmelidir: Görevi ve işlevi biten BM Barış Gücü adadan artık çekilmelidir. Adada bulunma şartları ortadan kalkmıştır. İki toplum arasında son 46 yılda güvenlik kaygısı veren bir gelişme de kaydedilmemiştir. Başbakan rahmetli Bülent Ecevit'in söz verdiği gibi 1974 Barış hareketi ile Türkiye adaya, hem Türklerle hem de Rumlara "barışı" etkili olarak getirmiştir. Rumların 5-10 yıl aralıklarla EOKA-A/B/C örgütü kurup, fanatizm ile ya birbirlerini ya da Türkleri katletme dönemi sona ermiş olduğu tüm gözlemcilerce kabul edilmektedir. Barış Gücü Rumlara da mali külfet getirmekte olduğu dikkate alınmalıdır. Çekilecek Barış Gücünün boşaltacağı tampon bölge taraflar arasında eşit olarak paylaşılmalı ve demarcation yapılarak sınır taşları ile işaretlenmeli, geçitlerle trafiği kontrol edilmelidir.

Ateşkes kalıcı Barış Anlaşmasına dönüştürülmelidir: Ukrayna'nın Dombas Bölgesinde Nisan başından bu yana yaşayanlar ateşkeslerin kalıcı barış yerini tutamayacağını göstermiştir. Adada 1974'ten bu yana süregelen ateşkesin kalıcı bir barış antlaşması ile sonlandırılması sağlanmalıdır. Bu antlaşmanın kaçınılmaz bir parçası olarak GKRY ve Yunanistan'ın yol açtığı 1974 olaylarına dair "Savaş Tazminatı" belirlenmeli ve ödeme şekli planlanmalıdır. (Yunanistan 2019 Nisan ayında kabul ettiği

bir Yasa ile Almanya'dan 1'inci ve 2'inci Dünya Savaşı zararları için 300 Milyar Euro savaş tazminatı talep etmiştir. Euronews. 19.4.2019 <https://tr.euronews.com/2019/04/19/yunanistan-almanya-dan-300-milyar-euroluk-savas-tazminat-istiyor>

GKRY üzerinde egemen yetkileri olmayan deniz alanlarında varmış gibi hareket etmeyi ve petrol-gaz şirketlerine ruhsatlar vermeyi derhal sonlandırmalıdır.

GKRY Kurucu ve Garanti Antlaşmaları hilafına Ada üzerinde yabancı devletlerin askeri tesisler kurması ve işletmesine son vermelidir (Fransa-RF-ABD)

Kıbrıs sorununun 1997'li yıllardan itibaren yapıcı müzakerelerle sonuçlanmasına engel olan AB'nin GKRY'nin üye olarak AB'ye katılımına yol gösterici destekleyici yaklaşımları olmuştur. AB'nin GKRY'nin anayasal ihlallerini, tek yanlı ve KKTC haklarını tanımayan adımlarını teşvik eden ve destekleyen de AB olmuştur. Yunanistan'ın GKRY ile birlikte UA hukuka aykırı attığı adımları da cesaretlendiren yine AB olmuştur. AB'nin garantörlük veya supranasyonal bir vasfı da bulunmadığı gibi konuya ilişkin gereken "tarafsızlık" vasfı da bulunmamaktadır. Bu nedenlerle AB'nin Kıbrıs görüşmelerinde zemin yoklama gayretlerinde "gözlemci" olarak bulunmasına tahammül edilse dahi devamında bu görüşme maratonunda yer almasına kesinlikle karşı çıkılmalıdır.

Özünde aynen Kıbrıs Barış hareketinin her iki milliyete ait insanlara barış getirmesinde olduğu gibi, iki devletli kalıcı barış antlaşması da her iki devlete sadece "kazanç" getirecektir. Rumların büyük devletlerin oyuncağı olmasını da bu sonuçlar sonlandıracaktır...

Tanınma-tanıtilma konusuna da son MGK Kararlarına paralel bir program kapsamında başlanılmalıdır. Hem diplomatik planlarla, hem dış yardımlarımızın karşılığı taleplerimizle. Bu iş Türkiye'ye düşmektedir. Ayrıca siyasi ortam da buna elverişli hale gelmiştir. Çeşitli devletlerden kopan ve kopmakta olan devletler tanınma arayışındadır ki onlarla da al-ver egzersizi içine girilebilir görülmektedir.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederim Sayın Kutluk.

Sayın Kutluk bu konferansı tabiri caizse mealen “milat” olarak niteledi. Bu konferans gerçekten fevkalade önemli sonuçları olacak olan bir konferanstır diye düşünüyorum. Çok kısa bir süre içerisinde hazırlayacağımız bir sonuç bildirisinin dışında, konferansın tüm sonuçlarını, konuşmaları da içerecek şekilde bir kitapçığı Sayın Cumhurbaşkanlarımıza, değerli katılımcılarımıza ve ilgililere tabii ki takdim edeceğiz. Kitapçığımız ayrıca Sonuç Bildirisi ile birlikte Türkiye Barolar Birliği'nin web sayfasında da yer alacaktır. Bu konferans gerçekten bir milattır hakikaten. Çünkü bu konferanstan sonra rüzgar bir başka esecektir.

Sayın Cumhurbaşkanım buradan yükselen tek sesin, tek nefesin, tek vücut olarak ayağa kalkan zihniyetin, kısacası bu vatanperver haykırışın gücünü de arkasına alarak Cenevre'ye gidecek ve haklı milli Kıbrıs Davamızı en yetkin şekilde temsil edecek, savunacaktır. Buna inancımız tamdır. Bu vesileyle bu içten duygu ve düşüncemizi arz etmiş oluyorum Sayın Cumhurbaşkanım.

Şimdi Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Dekanı Profesör Doktor Hasan Tunç Hoca'da sıra. Hasan Tunç Hoca'nın özellikle egemen eşitlik, federasyon, konfederasyon gibi konularda çok değerli çalışmaları var. Onları şimdi özet olarak kısaca bizlerle paylaşacak. Hasan Hocam, buyurunuz efendim, söz sizin.

Prof.Dr. Hasan TUNÇ*
UKÜ Hukuk Fakültesi Dekanı

EGEMEN BİR DEVLET OLARAK KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

KKTC'NİN KURULUŞUNA GİDEN YOLDA EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

Egemenlik artık mutlak monarşi dönemlerinde olduğu gibi monarkın sınırsız ve bölünmez gücü olarak telakki edilmemektedir. Dahası İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmeler göstermiştir ki egemenlik artık yalnızca bir devletin belirli bir toprak parçası üzerindeki sınırsız gücü olarak da anlaşılmamaktadır. Uluslararası hukukun gerekleri egemenlik anlayışında birtakım sınırlama ve tadilatları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede egemenlik, siyasi olarak beliren fakat hukuki olarak tanımlanan bir güçtür; yani hukuki bir güçtür.

Uluslararası hukuk doktrininde yarı egemen devlet teorisi, uluslararası hukukun anayasa hukuku doktrini üzerindeki etkisini de göstermektedir. Bir yazara göre bugün, hukuki ve siyasi statüleri açık olmasa da, yeni tür yarı-egemen, çökmüş ve zayıf devletler için yeni tür uluslararası sorumluluk biçiminin örnekleri bulunmaktadır. Bu devletler bugün bir bakıma patolojik kural dışı durumlar olarak görülse de muhtemelen uluslararası hukukta yeni kavramları gerektirecek olan uluslararası alanda normalleşmenin ayrılmaz parçaları olacaklardır.

Kıbrıs Cumhuriyeti, uluslararası antlaşma ile kurulmuş ne ilk ne de son devlettir. İsviçre'nin Vestfalya Antlaşması ile kurulması ve farklı toplumların bu ülkede barış içinde yaşamasının üzerinden 350 yıldan uzun bir zaman geçmiştir. Dahası, günümüzde de bu durumun örneklerini görmek mümkündür. Bunun için örneklerini Bosna-Hersek teşkil etmektedir.

* UKÜ Hukuk Fakültesi Dekanı

Korkunç bir iç savaşın ardından 21 Kasım 1995 tarihinde imzalanan Dayton Antlaşması'yla kurulan Bosna-Hersek Devleti, 10 kantondan oluşan Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olarak iki entiteye ve Brcko adında küçük bir özerk bölgeye ayrılmıştır. Bu entiteler hukuksal olarak gerçek bir sınır niteliği taşımayan ve uluslararası güç (Implementation Force/IFOR/ Stabilization Force-SFOR) tarafından denetlenen yaklaşık 1400 km. uzunluğundaki bir sınır ve ayırım hattı ile ayrılmışlardır. Her entitenin siyasi ve ekonomik yapılanması birbirinden farklıdır. Birbirleriyle savaşmış üç etnik toplumun yeniden bir arada yaşamasını ve Bosna-Hersek'in tüm kurumlarıyla işlemlerini amaçlayan Dayton Barış Anlaşması'nın uygulanması "Yüksek Temsilcilik" (Office of the High Representative) sorumluluğundadır.

Tarihte pek çok ülkenin ittifakında korunan - koruyan devlet ayrımı görülmüştür. Hatta bu durum klasik egemenlik teorisinin ortaya çıktığı dönemlerde Grotius tarafından da ifade edilmiştir. Düşünür bu ilişkiye asimetrik ittifak (unequal alliance) adını vermiştir. Bu devletlerin örnekleri özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yıkılan Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki topraklarında ortaya çıkmıştır. Savaşın önce kurulan Meceristan'ın Avusturya ile ittifakı, keza Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk korunan devletlere örnek olarak gösterilebilir. Fakat bu devletler sömürgeleştirilmiş olan devletlerden farklı olarak yarı egemenliğe değil, tam egemenliğe sahiptirler. Yalnızca bu devletlerin güçlü müttefikleri olup, söz konusu devletler egemenliklerini zaman zaman bu devletlerin lehine sınırlandırabilmektedir.

Yarı egemen devlet teorisi, günümüzde egemenlik anlayışının klasik egemenlik teorisinden önemli ölçüde ayrılan bir sayfasıdır. Fakat bu teorisinin kaynağı esas itibarıyla 19 ve 20. yüzyıl boyunca sömürgeleştirilen devletlerin bu statülerinden kurtulmalarıyla ilgilidir. Post-kolonyal devletlerde egemenliğin oluşumunu inceleyen Jackson'a göre egemenlik negatif ve pozitif boyutlarıyla algılanabilir. Post-kolonyal devletler, bağımsızlıklarını kazandıkları aşamada negatif boyutuyla ege-

menliğe sahip olurlar. Bu egemenlik, bağımsız bir devlet olarak ülkesi ile insan topluluğunu yönetmeyi içerir. Buna karşın bu devletler, etkin bir idari teşkilat kurma, sınırları belirleme ve egemenlik alanlarında kendi kanunlarını uygulamak konusunda zaaf göstermektedirler.

Yarı Egemen Bir Devlet Olarak Kıbrıs Cumhuriyeti

Kıbrıs, fiili olarak yaklaşık 80 yıl boyunca Birleşik Krallık idaresinde kalmış post-kolonyal bir devlettir. Bu devlet, ne Bodin ne de Rousseau'nun ortaya koyduğu egemenlik anlayışlarına uygun bir biçimde kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti, Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmaları ile Birleşik Krallık, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde kurulan bir devlettir. Bu devlette egemenliğin görünümü, klasik egemenlik teorilerinden ziyade İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası hukukun gereği olarak şekillenmiş yeni egemenlik anlayışının bir yansımasıdır. Kıbrıs'ın coğrafi ve idari birliğini sağlayan Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmaları ile bağımsız bir ülke yaratılmıştır. Bazı sınırlamalara rağmen, egemen bir devletin karakteristik özelliklerinin bulunduğu bu devletin kurulmasıyla, Ada'daki koloni hükümeti de son bulmuştur. Tek bir devlet kurmayı amaçlayan bu antlaşmalarla oluşturulan cumhuriyet, egemenlik ve garanti haklarına bakıldığında özel bir yapıdır. Bu yapı, tarafların birbiri üzerinde baskı kurmasını engellediği gibi "Enosis" ve "Taksim" e giden yolları kapatmıştır.

Kıbrıs Cumhuriyeti, İngiltere İmparatorluğu'nun parçalanması ve sömürgeciliğin tasfiye edilmesi işleminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Burada, kültürel yapıları ve siyasi hedefleri farklı iki toplumun aynı devlet çatısı altında yaşayabilmesi için; özel statüye sahip, antlaşmalar yoluyla egemenliğin, iki eşit egemen topluma devredildiği bir devlet kurulmuştur.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin özel bir uluslararası statüye sahip olduğu, egemenliğinin kısıtlanmış olduğu açıktır. Bunun da temel sebebi yukarıda belirtildiği şekliyle negatif ve pozitif egemenlik anlayışlarının Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasında

etkili olmasıdır. Bu şekilde negatif anlamda egemen bir devlet yaratılmış, fakat bu devletin pozitif boyutuyla egemenlik yetkileri adeta uluslararasılaştırılarak sınırlandırılmıştır. Bu şekliyle Kıbrıs Cumhuriyeti, garantörlerinin ve Kıbrıs Adası'nın iki toplumunun tüzel kişiliklerinin bir araya gelerek oluşturduğu ve uluslararası antlaşmalar çerçevesinde "enosis" ve "taksim" tezlerinin gündeme gelmemesi amacıyla iki toplumun bu konudaki inisiyatiflerinden feragat ettikleri yarı egemen (quasi-sovereign) bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti, post-kolonyal devletler içinde egemenliğin tamamına sahip olmayan "uluslararasılaştırılmış" bir devlet olarak kurulmuştur.

2. Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Yarı Egemen Yapısına İtirazları ve Bu İtirazlara Cevap Olarak Değişen Egemenlik Anlayışı

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana Rumların Ada üzerinde hakimiyet kurmak istemelerinin temelinde devletin bu egemenlik anlayışıyla kurulmuş olması yatmaktadır. Örneğin Rum lideri Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda yapmak istediği değişikliklere gerekçe olarak kendisine baskı yapıldığını ve bu sebeple antlaşmaları kabul etmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi temsilcisi Kyprianou da 5 Ağustos 1965 tarihli BM toplantısında, Anayasa'nın hile ile kabul ettirildiğini, Anayasa ve Garanti Antlaşması'nın egemen bir devlet olan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne deli gömleği giydirdiğini, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal ve siyasal gelişmesini engellediğini belirterek bu antlaşmaların Kıbrıs halkına zorla kabul ettirildiğini iddia etmiştir. Ayrıca antlaşmaların, eşit olmayan ve haksız antlaşmalar olduğunu, bu sebeple hükümsüz sayılması gerektiğini de eklemiştir.

Kıbrıs'ta Rum ve Türk toplumları arasındaki çatışmaların kaynağının bu uluslararasılaştırma olduğunu söylemek mümkündür. Türk tarafı en baştan itibaren söz konusu durumu kavramıştır. Buna karşın daha kuruluşundan itibaren Rum toplumu, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni gerek kendi iç çekişmeleri,

gerekse de Türk toplumu ile yaşanan çekişmelerle yıpratmaya başlamıştır.

Kıbrıs Rum Toplumunun liderleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran uluslararası antlaşmalar olan Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmaları'nın (1959-1960 Antlaşmaları) geçersizliğini çeşitli nedenlerle ileri sürerek antlaşmaların feshini istemişlerdir. Ada'da 1960'lı yıllar boyunca yükselen gerginliğin temel sebebi de budur. Burada konu açısından önem arz eden husus ise Rum toplumunun ileri sürdüğü şekliyle 1959-1960 Antlaşmaları'nın devletlerin eşit egemenliği ilkesine aykırı olduğu savıdır. BM Antlaşması'nın 2. maddesinin birinci fıkrasına göre BM, üyelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur. Uluslararası hukuka göre kural olarak, her devletin aynı hukuki statüye sahip olduğunu belirten bu ilkeye göre; istisnalar hariç olmak üzere, bütün devletler uluslararası hukukta aynı haklardan faydalanırlar ve aynı genel yükümlülükler altına girerler. Bu ilke, devletler arasındaki hukuki eşitliği karşılar. Devletlerin arasındaki fiili farklılıkları kaldırma etkisi yoktur.

Şüphesiz egemenlik kavramının içeriği, ilk ortaya atıldığından günümüze kadar yaşanan birtakım gelişmelerin etkisiyle değişime uğramıştır. Zira klasik egemenlik anlayışı, devletlerarası ilişkilerin sınırlı düzeyde olduğu ve mutlakiyetçi rejimlerin hüküm sürdüğü Ortaçağ Avrupası'nın ürünüdür. Zamanla hem iç egemenlik bakımından hem de dış egemenlik bakımından mutlak egemenlikle bağdaşmayan gelişmeler yaşanmış ve klasik egemenlik anlayışı terk edilmeye başlanmıştır. İç egemenlik bakımından anayasacılık, hukuk devleti, insan hakları gibi kavramlar, devletin pozitif egemenliğini sınırlandıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış egemenlik bakımından ise devletler arasında artan işbirliği ve karşılıklı bağımlılık ile birlikte uluslararası antlaşmaların önem kazanması ve uluslararası örgütlerin kurulmasıyla birlikte devletin mutlak egemenliği fikrinden uzaklaşıldığını söylemek mümkündür. Böylece devletin mutlak ve sınırsız özgürlüğü ve bağımsızlığını ifade eden egemenlik kavramı, devletlerin özgürlüğü ve bağımsızlığı ve uluslararası hukuk kurallarıyla sınırlanmış egemenliği kavramına dönüşmüştür.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte sahip olduğu egemenlik statüsü bu şekilde açıklanabilir. Zira günümüzde her devlet, uluslararası hukukun belirli kurallarıyla sınırlıdır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin özel durumu eleştirilebilir. Fakat bu statükonun kurulmasının özel amacı daha önce belirtildiği gibi her iki toplumun Ada'da barış içinde yaşayabilmesinin teminat altına alınmasıdır.

B. KKTC'DE EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

KKTC Devleti'nin egemenliği, doktrin tarafından açıklanacaksa, öncelikle KKTC'nin kuruluşuna giden tarihsel sürecin hukuki açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda Türkiye'nin 1959-1960 Antlaşmaları çerçevesinde Ada'ya müdahalesi sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak ortaya çıkan KTFD'nin hukuki yapısının incelenmesi ve bunun ardından tüm bu olaylar sonucunda Türk toplumunun self-determinasyon hakkını kullanarak kurduğu KKTC'nin egemen devlet olarak hukuki durumu değerlendirilmelidir.

1. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Egemenliğin Görünümü (1975-1983)

Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi sonrasında, 13 Şubat 1975'te, Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) kurulmuştur. KTFD'nin kurulmasından sonra Ada'nın güneyinde, Rum hakimiyeti altında yer alan Türklerle, kuzeyde yer alan Rumlar arasında nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir. Bu durum, bilahare 1983 yılında KKTC'nin self-determinasyon hakkını kullanarak egemen bir devlet olarak ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Zira bu hak, Ada'nın kuzeyinde homojen olarak toplanmış Türk toplumunun ısrarla uzlaşma zemini aradıktan sonra son çare olarak başvurduğu bir yöntem olacaktır. Bu sebeple KTFD'de egemenlik anlayışının belirlenmesi, KKTC'nin egemenlik anlayışının açıklanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

KTFD, Kıbrıs Cumhuriyeti içerisinde resmi olarak tanınmış bir toplum olarak Türk toplumunun federe devleti şeklinde

kurulmuştur. Zira Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki toplumluluk üzerine kurulduğunu kabul eden görüşe göre, Britanya adayı terk ederken buradaki yeni sistem farklı ve eşit iki toplumun varlığı üzerine kurulmuştur. Bunun en önemli kanıtı olarak ise Anayasanın ikinci maddesi gösterilmektedir. Söz konusu maddede Kıbrıs Türk ve Rum toplumları tanımlanmakta, adada bulunan ve bu iki tanımın kapsamına girmeyen Cumhuriyet vatandaşlarının hangi topluma katılmak istediklerini belirlemeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

KTFD, bir federe devlettir. Anayasa hukuku bağlamında federe devletler, federal devletin bir parçası olan devletlerdir. Bu devletlerde federal devletin anayasası yürürlüktedir. Bu hususlar, o dönemde devlet başkanı olan Rauf Denktaş ve Türk Dışişleri görevlileri tarafından da diplomatik yazışmalarda belirtilmiştir.

Devletin egemenlik unsuru, federal yapılı devletler bakımından anayasa hukuku doktrininde en çok tartışılan unsurdur. Federal devlet yapılanmasında egemenliğin mahiyetine ilişkin iki temel görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çifte egemenlik (dual sovereignty veya dual federalism) olarak adlandırılan görüştür. Bu görüşe göre federal devlet yapılanmasında federe devletlerin ve federal devletin egemenliği bir arada bulunmakta olup, federal devletin egemenlik yetkileri yalnızca anayasa koyucunun kendisine tanımış olduğu yetkilerle sınırlıdır. İkinci görüş ise ulusal federalizm (national federalism) olarak adlandırılan görüştür. Bu görüşe göre federal devlet, anayasal sorunlara çözüm ararken, federe devletlerin egemenlik yetkilerini tanımaz, çünkü egemen, federal devlettir. Bu görüş, ünlü Amerikan yargıcı John Marshall'ın federal anayasanın üstünlüğü doğrultusunda benimsediği görüştür. Bu görüşün bir diğer gerekçesi ise federe devletlerin uluslararası hukuk bakımından egemen kabul edilmemeleri, yani dış egemenliğe sahip olmamalarıdır. Bu durumda federe devletlerin egemen olduğunu iddia etmek federalizmden ziyade konfederalizme yaklaşan bir anlayışın ürünüdür.

Federal devlette egemenlik unsuruna ilişkin tartışmalar bununla bitmemiştir. Amerikalı hukuçu Ernest Young, çifte federalizmin dar anlamda çifte egemenlik kavramından farklı olduğunu, federe devletlerin federal devletin egemenliği ile aynı egemenliğe sahip olmamakla birlikte, federe devletin egemenlik alanının inkar edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu görüşün günümüzde federal devlet yapısını açıklaması bakımından kabul edilen bir görüş olduğunu söylemek mümkündür. Yani çifte egemenlik yaklaşımı doktrinde baskın görüştür.

KTFD kurulduğu dönemde, Ada'daki Türk toplumunun temel argümanı, federal bir devlet olarak içinde yer aldıkları Kıbrıs Cumhuriyeti'nde federe bir devlet olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası çerçevesinde federe devlet egemenliğinden yararlanma yönünde olmuştur. Böylece KTFD, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kalma konusunda irade göstermiştir. Fakat elbette bu dönemde Kıbrıs'taki Türk toplumunun egemenlik konusundaki talebi, artık Ada'nın kuzeyinde toplanmış olan Türklerin huzur ve barış içinde yaşayabilmesi adına anayasa hukuku bakımından çifte egemenlik doktrini olmuştur. Rum toplumu ise bu görüşler karşısında Ada'nın taksim edileceği endişesiyle diplomatik yolları kabul etmekte zorlanmıştır. Fakat ifade etmek gerekir ki bu dönemde Ada'daki her iki toplumun birbirini baskılamadığı veya birinin diğerini zor duruma düşürerek rehin almadığı federal bir birlikteliğin öncelikli ihtiyaç olduğu sürekli vurgulanmıştır.

2. KKTC'nin Kuruluşunun Dayandığı Kamu Hukuku Esasları ve KKTC'nin Egemenliği

KKTC'nin ilanından önce adada Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların bir araya gelebilmesi için yoğun çabalarının harcandığını söylemek mümkündür. Gerçekleştirilen görüşmelerde federasyon tezi üzerinde çalışmalar yapılmış; ancak bir çözüme ulaşılamamıştır. Bu durumun da etkisiyle 15 Kasım 1983'te KTFD parlamentosu oybirliğiyle KKTC'yi kurmuştur. Ancak Kıbrıslı Türklerin bu girişimi Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılma olarak nitelendirilmemelidir. Şüphesiz 1960 Antlaşmaları

ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti etnik çatışmalar sonucunda bir ortaklık devleti olma özelliğini yitirmiştir. Kıbrıslı Türklerin ayrılmış olduğu devlet, 1960 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti değildir.

Kıbrıslı Türklerin ayrı bir devlet kurduğunu ilan eden bağımsızlık bildirisinde, bu durumun iki eşit halkın kurdukları bir federasyonu engellemeyeceği, bağımsızlık ilanının böyle bir federasyonun kurulabilmesi için gerekli şartların tamamlanmasını kolaylaştırabileceği inancıyla gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bildiriye göre kalıcı bir çözüm için kararlı bir şekilde hareket edecek olan KKTC'nin başka bir devletle birleşmesi söz konusu olmayacaktır.

KKTC, şu anda sadece Türkiye tarafından bir devlet olarak tanınmıştır. Devlet olabilmek için sahip olunması gereken kriterlere KKTC'nin sahip olduğunu belirten yazarlar vardır. Bu görüş çerçevesinde, KKTC'nin belirli bir nüfusunun olduğu, belirli bir ülke parçasına ve etkin bir hükümete sahip olduğu belirtilmekte, KKTC'nin bağımsız ve egemen olduğu savunulmaktadır.

KKTC egemenliği ile ilgili tartışmalara bakıldığında ilk cevap verilmesi gereken hususun ülke üzerindeki Türkiye etkisi olduğunu görmek zor değildir. Türkiye'nin hakikaten de KKTC üzerinde etkisi bulunduğu kuşku yoktur. Zira KKTC, diğer devletlerle diplomatik ilişkiler kurabilme yeteneğinden mahrum bırakılmış, böylece KKTC'nin egemen bir devlet olarak kabulünün önüne geçilmek istenmiştir. Bu sebeple Türkiye'nin KKTC'nin dünya ile bağlantısının kopmamasını sağlamak gibi önemli bir yükümlülük altına girdiğini söylemek gerekir.

Türkiye'nin KKTC ile olan bu sıkı bağının 1959-1960 Antlaşmaları'na dayandığına ve Türkiye'nin Ada'da bu antlaşmalara dayanarak varlığını sürdürdüğüne şüphe yoktur. Fakat elbette bu KKTC'nin egemen devlet olarak tanınması sonucunu tek başına doğurmaz. Bunun dışında KKTC'nin özellikle iç egemenliği, kendi halkının son sözü söyleyip söylemediği, böylece Bodin ve Rousseau'nun klasik egemenlik teorisine

yaklaşp yaklaşmadığı ile alakalıdır. Esas itibarıyla Ada'daki Rum-Türk toplumlarının karşıtlığı da buna dayanmaktadır. Rum topluluk, Ada'da çoğunlukçu bir anlayışla hakim olmak isterken, Türk toplumu, uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan hakları doğrultusunda Kıbrıs Adası'nda iki toplumun birbirinin üzerinde baskı kurmadığı bir çifte meşruluk anlayışı doğrultusunda egemenliğine kiskançlıkla sahip çıkmaktadır.

Kıbrıs'taki Türk toplumunun haklarına sahip çıkarken yalnızca Rum toplumunun karşısına dikildiğini ifade etmek isabet-siz olur. Zira bu toplum, egemenlik haklarını Türkiye'ye karşı da ısrarla talep etmektedir. Bu durum Rum yazarlar tarafından da gözlemlenmektedir. Son dönemlerde özellikle KKTC'de sesini yükselten bir kesimin, KKTC'nin egemenliğine, Ada'nın birleşmesi amacıyla sahip çıktığı ifade edilmiştir. Bu durumun uluslararası yazarlar tarafından da ortaya konduğu görülmektedir. Bahçeli ve Noel'e göre KKTC'nin ilanı, arzulanan sonuçlar yanında tahmin edilmemiş, öngörülmemiş birtakım sonuçları da beraberinde getirmiştir. Bu durum, KKTC'de siyaset kurumuna yansımıştır. KKTC'nin siyasi gündemi Türkiye'den ayrı bir siyasi gündem olduğundan, KKTC'de kurulan siyasi partilerin özellikle Ada'da tek bir devlet kurulması amacıyla Türk toplumunun egemenlik hakkı temelinde faaliyet gösterdiği müşahade edilmektedir. Bu durum ayrıca KKTC Bağımsızlık Bildirgesi ile uyumludur.

KKTC Anayasası'nın 3. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir: *"Egemenlik, kayıtsız şartsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlarından oluşan halkındır."* Anayasanın pozitif düzenlemesi, her şeyden önce Türkiye'den farklıdır. Türkiye'de milli egemenlik anlayışı söz konusudur. Buna karşın Kıbrıs'taki Türk toplumunun egemenliğini tanımlamak için halk ifadesi kullanılmıştır. Bunun temel sebebi KKTC'yi oluşturan Türk yurttaşların Türk toplumu olarak Kıbrıs'ta ayrı bir varlığının bulunmasıdır. KKTC'yi egemen kılan da tam olarak budur. KKTC'nin egemenliğini Jackson'ın egemenlik teorisine göre analiz ettiğimizde bu devletin negatif egemenliğe sahip olduğunu söylememiz mümkündür. Fakat etkin bir kamu örgütlen-

mesi konusunda KKTC'nin uluslararası alanda tanınmamasından kaynaklanan birtakım zorluklarla karşılaştığını görürüz. Bu sebeple KKTC pozitif egemenliğini arayan bir devlettir. Bu durum KKTC'nin anayasa hukuku bağlamında devlet sayılması için kafidir. Eğer öyle olmasa idi, dünya üzerinde pozitif egemenliği konusunda sorunlar yaşayan, fakat uluslararası toplum tarafından hevesle tanınan pek çok devlet (mesela Bosna-Hersek, Kosova, Karadağ) egemen bir devlet sayılmazdı.

3. Egemenlik Konusunda Bir Uluslararası Hukuk Tartışması: Tanınma

Anayasa hukukunda devletin, bir ülkede, teşkilatlanmış insan topluluğu olduğu sıklıkla ifade edilir. KKTC'de anayasa hukuku bakımından şu ya da bu şekilde teşkilatlanmış bir insan topluluğu bulunduğu değerlendirmesi rahatlıkla yapılabilir. Bu teşkilat, KKTC egemenliğinin temelidir. Fakat yukarıda belirtildiği gibi KKTC'nin egemen devletlerin ekseriyeti tarafından tanınmamış olması KKTC egemenliği konusunda en güncel sorundur. KKTC egemenliği konusunda yapılacak bir değerlendirme, bu husus dikkate alınmadan eksik kalır.

Uluslararası hukuk açısından önemli bir belge 1933 yılında imzalanan Montevideo Konvansiyonu'dur. Bu belge ile kabul edilen prensipler, bilahare uluslararası teamül kuralı haline gelmiştir. Bu belgenin I. maddesi uyarınca "*Devlet, uluslararası hukuka sahip bir kişi olarak aşağıdaki niteliklere sahip olmalıdır: (a) kalıcı bir nüfus; (b) tanımlanmış bir bölge; (c) hükümet; ve (d) diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesi.*" Görüldüğü üzere Montevideo Konvansiyonu, devlet olmanın koşullarını saymıştır. Buna göre diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesi olması, bir devletin siyasi varlığı açısından elzemdir. Bununla birlikte aynı Sözleşme'nin 3. maddesinin birinci cümlesi şu şekildedir: "*Bir devletin siyasi varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsızdır.*"

Tanınma, uluslararası hukuk açısından tartışmalı bir konudur. Bu tartışmanın özü, yeni devletlerin tanınması kurucu bir işlem mi, yoksa bildirici bir işlem mi olduğuna dair

tartışmalardır. Bu tartışmaların pek çok boyutu bulunmakta olup, esas itibarıyla bunlar tanıma işleminin doğası ile ilgilidir. Crawford'a göre ise diğer ülkelerle diplomatik ilişki kurma kapasitesi, yani tanınma, devlet olmanın bir gereği olmaktan öte bir sonucudur.

Yeni bir devletin tanınması ilk olarak, uluslararası topluma yeni bir üyenin daha katılmış olmasının kabulü ve tanıyan devletlerin bu yeni devletle uluslararası hukuka uygun ilişkiler kuracağını belirtmeleri sonucunu ortaya koyan bir hukukî işlemdir. Yani tanıma, söz konusu devletin var olma gerçeğinin deklarasyonudur. Yeni bir devletin tanınması, üzerindeki büyük görüş ayrılıklarına rağmen önemli neticeleri olan bir işlemdir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür: i)Tanınan ve tanıyan devletler arasında her türlü uluslararası ilişkinin hukukî açıdan kurulması imkanının doğması; ii)Tanınan devletin tanıyan devlet nezdinde dokunulmazlık ve yargı bağımsızlığından yararlanması; iii)Tanınan devletin kamu işlemlerine tanıyan devlet iç hukuk düzeninde saygı gösterilmesi; iv)Tanınan devlet ile tanıyan devletin birbirlerinin uluslararası sorumluluklarını ileri sürme haklarının doğması.

KKTC'nin bağımsızlık bildirisi, 18 Kasım 1983 tarihinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından incelenmiş ve bu bildirin geçersiz sayılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede BM Güvenlik Konseyi, devletlerden Kıbrıs Cumhuriyeti haricinde bir devleti tanımamalarını istemiştir. Yukarıda verilen bilgiler ışığında KKTC'yi self-determinasyona götüren sebepler incelenmiştir. Bu hususlar, çeşitli yazarlar tarafından uluslararası hukuk bakımından da kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Belirtilen sebeple şu an için önem arzeden husus, bu tanınmama işleminin KKTC egemenliği üzerinde doğurduğu sonuç olmaktadır.

Anayasa hukuku bağlamında bir devletin egemen sayılabilmesi için tanınması gerekli değildir. Kaldı ki bu durumun uluslararası hukuk açısından da oldukça tartışmalı olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Fakat KKTC'nin tanınmaması, belirtildiği şekliyle bu devletin pozitif egemenliğine darbe vurmaktadır.

Zira tanınmayan bir devlet olarak KKTC'nin diplomatik ilişkilere girme kabiliyeti bulunmadığı gibi, KKTC, doğal kaynakları ile dünyanın geri kalanı ile de ticari ilişkilere girememektedir. Fakat son dönemde Avrupa Birliği'nin KKTC karşısında "tanımsızın ilişki kurma (*engagement without recognition*)" politikası izlediği bilinmektedir. Bu durum da sıklıkla eleştirilmektedir; zira bunun uluslararası toplum tarafından egemenliğin tanınması anlamına geleceği ifade edilmektedir.

Kıbrıs'ta Türk toplumu üzerindeki baskıların artıp bir de Yunan destekli cuntanın Kıbrıs Cumhuriyeti'nde darbe yapması üzerine Ada'ya garantör devlet Türkiye tarafından müdahale edilmiştir. Müdahalenin ardından önce Türkiye'nin kontrol altına aldığı kuzey topraklarında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Bu devlet, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin federal devlet yapılanmasının içinde federe bir devlet olarak kurulmuş, aradan geçen 8 yıl boyunca Türk toplumu Rum tarafı ile müzakerelere devam etmiştir. Fakat BM Genel Kurulunda kabul edilen 13 Mayıs 1983 tarih ve 37/253 sayılı kararda Rumların adanın tamamında egemenlik hakkının olduğu ve işgalci güç olarak nitelendirilen Türk birliklerinin adadan çekilmesi ve KTFD'nin sona erdirilmesi gerektiğinin belirtilmesi üzerine, KTFD ve Türkiye, bu kararı derhal reddetmiş ve KTFD Meclisi, Kıbrıs Türklerinin self-determinasyon hakkının olduğunu ilan etmiştir. Bunun ardından da KKTC egemen bir devlet olarak kurulmuştur.

15 Kasım 1983'te KKTC'nin kuruluşuna kadar Kıbrıs Cumhuriyeti, adadaki federal bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. KKTC'nin uluslararası hukuk alanındaki egemenlik iddiası ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rum kesiminin uluslararası antlaşmalarla belirlenen hak ve yetkilere riayet etmemesinden kaynaklanmaktadır. KKTC, son çare olarak self-determinasyon hakkını kullanmış bir toplumun teşkilatlanmış bir hali olarak egemen bir devlet olarak ortaya çıkmıştır.

KKTC halkının bulunduğu bölgede bir iradesi olduğu ve bu bölgede son tahlilde en üstün buyurma gücünün bu halka ait olduğu görünen bir gerçektir. Bu durum KKTC Anayasasının

3. maddesinde de ifadesini bulmuştur. Kuruluşunun üzerinden neredeyse 40 yıl geçmiş olan KKTC ile diplomatik ilişkiler kurmak, artık diğer devletler için de bir zorunluluk haline gelmiştir. Fakat BM Güvenlik Konseyi'nin 541 sayılı kararı sebebiyle pek çok ülke, KKTC'yi tanımamakta, uluslararası toplumun tepkisinden çekinmektedir. Fakat nihayetinde KKTC topraklarında KKTC egemenliğinin eninde sonunda ifade ve izhar olunacağı buradan bakınca görülebilmektedir.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederim değerli hocam. Gönderdiklerinizi aynen kitaba tabii ki dahil edeceğiz.

Efendim TEPAV, TOBB Üniversitesi bünyesinde çok değerli çalışmalarını bizzat bildiğimiz çok önemli bir kuruluşumuz. Zaten Güven Sak Hocamız var başında, birçok faaliyetlerine ben fırsat buldukça bizzat katılıyorum. TEPAV'dan Sayın Ayşegül Taşöz. Söz şimdi sizin, buyurunuz lütfen.

“Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Dünü, Bugünü ve Yarını” Webinarı

TEPAV Notları¹ | 12 Nisan 2021

Kıbrıs adasındaki Osmanlı ve İngiltere egemenlikleri sonrasında, Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasında bir ortaklık düzeni olarak kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasının ardından, Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasında etnik çatışmalar yaşanmıştır. Bu süreci takiben her iki toplumun ayrı devletleşme adımları başlamıştır. Kıbrıs Türk Geçici Yönetimi ve Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi dönemlerini izleyen ve artan etnik çatışmaları takiben gerçekleşen 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nın ardından, adada iki bölgeli bir düzen içerisinde yaşanmaya başlanmıştır. Bu sürecin sonunda, önce Kıbrıs Türk Federe Devleti sonrasında, 1983 yılında, günümüzde varlığını sürdüren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) devleti kurulmuştur. Diğer yandan, 1994'te Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararı sonrasında, KKTC'nin menşei ülke olarak belirtildiği belgelerin tanınmaması ile başlayan süreci takiben, KKTC, uluslararası arenada ekonomik izolasyonlar ve ambargolar ile karşı karşıya kalmıştır.²

KKTC ekonomisinin küresel piyasalara eklemlenme kapasitesini ciddi biçimde engelleyen ekonomik izolasyonlara rağmen gerek ödemeler dengesi gerek bütçe hareketleri incelendiğinde, KKTC'nin son 40 yılda kendi kendine yetebilen bir ekonomiye dönüştüğü görülmektedir. Bu dönüşümün ar-

¹ TEPAV'ın Türkiye - KKTC İş Yapma Fırsatları başlıklı raporu temel alınarak hazırlanmıştır. TEPAV. (2020). Türkiye - KKTC İş Yapma Fırsatları.

² TEPAV. (2013). KKTC Devleti Fonksiyonel - Kurumsal Gözden Geçirme Çalışması. Nisan 2013. KKTC Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı. Dış Politikalar. Türkiye Cumhuriyeti ile İlişkiler.

dında özellikle turizm ve yükseköğretim alanlarında gerçekleşen stratejik tercihlerin itici güç olduğu tespit edilmektedir.

- 1- **KKTC ekonomisi, giderlerini karşılayabilecek ölçekte gelir elde etmeyi başaran bir ülke olarak önemli bir dönüşüm geçirmiştir.** Türkiye, “Kıbrıs Türkü'nün Kıbrıs adasında varlığının sağlam temellere oturtulması amacıyla”, KKTC'ye maddi ve manevi yardımlarda bulunmaktadır.³ Karşı karşıya kaldığı izolasyon nedeniyle uluslararası finansmana erişimde problemler yaşayan KKTC için Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) yardımları bu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. KKTC bütçesinin seyri yıllar içerisinde incelendiğinde ise KKTC'nin T.C. yardımları haricindeki yerel bütçesinde, bütçe açığının giderek azalıp 2020 yılı itibarı ile KKTC'nin yerel gelirlerinin yerel giderlerinin yüzde 97'sini karşıladığı görülmektedir.⁴ Nitekim kamu maliyesinde önemli iyileşmelerin yaşandığı geçmiş yıllarda, KKTC orta düşük gelir düzeyinden orta yükseğe, orta yüksekten de yüksek gelir düzeyine sıçrayabilmiş sayılı ülkeler arasında yer almaktadır.⁵
- 2- **Stratejik sektör seçimleri olarak değerlendirilebilecek turizm ve yükseköğretimde artan faaliyetler, KKTC'yi dış dünya ile olan ekonomik ilişkilerinde görünür bir pozisyona taşımış ve ödemeler dengesinde fazla vermeye başlayan bir ülke haline getirmiştir.** Geçmişte sınırlı üretim ve ihracat kapasitesi nedeniyle, KKTC ekonomisinde dış ticaret açığı artış eğilimindeydi. Her ne kadar mal ticaretinde bu tabloda anlamlı bir değişiklik gerçekleşemese de hizmetler alanında yer alan turizm ve yükseköğretim sektörlerindeki artan performans ile bu alandaki gelirler, dış ticaret açığını kapatarak KKTC'nin ödemeler dengesinde fazla vermeye başlamasını sağlamıştır. KKTC'nin ödemeler dengesi daha detaylı incelendiğinde, görünmeyen işlemler kalemi altın-

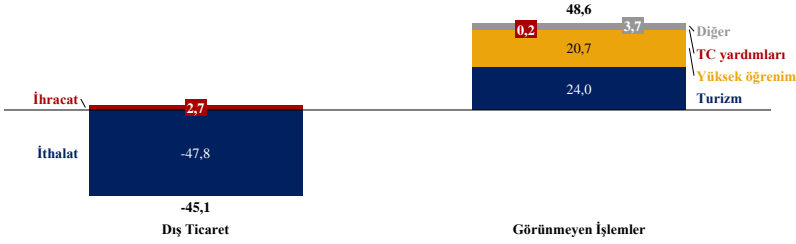
³ KEİ. (2018). KKTC Ekonomi Durum Raporu 2017.

⁴ KTTO Bilgi Bankası İstatistikler Ocak-Ekim 2020 Gelir Gider Raporu, TEPAV hesaplamaları

⁵ Dünya Bankası, DPÖ, IMF, TEPAV hesaplamaları

da, T.C. yardımlarının KKTC'nin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'sına kıyasla yüzde 0,2, turizmin yüzde 24,0 ve yükseköğretim yüzde 20,7'lik paylara sahip olduğu görülmektedir. Bahsedilen bu faaliyetler; ekonomik izolasyonlar ve ambargolar nedeniyle mal ihracatında zorluklar yaşayıp bu kapsamda dış ticaret açığı veren KKTC'nin cari işlemler dengesini pozitifte çevirmektedir (bknz. Şekil 1).

Şekil 1 - KKTC'nin cari işlemler dengesi, dış ticaret ve görünmeyen işlemler, % GSYH, 2018

Kaynak: DPÖ Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2020, TEPAV hesaplamaları

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO) tarafından kurulan “**Türkiye - KKTC Ticaret Odası Forumu**”, ortak menfaatin bulunduğu ticari ve ekonomik konularda diyalogu artırmayı, iki taraflı ve çok taraflı ticaret ve yatırımları kolaylaştırmayı ve iki ülke arasında ticaret, yatırım ve finansal akıflarda genişlemeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Forum’un kuruluş amaçlarına paralel bir şekilde, Türkiye ve KKTC için avantaja dönüştürülebilecek iş yapma fırsatlarının tespit edilmesi için Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından, 2019 yılında “**Türkiye - KKTC İş Yapma Fırsatları Raporu**” hazırlanmıştır. Türkiye - KKTC İş Yapma Fırsatları Raporu” kapsamında derlenen ve bu notta paylaşılan bazı tespitlerin “**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Dünü, Bugünü ve Yarını**” değerlendirilirken yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KKTC'nin bir sonraki sıçramayı gerçekleştirebilmesi için daha inovatif hamleler içeren yeni stratejilere ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Örneğin KKTC'nin başlıca ihraç ürünlerinden biri turuncgiller olup tüm ülke turunc bahçesi olsa dahi ülkenin ihracatının 2,9 milyar dolara yükselip halen emsal ülkelerin çok gerisinde kalacağı hesaplanmaktadır.⁶ Bu bağlamda, KKTC'nin kalkınma stratejisinde geçmişte önemli rol almış olan "stratejik seçimlerin" yeni stratejik seçimlerle desteklenmesi gerekmektedir.

KKTC'nin yeni stratejik seçimleri için aşağıda sıralanan noktalar öne çıkmaktadır:

- **Turizm faaliyetlerinin değer zinciri kapsamında geliştirilmesi ve bir yerel kalkınma stratejisine dönüştürülmesi:** Bu amaca yönelik olarak KKTC'de turist ve öğrenci hareketliliğini artırmak üzere ada içi toplu taşıma alternatiflerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu alanda, raylı sistemlerin ve diğer toplu taşıma yöntemlerinin maliyetinin ve potansiyelinin belirlenmesi için fizibilite çalışmaları ile sürecin başlatılması önerilmektedir. Ayrıca adada yat turizminin geliştirilmesi de önemli bir stratejik öncelik olarak ortaya çıkmaktadır.
- **Dijital/teknoloji dönüşüm ajandası:** Türkiye ve KKTC'deki mevcut birikim de göz önünde bulundurulduğunda; emsal ülkelerde örnekleri görülen biyoteknoloji, yapay zekâ, mavi büyüme gibi farklı alanlar arasından seçilecek anahtar dijital/teknoloji gelişim alanlarının ekonomi genelinde kamu ve özel sektör iş birliği ile önceliklendirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin de stratejilerinde yer alan yeni teknolojilerde rekabet gücü kazanımına yönelik trafik ışıklarında yapay zekâ kullanımı gibi pilot uygulamaların Türkiye - KKTC iş birliği ile KKTC'de hayata geçirilmesi, bu stratejideki öncül adımlar olabilir.
- **Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve enerji maliyetlerinin düşürülmesi:** Türkiye - KKTC arasında

⁶ TEPAV. (2020). Türkiye - KKTC İş Yapma Fırsatları.

enerjinin iletimi için fiziksel bir altyapının (enterkonnektenin) hayata geçirilmesi, KKTC'yi Türkiye gibi güçlü bir şebekeye bağlarken adanın yenilebilir enerji potansiyelinin hayata geçirilebilmesi ve yüksek elektrik fiyatlarının düşürülebilmesi için de önem arz etmektedir. Enerji maliyetlerinin düşürülmesi, özellikle imalat sektörünün gelişimi için önem arz etmektedir.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Sayın Ayşegül Taşöz Hocamıza çok teşekkür ederiz. Esasen Ayşegül hocamın da ifade ettikleri gibi TEPAV'ın çok zengin olduğunu bildiğim arşivlerine göz atmanızda öneriyorum. Evet Sertaç Hami Başeren Hocam; Sertaç Hocamla bundan önceki Kıbrıs toplantılarımızda da birlikte olduk, çok değerli, özgün tespitlerini, düşüncelerini bizimle paylaştı, çok değerli katkılar sundu. Şimdi sizler de şahit olacaksınız, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Sertaç Hami Başeren, buyurunuz lütfen Sertaç Hocam, söz sizin.

Sertaç Hami BAŞEREN*

Siyasal Bilgiler Fakültesi- Ankara

SERTAÇ HAMI
BAŞEREN'İN
TEBLİĞİ

GAYRİRESMİ 5 + BİRLEŞMİŞ MİLETLER TOPLANTISINA GİDERKEN

Giriş

Birleşmiş Milletler (BM); 27-29 Nisan 2021'de, Cenevre'de, Kıbrıs görüşmelerinin başlamasından 53 sene sonra taraflar arasında ortak zemin arayacak. Bu eğer federasyon bağlamında kapsamlı bir çözüm arayışı ile sınırlı ise nafile. Türk tarafı en yetkili ağızlardan Kıbrıs'ta iki devletli çözüm arayışında olduğunu açıkladı. Bunda şaşılacak bir şey yok. 53 senedir yapılan başarısız görüşmeler federasyonun çözüm olamayacağını gösterdi. Rum tarafı Kıbrıs'ı bir Helen adası olarak görüyor. Türk Halkının haklarına saygı göstermek bir yana Türk Halkının varlığını bile kabul etmiyor. Zaten federasyona ihtiyacı da yok. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) bütün Kıbrıs'ı temsil eden tek meşru hükümetmiş gibi kabul edilmekte ve gerçeklerle bağdaşmayan bu sıfatla hareket etmektedir. Kıbrıs'ta federasyon bağlamında çözümsüzlüğü perçinleyen de uluslararası hukuka ve 1960 Antlaşmalarına aykırı olarak bu sahte sıfatla Avrupa Birliği (AB) üyeliğine kabul edilmiş olması. Bu durumda, federasyon bağlamında kapsamlı çözüm görüşmelerine yeniden başlamak, aynı şeyleri yapıp farklı sonuçlar beklemek olacaktır.

Kıbrıs sorununun çözümünde federasyon seçeneği, Rum tarafının uzlaşmaz tutumu nedeniyle tüketilmiştir. Kıbrıs Türk Halkı yıllardır devam eden çözümsüzlüğün mağduru olmuş, verilen sözler hiçbir zaman tutulmamıştır. İki devletli çözüm en makul çözüm modeli olarak ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Türkleri, kendi ülke sınırları ve anayasal düzenleri içerisinde

* Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Hukuk ABD başkanıdır.

örgütlenmiş bir halk olarak, hükümet etme yetkisini ve ege-menliklerini kullanmaktadır. Bu çerçevede, Kıbrıs Türk Halkı self determinasyon hakkına sahip bir halktır. Yunanistan 1954 yılında Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletlere götürmüştür. Yunanistan'ın 1954-1958 yılları arasında Kıbrıslı Rumların tek taraflı self determinasyon hakkı için yaptığı girişimler başarısız olmuştur. İngiltere 1956'da sadece Rumların değil Kıbrıs Türklerinin de self determinasyon hakkı bulunduğunu açıklamıştır. İngiltere'nin eski dışişleri bakanlarından Jack Straw da Kıbrıs'ta tek çözümün iki devlet olduğunu savunmaktadır¹.

Kıbrıs'ta Kalıcı Çözüm İçin Temel Prensiptir

İki devletli model dâhil Kıbrıs'ta yaşayabilecek gerçek bir çözüm için temel ilke, Kıbrıs Türk Halkının ve Türkiye'nin güvenliğinin tam, eksiksiz ve kısıtsız bir şekilde sağlanmasıdır. Buna göre, Kıbrıs'ta Türk Halkına ve Türkiye'ye tehdit oluşturabilecek hiçbir unsur veya durum bulunmamalıdır. Bu koşullar Kıbrıs'ın tamamında Türkiye tarafından etkin bir şekilde denetlenebilmeli ve gerektiğinde müdahale edilebilmelidir. Bu durum, Türkiye ve Türk tarafı için olmazsa olmaz koşul olarak görülmelidir.

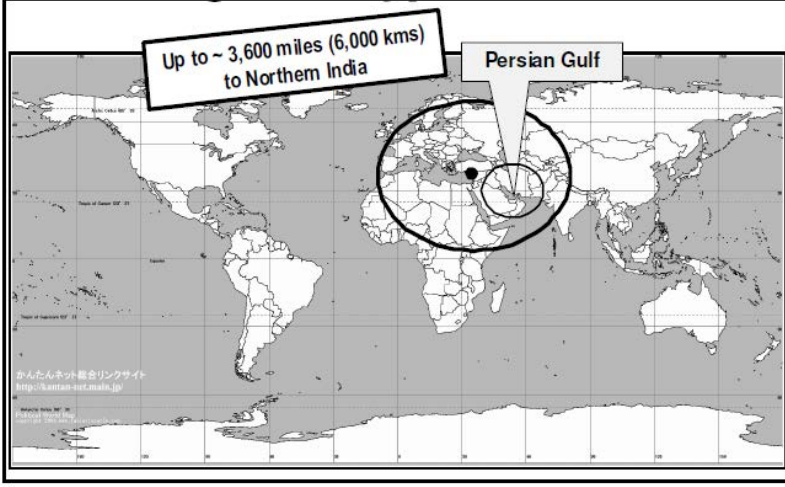
Kıbrıs Türk halkının güvenlik ihtiyacı izah gerektirmeyecek kadar açıktır. Kıbrıs'ın yakın tarihi Türklere yapılan saldırılar ve katliamlarla doludur. Bu vahşetin şahitleri hâlen hayattadır. Buna karşılık, Kıbrıs'ın Türkiye'nin güvenliği açısından taşıdığı önemi anlatabilmek ve Kıbrıs Türk Halkının güvenlik sorunlarının sebeplerini açıklayabilmek için Kıbrıs'ın jeopolitiğine ilişkin birkaç cümleye ihtiyaç var.

Doğu Akdeniz'in ortasında bulunan Kıbrıs'ta Karlıdağ (Trodos) zirvesine yerleştirilecek bir ufuk ötesi radar, Kıbrıs

¹ Jack Straw, Only a partitioned island will bring the dispute between Turkish and Greek Cypriots to an end, Independent, 01 October 2017 <https://www.independent.co.uk/voices/cyprus-turkish-greek-cypriots-partition-eu-international-community-should-act-a7976711.html> 13 Nisan 2021; Ex-UK foreign secretary proposes 'two-state solution' to Cyprus issue, <https://www.trtworld.com/turkey/ex-uk-foreign-secretary-proposes-two-state-solution-to-cyprus-issue-45366> 13 Nisan 2021.

merkezli 6000 km yarı çaplı bir dairede etkin faaliyet gösterebilecektir.

SERTAÇ HAMI
BAŞEREN'İN
TEBLİĞİ

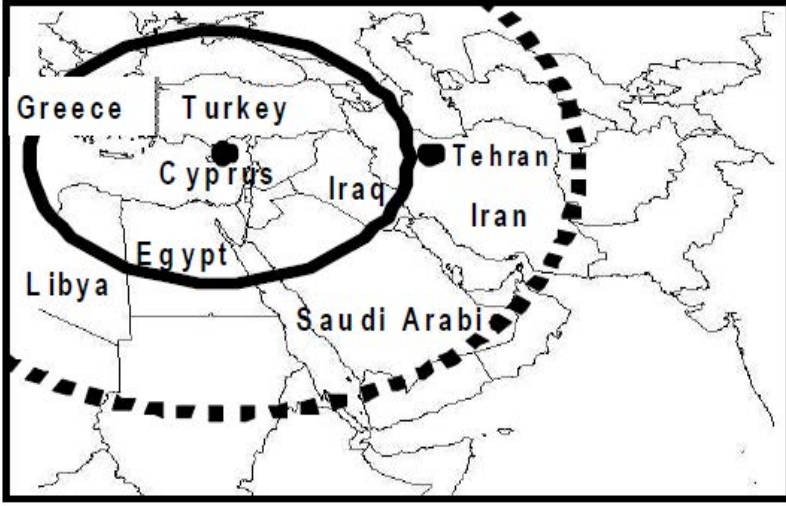

Harita I: Karlıdağ zirvesindeki (1950 m) bir ufuk ötesi radarın izleme menzili².

Kıbrıs'tan kalkacak bir Eurofighter Typhoon EF 2000 savaş uçağının menzilinin 1400 km, yarı yolda havada yakıt ikmali yapması halinde ise iki katı yani 2800 km olduğu³ düşünülürse, Hürmüz Boğazı dâhil olmak üzere bütün İran körfezi, Süveyş Kanalı ve güneyde Bab-el-Mendep'e yakın bir mesafeye kadar Kızıl Deniz'in harekât alanı içinde kaldığı görülecektir.

² James Leigh and Predrag Vukovic, A Geopolitics of Cyprus, *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 15, No. 4 (December 2011) s. 66.

³ Federation of American Scientists (FAS), "Typhoon EF-2000 Eurofighter," *Military Analysis Network*, March 11, 1999, <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/ac/row/eurofighter.htm>.

Harita II: Eurofighter Typhoon EF 2000'in havada yakıt ikmali yapılmadan ve yapılarak maksimum savaş menzilleri⁴.

Batı açısından Kıbrıs'taki İngiliz üsleri, çok önemli olan bu enerji yollarını kontrol edebilecek ileri bir karakol durumundadır. Sorun, Kıbrıs Türk Halkı, Kıbrıs Türk Halkının devleti olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve onu destekleyen Türkiye'dir. Kıbrıs'ın Türkiye'ye 71 km mesafede olduğu göz önünde bulundurulursa, Ba'f'tan kalkacak bir uçağın Türkiye'nin güney kıyılarını baskı altına alabileceği, kuzeye doğru bütün Türkiye için tehlikeli bir durum yaratabileceği açıkça görülecektir. Vurgulamak gerekirse GKRY'ye yerleşecek bir yabancı hava gücü Türkiye'yi tehdit edebilecektir.

Garanti ve İttifak Antlaşmaları

Mevcut Garanti ve İttifak Antlaşmaları, Türkiye'nin müdahale ve Ada'da asker bulundurma hakkının dayanağını oluşturarak, Kıbrıs sorununun çözümünde Türk tarafının temel prensibinin gereklerinin yerine getirilmesini sağladıkları için kritik bir öneme sahiptir. Bu antlaşmaların geçerliliğini koru-

⁴ James Leigh and Predrag Vukovic, age., s. 66.

duğu ve ancak Türk tarafının onayı ile değiştirilebileceği unutulmamalıdır.

İki devletli çözümde Garanti ve İttifak Antlaşmaları Kıbrıs'taki iki ayrı devletle devam ettirilmelidir. Herhangi bir müzakere veya gayri resmi görüşmede Güvenlik ve Garantiler başlığının ele alınması halinde; Garanti ve İttifak Antlaşmalarının, Ada'nın bir kesiminde veya bazı şartlarla sınırlandırılmadan mutlaka muhafaza edilmesi gerekmektedir. Geçmişte Garantilerin sadece Ada'nın kuzeyi ile sınırlandırılması, bir çeşit çağrı mekanizmasına tabi tutulması ve AB, BM gibi aktörlerin garantör olması gibi bazı fikirlerin ortaya atıldığı görülmüştür. Böyle bir düşünce güneyde güvenliğimize tehdit oluşturacak gelişmelere müdahale hakkımızı ortadan kaldıracaktır. Garantilerin, coğrafya veya herhangi bir mekanizma vasıtasıyla sınırlandırılmasına ve sulandırılmasına izin verilmemelidir.

Yapılacak bir anlaşma KKTC'deki Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup birliklerin varlığını muhafaza etmelidir. Garantörler dışındaki devletlerin askerleri Kıbrıs'a girememelidir. GKRY'nin şimdiye kadar gerçekleştirmiş olduğu illegal savunma ve askeri iş birliği anlaşmalarının feshedilmesi sağlanmalı ve yenilerinin yapılması engellenmelidir. Adadaki iki devletin orduları olmamalı ve bunların AB ve NATO bünyesindeki askeri yapılar da yer almaması sağlanmalıdır.

27-29 Nisan Cenevre Görüşmelerinde ve Sonrasında Muhtemel Rum Tutumu

Rum-Yunan tarafının federasyon esasında kapsamlı çözüm için görüşmelere kalınan yerden devam edilmesini isteyeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda garantilerin çağ dışı kaldığını söyleyerek kaldırılmasını, Türk askerinin derhâl ve tamamen Kıbrıs'tan çekilmesini, Rumların eski mülklerine geri dönmelerini isteyeceği tahmin edilmektedir.

Rum tarafının bu taleplerinin uzlaşmaz taraf olarak değerlendirilmesine ve iki devletli çözümün itibar kazanmasına yol açmaması için mutabakat sağlamaya uğraştıkları izlenimini

vermeye çalışmaları beklenebilir. Rumlar kerhen de olsa genel olarak siyasal eşitliği kabul etmişlerdir. Bunun karar verme sorumluluğunun bölüşülmesi konusunda ne anlama geleceği belli değildir. Dönüşümlü başkanlık ve/veya karar alınırken Türk tarafından en az bir olumlu oy gibi geçmişte de kabul edilebilecek olan yöntemleri önerebilirler. Ekonomik açıdan Türk tarafı lehine bir yaklaşım sergileyebilirler. Benzer argümanlarla İngiltere, BM ve diğer toplantı dışı aktörlerin desteğini sağlayarak Türk tarafını Kıbrıs Konferansındaki pozisyonuna geri dönerek kapsamlı çözüm müzakerelerine devam etmeye zorlamak isteyebilirler.

Müteakiben federasyon esaslı çözümde AB üyeliğinden Türklerin de istifade edebileceği propagandası artacaktır. Buna karşılık; AB'nin varılacak çözümü birincil hukuk haline getirmekten kaçındığı, Avrupa Birliği Adalet Divanı ve diğer mekanizmalar aracılığıyla demokratik talepler adı altında iki bölgelilik ve iki toplumluluk prensiplerinin kuzeyde gerçekleşecek Rum yerleşimleri ile ortadan kaldırılabilir hatta siyasal eşitliğin sulandırılabilir olduğu unutturulmaya çalışılacaktır. İki devletli çözüm halinde KKTC'nin AB'ye alınmayacağı, iyice izole edileceği ve dünyadan tümüyle kopacağı, KKTC vatandaşlarının Rum tarafından aldıkları pasaportlarını kaybedecekleri söylenecektir.

ABD, İngiltere ve AB'nin yaklaşımları

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) açıkça Rum tarafını desteklemektedir. Eski ABD Dışişleri Bakanı Michael R. Pompeo, 1 Eylül 2020'de GKRY lideri Nikos Anastasiadis ile görüştü. Pompeo, Anastasiadis'i, Uluslararası Silah Trafiki Yönetmeliği (International Traffic in Arms Regulation) kapsamında kontrol edilen Kıbrıs'a yönelik veya Kıbrıs kökenli ölümcül olmayan savunma malzemelerinin ve savunma hizmetlerinin ihracatı, yeniden ihracatı, yeniden transferi ve geçici olarak ithaline ilişkin kısıtlamalarından 2021 mali

yılı için muvakkaten vazgeçme kararı hakkında bilgilendirdi.⁵ Kısaca eski ABD Dışişleri Bakanı Pompeo, belki de sadakatini denemek için geçici bile olsa Rum tarafına uygulanan silah ambargosunu kaldırdığını bildirdi.⁶

ABD Dışişleri Bakanı Blinken, Kongre Üyesi David Cicilline bir sorusunu cevaplarırken “Kıbrıs’ı iki bölgele iki toplumlu bir federasyonda yeniden birleştiren kapsamlı bir çözümü kuvvetle destekliyoruz. Bu olasılığı geliştirmek için BM’nin kritik rolünü desteklemek kadar bunlara doğrudan Amerikan katılımı için çaba sarf etmeye angajeyiz dedi. Rhode Island Temsilcisi, ABD’nin BM Genel Sekreterinin Nisan ayında davet ettiği Kıbrıs konusundaki görüşmelerin öncesinde Türkiye ve iki devletli çözüm ve hayalet şehir Maraş’ın açılması konusunda ısrar eden Kıbrıslı Türk liderle ilgili stratejisinin ne olduğunu sordu. Blinken, her iki hareketin de Güvenlik Konseyi kararlarına ve ABD politikasına aykırı olduğunu söyledi.⁷

AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Borrell, Kıbrıs’ta KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ve GKRY lideri Nikos Anastasiadis ile yaptığı görüşmelerden sonra Kıbrıs sorununa kolay olmasa da çözüm bulunabileceğini, AB’nin müzakerelerin yeniden başlamasını desteklediğini bildirdi. Borrell açıklamasında sürecin en baştan başlamayacağını, BM’nin oluşturduğu hazır bir çerçeve bulunduğunu söyledi. AB’nin Kıbrıslı tarafların yanı sıra garantör ülkeler Türkiye, Yunanistan ile İngiltere’nin katılacağı 5+BM toplantısında gözlemci olarak bulunmak istediğini bildirdi.⁸

⁵ ABD Lefkoşa Büyükelçiliği’nin 1 Eylül 2020 tarihli basın açıklaması, Secretary Pompeo temporarily waives restrictions on the sale of non-lethal defense articles and services to the Republic of Cyprus, [Secretary Pompeo temporarily waives restrictions on the sale of non-lethal defense articles and services to the Republic of Cyprus | U.S. Embassy in Cyprus](#) 13 Nisan 2021.

⁶ Blinken says US will be ‘fully engaged’ in Cyprus issue, <https://cyprus-mail.com/2021/03/11/blinken-says-us-will-be-fully-engaged-in-cyprus-issue/> 13 Nisan 2021.

⁷ Ibid.idem

⁸ AB: Kıbrıs sorununa kolay olmasa da çözüm bulunabilir, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-kibris-sorununa-kolay-olmasa-da-cozum-bulunabilir/2166662> 13 Nisan 2021.

İngiltere'nin de Rum tarafını destekleyeceği, Türk ve Rum taraflarını yakınlaştırmayı amaçlayan adı değiştirilmiş, yapıcı olarak nitelendirilecek muğlaklıklara yer veren federasyon esasında bir öneri ile ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Türk Tarafı Ne Yapmalı?

Türk tarafı, her ne nam ve ad altında olursa olsun Kıbrıs Rum ve Türk tarafları, garantörler ve BM dışında hiç kimsenin görüşmelere katılmasına rıza göstermemelidir. Türk tarafı, karada ve denizde, Ada'nın her tarafında uluslararası hukuktan ve 1960 Antlaşmalarından kaynaklanan haklarını koruyacağını kararlılıkla ortaya koymaya devam etmelidir. Türk tarafı masadan kaçan taraf olmamak için, arzu ettiği iki devletli çözümün ve bu çözümün sağlanması için yapılacak müzakerelerin çerçevesini hemen ortaya koymalıdır. Bu kapsamda KKTC'nin ve Türkiye'nin; Ada'daki iki tarafın egemen eşitliğine sahip olduğunu belirterek, iki devletli çözümün Ada ve bölge barışına ve iş birliği ortamına getireceği faydalara odaklanan bir yaklaşım sergilemesi yararlı olacaktır.

Rum tarafı güvenlik bağlamındaki kaygılarımızı gideren adımlar attığı taktirde, iki devletli çözüme ulaşıldıktan sonra, Türk limanlarının, hava sahasının, Türkiye pazarının meşru kabul edilebilecek bir Rum devletine ve şirketlerine açılacağı belirtilebilir. İki devletli çözümde Kıbrıslı Rumların ülke yönetiminde devlet kadrolarında yetkiyi paylaşmak zorunda kalmayacakları hatırlatılabilir. Tüm taraflara, ama özellikle Rumlara, Kıbrıs Türk Halkının haklarının gaspına devam edilmesinin, izolasyonların sürdürülmesinin ve KKTC'de atılacak adımların engellemesinin mümkün olmayacağı hissettirilmelidir.

Sonuç

BM'nin ortak zemin arayışlarının federasyon esaslı kapsamlı çözüm görüşmelerine geri dönülmesi amacıyla başlatıldığı görülmektedir. Bu düşüncelerle hareket eden ABD ve AB'nin kendi görüşlerini kabul ettirmek için Türkiye'ye ve Türk ta-

rafına baskı yapmaları mümkündür. Bu ihtimali göz önünde bulundurmak ve hazırlıklı olmak yararlı olacaktır.

SERTAÇ HAMI
BAŞEREN'İN
TEBLİĞİ

Rum tarafının, Türk tarafının güvenlik endişelerini anlayan bir tutum sergilemesi halinde, gayriresmî 5 + BM toplantısından detayları bir takvime bağlı olarak belirlenecek bir çerçeve anlaşma çıkma ihtimali çok az da olsa vardır. Buna karşılık, sonuç çok büyük ihtimalle 53 senelik tecrübenin işaret ettiği gibi başarısızlık olacaktır. Bu yeni başarısızlığın faturasının Rum tarafına kesilmesi, diğer aktörler nezdinde, güvenliğimizi garanti altına alan iki devletli hedefe doğru ilerlememizi kolaylaştıracak model değişikliği yaratabilecektir. Bunun için gayriresmî toplantıda lehimize pozitif bir algı bırakan ama temel ilkelerden taviz vermeyen bir stratejinin izlenmesi yararlı olacaktır.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Efendim, çok teşekkür ederim. Evet, “eskimeyen dostlar dedik. Çok değerli, her biri konusunun uzmanı değerli konuşmacılarımız şu anda önümde, karşımda ekranda. Bu çerçevede Hüseyin Bağcı’da şimdi sıra. Hüseyin Hoca’yla çok eski bir dostluğumuz var. Ben Bonn Büyükelçiliği’nde görevliyken, Hüseyin Bonn Üniversitesi’nde doktora yapıyordu. Ben de Köln Hukuk Fakültesi’nde doktora yapıyordum aynı zamanda. O yıllarda Hüseyin Hoca’nın nasıl bir arzuyla doktorasına sarıldığının bizzat şahidiyim. Çalışkanlığını, kararlılığını pek sevmiştim. Ve tabii elimizden gelen desteği de seve seve vermeye gayret etmiştim. Hep dost olduk Hüseyinle.

Evet, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Dış Politika Enstitüsü Başkanı Profesör Doktor Hüseyin Bağcı. Hüseyin’cim söz senin, buyur lütfen.

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI

ODTÜ Dış Politika Enstitüsü Başkanı

HÜSEYİN BAĞCI'NIN
KONUŞMASI

Efendim, çok teşekkür ederim. Sayın Cumhurbaşkanım iyi akşamlar size de. Tüm arkadaşlara, katılımcılara teşekkür ediyorum. Çok detaylı konuşmalar yapıldı. Hepsisi birbirinden değerli fikirler. Ben görüşlerimi kısaca birkaç dakika içinde açıklamaya çalışacağım.

Bir tanesi, yeni bir unsur geliyor Avrupa Birliği olarak. Gözlemci olarak gelmek istiyor Avrupa Birliği bu görüşmelere. Sorunu yaratanlar, deyim yerindeyse şu anda dışarıdan gözlemci olacaklar. Hem Onur Beyin söylediği, hem de Sertaç Bey'in anlattığı çerçevede, bu noktadan sonra Türkiye'nin geri adım atması söz konusu olmamalı. Yani ya yeni bir devlet olarak, iki devlet bazında görüşmeler yapılsın veyahut da 1960 Anlaşmasına status quo ante olarak geri dönlüsun. Yani ya anlaşmanın özüne dönülecek, ya da bu yeni durumla mücadele edecek. Türkiye tabii ki daha önceki yıllara göre özellikle bu konuda çok daha rahat bir pozisyonda. Çünkü Kofi Annan Planını reddeden taraf Türkiye değil, Rum tarafı oldu. Bense sadece şunu söyleyeyim:

Rumların bir şeyleri var kafada, Türklere güvenmiyorlar. Yani Sayın Tatar dahil olmak üzere. Yani Kıbrıs'ı kim yönetirse yönetsin, Türk askerinin oradan çıkacağına ve Türklere siyasal eşitliğine inanmayan bir Rum kafasıyla karşı karşıyayız. Bu bir beton gibi, mermer gibi. Ya mermeri kıracaksınız çekiçle, ya da başka bir sisteme gideceğiz. Benim gördüğüm kadarıyla bütün bu diplomatik tartışmalar, Kıbrıs sorununun, Kıbrıs'ın en büyük özelliği tabii ki 50 yılı aşan bir süredir müzakerelerin devam etmesi; barış içinde devam etmesi dünya tarihinde iki toplum arasındaki çatışmada 9 kişinin yaşamını yitirdiği 1975'ten beri tek çatışma bu. Unutmamak lazım tabii. Bu İngiltere'nin bir mirasıdır. 4 tane sorun İngiltere'nin çözülmesinin çok komplike olduğu sorunlardan bir tanesidir. Bu Kıbrıs olayı bir, Filistin-İsrail olayı iki, Keşmir olayı Pakistan ve Hindistan arasında üç ve Kuzey İrlanda olayı dört. Şimdi mü-

zakereler başlayacak. Ben müzakerelerin devam edilmesi konusundayım. Niçin? Çünkü nasıl olsa bir yere götürmeyecek. Yani Rum tarafının, Türklerin siyasal egemenliğine, Türklerin varlığına yönelik bir bakış açıları yok. Yani ya Türkleri azınlık olarak görmek istiyorlar, bunu kabul edecek miyiz? Etmeyeceğiz tabii ki. Veyahut da diyorlar ki: "Bizim yapımız altında gelsinler. İşte biz Avrupa Birliği üyesiyiz." Az evvel söylenen bir takım pasaportundan tutun da, bilmem diğer olaylara kadar denge sağlayacak bir yapı arayışı içine giriyorlar. Ben önümüzdeki yıllarda, Covid sonrası dönemde, Türkiye'nin bütün müzakerelerde bu sefer naz eden gelin gibi davranması gerektiğini düşünüyorum. Yani Türkiye uzun zamandır gerekli bütün tavizleri verdi diye düşünüyorum. Kimseye Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınmasını da müsaade etmedik. Bunun değişmesi lazım. Ben biraz daha sert giriyorum. Ergun Bey, Ergun Olgun ilk konuşmasında ona değindi aslında; bütün o müzakerelerin ne anlama geldiğini.

Şimdi Ersin Bey'in, Sayın Cumhurbaşkanı'nın şöyle bir özelliği var. Dışarıdan bir gözlemci olarak söylüyorum: Sayın Ersin Tatar ağzıyla kuş tutsa cumhurbaşkanı olarak, Rum tarafına barışçıl olduğunu inandıramayacak. Çünkü onun algısı, müzakerelerde bir sonuç almak istemeyen bir kişi olarak algılandığı yönünde. Bu iyi mi, kötü mü? İyi bir şey, Türkiye açısından iyi bir şey. Çünkü bir önceki Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın açıklamalarıyla, Sayın Ersin Tatar'ın hem kampanya esnasında, hem sonrasında söyledikleri zaten Rum tarafının da bir şekilde müzakerelerin başarılı olmayacağı yönündeki görüşlerini daha da sertleştirdi. Ama aslında ise çivi çivi söker. Artı ve eksi kutupların bir araya gelmesinden de enerji oluşur. Belki Sayın Tatar bu olayı uzun süreli olarak -benim gördüğüm kadarıyla- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Başkanı olarak, iki devletli bir yapının oluşmasında belki de tarihe geçecek bir kişilik olacak. Ama Rum tarafının kendisiyle anlaşılabilceğini sakın ola düşünmeyin. Böyle bir şey yok bana göre; ha benim okuduğum, benim gördüğüm şey bu. Çünkü Ersin Bey'in seçilmesi zaten öyle bir şey yarattı ki, mutsuzluk yarattı ki öbür tarafta -veyahut da mutluluk- "Hah tam

istediğimiz adam geldi; biz zaten birleşmek istemiyorduk, biz zaten Türklere siyasal egemenlik vermek istemiyorduk. İşte tüm bunlara, bizim açıklamalarımızda karşı duran bir siyasetçi karşımızda. Biz de rahat rahat önümüzdeki dönemde bunu top çevirerek devam ettiririz” düşüncesindediler. Ben bunu Rumlara ve Yunanlılara birçok toplantıda söyledim. Dedim ki: “Siz Kıbrıs’ta müzakerelerin sonuçlanmasını ne kadar uzatırsanız, o derece birleşme mümkün olmayacak.” Bunu söylediğimizde, yani yaklaşık 10 yıldan beri söylüyoruz. En azından ben söylüyorum uluslararası toplantılarda ve bu zihinsel uzaklaşmanın yanı sıra, siyasal uzaklaşma da gerçekleşti. Yani size ben söyleyeyim, Ersin Bey’in bir tarihsel kişiliği daha olacak. İkinci Rauf Denktaş olarak görülecek, öyle bir şey var. Yani Rumları bilen ama Rumlarla, Rumların nereye kadar gidebileceğini, Rumların ne yapıp yapmayacağını bilen biri. Bence bu açıdan bakıldığında, önümüzdeki dönemde bu toplantıların yapılması iyidir. Bütün bu söylenenler; Sertaç Bey’in söylediği, işte Uluç Bey’in söylediği, Cihat Bey’in söylediği... Hepsi doğru. Bunların hepsi biliniyor, biz de dersini anlatıyoruz zaten. Yani hepimiz bu işin üç aşığı, beş yukarı tarihini bilen, araştıran kişileriz. Burada temel sorun, zihinsel, patolojik bir durum.

Ben size söyleyeyim: 2013 yılında Avusturya’nın, daha doğrusu Rum tarafının Ürdün’deki büyükelçisi ile 45 dakika konuştum. Biliyorsunuz klasik şeyler: “Biz Türkiye’yi zaten seviyoruz. Türkler Avrupa Birliği’ne girmeli” falan. Bu incessaz girişinden sonra konuşmaya başladık. 45 dakika sonunda geldiği nokta şuydu Sayın Cumhurbaşkanı bunu bilmenizde fayda var. Dedim ki: Kardeşim Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nin, Kofi Annan Planı gelmiş geçmiş en detaylı anlaşma. Biz Türkiye olarak yüzde 65, yani Türk tarafı olarak “evet” demişiz. Siz yüzde 75 “hayır” demiştiniz. Yani Rauf Denktaş’a Türkiye Cumhuriyeti’nde konuşma hakkı vermedi. Ben Türk entelektüellerinin Sayın Rauf Denktaş’a kadar ahlaki sorumluluk içinde olduğunu düşünenlerdenim. Bir tek kişi Sayın Denktaş’ı desteklemişti. O da Hasan Ünal, ne yazık ki bugün aramızda yok. Yani ben o dönemleri yaşadım. Sonra adam bana ne dedi biliyor musunuz? Ürdün’de Avusturya Bü-

yükelçiliğinde bahçede dedi ki: "Biz Türklerin Kıbrıs'tan asker çekeceğini düşünmedik. Güvenmiyoruz." Dedim ki, o zaman siz başka bir şey bulun o zaman. Birleşmiş Milletler 1954 yılının Ağustos ayından beri bunu ikili bir sorun olarak Birleşmiş Milletlerde tartışıyor. Eğer siz Birleşmiş Milletlerin bir planına, onun genel sekreterine eğer güvenmiyorsanız, o zaman bu sorunun çözülecek başka platformu yok. Başka bir platform yok. Ne demek yani, Türkler adadan asker çekmeyecek. Anlaşma orada. Türk tarafı "evet" demiş ve bence bu hükümetin de en büyük şeylerinden biri oydu. Davutoğlu geldi, benim üniversitemde, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde 4 saat bize anlattı. Bana Andrea Doria'dan falan örnekler veriyordu. "Biz onların bütün planlarını anlattık, darmadağın edeceğiz falan" diye. O zaman cumhurbaşkanının şeyi vardı, "biz 1-0 öndeyiz" diye. Yani sahadan kaçan, çekinen taraf biz değiliz ve bu çok doğruydü. Ama bir faydası, bir faydası olmadı. Yüzde 75 hayır diyen bir toplumla karşı karşıyayız.

Sayın Cumhurbaşkanım; geçen karşı tarafta bir büyükelçi var ve bir Profesör Joseph Joseph, Lefkoşa Üniversitesi'nde. 5 yıl da Atina'da büyükelçilik yaptı. Bana hâlâ gönderdi şeyini, "Hüseyin utaniyorum" dedi. "Ben Türkiye'yle bu işin böyle olacağını, Kıbrıs Rumlarının yüzde 75 gibi bir şeyle hayır diyeceklerini tahmin etmiyordum" dedi. Ama biz tahmin ediyorduk; Hasan Ünal bir, ben iki ve niçin bunu anlatıyorum size: Görüşmelere giderken bunu bilin. Bütün bu askeri şeyler, siyasi, diplomatik çalışmalar; bunların hepsi bir kenara. Çok önemli, çok değerli ama olay yine dayanıp, güce geliyor. Türk askerinin adada bulunması kaçınılmazdır. Adadaki Türklerin güvenliğini Türkiye sağlamakla yükümlüdür ve bu konuda da geri adım atılmaması gerekiyor.

Sayın Cumhurbaşkanı'nın en büyük gücü neydi bu son şeyde? Herkes kaybedecek diye düşünüyordu. Ben de yorumlar yaptım televizyonlarda, dedim ki, daha belli değil. Yani hiçbir oyun oynamamış, hiçbir oyun kaybedilmemiştir. Mustafa Akıncı'nın tekrar kazanacağı yönünde büyük şeyler vardı. Türkiye televizyonlarında ben bunu söylediğim için de çok

mutlu hissediyorum kendimi. Barış Pınarı Operasyonunu Sayın Mustafa Akıncı çok kötü cümlelerle ifade etti. Ben dedim ki, siz bunu yapamazsınız. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhurbaşkanı olarak böyle bir konuşma hakkınız yok. Barış Pınarı Operasyonunu reddedemezsiniz. Ne oldu? Buyurun işte, tarihin siyasal anlamda çöplüğüne gitti. Kimse de hatırlamayacak, hatırlamayacak. Ama Sayın Cumhurbaşkanı; size çok fazla şey yapmak istemiyorum. Sizin iki yolunuz var:

Ya karşı çıkmaya devam ederiz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin devlet olarak tanınmasında tarihe geçersiniz. Veyahut da geçmezsiniz ama benim önerim; ne Mehmet Ali Talat'ın, ne de Mustafa Akıncı'nın konumuna düşmeyeceğinizi biliyorum. Yani yapınızı biliyorum, konuşmalarınızı biliyorum. Bu iyi bir şey. Çekinmeyelim, neden çekiniyoruz ya? Yani artık o dönemler geçti. Ne 70'lerdeyiz, ne 80'lerdeyiz, ne 90'lardayız, böyle bir şey yok. Avrupa Birliği de kendi derdine yansın. Ben Avrupa Birliği temsilcileriyle geçen hafta Ankara'da konuştum. Dedim ki: Kardeşim siz hata yaptınız, şimdi bedelini biz ödetmek istiyorsunuz. Niye tanıdım? Güney Kıbrıs Rum tarafını senin tanıma hakkın yok. Onur Öymen haklı bir şekilde söyledi. Kıbrıs anlaşmasının ikinci ve üçüncü maddeleri; dördüncü madde güvenlik. Siz iki tarafın üye olmadığı bir şeye giremezsiniz. Üye olamazsınız. Avrupa Birliği tamamıyla var olan şeyleri ihlal etti. Bunu söylemekten çekinmeyin. Biz yaşadık, ben bu işin içinde 35 yıldır akademisyen olarak işin içindeyim. Bana geliyor, diyor ki: "Hüseyin Bey, kusura bakmayın işte Yunanlıların şantajına maruz kaldık. İşte tek taraflı olarak aldık." Almasaydın... Yani Türkiye'nin bir bedel ödemesinin bu noktadan sonra gereği yok. Bana göre -yanlış düşünüyor olabilirim, yanlış düşünüyor olabilirim- Sayın Cumhurbaşkanı; görüşmelere giderken sakın geri adım atmayın. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı olarak gidiyorsunuz ve Türkiye'nin de tam desteğine sahipsiniz. Böyle bir tarihsel fırsatı kaçırmayalım. Bırakın, onlar bu sefer düşünsün. Mantığını onların değiştirmesi gerekir. Türkiye'nin bu saatten sonra mantık değiştirmeye gereği yok. Çünkü ger-

çekten çok fazla taviz veren taraf biz olduk bütün bu toplantılarda. Ben biliyorum; tartışmaların birçoğunu yazdım, çizdim, okudum. Tabii siz siyasi karar alan birisiniz ama akademisyen biri olarak ve karar almayan biri olarak, sadece dışarıdan gelişmelere, dışarıdan oluşturulan algılara bakarak söylüyorum ve bir şansınız daha var Sayın Cumhurbaşkanı: Hiçbir zaman böylesine bir büyük siyasi irade olmadı; sizin lehinize bir anlamda söylüyorum. Maraş'ı açtınız, çok iyi yaptınız. Geç bile kalındı. Maraş'ın açılması iyidir. Putin tipi politika; gel de çıkar bakayım beni Maraş'tan, çıkarabilecek misin? Hiçbir Avrupa ülkesinin genci Kıbrıs'ta Rumlar için ölmez. O dönem geçti.

Bu arada tebrik ediyorum. Bir Zamanlar Kıbrıs filmi de yapmanız çok yerindedir. Tam zamanındadır. Unutmayalım; bizi hep unutmayı bir gelenek haline getirmiş bir toplum olarak gördüler. Bunu değiştirmek lazım. Sizin şansınız Sayın Cumhurbaşkanı, bunu tarihe geçecek bir şekilde yapmamız. Gidin, görüşmelerinizi yapın; çok değerli uzmanlar var yanınızda ama Rum tarafının bundan sonra siyasal egemenlik üzerine, eşitlik üzerine kurulu olmayan hiçbir düşüncesini bence kabul etmeyin. Bir devletiniz var, bir devletimiz var; onu korumak da bizim görevimiz zaten. Sertaç Bey de zaten çok güzel söyledi.

Açık ve net: Tarih bambaşka... Şimdi ne 1975'lerdeyiz, ne 90'lardayız, ne 2000'lerdeyiz, ne de 2010'lardayız. Çok daha farklı bir konumdayız. Ben Ertuğrul Bey'in şeyini de okudum, Ertuğrul Kumcuoğlu'nun Ben Müsteşar isimli kitabını da okudum. Oradaki deneyimlerini de biliyorum. Her şeyi yaptık; akademisyen olarak, diplomat olarak, siyasetçi olarak, asker olarak her şeyi yaptık. Ama artık gerçekten "dur" demenin zamanı var ve size seçimleri kazanmanızın en büyük nedeni de, bu "dur" demenin zamanının geldiğini söylemeniz oldu. İyi ki seçildiniz. Biz tabi size sonuna kadar destek olacağız elimizden geldiğince. Ama dayanın, haklılık... Onur Bey çok güzel söyledi: Biz haklıyız. Hakkımızı nasıl savunuruz konusu diplomasiyle olmuyor artık. Yukarı Karabağ'da olduğu gibi; 30 yıldır Azerbaycan toprakları işgal altındaydı. Diploması yürümedi,

44 günde alındı, nokta. Var mı şimdi bunun şey yapan? Onun için sizden tek ricam, geri adım atmamanız. Ama geri adım atmayın. Büyük bir desteğe sahipsiniz. Belki de hiçbir devlet başkanına nasip olmayan büyük bir siyasal iradeye, askeri desteğe, diplomatik desteğe sahipsiniz. Bu defa topu tersinden oynayalım. Başarılar diliyorum Sayın Cumhurbaşkanım.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkan Danışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkürler sevgili Hüseyin Bağcı. Tabii geri adım dönemleri büyük ölçüde sona erdi diye düşünüyoruz. “Geri adım yok” dediniz. Tabii ki yok ve bundan sonraki toplantılarda Sayın Cumhurbaşkanım, artık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak değil, bu toplantıya katılan herkesin ortak düşüncesini ifade ettiğini düşündüğüm şekliyle, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı sıfatıyla Zat-ı Ali'nize “Sayın Cumhurbaşkanım” demek istiyorum. Ortak düşünce, arzu herhalde bu çerçevededir.

Evet, dört konuşmacı daha var. İstirham etsem beşer dakika süre içerisinde toparlarsanız; zaten yazılı olarak gönderdiklerinizi aynen kitaba koyacağız.

Evet, yine bu toplantılarda birlikte çalıştığımız, bu toplantılara emek vermiş olan Hacettepe Üniversitemizin bir başka değerli öğretim üyesi Profesör Doktor İsmail Hakkı Demirel dostumuz, buyurunuz lütfen, söz sizin.

İsmail Hakkı Demirel*
Hacettepe Üniversitesi

Doğu Akdeniz Baseni'nin Hidrokarbon Potansiyeli

1-Türkiye-Finike ve Antalya kıyılarının güneyinde uzanan deniz alanında yer alan **Anaximander Dağları** ve yakın civarında deniz tabanında yaygın çamur volkanları ve gaz hidrat oluşumları saptanmıştır. Bu bölgenin tektonik gelişimi ve çamur volkanları ile gaz hidratların bulunuşu özel, optimum su sıcaklığı ve dalma-batma kuşağı koşullarını gerektirmektedir. Ayrıca bu tür hidrokarbon sızıntıları, o bölgedeki Messiniyen (Miyosen) evaporitleri altında yer alan Senomaniyen-Türoniyen (Geç Kretase) ve Orta-Üst Jura anoksik dönem litoloji birimlerinin hidrokarbon kaynak kayaç olarak varlıklarını ve gömülme derinliğine bağlı olarak petrol ve/veya gaz oluşturdıklarının önemli bir göstergesidir. Karasal alanda yüzeyleyen Batı Toroslar'da bu Senomaniyen-Türoniyen (Geç Kretase) dönemine ait kayaç örnekleri üzerinde yapılan tüm hidrokarbon kaynak kayaç analiz sonuçları ve Olimpos-Yanartaş (Kemer-Çıralı) gaz sızıntısı (termojenik) bu deniz alanında hidrokarbon potansiyeline işaret eden önemli kanıtlardır.

Yurtsever, T.Ş., Tekin, U.K., Demirel İ.H., 2003. First evidence of the Cenomanian/Turonian boundary event (CTBE) in the Alakırçay Nappe of the Antalya Nappes, southwest Turkey. *Cretaceous Research*, v.24, pp.41-53.

V. Lykousis, S. Alexandri, J. Woodside, G. de Lange, A. Da'hlmann, C. Perissoratis, K. Heeschen, Chr. Ioakim, D. Sakkellariou, P. Nomikou, G. Rousakis, D. Casas, D. Ballas, G. Ercilla, 2009. Mud volcanoes and gas hydrates in the Anaxi-

* Hacettepe Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Beytepe/Ankara

mander mountains (Eastern Mediterranean Sea). *Marine and Petroleum Geology*, v.26, pp.854-872.

Kara-Gülbay, R., Yurtsever, T.Ş., Korkmaz, S. and Demirel, İ.H. 2010. Source Rock Potential and Organic Geochemistry of Cenomanian-Turonian Black Shales, Western Taurus, SW Turkey. *Journal of Petroleum Geology*, v.33(4), pp.355-370.

2-Kıbrıs adasının güneyinde yer alan Eratostenes Deniz Dağı (Eratostenes Sea Mount) tanımından farklı olarak eski bir volkanik yay olmayıp, kıta kıta çarpışması ile gelişen yükselmeye bağlı bir oluşumdur. Bu tür yükselim alanları hidrokarbon varlığı açısından , eğer üzerlerinde daha sonraki jeolojik dönemlerde herhangi bir sedimanter basen oluşumu gerçekleşmemiş ise, negatif alanlardır. Bu tektonik yapının varlığı Kıbrıs adası güneyinin hidrokarbon potansiyeli hakkında olumsuz bir yapısal göstergedir (**Ek 2**).

Robertson, A.H.F., 1998. Tectonic significance of the Eratosthenes Seamount: a continental fragment in the process of collision with a subduction zone in the eastern Mediterranean (Ocean Drilling Program Leg 160). *Tectonophysics*, v.298, pp.63-82.

53. ERATOSTHENES SEAMOUNT: THE POSSIBLE SPEARHEAD OF INCIPIENT CONTINENTAL COLLISION IN THE EASTERN MEDITERRANEAN. Robertson, A.H.F., Emeis, K.-C., Richter, C., and Camerlenghi, A. (Eds.), 1998 *Proceedings of the Ocean Drilling Program, Scientific Results*, Vol. 160 pp. 709-721.

3-Doğu Akdeniz deniz alanlarının güney sınırını Kuzey Afrika bölgesi oluşturmaktadır. Bu bölgede öne çıkan önemli hidrokarbon provensleri Sirte Baseni (Libya) ile Triyas yaşlı İllizi Baseni'dir (Cezayir). İllizi Baseni yanal devamlılığı 400 km.yi aşan GHADAMES ve OUED MYA alt basenlerinden oluşmaktadır. İllizi ve Sirte basenleri 30-35 milyar varil hidrokarbon varlığı ile dünyanın bilinen en büyük rezervleri arasındadır. Bu iki provens Kuzey Afrika'da keşfedilmiş petrolün

%85'ini, doğal gazın ise %80'ini içermektedir. Tunus'a ait deniz alanlarındaki Pelagian Baseni 3 milyar varil rezervleri ile 4. sıradadır.

Bölgenin üçüncü büyüklükteki rezervi Süveyş Baseninde (**Mısır**) yer almaktadır. Bu basen 26.000 km²lik bir alanda 7 milyar varil potansiyeli ile en yüksek alansal üretimlilik oranına sahiptir. Nil Deltası Kuzey Afrika için gelecekte önemli olabilecek gaz ve kondanseyt bölgesidir. Bölgeden alınan gazın kökeni hem biyojenik ve hem de termojeniktir. Biyojenik gaz oranı % 5-55 arasındadır. Karışık ve termojenik gazlar 41-59 °API değerlerindeki petrol ve kondanseyt ile beraberdir.

W. Sh. El Diasty and K.E. Peters., 2014. GENETIC CLASSIFICATION OF OIL FAMILIES IN THE CENTRAL AND SOUTHERN SECTORS OF THE GULF OF SUEZ, EGYPT. *Journal of Petroleum Geology*, v.37 (2), pp.105-128.

Mohamed Ragab Shalaby, Mohammed Hail Hakimi, Wan Hasiah Abdullah, 2011. Geochemical characteristics and hydrocarbon generation modeling of the Jurassic source rocks in the Shoushan Basin, north Western Desert, Egypt. *Marine and Petroleum Geology*, v.28, pp.1611-1624.

4-Levant Baseni'nin kıta üzerindeki doğu kesiminde ve İsrail'in güneybatı deniz alanında yapılan sondajlarda hafif petrol sızıntılarına, çok sayıda düşey yönde üst üste yığılmış gaz paketleri ve daha güncel kökenli olduğu düşünülen gaz keşiflerine rastlanmıştır. Orta Jura ve Pliyosen rezervuar kayaçlarından alınmış 24 adet gaz örneği analizleri birkaç genetik sistemi (mikrobiyal/biyojenik, termojenik ve karışık) belirtmektedir. İsrail karasal alanlarında yüzeyleyen önemli anoksik dönem olan Senomaniyen-Türoniyen yüzleklerine ait zengin organik madde içeriği olduğuna dair (Toplam Organik Karbon İçeriği, TOC=3.0 %) ve organik olarak petrol penceresinde kalacak şekilde olgunlaşmış olduğunu gösteren bilimsel çalışmalara literatürde henüz rastlanmamıştır. Bunun yerine İsrail kara alanlarında yüzeyleyen Senomaniyen-Türoniyen anoksik dönem şeyllerinin TOC değerlerinin 1.0-1.5 civarında olduğu ve olgunlaşmamış-erken olgun pencerede olduğu belirtilmektedir.

YACINE FARES, 2013. Israel Mines for Natural Gas. HARVARD INTERNATIONAL REVIEW Wmter 2013.pp.10-11.

Gal Reiter, 2013. Natural Gas in the Eastern Mediterranean Conflict or Cooperation? Business Development Modiin Energy. Ppt.1-6.

Yuval Ben-Gail and Yehezkel Druckman, 2013. Mega-Scale Swells and Diapirs in the Deep Levant Basin, Eastern Mediterranean, and their Association with Recent World-Class Gas Discoveries. Search and Discovery Article #10518 (2013), ppt. 1-26.

F. Hirsch", A. Flexer, A. Rosenfeld* and A. Yellin-Dror., 1995.** PALINSPASTIC AND CRUSTAL SETTING OF THE EASTERN MEDITERRANEAN. Journal of Petroleum Geology, v.18 (2), pp.149-170.

5-Suriye'nin hidrokarbon potansiyeli içeren iki önemli bölgesi Mezopotamya Baseni (KD Suriye) ve KD Palmirid (Orta Suriye) bölgeleridir. Bu bölgelerden alınmış 18 petrol ve 7 kaynak kayaç analizi sonuçlarına göre Suriye'de iki temel grup petrolerin varlığı belirlenmiştir. Deniz alanlarında henüz bilimsel çalışmalarına literatürde rastlanmamıştır. Petrol-gaz potansiyeli konusunda, **Lübnan** kara alanlarında, pek çok sızıntı, asfaltit oluşumları gözlenmesine rağmen, son derece şanssız görünmektedir. Suriye'ye benzer rezervuar nitelikli litolojiler, geniş karstik boşluklara ve dolayısıyla meteorik su çevrimlerine sahiptir. Bu özellikleri hidrokarbon korunum ve kapanması için olumsuz faktörlerdir. Lübnan'ın denizel alanlarda (Levanten kuzeyi ve Latakia Baseni güneyi) ekonomik anlamda önemli hidrokarbon bulgusu içeren bilimsel çalışmaları devam etmektedir.

Nicolas Hawie, Christian Gorini, Remy Deschamps, Fadi H. Nader, Lucien Montadert, Didier Granjeon, François Baudin. 2013. Tectono-stratigraphic evolution of the northern Levant Basin (offshore Lebanon). Marine and Petroleum Geology, v.48, pp.392-410.

S. Bou Daher, F. H. Nader, H. Strauss and R. Littke, 2014. DEPOSITIONAL ENVIRONMENT AND SOURCE-ROCK CHARACTERISATION OF ORGANIC-MATTER RICH UPPER SANTONIAN - UPPER CAMPANIAN CARBONATES, NORTHERN LEBANON. *Journal of Petroleum Geology*, v. 37(1), pp.5-24.

6-Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip olan Türkiye'nin ana kıtasının doğal uzantısı üzerinde ve kıyının hemen karşısında çok sayıda ada, adacık ve kayalıklar bulunmaktadır. Bu adalar, Yunanistan egemenliğindeki Meis Adası ile egemenliği Yunanistan'a devredilmemiş olan Kara Ada ve Fener Adası, Kaş bölgesindeki müstakil adalardandır. Coğrafi konumları, jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri yanında diğer kriterler çerçevesinde bu adaların karasuları dışında bir deniz yetki alanı olamayacağı açıktır (**Prof.Dr. Sertaç Hami Başeren, 4. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu (16-18 Ekim), 17 Ekim 2014- 15³⁰-17³⁰- Salamis Salonu Dördüncü Oturum Sonuç Bildirisi'nden alınmıştır**).

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Müsaade ederseniz Sayın Cumhurbaşkanım burada bir araya gireyim. İsmail Hakkı Hocam'ın bu anlatımlarını ben biraz daha az teknik konuşan insanlar daha rahat anlatsın diye ayrı bir rapora döktüğüm için, konuya epey hakim olma imkanı buldum, tabii kafasını gözünü de biraz kıra kıra ama hocama da her seferinde teyit ettirerek. Bu rapor Sayın Cumhurbaşkanımıza sunuldu benim tarafımdan. Akabinde de Sayın Fuat Oktay'a, Cumhurbaşkanı Yardımcısına, İsmail Hakkı Hocam ile birlikte gittik ve şahsen de anlatma imkanı bulduk.

Buradan hocam da müsaade ederse şu tespiti yapayım: Hocamın bu anlatımı Kıbrıs'ın değerini hiçbir şekilde azaltmadığı gibi, tam aksine daha da hayati hale getiriyor. Çünkü o tarihte Yunanistan ile henüz Meis üzerinden sorun yaşanmamışken, hocamın tam da işaret ettiği noktada sondajlar, aramalar başlayınca, kıyamet koptuğunu gördük. Türkiye'nin geleceğini kurtaracak olan, belki önümüzdeki yüzyıla damgasını vuracak rezervleri bulmaya yaklaştıkça, sorunun büyüdüğünü ve Türkiye'nin de içerden karıştırmak istendiğini ve bu karışıklığın Kuzey Kıbrıs'a da sirayet ettirilmek istendiğini gördük ve tahmin de ettik. Yani bundan yaklaşık 1,5 sene önce, 2 sene önce bu bölgede biz hidrokarbon yataklarını aramaya yoğunlaştığımızda, hem Kuzey Kıbrıs'ta sorun artacak, hem Türkiye'de sorun artacak; doğru yoldayız dedik. Devlet aklı da bunu dedi, ben buna şahidim. Tabii burada bu bölgenin güvenliğinin sağlanması için, Kuzey Kıbrıs her zamankinden daha da önemli. Yani o belki bugünkü sondaj alanlarında ya da işte parsellerde sanıldığı kadar Kıbrıs civarında, özellikle doğusunda belki o kadar büyük hidrokarbon yatakları yok. Ama Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesinde ve özellikle Cihat Amiralimin büyük katkılarıyla işaretlenmiş olan bölgenin, bölgede bulacağımız hidrokarbon yataklarının güvenliğini, Kuzey Kıbrıs'ın güvenliğini sağlamadan güvence altına almamız, teminat altına almamız mümkün görünmüyor.

Teşekkür ederim. Bu ek bilgiyi de eklemek istedim.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkürler Sayın Başkan, konunun önemi çok açık. Sertaç Hocam dahil, İsmail Hakkı Hocam dahil, tüm değerli katılımcılardan bir kez daha önümüzdeki 1-2 gün içerisinde yazılı olarak bize sunumlarını iletmelerini rica ediyorum, ki kitabımızı yetiştirelim.

Evet, şimdi sıra yine bu toplantılara değerli katkıları olan bir başka dostumuz, Kültür Bakanlığı'nın emekli Müsteşar Yardımcısı Doktor Nazif Öztürk. Nazif Hocam buyurunuz efendim. Söz sizin.

Nazif ÖZTÜRK*

E. Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

NAZİF ÖZTÜRK'ÜN
TEBLİĞİ

Kıbrıs Vakıflarına Gadredilmiştir

Giriş

“Haksızlık etmek, bir kesimin zarara uğramasına sebebiyet vermek, hainlik, zulüm ve kıyıcılık yapmak” anlamlarına gelen *“Gadr”* kelimesi başlıkta bilerek kullanılmıştır. Gerçekten de İngiltere müstemleke yönetimi ve Kıbrıslı Rumların hakimiyet dönemlerinde, antlaşmalarla hukukî güvencelere sahip olmasına rağmen Kıbrıs Adası'nda bulunan vakıflara çok büyük haksızlıklar yapılmıştır. Kural tanımadan ve hatta kendileri tarafından düzenlenen mevzuat hükümlerine dahi uyulmadan hileli ve entrikalı yollara tevessül edilerek, binlerce parselden oluşan vakıf malvarlığı özel ve tüzel kişilerin uhdelerine geçirilmiştir. Halen devam eden algı operasyonlarıyla bu haksızlığa devam edilmektedir. İşin en garip tarafı ise iletişimin bu kadar yaygın ve gerçek bilgiye erişmenin bu kadar kolay olduğu günümüzde, Kuzeyi ve Güneyi ile Kıbrıslılar arasında çarpıtılan ifadelerle servis edilen, vakıflarla ilgili gerçek dışı dezenformasyon haberlere inanan ve sosyal medyada dolaşan mesnetsiz söz ve yazılara itibar eden kesimlerin bulunmasıdır.

Yapılan bu hukuksuzluk ve haksızlıkların, sorulacak sualler ile arşiv belgelerine ve sahih bilgiye dayalı verilecek cevaplarla çürütülmesi ve gerçeklerin ortaya konulması zamanı gelmiştir.

1. Sorulması Gereken Sualler ve Verilen Cevaplardan Bazıları

1.1. Abdullah Paşa Vakfı

Abdullah Paşa Vakfı, taşınmazların sadece gelirlerinin vakfedildiği a'şarlı bir vakıf mıdır? 1935'de yapılan toplu aşar taz-

* Kültür ve Müesseseler Tarihi Doktoru, Araştırmacı/Yazar.

minatı ödemeleri karşılığında Abdullah Paşa Vakfı ortadan kalkmış, Kıbrıs Adası'nda böyle bir vakıf kalmamış mıdır?

Bu soru her bakımdan hatalı ve yanlışır. En başta Abdullah Paşa Vakfı yalnız öşür geliri vakfedilen malvarlığından ibaret bir vakıf değil, aşarla birlikte gayrimenkullerin mülkiyet ve tasarruf haklarının da vakfedildiği sahih ve lazım bir vakıftır¹. Vakfiye hükümlerine göre müteveli ve vâkıfın evlâd ve ahfâdı vakfın malvarlığında değil, şayet kalırsa gelir fazlasında hak sahibidir². Oysa aşar tazminatı ödenirken ahkâmü'l-evkâf prensiplerinin bu temel kuralına uyulmamış, sanki vakıf mallarında hak sahibiymişler gibi vakfın malvarlığı değerinin bir kısmı müteveli ve ahfada nakit olarak ödenmiştir³. Temelde yanlış olan bu uygulama sırasında, aşar tazminatının %10'u, vakfın Kıbrıs'taki cami, mektep ve çeşmesinin giderlerini karşılamak ve hizmetin devamını sağlamak üzere müteveli vekili sıfatıyla Abdullah Paşa Vakfı'nın faaliyetlerini yürüten Evkâf İdaresi'ne bırakılmıştır⁴. Aşar taviz bedeli ödenmesi sırasında Abdullah Paşa Vakfı'nın ortadan kaldırılması hiçbir şekilde gündeme gelmemiş, daha sonra Evkâf Murahhası Sir Münir'in tek imza ile T C. Kıbrıs Konsolosluğuna 1940'da verdiği cevap-

¹ İngiliz Başsavcısı C. C. Gerahty'nin, "elimizde Abdullah Paşa Vakfı ile ilgili Mülkname, Vakfiye, İlam/ hudutname ve Ferman bulunmaktadır" cümlesi ile başlayan 16.1.1928 tarihli "Özel Öşür Tazminatları" raporu, söylediğimiz hususları doğrulamaktadır. Karpaz Mukataası, Büyük Vezir Abdullah Paşa'nın mutlak mülküdür ve her türlü tasarrufu kendisine aittir. Mağusa'da bulunan ve Ayasofya olarak bilinen mukaddes camiın lehine vakfedilen bu mülkler; Karpaz, İskele, Büyükkonuk, Yedikonuk, Medossi ve Maraş'da bulunmakta ve adı geçen köylerdeki tüm tarlaları, tepeleri, nehirleri, kuyuları bahçeleri, üzüm bağlarını içine almaktadır. Bu malların tamamı Karpaz Sancağı olarak adlandırılmaktadır. Vakfedilen taşınmazların tasarrufu konusunda hiçbir devlet varisi (tahta çıkan padişah) ya da vezir, kumandan, defterdar Abdullah Paşa'yı rahatsız etmeyecektir" (KVGGM, Başsavcı C. C. Gerahty 16.1.1928, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No:174, Gömlek No: 3977, Eski No:28/1926, s. 15-22).

² Sadr-ı Esbak Abdullah Paşa bin Hasan Paşa Vakfiyesi Zeyli 1 (1162/1748)", VGMA, Defter No: 1605, s. 10 - 23; Ö.Hilmi, Efendi, İthâfî'l-Ahlâf fî fi Ahkâmî'l-Evkâf, İstanbul 1307, s.134, mesele, 263.

³ KVGGM, 15.1.1936, İncelenen İşlem Dosyaları, Dosya No: 112-88, s.124-141.

⁴ KVGGM, 15.1.1938, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No:174, Gömlek No: 3977, Eski No:28/1926, s. 84-91.

ta ileriye sürülmüştür⁵. Bu, vakıf mevzuat hükümlerine aykırı hukuken geçersiz bir iddiadır.

1.2. İngiltere Tarafından Ödenen 1.500.000 Sterlin

İngiltere tarafından ödenen 1.500.000 sterlin karşılığında, Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş tarafından imzalanan taahhütname sebebiyle Kıbrıs Türk Cemaati ve Vakıflar İdaresi, Kıbrıs Vakıfları ile ilgili bütün haklarından vaz mı geçmişlerdir?

Ödenen 1.500.000 sterlin tazminat İngiliz Sömürge Yönetimi tarafından kullanılan ve vakıf mallarının kullanım karşılığının ödenmesi ve kiraların dondurulması sebebiyle gelir kaybına uğrayan ve bu sebeple bakım ve onarımı yapılamadığı için harap olan eğitim ve dinî hizmet binalarının onarılması; bazı Türk okullarının inşası ve Türk Cemaat Meclisi binasının yapımı için harcanacağı öngörülmektedir. Söz konusu mali yardım gasbedilen vakıf taşınmazlarla ilgili bir tazminat değildir. Kaldı ki 1960 Antlaşmaları müzakere sürecinde Londra'daki Kıbrıs ile ilgili Ortak Komiteye sunulan 13.1.1960 tarihli Rapor'da, Kıbrıs Türklerinin gasbedilen vakıf taşınmaz mallarla ilgili haklarını arayacakları ve bu amaçla mahkemelere başvuracakları hususları yer almaktadır⁶. Nitekim Mal Dönüşüm Yasası ile "icareteynli" vakıfların "mülk", "arazi-i mevkufe tahsisatın" "mirî" sayılması karşılığında zemin kirası olarak ödenmesi kararlaştırılan 2230 sterlinin 1944-1959 seneleri arasında İngiliz Sömürge yönetimi, 1960-1962 tarihlerinde de Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından ödenmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması ekinde yer alan "Finans Yönetimi" başlığı altında düzenlenen Ek-E Bölüm II, s.3-b (i) ve (ii) hükmü uyarınca sonsuza kadar ödenecek olması, vakıf haklarından vazgeçilmediğinin bir başka kanıtıdır. Eğer sorudaki iddia doğru olsaydı; yıllık tazminat ödemelerinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devredilmemesi ve onun da üç yıl boyunca bu ödemeyi yapmaması

⁵ KVGGM, 28.2.1940, **İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları**, Dosya No:362, Gömlek No: 7426, Eski No:124/1931, s. 146.

⁶ Ulunay, Engin (Avukat), **Kıbrıs'ta Son Söz... Uluslararası Konferans 21-22 Eylül 2019**. Ankara 2019, s.(403-409), 406

gerekirdi. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne giden yolda yapılan müzakerelerde karşılıklı mektup teatileri ve müzakere tutanakları ile Anayasa Ek-U'da yer alan listede, hibe edilen paranın harcama kalemleri, söylediğimiz hususu doğrulamaktadır.

Ayrıca Kıbrıs Vakıfları ile karşılıklı yükümlülükler Osmanlı İmparatorluğu ile Britanya Krallığı arasında akdedilen savunma ittifakı, ek konvansiyon ve fermanla düzenlenmiştir. Devletler hukuku açısından Osmanlı Devleti'nin varisi Türkiye Cumhuriyeti'dir. Kıbrıs'la ilgili herhangi bir haktan vazgeçme yetkisi Türkiye Cumhuriyeti veya onun yetkilendireceği kimselere aittir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş'a bu konuda bir yetki verdiğine dair arşivlerde hiçbir kayıt ve belge mevcut değildir; çünkü böyle bir yetkilendirme yapılmamıştır⁷.

1.3. Vakıf Mallarında Zaman Aşımı/Mürur-ı Zaman

Mürur-ı zaman uygulaması ile Kıbrıs'ta bir takım vakıf malları mutasarrıfların mülkiyetine geçmiş midir? Tapu kütüklerinde bu sebeple gerçekleşmiş mülkiyet intikalleri var mıdır?

Müessesât-ı hayriye ve diğer bir ifade ile karşılıksız toplum hizmetine sunulan vakıf hayrat binalarda zaman aşımı yoktur. Vakıf akar taşınmazlarda mücbir sebep olmaksızın bir kimse itirazsız ve nizasız bir şekilde 36 yıl bir vakıf taşınması kullanırsa zaman aşımı iddiası gündeme gelebilir⁸.

İster gayrimenkul ister nukut vakfı olsun vakıfların *asl-ı mâl* denen esas ana malvarlığında zaman aşımı otuz altı sene; *akarât-ı mevkûfenin tasarruf hakkı* ve *para vakıflarının* nema alacaklarında ise on beş sendir⁹. *Tahsisat* kabilinden olan *arazi-i mevkûfenin* tasarrufu ile ilgili davalarda zaman aşımı müdde-

⁷ Hofstötter, Bernhard, "Cyprus under British Rule: An International Law Analysis of Certain Land Surveys and Land Assignments Between 1878 and 1955", (<http://chineseilil.oxfordjournals.org/content/7/1/159.full>, Next Section, s.17).

⁸ Ömer Hilmi Ef., *İthâfî'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s 206, mesele 435.

⁹ Ömer Hilmi, *Age*, s. 206-214, Mesele 435,437,438,446

ti, *arazi-i mirîyede* olduğu gibi on senedir. *Tahsisat* kabilinden vakıfların rakabe denen çıplak mülkiyetine ait davalarda ise, *sahih vakıflar* gibi yine süre 36 senedir¹⁰.

Zaman aşımının gerçekleşmesi için bu sürelerin mazeretsiz ve itirazsız olarak tamamlanmış olması gerekmektedir. *Arazi Kanununda* hukuken geçerli mazeretler sıralanmaktadır. Bu engellerden bir tanesi “*zilliyetlik iddiasında bulunan kimsenin cebâbireden / mütegalibinden/ zorba takımından bulunması*”dır.

Arazi Kanunu’nda 5. şıkta mücbir sebep olarak belirtilen hususlar Kıbrıs vakıfları için çok önemlidir. Çünkü vakıfların yönetiminden sorumlu olan Vakıflar İdaresi bir devlet dairesi haline getirilmiş, vakıf mallarının kaderi müstemleke valisi tarafından tayin edilen evkâf murahhaslarının inisiyatifine ve valinin tasdikine bırakılmıştır. Ada vakıflarının esas meşrutunlehi/vakıfların hizmet ve faaliyetlerinden yararlanma hakkına sahip olan Müslüman Türk halkı sömürge yönetiminin idaresi altındadır. Vakıf mallarında zaman aşımını durduracak bundan daha büyük *ceberutluk* olur mu? Demokratik bir yönetim ve anlayışın olmadığı bir dönemde, Sömürge İdaresi’nin yürürlüğe koyduğu hukuk dışı uygulamalara karşı, aynı makam tarafından tayin edilen bir memurun itiraz edebileceğini düşünmek, hele bağımsız yargının olmadığı bir ortamda dava açmalarını beklemek ne kadar gerçekçi bir yaklaşımdır?

Bu şartlar altında dahi 1935’lerden itibaren Türk tarafı, sömürge yönetiminin vakıflarla ilgili uygulamalarına hep itiraz etmiş; belirli aralıklarla yerleşim yerlerinde yapılan içtimalarda bu konuyu dile getirmiş, konuşmaları tutanağa bağlamış, meydanlarda toplanarak protesto etmiştir. Bu çabaların sonunda *Türk İşleri Komisyonu’nun Ara Raporu 1949* hazırlanmış, bu raporda da vakıf konusuna geniş yer verilmiştir. Meseleye bu zaviyeden baktığımızda, Kıbrıs Adası yönetiminin İngiltere’ye bırakıldığı 1878 tarihinden 1974 Barış Harekatı’na kadar vakıf malları hakkında itirazsız ve nizasız hiçbir dönem yaşanma-

¹⁰ Ömer Hilmi, *Age*, s.214, Mesele 447.

mıştır. Bu sebeple Kıbrıs Adası'nda bulunan vakıf mallarında zaman aşımından bahsetmek mümkün değildir.

Diğer taraftan vakıf taşınmaz malları üzerinde tasarruf hakkını düzenleyen *kira mukaveleleri / tapu tasarruf vesikaları, mürûr-i zamanı durduran hususlardır. Ahkâmü'l-Evkâf* ın bu konuyu düzenleyen 442. Meslesinde şöyle denilmektedir: “Bir kimse bir akârı otuz altı seneden ziyade bir müddet tasarruf ettikten sonra; vakıf mütevellisi, o akâr, mütevellisi olduğum vakfın gelir kaynaklarından (müstagallâtından) olup söz konusu sürede sana icar etmiştim’ diye dava ettiğinde, o kimse de o akâr benim mülkümdür’ diye, mütevellinin davasını inkâr eylese nazar olunur”.

“Eğer belirtilen süre içinde vakıf tarafından o kimseye icar olduğu beyne'n-nâs ma'ruf ve meşhur ise (biliniyor ve belgeleniyor ise) mütevellinin davası istima' olunur”¹¹ ve elbette ona göre hüküm verilir.

Bugün Kıbrıs'ta mülkiyetine sahip olduğu iddia edilen her parselin evveliyatı araştırıldığında iddia sahibinin babasının, dedesinin veya diğer bir akrabasının o taşınmazın kiracısı olduğu tapu kayıtları ve diğer arşiv belgeleri ile ispat edilebilmektedir. Bu bakımdan, Kıbrıs vakıf mallarının zaman aşımı ile iktisabı mümkün değildir.

Ayrıca az önce de bahsedildiği gibi hem geçmişte hem günümüzde karşılıksız olarak kamu hizmetine sunulan vakıf mallarında/müessesât-ı hayriyede zaman aşımı söz konusu değildir¹².

¹¹ (Ömer Hilmi, *Age*, s. 211-212, Mesele 442.

¹² “Menafi-i umuma ait ve meşrut olan müessesât-ı hayriye davalarında mürur-i zaman cari olmaz” (Ömer Hilmi Efendi, *Age*, s. 215, Mesele 449). “Mimarî ve tarihî değeri olan eserler satılamaz” (13.6.1935 tarih ve 3027 sayılı RG’de nesredilen 2762 sayılı *Vakıflar Kanunu*, Md. 10, son fıkra). “Vakıfların malları üzerinde zilliyetlik yoluyla kazanma hükümleri uygulanmaz” (8.12.2001 tarih ve 24607 sayılı RG’de yayımlanan 4721 sayılı *Türk Medeni Kanunu*, III. Bölüm, Vakıflar, Md. 117, 1. Fıkra). “Vakıfların hayrat taşınmazları haczedilemez, rehnedilemez, bu taşınmazlarda mülkiyet ve irtifak hakkı için kazandırıcı zaman aşımı işlemez” (27.2.2008 tarih ve 26800 sayılı RG’de yayımlanan 5737 sayılı *Vakıflar Kanunu*, Md. 15, 1. Fıkra).

Vakıfların İdaresi'nin Türk tarafına bırakılmasından sonra *Tersafan ve Efendiler* çiftliklerinde olduğu gibi, vakıf mallarının zayi olmasına sebep olan uygulamalar yargıya taşınmıştır.

Tersafan Rum Köyü sakinleri Larnaka Kaza Mahkemesinde açtıkları bir dava ile Tersafan Çiftliğinin zaman aşımından iktisabını talep etmişler. Davayı Vakıflar İdaresi Rum yargıçlardan oluşan Larnaka Kaza Mahkemesi huzurunda savunmuştur. Larnaka Kaza Mahkemesi Tersafan Çiftliği'nin bir vakıf taşınmaz mal olduğunu ve ahkâmü'l-evkâf prensiplerine göre vakıf taşınmaz malların elden çıkartılamayacağı ve/veya devredilemeyeceği, vakıfların süreklilik kavramına sahip olduğu ve zaman aşımı sebebiyle iktisap edilemeyeceği nedenlerinden dolayı Evkâf İdaresi lehine hüküm vermiştir. Bunun üzerine Tersafan Rum Köyü sakinleri Kıbrıs Sömürge İdaresi Yüksek Mahkemesi'ne bir istinaf dosyalamışlar; fakat istinafları Yüksek Mahkeme tarafından reddedilmiştir¹³. 1963 olayları ve 1974 Barış Harekâtı sonrasında bu yer Güneyde kaldığı için kesinleşmiş mahkeme kararına rağmen çiftliğin tapuları vakıf adına alınmamıştır. *Efendiler/Efendrika Çiftliği* Kıbrıs Cumhuriyeti'nin karışık dönemlerinde, Türklerin devlet dairesinden kovulması eylemlerine paralel olarak esastan değil, usulden reddedilmiştir. Fakat Vakıflar İdaresi tarihin her döneminde itiraz etmiş¹⁴ ve 1974 sonrasında da red kararı yok sayılarak tapu kayıtları düzeltilmiştir.

Diğer taraftan ceberut ve müteşerrî bir kimse tarafından ekilip-biçilen yerlere karşı itiraz edilememiş olmasını yasa *mücbir sebep* olarak saymaktadır. Müstemleke İdaresinin, baskıcı ve zorba yönetiminden daha büyük mücbir sebep olabilir mi?

Bu hususlar göz önüne alındığında, Kıbrıs Adası'nda bulunan *vakıf malları* için süre aşımı iddiası ile hak kaybından bahsetmek mümkün değildir.

¹³ Bakınız *Minas Sylvestrou and Others v. The High Council of Evkaf*, CLR 1959-1960, Vol 24, page 153.

¹⁴ KVGMA, *Efendrika Çiftliği*, 7 Temmuz 1957, M 1/85a.

Kıbrıs Vakıflar İdaresi haksız olarak ellerinden alınan vakıf mallarının kendi vakıflarına iadesini talep etmektedir. Günümüzde hem Türkiye’de hem de Balkanlarda vakıf malların iadesi konusunda güçlü bir eğilim ortaya çıkmıştır. Türkiye son düzenlemelerde azınlıkların vakıf mallarını iade etmiştir. Bazı Balkan ülkelerinde de bu tür uygulamalara başlanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi haklı olarak ve İslam ülkelerinde asırlarca süren tatbikat doğrultusunda vakıfları özel hukuk tüzel kişileri olarak kabul etmekte, belgeler ibraz edildiğinde haksız yere her ne sebeple olursa olsun elden çıkan vakıf mallarının vakfına iadesine karar vermektedir.

2. Kıbrıs'ta Geçerli Vakıf Hukuku ve Çözüm Önerisi

Kıbrıs'ta geçerli vakıf hukuku hangi düzenlemelerden oluşmaktadır? Mal Dönüşüm Yasası (Vakf Idjaretein and Arazi-i Mevcoufe Takhsisat 1944/225) ve Tüzüğü (1944/14); başta Kapalı Maraş olmak üzere Kıbrıs Vakıfları ile ilgili nasıl bir sonuç doğurmuştur?

Kıbrıs Vakıflarıyla ilgili geçerli hukukî düzenlemeler, “*Kıbrıs'ta Son Söz...*” ana temasıyla 21-22 Eylül 2019 tarihleri arasında düzenlenen uluslararası konferansta “*Kıbrıs'taki Vakıfların Hukukî Statüsü ve Kapalı Maraş Açılımı*” başlığı altında anlatılmıştır¹⁵.

Bu yazıda Mal Dönüşüm Yasası ve Tüzük hükümleri çerçevesinde başta Kapalı Maraş açılımı olmak üzere Kıbrıs Vakıflarıyla ilgili arşiv belgelerine ve bilimsel kriterlere dayalı bir şekilde analizler yapılacak ve ulaşılan sonuç ortaya konulacaktır.

¹⁵ Öztürk, Nazif, “Kıbrıs'taki Vakıfların Hukukî Statüsü ve Kapalı Maraş Açılımı”, *Kıbrıs'ta Son Söz Uluslararası Konferans 21-22 Eylül 2019*, 2020 Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayını, s.351-386

2/1. İslâm Hukuku ve Osmanlı Tatbikatındaki Evkâf Hükümleri

4 Haziran 1878 tarihli Savunma Antlaşması ve 1 Temmuz 1878 Ek konvansiyon hükümleri ile Ada idaresinin geçici olarak Britanya Krallığına kiralanması ve teslimine ilişkin, 30 Temmuz 1878 tarihli Ferman birlikte değerlendirildiğinde, Kıbrıs Adası'nda bulunan vakıfların «*ahkâmü'l-evkâf prensiplerine göre yönetileceği*» açıkça görülmektedir.

Kıbrıs Cumhuriyeti¹⁶ ve KKTC¹⁷ anayasalarında da bu ilkelere aynen korunmuştur.

Bir başka ifade ile Kıbrıs Adası'nda, İslâm Hukuku esaslarına göre tetvin edilen müstakil “*ahkâmü'l-evkâf*” kitapları ve Batı hukuk tekniğine uygun olarak hazırlanıp yürürlüğe konulan Nizamnamelerden meydana gelen mevzuat hükümlerinden oluşan “*ahkâm-ı evkâf prensipleri*” dün de bugün de yürürlüktedir.

Ancak Kıbrıs Adası'nda, vakıfların yönetim ilkeleri sadece Ömer Hilmi Efendi'nin «*İthâfü'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*» kitabı¹⁸ hükümlerinden ibaretmiş gibi bir anlayış mevcuttur, bu algı doğru değildir.

«*Ahkâmü'l-evkâf*» adlı eser sadece «*İthâfü'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*» kitabından ibaret olmadığı gibi¹⁹, yürürlükte başka mevzuat hükümleri de bulunmaktadır.

¹⁶ 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, md. 110(2) (Altan, Mustafa Haşim, Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi (1571-1974), Kıbrıs 1986, C.2, s. 1176).

¹⁷ 1985 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, md. 42 (Vakıf Mallarla İlgili Kamulaştırma, El Koyma ve Sınırlandırma), 131 (Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi).

¹⁸ Karbanizâde Ömer Hilmi Ef., *İthâfü'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307.

¹⁹ Bu kitaplardan bazıları şunlardır: Hassaf (Ebu Bekir Ahmet bin Ömer eş-Şeybani), *Ahkâmü'l-Evkâf*, Mısır 1904, B.2; Hilâl bin Yahya, *Vakfî'l-Hilâl*, Haydarabat 1355; Hüseyin Hüsnü, *Ahkâm-ı Evkâf* (Taşbasma), Ankara Milli Kütüphane 1972 A 324, 1311; Elmalılı M. Hamdi (Yazır), *İrşâdü'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1330; Öztürk, Nazif, *Elmalılı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar*, Ankara 1995; Ali Haydar Ef., *Tertibü's-Sunûf fi Ahkâmi'l-Vukûf*, Dersaadet (İstanbul), 1330; Mardin, Ebülülâ, *Evkâf Notları* (Hukuk Medresesi Doktora Sınıfı Talebelerine 1337-1338 Seneleri Zarfında Vuku' Bulan Takrirlerin Zabıtlarıdır, Taşbasma).

Osmanlı döneminde kaleme alınan “*ahkâmü'l-evkâf*” kitaplarının yanında taşrada bulunan vakıfların yönetim esaslarını düzenleyen mevzuatın başında; “*Taşralarda kâin bi'l-cümle evkâf-ı şerifenin cihât-ı idaresiyle evkâf müdürlerinin harekât ve icraati hakkında yedlerinde/ellerinde bulunan 'atik/eski lâyhânın ba'de izin/bundan sonra hükmü cârî/geçerli olmamak üzere bu kerre dokuz fasıl ve elli altı bendi şâmil kaleme alınan nizamname lâyhasıdır*”; ser levhasıyla 19 Cemâziye'l-âhîr 1280/1 Aralık 1863 tarihinde yürürlüğe konulan “*Evkâf Nizamnamesi*” gelmektedir²⁰. Bu Nizamname 17.07.1936 tarihine kadar Türkiye'de de yürürlükte kalmıştır.

2/2. 1944/225 Taşınmaz Mal (İcareteynli Vakıfların Mülke, Arazi-i Mevkufe Tahsisatın Mirîye dönüşümü) Kanunu ve 1944/14 Taşınmaz Mal Kanunu Tüzüğü

Chapter 225 Taşınmaz Mal (İcareteynli Vakıfların Mülke Arazi-i Mevkufe Tahsisatın Mirîye Dönüşümü) Kanunu ve bu kanunun uygulama şeklini gösteren 1944/14 sayılı Tüzük; resmi evrak niteliğindeki herhangi bir belgede “*icareteyn*” kelimesi görülürse bunun “*mülk*”, “*arazi-i mevkufe tahsisatın*” ise “*mirî*” okunmasını hükme bağlamıştır. Burada söz konusu olan “*arazi-i mevkufe*”²¹, rakabesi/mülkiyeti mirîye ait ve sadece geliri vakfedilen taşınmazlardır. Kanun, yürürlük tarihinden itibaren, başka statüdeki vakıfların icareteyne veya tahsisat kabilinden vakfa çevrilmesini ise yasaklamaktadır.

²⁰ 19 Cemâziye'l-evvel 1280/1 Aralık 1863 tarihli “*Taşra Vakıflarının İdaresi ve Evkâf Müdürlerinin Harekât ve İcraati Hakkında Nizamname*” (Düster I/ II,1289: s.146-169).

²¹ “Arazi-i mevkufe iki kısımdır. Kısım-ı evvel evkâf-ı sahihaden olan arazi-i mevkufedir. Kısım-ı sâni evkâf-ı gayri sahihaden yani tahsisat kabilinden olan arazi-i mevkufedir” (Ömer Hilmi Ef., *İthâfî'l-Ahlâf fi Ahkâmî'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.53-54, mesele 124). “Arazi-i emiriyeden iken bervechi muharrer tahsisat kabilinden olarak vakf-ı gayri sahih ile vakfedilmiş olan yerler üç kısımdır”. Bunlardan birincisi yalnız a'şar ve rüsumu/gelirleri vakfedilen yerler, ikincisi hukuk-i tasarrufiyesi vakfedilen yerler, üçüncüsü ise hem hukuk-i tasarrufiyesi ve hem a'şar ve rüsumatı vakfedilen yerlerdir. Bu tür vakıflardan birincisi Arazi Kanunu hükümlerine, ikincisi ve üçüncüsü ise Ahkâm-ı Evkâf Prensiplerine tâbidir (Kanunname-i Arâzi, Desaadet 1258, Md. 4; Ömer Hilmi Ef., *İthâfî'l-Ahlâf fi Ahkâmî'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.55-60, mesele 132-138). Kapalı Maraş'ta “Arazi-i mevkufe tahsisat” kabilinden vakıf bulunmamaktadır.

Ahkâmü'l-Evkâf hükümlerine göre, “icareteynli akarât-ı mev-kufenin rakabesi ve zatı/mülkiyeti vakfı tarafına ve hakk-ı tasarrufu bi'l-icareteyn müstecirine aittir. Akarât-ı mezkureye bi'l-icareteyn mutasarrıf olan kimse hayatta oldukça ol akârın mutasarrıfı olur”²². “Bi'l-icareteyn ile bir vakıf akara mutasarrıf olan kimse ol akarın menfaatine maliktir, yoksa rakabesine/mülkiyetine malik değildir”²³.

Vakıf mevzuatındaki bu açık hükümlere rağmen, Kıbrıs'taki uygulamaya bakıldığında, icareteyne dönüştürmenin usulüne uygun olarak yapılmadığı, vakfın değil mutasarrıfların menfaatleri gözetilerek icareteyne çevrildiği, özellikle 1928 Fermanı'ndaki hükümlerin keyfi uygulanmasıyla icareteyn statüsünün suistimal edildiği görülmektedir.

Diğer taraftan *Taşınmaz Mal (Vakıf İcareteyn ve Arazi-i Mevkufe Tahsisat Dönüşümü) Kanunu*'nun uygulama şeklini gösteren *Tüzük*'ün 5. Maddesinin ikinci fıkrasında; “icareteynli” vakıfların “mülke”, “arazi-i mevkufe tahsisat” statüsündeki evkâfın “mirîye” çevrilmesine karşılık, vakıfların kayıplarını tazmin etmek üzere ödenmesi kararlaştırılan yıllık 2230 Kıbrıs Lirası/Sterlin, 1944 yılında 8 aylık kiste'l-yevm olarak 1486.13.3 Sterlin, 1945 yılından 1960 yılına kadar 2150 Kıbrıs Lirası “arazi-i mevkufe tahsisat” ve “icareteynli” vakıflar, 80 Kıbrıs Lirası da Celaliye vakıfları için olmak üzere İngiliz Sömürge İdaresi tarafından her yılın 1 Ocak tarihinde muntazaman tediye edilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması'nın, İngiltere Sömürge İdaresi'nin mal ve yükümlülüklerinin yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyetine intikal ettiğine ilişkin hükmü (Ek-E, Bölüm II, Madde 3-b (i) (ii)) uyarınca söz konusu tazminatı ödeme yükümlülüğü Kıbrıs Cumhuriyetine intikal etmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti aynı tazminatı 1960, 1961 ve 1962 yıllarında Evkâf İdaresi'ne ödemiştir. 1963 olaylarının başlamasıyla birlikte Evkâf İdaresi'ne yapılan bu ödeme kesilmiş ve bugüne kadar da bir daha ödenmemiştir.

²² Ömer Hilmi Ef., *İthâfî'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.88, mesele 188.

²³ Ömer Hilmi Ef., *İthâfî'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkâf*, İstanbul 1307, s.134, mesele 263.

2.3. Kapalı Maraş Toprağı Vakıf Malıdır

Kapalı Maraş toprağı Lala Mustafa Paşa, Abdullah Paşa ve Bilal Ağa vakıflarına aittir ve bu konuda bütün taraflar hemfikirdir. Çözümlemesi gereken husus, bu taşınmazların daha sonra ne şekilde üçüncü şahısların tasarrufuna geçtiği ve esas malikler ile mutasarrıfların haklarını gözeterek Kapalı Maraş'ın nasıl hizmete açılabileceği meselesidir?

Kıbrıs Fâtihi Lala Mustafa Paşa, Kapalı Maraş'ın da içinde yar aldığı bu bölgenin önemli bir kısmını satın almış ve bunları, Kıbrıs'ta tesis ettiği *müessesât-i hayriyeye* gelir kaynağı olarak vakfetmiştir²⁴. Diğer bir Osmanlı Sadrazamı Abdullah Paşa da geri kalan önemli bir bölümünü temlikname ile mülk edindikten sonra vakıflaştırarak Lala'dan yüz altmış dokuz yıl sonra, 1748 yılında, Kıbrıs'ta kurduğu hayratına gelir kaynağı olarak tahsis etmiştir²⁵. Geriye kalan kısımlar ise 1818 yılında Kıbrıs Muhassılı Seyyid Mehmed Emin Efendi'nin maiyetinde çalışan Kemahlı Hacı Bilal Ağa tarafından vakıflaştırılmıştır.

Tapu Tescil Genel Direktörü G.Smith, *teamül ve gelenek/uygulama* kavramlarının arkasına saklanarak; zeminin mülkiyetinin vakıfta kalması, her türlü harçların vakıf yönetimi tarafından alınması kaydıyla vakıf taşınmazlar üzerine inşa edilecek bina, dikilecek ağaç, açılacak kuyu vb. muhtesatın bağış olarak yapanın mülkiyetine kaydedilmesi ve vakıflara öşür değeri kadar icare-i zemin kirası ödenmesi uygulamasının sürdürülmesini önermektedir.

Vakıf arsa ve araziler üzerine inşa edilen binaların kayıtları için, bu fiilî durumu gerçekleştirenler tarafından Tapu Dairesine başvurular yapılmıştır. Arazi "*mevkuf arazi*"; bina da "*mülk*" olarak tavsif edilmiştir. Bu durumda, evkâfa icare-i zemin kirası

²⁴ TC VGMA, "Lala Mustafa Paşa Vakfiyesi", Haremeyn Vakfiyeleri, No: 746, sıra: 70, s. 163 - 185. Vakfiyenin tarihi 1579 olmakla birlikte, vakfın çok daha önce kurulduğu bilinmektedir. Çünkü Lala Mustafa Paşa Vakfı'ndan bahseden 1574 tarihli bir *Ferman* mevcuttur (KVGGM, *Kıbrıs Şer'iye Sicil Defteri*, No: 001A, s. 204).

²⁵ *Abdullah Paşa'nın 1161/1748 tarihli esas ve 3 zeyl vakfiyesi için bkz (TC. VGMA 1161-1163: Defter No: 1605, s.1-35).*

ödenmesi kararlaştırılmıştır. Başlangıçta dönüm başına zemin kirası 14 cp olarak belirlenmiş ise de 6 cp'ye düşürülmüştür²⁶.

Kıbrıs Adası yönetiminin geçici olarak İngiltere'ye bırakıldığı 1878 tarihinden önce, Osmanlı Dönemi'nde vakıf araziler üzerine inşa edilen 59 evin, zemini ile birlikte muhtesatın mülkiyeti, alakalı vakfın üzerine kaydedilmiştir. Vakıf taşınmazlar için *icare-i müeccele* namıyla yıldan yıla ödenecek belli miktarda zemin kirası takdiri yapılmıştır. Tespit edilen icare-i müecceleli ödemeleri kaydıyla zemin ve üzerindeki *binanın tasarruf hakkı* ilgili şahıslara bırakılmıştır.

Vakıf malları üzerine kaçak olarak yapılan bina sayısı 1900'lerin başında 648 iken, daha sonraki dönemlerde bu sayı hızla artmıştır. Kapalı Maraş'taki tapu kayıtları üzerinde yapılan çalışmalar sonunda elde edilen verilere göre, 2047'si Abdullah Paşa Vakfı'na, 206'sı Lala Mustafa Paşa Vakfı'na ait olmak üzere toplam 2253 adet, zemini arazi-i mevkufe, üzerindeki muhtesatın mülk olduğu kayıt tespit edilmiştir. Envanter çalışmaları tamamlandığında bu sayının daha da artması kaçınılmazdır.

Kıracı veya işgalcilerin izinsiz olarak vakıf taşınmazlar üzerine yaptıkları bina ve diğer muhtesatın, *ahkâmü'l-evkâf'a* aykırı olarak bu eylemi gerçekleştiren şahıslar adına tapulanması hukukî dayanaktan yoksun ve geçerliliği olmayan bir uygulamadır. Kapalı Maraş bölgesinde bulunan parsellerin tamamına yakını bu hukuk dışı uygulama sebebiyle bugün üçüncü şahıslar üzerinde görülmektedir. Hâlbuki bu taşınmazlar, "*icareteyn*" kelimesinin "*mülk*", "*arazi-i mevkûfe*" ("*arazi-i mevkûfe tahsisat*") kökenli olan-burada rakabesi mirî ve gelirleri vakfedilen yerler kast edilmektedir-) teriminin "*mirî*" okunmasını öngören ve bu şekilde kadim vakıf mallarının şahısların mülkiyetine geçirilmesini hükme bağlayan, *Chapter 1944/225 Taşınmaz Mal (İcareteyli Vakıfların Mülke Arazi-i Mevkufe Tahsisatın Mirî'ye) Dönüşümü Kanunu* ve bu Kanunun uygulama şeklini göster-

²⁶ KVGM, İngiliz Sömürge Dönemi Dosyaları, Dosya No: 362, Gömlek No:7416, Eski No: 74/190, s. 35,36.

ren1944/14 sayılı *Tüzük* kapsamında değildir. Bu yerler için ne *icare-i mu'accele* ödenmiş, ne de *icareteyne çevrilme muamelesi* yapılmıştır. Kaçak olarak yapılan bina ile birlikte vakıf arsa ve araziye takdir edilen kira *icare-i zemindir*. İcare-i zeminin *icare-i müeccele*ye benzetilerek bu yerlerin icareteynli sayılması mümkün değildir. Kapalı Maraş bölgesinde bulunan vakıf mallarının tasarruf tapusu/temessük senedinde, hukuk dışı gecekondü yapımından önce “category of, property/emlak” kategorisi ve “grounds/zemin” kategorisi kutularının her ikisinde de “*arazi-i mevkufe*” yazılı iken muhtesat inşasından sonra emlak kategorisi kutusuna “*mülk*” yazılmıştır. Kapalı Maraş Bölgesinde “*arazi-i mevkufe tahsisat*” yoktur. Bu durumu hem Osmanlı belgeleri hem de İngiliz belgeleri açıkça ortaya koymaktadır. Demek ki Kapalı Maraş'a ait kayıtlarda geçen “*arazi-i mevkufe*” ibarelerini “*arazi-i mevkufe tahsisat*” okumak mümkün değildir. Yine tasarruf hakkını düzenleyen binlerce koçan arasında bir tane bile “icareteyn” sınıfından vakıf taşınmaz mal bulunmamaktadır. Kapalı Maraş'ta istibdale tabi tutulan 69,50 metre karelik 192 numaralı parsel Bilal Ağa Vakfı'na aittir ve tek uygulamadır.

“*Arazi-i mevkufe*”nin “*arazi-i mevkufe tahsisat*”mış gibi kabul edilmesi ve hiçbir belgede icareteyn yazmadığı, icareteyne tahvil muamelesi yapılmadığı, peşin olarak icare-i mu'accele ödenmediği ve icare-i müeccele takdiri yapılmadığı halde, “*icare-i zemin/zemin kirası*”ndan hareketle bu yerlerin “*icareteynli*” gibi muameleye tabi tutulması mümkün değildir. Yasal dayanaktan yoksun indî mütalaalarla vakıf taşınmazlar üzerine inşa edilen yapıların şahısların mülkiyetine geçirilmesi, en hafif tabiriyle demokrasiye beşiklik yaptığı ve adaleti temsil ettiği (!) iddiasında bulunan bir ülkeye ve o ülkenin Kıbrıs'ta görevlendirdiği yöneticilerine yakışmamıştır.

2.4.Mal Dönüşüm Yasasıyla Geline Son Nokta

Taşınmaz Mal (Vakıf İcareteyn ve Arazi-i Mevkufe Tahsisat) Dönüşümü Kanunu'nun uygulama şeklini gösteren *Tüzük*'ün 5. Maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen yıllık 2230 Kıbrıs Li-

rası=İngiliz Sterlini, (1944 yılında 8 aylık kıste'l-yevm olarak 1486.13.3 Sterlin) 1945 yılından 1960 yılına kadar 2150 Kıbrıs Lirası icareteynli vakıflar, 80 Kıbrıs Lirası da Celaliye vakıfları için olmak üzere İngiliz Sömürge İdaresi tarafından her yılın 1 Ocak tarihinde muntazaman ödenmiş olması; *bugün karşımıza mülkiyet sahibi olarak çıkanların, iddialarının aksine malik değil mutasarrıf olduklarını ortaya koymaktadır.*

"İcareteynli" vakıfların" mülke", "arazi-i evkâf tahsisatın" "mirîye" çevrilmesine karşılık 1944'ten itibaren Evkâf İdaresi'ne tediye edilmekte olan zemin kirası ödeme yükümlülüğünün; İngiltere Sömürge İdaresi'nin mal ve yükümlülüklerinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne intikal ettiğine ilişkin hükmü uyarınca, uluslararası antlaşma ile sonsuza kadar vakıflara ödenmesi gereken bir yükümlülük haline getirilmesi, yukarıda yaptığımız tespiti doğrulamaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması'nın İngiltere Sömürge İdaresi'nin mal ve yükümlülüklerinin yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne intikal ettiğine ilişkin hükmü [(Ek-E, Bölüm II, Madde 3-b (i)(ii)] uyarınca, aynı tazminat 1960, 1961 ve 1962 yıllarında Ortak Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti tarafından ödenmiştir.

1963 olaylarının başlamasıyla birlikte Evkâf İdaresi'ne yapılan bu ödeme kesilmiş ve bugüne kadar da bir daha ödenmemiştir.

Evkâf Nizamnamesinin "Madde-i Mahsusa Bend 55"²⁷ yan

²⁷ Nizamnamenin orijinal metni aynen şöyledir: "el-hâleti hezihi arazi-i mevkufe ve musakkafâti saireye mahkeme-i şer'îye ve arazi memurları tarafından; ve arazi-i emiriye ile mülk yerlere dahi evkâf müdürleri canibinden bazı hüccet ve tapu ve temessük i'ta olunmakta bulunmuş olunmasıyla şer'î şerif ve meclis marifetiyle evkâf müdürü ve arazi memuru hazır oldukları halde ol misüllü arazi vesairenin keyfiyetleri gereği gibi bî't-tahkik kadim vakıf olan mahallere mehâkim/mahkemeler ve mültezimîn ve arazi memurları tarafından verilmiş olan hüccet ve senet ve tapuların ahz/olunarak (ibtal edilerek) usulü veçhiyle vakıfları tarafından temessükât verilmesi; ve mülk olan ve arazi-i emiriyeden bulunan mahallere evkâf müdürleri tarafından verilmiş temessük olduğu halde onların dahi tebdil ettirilmesi lâzimedden olduğu misüllü ba'de izin/bundan böyle dahi ber-vechi muharrer arazi-i mevkufe ve musakkafât vesaireye mehâkim ve arazi memurları tarafından; ve arazi-i emiriye ile mülk mahallere dahi evkâf müdürleri canibinden hüccet ve tapu ve temessük

başlığı altında; yanlışlık veya kasten vakıf bina ve arazilere şer'î mahkemeler ve arazi memurları tarafından; arazi-i emiriyeye ve mülk yerlere de evkâf müdürleri tarafından verilen hüccet, tapu ve temessük senetlerinin; evkâf müdürleri ve arazi memurlarının hazır bulunacağı şer'î şerif ve mahallî meclis huzurunda görüşülerek yanlışlıkların düzeltilmesi ve bir daha da bu tür hataların yapılmaması istenmektedir.

Tarafların ve uygulayıcıların hazır bulunacağı bir ortamda hukuken yetkili merci olan Mal Tazmin Komisyonu huzurunda objektif hukuk kurallarına göre mevcut belgeler ışığında meselenin derinlemesine tartışılması ve varılacak sonuca göre, 1280/1863 tarihli Evkâf Nizamnamesi'nin 55. Bendine dayanılarak alınacak kayıt düzeltme kararları doğrultusunda, mutasarrıfların hakları da gözetilerek, en temel haklardan olan mülkiyet hakkı ihlallerinin ortadan kaldırılması, Kapalı Maraş'taki taşınmazların esas mal sahibi vakıflar adına tescil edilmesi gerektiği, yapılması gereken ilk adım olarak ortaya çıkmaktadır²⁸.

Sonuç

Doğrudan ve dolaylı olarak Kıbrıs vakıflarını ilgilendiren mevzuat ve bu mevzuata göre dönemler itibariyle yapılan uygulamaların belgeleri arşivlerde mevcuttur.

Maraş toprağının vakıf malı olduğunun kabulü, 1963-1974 tarihleri arasında ödenmeyen zemin kiralalarının ödenmesi ve ilgili vakıflar ile yatırımcılar arasında uzun süreli tasarruf hakkı tanınmasına imkân veren sözleşmelerin imzalanması eski mutasarrıfların öncelik hakkına sahip olmaları kaydıyla hem mal sahibi vakıfların hem de yatırımcıların hak ve çıkarları adil bir şekilde gözetilerek; Kapalı Maraş'ın, KKTC egemenliğinde hizmete açılmasının mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

verilmemesine ziyadesiyle dikkat olunacaktır" 1280/1863 Tarihli Evkâf Nizamnamesi, s. 167).

²⁸ Bu konularda daha geniş bilgi için bkz. Öztürk, Nazif, "Kıbrıs Vakıflarının Hukukî Statüsü ve Kapalı Maraş Açılımı", *TYB Akademi, Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi* (Doğu Akdeniz Özel Sayısı) Ankara 2021, Sayı. 31, Yıl 11, Sayı 31 Ocak 2021, s. 106-129.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkan Başkan, UKÜ Öğretim Üyesi)- Nazif Öztürk dostumuz; biz çok teşekkür ederiz bu güzel açıklamalar için. Zaten yazılı olarak gönderdiniz, onları aldık, kitapta yer vereceğiz tabii.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkan Başkan, UKÜ Öğretim Üyesi)- Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Öğretim Üyesi, sevgili dostum Necdet Pamir'i, ülkemizin önde gelen enerji uzmanlarından biri olarak hepimiz tanıyoruz, dolayısıyla tüm diğer değerli konuşmacılarımız gibi onun da yetkinliğine bizzat şahit olmuşsunuzdur.

Sevgili Necdet ile de TBMM Genel Sekreteri olarak görev yaptığım 1990'lı yılların ortalarından beri hep irtibatta kaldık, hep yakın dost olduk. Nazif Öztürk Beyefendinin ifadesiyle: Baklava size kalmış Necdet'ciğim, bir dilim de sizden sonraki son konuşmacı Çağlar Özel Hoca'ya bırakın lütfen. Değerli Necdet Hocam buyurun, söz sizin.

Ahmet Necdet PAMİR

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Kıdemli Öğretim Görevlisi

Doğu Akdeniz Enerji Jeopolitiği; KKTC ve Türkiye

GİRİŞ

Son yıllarda Doğu Akdeniz coğrafyası, gerçekleştirilen doğal gaz ağırlıklı keşifler nedeniyle, daha ziyade mevcut ve potansiyel hidrokarbon kaynakları ekseninde tartışılmaya başlandı. Enerjinin, ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişmelerinin yaşamsal girdisi olması, bu kaynakların paylaşımı ve ticaretine yönelik çıkar çatışmalarını da beraberinde getirdi. Gerek bölge ülkelerinin petrol ve doğal gaza olan gereksinimleri ve gerekse bölgeye yönelik çok yönlü çıkar ve stratejileri olan küresel aktörlerin çatışan çıkarları, Doğu Akdeniz'i her an sıcak çatışmaya varabilecek bir gerginliğe sürükledi; sürüklüyor.

Enerji kaynaklarının, üreten ve tüketen ülkeler arasında işbirliği sağlayabileceği, bu kaynakların yaratacağı zenginliğin paylaşımının ise çatışma riskini azaltıp, barışa hizmet edeceği gibi görüşlere sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak bu iyi niyetli beklentiler, Rum ve Yunan taraflarının uluslararası hukuku hiçe sayan, hakkaniyetle hiçbir zaman bağdaşmayan uygulamaları nedeniyle, Kıbrıs adası özelinde geçerliliği olmayan görüşlerdir. Tam da aksine, AB ve ABD'nin desteği ile Kıbrıs adasının bir başına sahibi gibi davranmayı hak gören GKRY, adanın yeraltı kaynakları üzerinde, tek taraflı tasarrufunu sürdürmektedir. Bugüne kadar keşfedilen kaynakları da KKTC ve Türkiye üzerinde, Kıbrıs adası üzerinde pazarlık malzemesi olarak kullanmaktan çekinmemektedir. Bu fiili durum da çözüme değil, çözümsüzlüğe neden olmaktadır. Rum tarafı, "pazarlık yapması için bir neden olmadığını; mevcut durumun kendi lehine olduğunu" değerlendirmektedir.

Bölgede, enerji jeopolitiği açısından an itibarı ile oluşmuş olan durum özetle şöyledir:

Bugüne kadar, bölgedeki en önemli keşifler (rezerv miktarı açısından), Mısır ve İsrail denizel alanlarında (*offshore*) gerçekleştirildi.

GKRY, Doğu Akdeniz'de; Mısır, Lübnan ve İsrail ile deniz yetki alanları anlaşmaları imzaladı (Sırasıyla: 2003, 2007, 2010 yılları).

2007 sonunda GKRY, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na ve uluslararası hukuka aykırı olarak (adanın tek sahibiymiş gibi); MEB kabul ettiği bölgeyi, 13 ruhsat alanına (blok) bölerek, uluslararası ihaleye çıktı.

Bloklardan 1, 4, 5, 6 ve 7, Türkiye Kıta Sahaneliği ile kısmen çakıştığı için, mevcut gerilime yeni bir boyut kattı.

Türkiye ve KKTC'nin tüm itirazlarına karşın GKRY, Ekim 2008'de, 12 numaralı blokta, ABD'li Noble Energy'e lisans verdi. Bu hukuksuzluğu, daha sonraki 2 ihale ile de daha da tırmandırdı. (İhaleler, sırasıyla: 2007, 2013 ve 2016)

GKRY bunun ardından, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na ve uluslararası hukuka aykırı olarak; KKTC ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm itiraz ve protestolarına karşın gerçekleştirdiği bu 3 ayrı ihale sonucunda, 3 sahada (Afrodit, Calypso, Glauco) doğal gaz keşfi ilan etti.

GKRY'nin, 2003 yılından itibaren inatla sürdürdüğü hukuksuzluklar, KKTC'nin tepkisine yol açtı ve KKTC, Türkiye ile 21 Eylül 2011'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması imzaladı.

KKTC bunun ardından, 22 Eylül 2011'de *adanın kuzeyi, doğusu ve güneyinde, Kıbrıs'ta Rumlarla eşit hakka sahip olduğu teziyle*, hak iddia ettiği tüm bölgelerde, Türkiye Petrolleri (TPAO) ile ruhsat anlaşması imzaladı¹.

24 Eylül 2011'de KKTC şu önerileri yaptı: "1) Ya her iki taraf ta Kıbrıs sorununa çözüm bulunana kadar, bu faaliyetleri dur-

¹ «Can Hydrocarbons Catalyse New Out of the Box Thinking on Cyprus? A Turkish Cypriot Perspective»,
Dr. Ergün Olgun, Istituto Affari Internazionali, 2019

dursun; 2) Ya da KKTC ile GKRY bir araya gelsin; BM'den de katılımla, tüm hidrokarbon faaliyetlerine yönelik bir ortak özel komite kuralım ve faaliyetleri birlikte yürütelim." Rumlar her iki teklifi de reddettiler ve fiili durum yaratmayı sürdürdüler.

BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin açık bir ihlali ile (İhtilafli sularda, hidrokarbon arama faaliyeti yapılamayacağı) yapılan arama ve sondaj faaliyetleri; AB ve ABD'nin desteği ile ve birçok uluslararası petrol şirketinin (Noble², Delek, BG³, ENI, TOTAL, Kogas, ExxonMobil, Qatar Petroleum) yatırımları olarak gerçekleştirildi. GKRY, hukuksuzluğuna bu şirketleri ve arkasındaki devletleri ortak ederek, kendi açısından "başarılı" bir strateji izliyor.

Türkiye'nin ve KKTC'nin deniz yetki alanı olarak gördüğü bölgelerde yapmak istediği arama ve sondaj faaliyetlerinde kullanılması gereken sismik araştırma ve derin su sondaj gemilerini kiralaması, AB ve ABD tarafından hukuksuz biçimde engellendi. Bunun üzerine TPAO, sismik araştırma için bir (Barbaros Hayreddin Paşa), sondaj için üç gemi (Fatih, Yavuz, Kanuni) satın alma yoluna gitti. MTA ise, yurtiçi tersanelerimizde inşa edilen Oruç Reis gemisini devreye soktu. TPAO'nun almayı

² ABD'li Noble'ı daha sonra Chevron satın aldı.

³ İngiliz BG'yi, daha sonra İngiliz-Hollanda ortaklığı Shell satın aldı.

planladığı dördüncü derin su sondaj gemisinin satın alınmasından ise bu aşamada vazgeçildi.

TPAO, sismik araştırma gemileriyle, gerek Türkiye Cumhuriyeti ve gerekse KKTC tarafından verilen ruhsat alanlarında, çok yoğun 2 ve 3 boyutlu sismik araştırma gerçekleştirdi. Bunun ardından da söz konusu ruhsat alanlarında, 7 adet derin su sondajı yaptı. Gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin ve gerekse KKTC'nin, ulusal petrol şirketimiz TPAO'ya verdiği ruhsat alanları içindeki bu faaliyetler, bir yandan hidrokarbon keşiflerini hedeflerken, diğer yandan da deniz yetki alanı olarak kabul ettiğimiz alanlarda, yapılması gereken devlet uygulamalarıydı. Söz konusu sondajların sonuçlarına dair bugüne kadar resmi bir açıklama yapılmadı.

Mevcut durumda, Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC, uluslararası hukuka ve hakkaniyete uygun bir çözüm bulunacağına olan inançla, bir süredir bölgedeki sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini beklemeye almış durumdadır. Barbaros sismik araştırma gemimiz Tuzla'da, Yavuz derin su sondaj gemimiz ve ona eşlik eden 3 adet Platform Hizmet Gemisi (PSV: Platform Supply Vessel) Taşucu'ndadır. Oruç Reis (MTA) sismik araştırma gemimiz Antalya Körfezi'ndedir. Fatih ve Kanuni derin su sondaj

gemilerimiz ise Karadeniz'deki Sakarya sahası gaz keşfi sonrasında, Karadeniz'de sondaj ve test faaliyetlerini sürdürmektedir.

TPAO; 28 derece boylamının doğusunda arama faaliyetleri için Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'ne ruhsat başvurusu yapmış ve onay beklemektedir.

Doğu Akdeniz Bölgesi'nin Enerji Jeopolitiği Açısından Önemi

Doğu Akdeniz Bölgesi ve bu bölgedeki deniz yetki alanlarına yönelik mücadele, bugüne kadar ağırlıklı olarak, ispatlanmış ve potansiyel hidrokarbon kaynaklarına sahip olma boyutu ile alınmış görünmektedir. Öncelikle; Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC'nin Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) mücadelelerinin, sadece bir hak değil, yurttaşlarına ve gelecek kuşaklara karşı sorumlulukları gereği olduğunun altını çizmemiz gerekmektedir. Ayrıca, MEB hakkımızın, sadece hidrokarbon kaynakların aranması ve üretilmesi boyutuyla sınırlı olduğunun düşünülmesi, büyük bir yanlgı olacaktır. Denizlerimizde yaşayan başta balık varlığı olmak üzere, besin ve ekonomik değeri olan canlı varlıklar ile deniz tabanı altındaki cansız tüm ekonomik varlıkların ülkelerimiz için oluşturdukları önem gözden kaçırılmış olur. Uluslararası hukuka ve hakkaniyete uygun olarak savunduğumuz deniz yetki alanlarımız ve "Mavi Vatan"ımız, bu nedenlerle de sahiplenilmeli ve kısıncıklıkla savunulmalıdır.

Ancak Doğu Akdeniz'i de sadece bugüne kadar ispatlanmış ve potansiyel/olası hidrokarbon rezervleri bağlamında değerlendirmek de bir diğer yanlgı olacaktır. Doğu Akdeniz, üç kıtanın (Avrupa, Asya, Afrika) kesişim noktasında yer alır. Bu bölge, dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin % 48.1'ini, ispatlanmış doğal gaz rezervlerinin % 38'ini barındıran ORTA DOĞU coğrafyasının; Kızıldeniz'e, Akdeniz'e, Ege'ye, Karadeniz'e ve Atlantik'e açılan kapısıdır. Karadeniz, Adalar Denizi (Ege) ve Afrika'dan Atlantik'e yönelik petrol ve doğal gaz ticaretinin yolu da (iki yönlü olarak; kuzeye ve güneye) Doğu Akdeniz'den geçer.

AHMET NECDET
PAMİR'İN
TEBLİĞİ

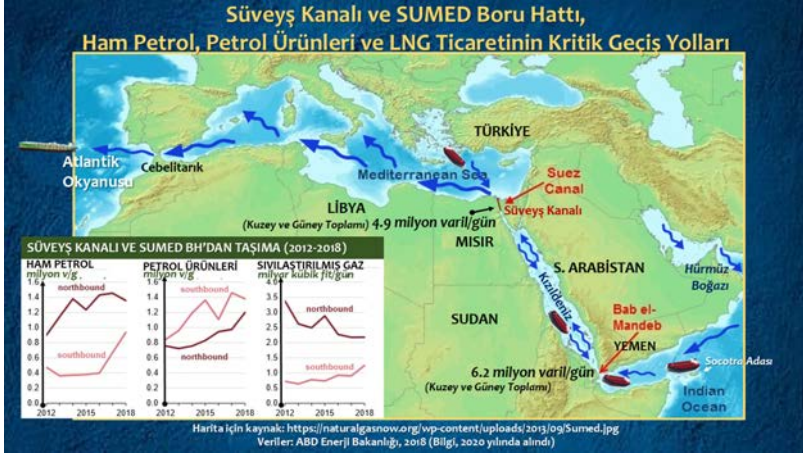
Türkiye'nin güvenliğinde en hassas dengelerinden birisini oluşturan KIBRIS adası ise başta İngiltere ve ABD olmak üzere; Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Avrupa Birliği ülkeleri açısından da stratejik ve askeri önemini korumaktadır⁴. Son yıllarda Rusya Federasyonu ve Fransa da Kıbrıs adasındaki hareketliliklerini; GKRY üzerinden, liman ve hava alanlarına erişim hakkı olarak arttırmaktadırlar. İsrail ise GKRY ile ortak askeri tatbikatlar yaparak, Türkiye'ye karşı pozisyon almaktadır. Akrotiri ve Dikelya'daki üslerde, 3,200 İngiliz askeri personeli görev yapmaktadır. Bunlar arasında; 1,000 Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) personeli ve 550 dinleme istasyonu personeli olduğu rapor edilmiştir⁵. İngiltere ve ABD, bu iki üs üzerinden, gerektiğinde Suriye, Irak ya da Libya'ya kısa sürede müdahale edebilmekte; Rusya ve Hizbullah'a yönelik dinleme faaliyetleri yürütebilmektedir.

⁴ Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler: Postmodern Dönemde Realizmin Yeni Bir Tezahürü mü; Eyyub Kandemir, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

⁵ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2971278/Putin-s-Cyprus-deal-gives-Russia-foothold-EU-British-MPs-blast-island-s-decision-let-Moscow-s-navy-use-ports.html#ixzz5CoknJowB>

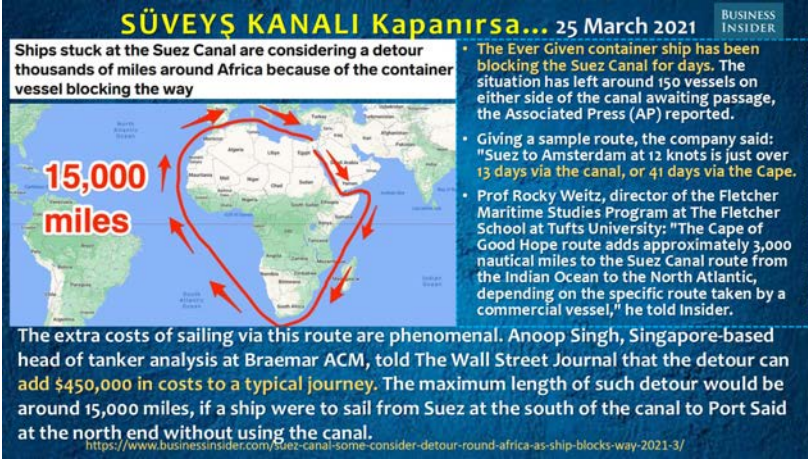
Bölgenin hidrokarbon kaynakları açısından asıl önemi ise petrol ve doğal gaz taşıma yolları ve ticaretindeki stratejik ve ekonomik değeri ile ilgilidir.

Orta Doğu bölgesinde üretilen petrol ve doğal gazın; Hürmüz ve Bab ül Mendeb Boğazlarından geçerek, kuzey yönlü olarak Kızıldeniz'e girmesi ve Süveyş Kanalı'ndan Doğu Akdeniz'e ulaşması ile Avrupa ülkelerine, Rusya'ya, Türkiye'ye ve Amerika kıtasına yönelik ticaret küresel enerji güvenliği için yaşamsal önemdedir. Dolayısıyla bu güzergâh ve çıktığı bölge olan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs adası; bu ticaret yolunu (kuzey yönlü) kullanan İran, Irak, S. Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar gibi ülkeler için stratejik değerdedir. Diğer yandan bu güzergâh, petrol ve gaz ithalatçısı Avrupa ülkeleri ve Türkiye için de büyük önem taşır.

Söz konusu güzergâh, güney yönlü olarak ta hidrokarbon ticaretinin en kritik yolları arasındadır. ABD LNG'si, Rusya Federasyonu ham petrolü, hatta Türkiye'nin tüketim fazlası benzini ile Libya'nın ham petrolü de Süveyş Kanalı-Kızıldeniz-Bab ül Mendeb üzerinden Asya piyasalarına ulaşmaktadır. Dolayısıyla bu bölge, (Hürmüz Boğazı-Malaka Boğazı güzergâhından) petrol ve gaz ithalatında sadece Orta Doğu hidrokarbon kaynakları ile yetinemeyen Hindistan, Çin, Singapur, G. Kore, Japonya vb. gibi ülkelerin enerji güvenliği için de stratejik önemdedir.

Hürmüz-Boğazı-Bab ül Mendeb-Kızıldeniz-Süveyş-Doğu Akdeniz hattı, güney ve kuzey yönlü kullanılmadığı takdirde, yukarıda sayılan ithalat ve ihracatçı ülke ve şirketlerin tümü, çok daha uzun bir yolculuk gerektiren, Afrika'nın en güneyindeki Ümit Burnu'nun etrafından dolaşmak zorunda kalacaktır. Nitekim geçtiğimiz günlerde yaşanan bir kaza nedeni ile Süveyş Kanalı'nın günlerce tıkanması, bu gerçeği yalın ve pahalı bir biçimde tüm taraflara hatırlatmıştır. Ümit Burnu çevresinden taşımacılık, sadece mesafe ve zaman kaybı nedeniyle değil, son yıllarda artan bir tehlike olan korsanlık olayları nedeniyle de büyük bir risk demektir. Bir fikir vermesi bakımından, Süveyş-Amsterdam güzergâhı, 12 knot⁶ hızla giden bir tanker için 13 günde kat edilebilirken, aynı hızla, Ümit Burnu üzerinden taşımacılık 42 gündür ve 450,000 dolar civarı ek maliyet demektir⁷.

Görülebileceği gibi, gerek petrol ve LNG ihracatçısı ve gerekse ithalatçısı ülkeler, Doğu Akdeniz bölgesini, enerji ve ekonomik güvenliklerinin en kritik coğrafyalarından biri olarak değerlendirmektedirler. Dolayısıyla, bölgeye yönelik strateji belirlenirken, tüm bu çıkarlar bütünü doğru algılamak ve buna uygun adımlar atmak gerekir.

Mısır'ın ise sadece son yıllarda başta ZOHR sahası gibi büyük bir gaz rezervi keşfetmiş olması nedeniyle değil, Süveyş

Kanalı ve SUMED Boru Hattı gibi iki kritik ticaret yolunun üzerinde konumlanmış olması nedeniyle, jeopolitik açıdan çok önemli olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Bu nedenle de Türkiye ve KKTC'nin Mısır ile ilişkilerini özenle biçimlendirmesinde büyük yarar vardır. Libya ile olan ilişkilerimizde de Mısır ile olan ilişkilerimizin önemli bir ağırlık taşıyacağı değerlendirilmelidir.

Başta da vurgulandığı gibi, **Doğu Akdeniz bölgesinde son yıllarda gerçekleştirilen en önemli keşifler, Mısır ve İsrail denizel alanlarındadır.** Avrupa'ya gaz ihracı noktasında ise, çok çeşitli nedenlere bağlı olarak, bölgede sadece Mısır'ın bir ihrac potansiyelinin olacağı, genel bir kabuldür. İsrail, kendi gereksinimine yıllarca yanıt verebilecek çok önemli rezervlere sahiptir. Ancak çeşitli nedenlerle, İsrail gazının Avrupa'ya ihrac potansiyeli çok düşüktür. Kıbrıs adasının güneyinde keşfedilen üç saha için henüz sadece çok kaba tahminler söz konusudur. Bu üç sahanın açıklanan "rezerv" miktarları ada ölçeğinde çok önemli olsa da Avrupa'ya ihracat için (mevcut durumda) son derece yetersizdir. Bu sahalarda KKTC'nin de eşit hakları vardır. Arama, üretim ve saha geliştirme çalışmalarında, KKTC ve GKRY, ilk aşamadan başlayarak, birlikte karar vermelidir.

İsrail ve Kıbrıs adası gazı için en uygun Pazar, Türkiye'dir. Bu nedenle de gerek İsrail'in ve gerekse GKRY'nin söz konusu sahalardan üretilecek gazı bir "sopa-havuç" politikası ile Kıbrıs ve diğer konularda pazarlık unsuru yapmaları son derece anlamsızdır. Aksine, ekonomik açıdan tek "anamlı" piyasa, Türkiye doğal gaz piyasası olduğu için, bu konuda pazarlık üstünlüğü Türkiye ve KKTC'dedir.

Bölgenin Hidrokarbon Potansiyeli

Bölgede ispatlanmış rezervlerin⁸ yanı sıra, olası rezervler toplamı; *(bölgedeki en önemli iki hidrokarbon baseni olan Levant ve Nil Deltası basenleri için)* United States Geological Survey'in

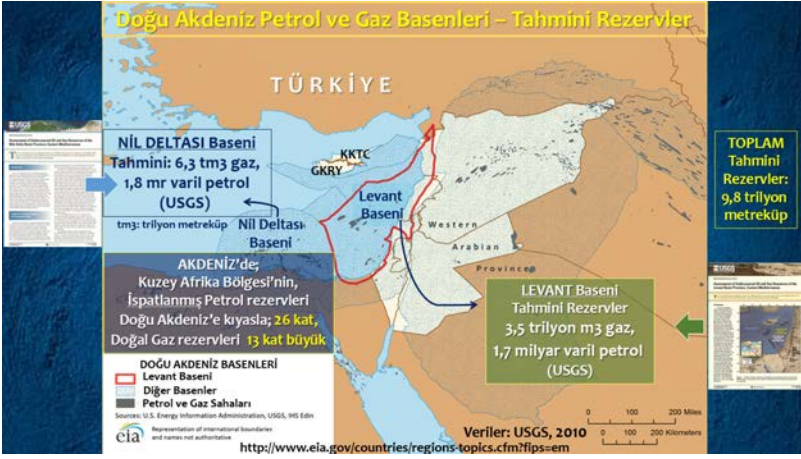
⁸ Yeterli sayıda kuyu açılarak, üretime konulmuş; üretilebilir rezerv miktarı yüksek hassasiyetle tanımlanmış ve günümüz teknolojisi ile kârlı olarak üretilebilecek rezerv miktarı

(USGS) 2010 raporuna göre yaklaşık 9,8 trilyon metreküp olarak verilmektedir. Bu tahminin doğru ve tamamının ispatlanmış olduğu varsayılırsa; Doğu Akdeniz doğal gaz rezervlerinin, dünya ispatlanmış rezervlerine (198,8 trilyon metreküp)⁹ oranı yaklaşık % 5'tir. Bu miktar bölgesel ölçekte çok önemlidir. Ancak dünya ölçeğinde bir ölçekte olduğunu söylemek zor olacağı gibi, sıklıkla tekrarlanan "Avrupa'nın gaz gereksinimini karşılamada çok önemli bir kaynak" değildir. Kaldı ki bu kaynakların Avrupa'ya pazarlanmasının önünde başka sorunlar da vardır.

USGS raporu, Levant baseni için (ispatlanmış artı olası) 3,5 trilyon metreküp, Nil Deltası baseni içinse 6,3 trilyon metreküplük ispatlanmış artı olası rezerv tahmininde bulunmaktadır. Söz konusu basenler içinde bazı sahalar keşfedilmiş ve üretime konulmuştur. Bu sahaların bir kısmı, artık "ispatlanmış rezerv" kategorisinde yer almaktadır. Bu sahaların başlıcaları, uzun süredir üretim yapmakta olan İsrail'in Leviathan ve Tamar sahaları, Mısır'ın Zohr sahasıdır. İsrail, bu sahalardan ürettiği gazın önemli kısmını iç talebi için kullanırken, yıllık 7-9 milyar metreküpünü Mısır'a ihraç etmektedir. Sınırlı miktarda gazını ise Ürdün'e ihraç etmektedir. Mısır ise iç karışıklıklar sürecinde bozulan arz-talep dengesini, 850 milyar metreküplük Zohr sahası üretimi sayesinde, hızla arz lehinde toparlamıştır. Önümüzdeki yıllarda bölgenin en önemli ihracatçısının Mısır olacağı değerlendirilmektedir.

USGS raporunda belirtilen ispatlanmış artı olası gaz rezervi (toplam 9,8 trilyon metreküp) bahsi geçen iki basen ile sınırlıdır. Levant ve Nil Deltası basenlerinin dışında; İskenderun, Lazkiye, Antalya, Heredot, vb. basenlerinin de ilave potansiyellerinin olduğu, uluslararası literatürde yer almaktadır.

⁹ BP Statistical Review of World Energy, June 2020

Suriye ve Lübnan denizel alanlarında ise henüz yeterince arama yapılmamıştır. Lübnan denizel alanında açılan ilk kuyu, kuru kuyu olarak terk edilmiştir. İsrail ve Mısır'ın başlıca sahaları, bu sahalarda yatırım yapan şirketler ve payları ile sahaların rezervleri, aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

SAHA ADI	REZERV MİKTARI	REZERV SINIFI	ÜRETİM DURUMU	ORTAKLAR	NOT
Leviathan	623 milyar m ³ üretilebilir (RF: %62) (Noble) + 39,4 milyon varil petrol	2 P + 2 C	31 Aralık 2019'da başladı. İlk Faz üretim hedefi: 12 milyar m ³ ; Nihai hedef: 24 milyar m ³	Delek (%45,34), Noble (%39,66), RATIO (%15)	
Tamar	314 milyar m ³ (Delek) + 14,6 milyon varil kondensat	2 P + 2 C	2013'ten beri üretiyor; 2018'de 11,4 milyar metreküp	Delek (%22) Isramco (%29) Tamar Petr. (%17) Noble (%25) Diğer (%7)	2021 sonuna kadar %22 hisse devredilmeli (Rekabet hukuku)
Karish	60 milyar m ³ (RF: %68) + 41 milyon varil hafif petrol	2 P (İspatlanmış + Olası)	Yıllık 3 milyar m ³ Üretim: 2021 başında.	Energiean (%100) (Yunanistan)	
Tanin	34 milyar m ³ (RF: %62) + 143 milyon varil petrol	2 P	Yılda 2-3 milyar m ³ Üretim: 2034	Energiean (%100) (Yunanistan)	

İsrail Yüksek Mahkemesi, gelecek kuşakların enerji güvenliğini de dikkate alarak; ülkede keşfedilen/edilecek olan gazın % 60'ının, ülke gereksinimine ve gelecek kuşaklara bırakılması yönünde bir karar almıştır. Dolayısıyla, İsrail gaz rezervlerinin % 40'ı ihraç edilebilecektir. İsrail rezervleri ile ilgili değerlendirme yapılırken, bu hususun akılda tutulmasında yarar vardır.

İsrail gaz sahaları ile ilgili bir diğer dikkat çekici ayrıntı ise Yunanistan'ın Energean şirketinin, rezervleri küçük olmakla birlikte; Kariş, Tanin ve Kuzey Kariş sahalarında % 100, D Bölgesi olarak adlandırılan ruhsat alanındaki 4 lisansta ise % 80 hisse sahibi olmasıdır. Yunanistan ve GKRY, bölge ülkeleri ile çok yönlü ilişkiler kurmakta, başarılı bir grafik izlemektedir.

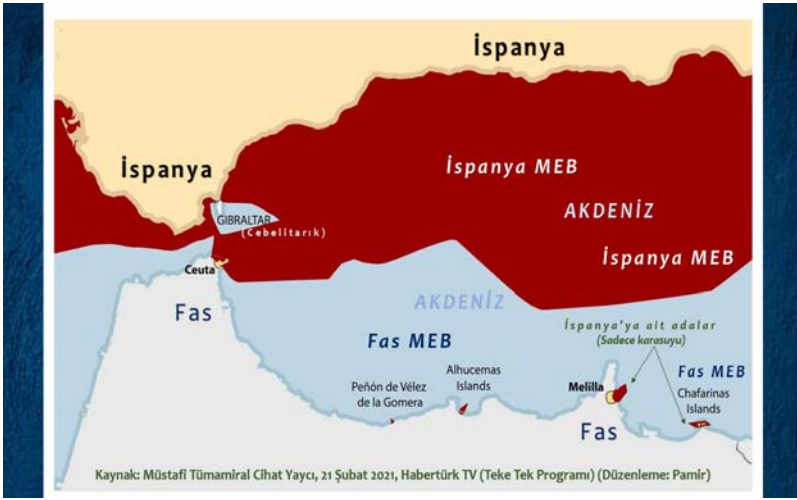
SAHA	ORTAKLAR	REZERV	ÜRETİM (yıllık)	NOT/DURUM
ZOHR	ENI (%50), Rosneft (%30), BP (%10), Mubadala (%10)	850 milyar metreküp (üretilebilir)	33 milyar metreküp/yıl	20 kuyu. 2015 keşif; 2017 üretim. Shouruk sahası
ATOLL	BP (%100)	42 milyar metreküp + 31 milyon varil kondensat	3.6 milyar m ³ tepe üretim + 10,000 v/g kondensat	2015 keşif, 2017 sonu üretim (Doğu Deltası)
NOOROS	ENI (%75), BP (%25)	57 milyar m ³	12 milyar metreküp/yıl	NII Deltası. Keşif ve üretim 2015
BALTİM G. Batı (SW)	BP (%50), ENI (%50)	28 milyar m ³	2 milyar metreküp + 1,300 v/g kondensat	NII Deltası
NOUR	ENI (%40), Mubadala (%20), Tharwa (%15), BP (%25)	Servis şirketleri: 28 - 57 milyar m ³	Başlamadı	2015 keşif. Kuzey Sina sahası
BATI NİL DELTASI	BP (%82.75), Deutsche Erdöl AG (%17.25)	142 milyar m ³ + 55 milyon varil kondensat	Hedef: 15 milyar m ³ /yıl	5 saha (Taurus, Libra, Giza, Fayoum, Raven) 2015 keşif, 2017 üretim

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Atabileceği Adımlar

Türkiye'nin, gerek deniz yetki alanları paylaşımında ve gerekse hidrokarbon kaynaklarının aranması, üretilmesi ve ihracı konusunda; kıyıdaş ülkeler nezdinde, atabileceği adımlar vardır. Atılacak adımlar, enerji politikası ile dış politikanın birlikte örülmesi halinde, başarılı olabilecektir.

Yunanistan, bir Doğu Akdeniz kıyıdaş devleti değildir. Dolayısıyla, kıyıdaş devletlerle yürütülecek müzakerelerde, Yunanistan'ın taraf olması hiçbir biçimde söz konusu edilmemelidir. Aynı husus, AB için de geçerlidir. AB'nin Doğu Akdeniz konusunda, adeta uluslararası bir mahkeme gibi devreye girerek, Türkiye'yi ve Doğu Akdeniz'de faaliyet gösteren TPAO'ya ambargo tehditleri, kesinlikle kabul edilmemeli ve müzakere konusu yapılmamalıdır. Deniz yetki alanları konusunda, Türkiye'nin tezine örnek oluşturacak çok sayıda uluslararası mahkeme kararı vardır. Bunlardan (Meis adası konusuna en yakın örnek) birisi, Fas ile İspanya arasındaki Chafarinas ta-

kımadaları konusundaki karardır¹⁰. İspanya'ya ait Chafarinas adaları, Fas'ın karasularında ve ana karasının hemen bitişiğindedir. Mahkeme, İspanya'ya ait bu takımadalarına sadece karasuyu vermiştir. Yunanistan'ın ve AB'nin, Meis adası üzerinden, Türkiye'ye dayatmak istediği hukuksuz ve hakkaniyetle bağdaşmayan MEB talebi, kesin bir dille mahkûm edilmeli ve asla pazarlık konusu yapılmamalıdır.

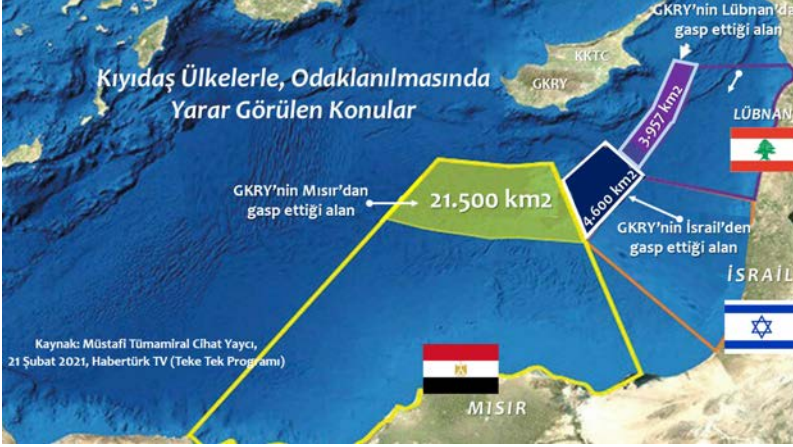
TPAO'nun 28. Boylamın doğusu için yaptığı ruhsat başvurusunun ise bir an önce onaylanması ve MEB olarak kabul ettiğimiz alan içinde kalan bu ruhsatlarda, TPAO'nun devlet uygulaması yapmasında yarar vardır.

Mısır ile öne çıkarılması gereken bir husus, bizim MEB konusundaki uluslararası hukuka ve hakkaniyete uygun teziminin kabulü halinde (*uzun ana karalar karşısında yer alan adalara tam etki verilmez; ya sadece karasuyu verilir, ya da yetki alanı sı-*

¹⁰ "Ters yöndeki adaların, anakaradaki deniz yetki alanlarına etkisi ile ilgili olarak; çok sayıda Uluslararası Adalet Divanı, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (ITLOS) ve Uluslararası Hakem Heyeti kararları mevcuttur. Bunların örnekleri arasında; 1969 Kuzey Denizi Davası, 1977 Fransa - İngiltere Davası, 1984 Libya - Malta Davası, 1984 Libya - Tunus Davası, 1992 Kanada - Fransa St. Pierre & Miquelen Davası, 1999 Eritre - Yemen Davası, Romanya - Ukrayna (Serpent/Yılan Adası) Davası, vb. sayılabilir." Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı, Tümamiral Dr. Cihat Yaycı

nırlandırılır) Mısır'ın, GKRY'nin gasp ettiği alanın önemli bir bölümünü geri kazanacağı hususudur¹¹.

Benzer kayıplar, İsrail ve Lübnan için de geçerlidir. Lübnan'ın, GKRY ile imzaladığı anlaşmayı henüz Parlamentosundan geçirmemiş olması, önemli bir avantajdır.

Lübnan ve İsrail ile müzakerelerde, *enerji politikası açısından* kullanılabilir argümanlardan biri ise, TPAO ve MTA'nın sahip olduğu 2 sismik araştırma gemisi ve TPAO'ya (OTC) ait 3 adet derin su sondaj gemisinin, bu ülkelerle yapılacak ortak arama ve sondajlarda, uygun koşullarda kullanılacağı önerileridir. Lübnan denizel alanında bugüne kadar bir sondaj yapılmış (Babylos), ancak kuru kuyu olarak tamamlanmıştır. Sahanın geliştirilmesi için yapılan ihaleyi Rus Novatek, İtalyan ENİ ve Fransız TOTAL şirketlerinin ortaklığı yürütmektedir.

*Suriye'*de de tüm sahaların geliştirilmesine yönelik yetki, 2 Rus şirketindedir (Mercury LLC ve Velada LLC). Daha öncesinde ise yetki Soyutneftegaz'a verilmiş, ancak şirket. Mevcut şir-

¹¹ "Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırlandırmada, ters taraftaki Meis, Rodos, Büyük ve Küçük Kerpe adalarının enklave edilmeleri gerekir. Türkiye ile Kıbrıs adası arasındaki sınırlandırmaya gelince; GKRY adanın tamamını temsil edemez. Adanın batı kıyıları, 32-16-18 derece batısında, aynı sınırlandırma bölgesindeki Türkiye'nin güney kıyılarına göre çok kısadır. Bu nedenle, bu sınırlandırma bölgesinde, Kıbrıs adasının sadece karasuları ile enklave edilmesi doğru olacaktır." Prof. Dr. Sertaç Başeren, Kıbrısın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Çözüm Önerileri, Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC, 2019

AHMET NECDET
PAMİR'İN
TEBLİĞİ

ketler ise Rus NOVATEK, Rosneft, Gazprom gibi hidrokarbon sektöründeki güçlü şirketler değillerdir. Dolayısıyla Türkiye'nin, kıyıdaş ülkelere yönelik dış politikasını, enerji politikası ile bütünleşik (entegre) biçimde yeniden tasarlaması halinde; mevcut statükoyu, kendi lehine değiştirme potansiyeli yüksektir.

Türkiye'nin kullanabileceği bir diğer "kart", gerek İsrail ve gerekse Lübnan, Suriye ve Kıbrıs adası gaz üretimi için en cazip Pazar olmasıdır. Bugüne kadar yapılan tüm fizibilite çalışmaları, en ekonomik seçeneğin (üretici aktörler açısından) Türkiye piyasası olduğunu ortaya koymaktadır.

Doğu Akdeniz Doğal Gaz Boru Hattı: Sopa da Havuç da Olamaz!

Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır'ın sürekli olarak öne çıkararak; KKTC ve Türkiye'ye "sopa-havuç" politikası olarak dayatmaya çalıştığı Doğu Akdeniz Doğal Gaz Boru Hattı Projesi, birçok nedenle gerçekleşme olasılığı "yok" denecek kadar, gerçekçi olmaktan uzak bir projedir.

Söz konusu nedenleri şöyle sıralamak mümkündür:

Proje, son derece yüksek maliyetli (10 milyar dolardan fazla) bir projedir. Ekonomik sorunlar kadar, teknik sorunlar da projenin yapılabilirliğini kısıtlamaktadır.

İsrail ve Kıbrıs adası denizel alanında bugüne kadar gerçekleşen keşifler temel alındığında ve İsrail Yüksek Mahkemesi'nin üretilebilecek gazın en çok % 40'ının ihraç edilebileceğine dair kararı anımsandığında, ortada bu ihtiraslı projeyi ekonomik kılacak gaz yoktur.

İsrail'de üretilen gazın kuyu başı maliyeti, Avrupa ülkelerinin gaz ithal fiyatının üzerindedir. Buna bir de yatırım maliyeti 10 milyar doların üzerinde olması beklenen boru hattı maliyeti eklendiğinde, gazın Avrupa piyasasında rekabet şansı yoktur.

Son yıllarda yaşanan küresel ekonomik durgunluğun üzerine Covid 19'un da etkisi eklenince, dünya petrol ve doğal gaz talebinde büyük bir düşüş yaşanmıştır. Arz fazlası oluşmuş ve bu durum da doğal gaz fiyatlarının düşmesine neden olmuştur. Mevcut ortamda ve yakın-orta vadede, bu koşullarda düzelmeye zor görünmektedir. Buna bağlı olarak da özellikle Kıbrıs adası denizel alanındaki faaliyetler (yeni kuyuların açılması, vb.) ertelenmekte ve sahalar geliştirilmemektedir.

Avrupa piyasasında başta Rus gazı olmak üzere; ABD LNG'si, Afrika gazı, Katar gazı gibi seçenekler, Doğu Akdeniz bölgesi doğal gazı karşısında, tartışmasız avantajlıdır.

En az bu etkenler kadar önemli bir diğer husus ise Avrupa gaz talebinin artış değil, düşüş eğiliminde olmasıdır. Bunun temel nedenleri arasında, yenilenebilir kaynakların enerji tüketimindeki payının giderek yükselmesi ve Avrupa'nın nüfus artışı (enerji talebi) bakımından durağan olması gibi nedenler sayılabilir.

Bu hususlar, sayısız raporda yer alan hususlardır. Bir örnek olması bakımından; Avrupa Parlamentosu Dış Politikalar Bölümü Direktörlüğü'nün şu yorumları dikkate çekicidir: *"Yaratılan erken iyimserliğe karşın, projenin gerçekleşebilmesinin önünde bir dizi engel vardır.*

TİCARİ AÇIDAN: Çok sayıda uzman, bu hattı boru hattı değil, boru hattı rüyası (not a pipeline, but a pipeline dream) olarak değerlendiriyor. Uzmanlar ve sektör aktörleri, öngörülen **ilk yatırım maliyetinin çok düşük hesaplandığını** (ve İsrail ile Kıbrıs gazının), başta ABD LNG'si olmak üzere, diğer gaz kaynakları ile rekabette zorlanacağını değerlendirmektedirler.

TEKNİK AÇIDAN: Yunanistan kıyılarına yakın denizaltı tabanındaki zorlukların, boru hattı inşasını ya olanaksız kılacağını, ya da maliyetleri daha yüksek seviyelere taşıyacağını değerlendiriyor.¹²

Ayrıca, önerilen güzergâhın, İsrail'in kendi gazını doğrudan Türkiye'ye ihraç etme konusunda öne çıkan MEB tartışmalarına benzer biçimde engellerle karşılaşabileceği değerlendirmeleri de yapılmaktadır. ... Bu boru hattını kuramsal olarak "yapılabilir" olarak savunan kesimlerde bile, Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de bir doğal gaz ticaret merkezi olabileceği konusunda, tereddütler vardır ve ancak uzun vadede böylesi bir potansiyel olabileceği değerlendirilmektedir.

Bu kesimlerde, **Doğu Akdeniz'in öncelikli ve birincil ticaret merkezi potansiyelinin, MISIR'da olacağı** değerlendirmesi yapılmaktadır."

İsrail'de üretilen gazın kuyu başı fiyatının, çok yüksek olduğu ve Avrupa'da rekabet etmesinin mümkün olmayacağını dile getirenler arasında, enerji sektöründe uluslararası saygınlığı olan bir isim yer almaktadır: Charles Elinas... Elinas, söz konusu boru hattı projesi için bir kez daha imza töreni imzalanacağı haberi üzerine şunları söylemektedir: "2 Ocak 2020'de imzalanacağı söylenen hükümetler arası anlaşma, daha ziyade siyasi bir nitelik taşımaktadır. Projenin gerçekleşebilmesi için, yatırım yapmaya hazır yatırımcılar ve Avrupa'da bu gazı satın alacak alıcıların mevcut olması gerekmektedir. Bunların hiçbiri ortada yoktur.

Bu proje, pahalı bir projedir. Maliyetin 7 milyar dolar olacağı öne sürülmüşse de birçok uzman bu rakamı fazla iyimser bulmakta ve 8-10 milyar dolar civarında olacağını öngörmektedir.

¹² https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR211_-_PIPELINES_AND_PIPEDREAMS.pdf; European Council on Foreign Relations

İsrail'de üretilen gazın kuyu başı (tasarlanan boru hattına girmeden önceki) maliyeti, 4,5 dolar/milyon BTU'nun¹³ üzerindedir. İsrail gazının Avrupa'da rekabet edebilmesi için, Avrupa ülkelerinin gaz ithal fiyatının 8 dolar/milyon BTU'nun¹⁴ üzerinde olması gerekir. Oysa Avrupa, çok daha ucuz ve çeşitli kaynaklardan alabileceği seçeneklere sahiptir. Kaldı ki Mart 2020'de yayınlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın (European Green Deal), 2030'a kadar, fosil yakıtlı ağırlıklı enerji karışımından, yenilenebilir kaynaklar ağırlıklı bir karışıma dönüşüm için ihtirash hedefleri olması da yeni gaz projelerini zora sokmaktadır."

Avrupa'nın ve AB'nin doğal gaz talebinin önümüzdeki yıllarda artmak bir yana ciddi miktarda azalacağı görüşü, somut bilimsel kaynaklara dayanmaktadır. Örneğin Ekim 2020'de, Uluslararası Enerji Ajansı tarafından yayınlanan Dünya Enerji Görünümü¹⁵ raporu, 2018 yılında 613 milyar metreküp olan Avrupa toplam gaz talebinin, 2040 yılında 77 milyar metreküp azalarak, 536 milyar metreküpe düşeceğini öngörmektedir. AB toplamı için 2018 gaz talebi (tüketimi) 480 milyar metreküpken, 2040'a kadar bu talebin 151 milyar metreküp azalarak, 329 milyar metreküpe gerilemesi beklenmektedir. Dolayısıyla, Mısır gazı haricindeki Doğu Akdeniz gazının Avrupa'da rekabet olanağı, çok zayıf olmanın da ötesindedir.

Bu hususlar, KKTC ve Türkiye'nin önüne temcit pilavı gibi her yıl birkaç kez getirilen "Doğu Akdeniz Doğal Gaz Boru Hattı" şantajının, Kıbrıs ya da Doğu Akdeniz odaklı herhangi bir görüşmede, karşı kamp tarafından kullanılması halinde, gerçek "değerinin" algılanması bakımından önem taşımaktadır.

Kıbrıs'ın Güneyindeki Doğal Gaz Keşifleri: *Afrodite, Calypso, Galaukos*

GKRY'nin hukuksuz biçimde tek taraflı olarak yürüttüğü faaliyetler sonucunda ilan edilen 3 ayrı keşif söz konusudur.

¹³ Yaklaşık 160 dolar/bin metreküp

¹⁴ Yaklaşık 280 dolar/bin metreküp

¹⁵ World Energy Outlook, 2020; International Energy Agency

Bunlar Afrodit, Calypso ve Glaucos keşifleridir. Tek bir kuyu açarak, bu kuyudan sondaj sırasında elde edilen verilere dayalı yapılan “rezerv” açıklamalarının doğruluk derecesi düşüktür. Nitekim GKRY ihaleleri kapsamında yapılan ilk keşif, Rumların tanımlaması ile 12. Blok'taki Afrodit sahası keşfidir. Kuyunun sondajının tamamlanmasından hemen sonra yapılan ilk tahmini “rezerv” açıklaması, 250 milyar metreküptür. Bu rakamın doğruluk derecesinin (*accuracy*) düşük olduğunu birçok kez bilimsel ortamlarda dile getirmiştik. Rezerv miktarlarının abartılması yöntemi, yatırımcı şirketlerin, piyasa hisse değerlerinin artması için kimi zaman tercih ettikleri bir yöntem olmuştur. Bu örnekte, GKRY ise yüksek bir “rezerv” rakamı açıklayarak, yeni şirketler ve ihaleler için daha cazip bir hava yaratmak, KKTC ve Türkiye üzerinde bir baskı ortamı oluşturmak ve iç politikada bir başarı öyküsü anlatmak gibi hedefleri gözetmiştir. Ancak uluslararası petrol ve doğal gaz piyasasında, rezerv tanımlamaları, çok daha ciddi ve bilimsel kriterlere göre kabul görmektedir. Nitekim ilgili şirketler bir süre sonra Afrodit sahası “rezerv” rakamını 198 milyar metreküp olarak revize etmişlerdir. Bugün söz konusu şirketlerin web sayfalarında, Afrodit için 128 milyar metreküp (ilk açıklamaya göre yarı yarıya düşük) rakamı yer almaktadır.

Kuşkusuz bu miktar bile (*ilave kuyular ve testlerle, gerçek üretilebilir rezervo rakamı böyle belirlenirse*) ada için çok ciddi bir kaynak olacaktır. Ve bu saha dâhil, adanın karasal ve denizel tüm alanlarında bulunan her türlü doğal kaynak, GKRY kadar, KKTC'ye de aittir. Burada yapmaya çalıştığımız bilimsel saptama, siyasi konularda olduğu gibi, enerji ile ilgili konularda da karşı tarafın sürekli hileyle yönlendirme içinde olduğunun akılda tutulması gereğine işaret içindir. Küresel ekonominin daraldığı ve salgının, enerji talebini daralttığı ortamda, yatırımcı şirketler, Afrodit ve diğer sahalarda, daha önce planladıkları yeni kuyu açma projelerini ertelediklerini açıklamışlardır.

Açıklanan gaz miktarları, henüz tahminidir ve doğruluk dereceleri henüz düşüktür. Şirketlerin açıklamalarına itibar edilecek olursa; Afrodit için 129 milyar metreküp, Calypso için 198 milyar metreküp ve Glaucos için 184 milyar metreküp tahmini

rezervler açıklanmıştır. Rum tarafı, Kıbrıs adası gazını, İsrail gazı ile birlikte Doğu Akdeniz Doğal Gaz Boru Hattı ile Avrupa'ya ihraç edeceğini sıklıkla dile getirmektedir. Bunun yanı sıra, gazın Mısır'ın İdku ve Damietta LNG terminallerine iletilmesi de sıklıkla gündeme getirilen bir "projedir". Mevcut (öne sürülen) gaz miktarları ile Vasilikos'ta bir LNG terminali inşasının ekonomik açıdan hiç gerçekçi olmadığı yönünde çok sayıda rapor vardır. Örneğin, Avrupa Parlamentosu'nun, Kıbrıs adası gazı ile ilgili olarak yaptığı bir değerlendirmesinde şu görüşler kayda geçmiştir: *"Yüksek teknik ve mali zorluklar dikkate alındığında; uluslararası yatırımcılar açısından, milyarlarca dolarlık LNG terminali veya yeni boru hattı projelerine girmek, başlı başına zor konular. Böylesi sermaye yoğun ve çok uzun zamanda yatırımınızı geri alabileceğiniz projelere girişmek, istikrarlı bir jeopolitik ortamın yanı sıra, düzenli bir yasal ortam da gerektirir. Bu koşullar garanti edilmedikçe, yatırımcıların taahhüde girişmesi olası gözükmemektedir."*¹⁶

Aynı raporda, Vasilikos'a yapılması planlanan LNG terminali için şu değerlendirmeler yer almaktadır: *"... Ancak Vasilikos'taki arazi sadece 2 km² olduğundan, birçok sektör uzmanı, her biri 5 milyon ton/yıl¹⁷ kapasiteli en az 3 ünite projenin ekonomikliğini sorguladı. Vasilikos LNG Projesi'nin en zayıf yanı, yüksek maliyetidir. Proje maliyeti, yaklaşık 10 milyar dolar olarak hesaplanırken, İsrail - Türkiye Gaz BH maliyetinin çok üzerinde olduğu görülmektedir."*

Kaldı ki başta ZOHR sahası olmak üzere, Mısır'da son yıllarda gerçekleşen keşifler (ve yeni keşiflerin bekleniyor olması), bu seçeneği daha da zayıflatmıştır. Ayrıca, İsrail'den (Aşkelon) Mısır'a (el Ariş), mevcut bir boru hattının (EMG) tersine çalıştırılarak devreye konulmuş ve gaz satışının da Ocak 2020'den itibaren başlamış olması, bu seçeneği daha da geçersiz kılmaktadır. Mevcut alım-satım anlaşmasına göre, Leviathan ve Tamar sahalarından üretilen toplam 64 milyar metreküp İsrail gazı (yılda 7-9 milyar metreküp), Mısır'a ihraç edilmiş olacaktır. Mısır'ın doğal gaz üretimi de hızla artmaktadır. Önceki yıl-

¹⁶ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578044/EXPO_STU\(2017\)578044_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578044/EXPO_STU(2017)578044_EN.pdf)

¹⁷ 5 milyon ton LNG = 6,8 milyar metreküp

larda net doğal gaz ithalatçısı konumuna düşen Mısır'ın 2019 doğal gaz üretimi 64,9 milyar metreküp, doğal gaz tüketimi ise 58,9 milyar metreküp olmuştur. 2020 yılı verileri henüz açıklanmamış olmakla birlikte, üretimin tüketime karşı fazlalığının daha da artmış olacağı kesindir.

Dolayısıyla, adanın güneyinde yapılan keşiflerde, KKTC'nin eşit hakları olmasının yanı sıra, bu gazın tek taraflı tasarruflarla ihracı yönünde Rum tarafının yapmaya çalıştığı propagandanın geçersiz olduğu, konuyu yakından takip eden tüm uzmanların, hatta AB'nin de ortak görüşüdür.

Ne Yapılmalı?

Doğu Akdeniz'deki tüm kıyıdaş devletlerle, karşılıklı yarara ve enerjide işbirliğine dayalı yeni bir strateji benimsenmelidir. TPAO ve MTA'nın sahip oldukları sismik araştırma ve derin su sondaj gemileri, bu stratejide etkin biçimde kullanılabilir.

Dış politika ile enerji politikası, bütünleşik biçimde planlanmalıdır. Bu yapılırken, sadece Doğu Akdeniz'deki mevcut ve olası hidrokarbon rezervlerine odaklı bir strateji belirlemek, çok eksik kalacaktır. Bu yazıda belirttiğimiz gibi, Doğu Akdeniz coğrafyasını, kendi çıkarları için stratejik değerde gören tüm ülkeleri kapsayan daha geniş planlı bir bakış açısı geliştirmek gerekir. Bab ül Mendeb - Kızıldeniz - Süveyş Kanalı güzergâhını kullanan hidrokarbon ihracatçısı ve ithalatçısı devletlerin çıkar ve politikalarını dikkatle değerlendiren ve stratejisini de bunun üzerine kurabilen bir Türkiye-KKTC ortak aklına gereksinim vardır.

TPAO'nun, Doğu Akdeniz aramalarında, KKTC'deki yer bilimci deneyimli (Doğu Akdeniz konusunda birikim ve deneyim sahibi) kadroları etkin biçimde devreye almasında büyük yarar vardır. Bu husus, ileride Rum tarafı ile yapılabilecek ortak çalışmalarda (doğal gaz sahalarının geliştirilmesi ve kullanımı), KKTC tarafının çok daha hazırlıklı olabilmesine de alt yapı oluşturacaktır.

İsrail ve Kıbrıs adası doğal gazı için en ekonomik ve uygun piyasa, Türkiye enerji piyasasıdır. İsrail hükümeti ve yatırımcı şirketler de bunun farkındadır. Bu bakımdan da Türkiye'nin eli güçlüdür. İsrail ile yapılan görüşmelerde, MEB konusunda bizim tezimize destek vermeleri halinde; GKRY tezini kabul ederek oluşan 4,600 kilometrekarelik MEB kaybının giderilmiş olacağı hususu sürekli gündemde tutulmalıdır.

Yunanistan Energean şirketinin İsrail'deki yatırımları, kuşkusuz ekonomik olmaktan ziyade, siyasi bir manevra gereğidir. TPAO'nun tüm kıyıdaş ülkelerle, benzer ortak faaliyetlere girişmesinde yarar vardır.

Türkiye ve KKTC'nin, enerji ile ilgili politikayı birlikte oluşturmak üzere; ilgili tüm disiplinleri bir araya getiren ortak bir çalışma grubu oluşturmasında yarar vardır. (Mühendislik, enerji, ekonomi, hukuk, güvenlik, uluslararası ilişkiler, iletişim, vb.). Bu grubun çalışmalarının sürekliliğinin sağlanması ön koşuldur.

Bugüne kadar Rum ve Yunan tarafının, AB ve ABD desteği ile oluşturduğu tek taraflı sanal zeminin, Türkiye ve KKTC lehine dönüştürülmesi için, bu çalışma grubunun sürekli (yazılı ve görsel) yayın yapması, uluslararası düzeyde konferans vb. etkinlikler düzenlemesi, sanal ortamı etkin kullanması gerekmektedir.

Çalışmalarımızın "Türk'ün Türk'e propagandası" düzeyinden çıkarılabilmesi çok önemlidir. Bahçeşehir Üniversitesi Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi (BAU DEGS), bu konuda önemli çalışmalara (çok farklı dillerde ve bilime dayalı yayınlar) imza atmaktadır. BAU DEGS ile KKTC üniversitelerinin, bu çalışmaları birlikte daha da zenginleştirebilmeleri için ortak çalışma zemini yaratılmalıdır.

Kıyıdaş ülkelerle, "Doğu Akdeniz" odaklı bilimsel toplantılara ağırlık verilmelidir.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Çok teşekkür ederim Necdet Pamir dostum. Evet, kısa bir selamlama konuşması için Profesör Doktor Çağlar Özel, Hacettepe Hukuk'un ve Uluslararası Kıbrıs Hukuk'un önceki dekanı, Profesör Doktor Çağlar Özel.

Buyurun Çağlar Hocam, bir selamlama konuşması lütfen.

Prof. Dr. Çağlar ÖZEL (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)- Necdet Hocam çok teşekkür ederim. Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Başkanım; bu fırsatı verdiğiniz için gerçekten çok mutluyum. Aynı zamanda değerli hocalarımla da tekrar bir arada olmuş oldum. Sevgili arkadaşlarım, değerli hocalarım, sayın dekanım; burada sizleri görmekten de çok mutlu oldum. Çok verimli ve gerçekten açıklayıcı bir toplantı oldu. Bu anlamda hepinize çok teşekkür ediyorum. Çok sağ olun.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Türkiye Barolar Birliği Başkan Başkanışmanı, UKÜ Öğretim Üyesi)- Tamam mı Çağlar Hocam? Peki, çok teşekkür ederim.

Sayın Cumhurbaşkanım, değerli konuklar; bütün milli davalara bağlılığı, gönül vermiş kişiliği hepimizce bilinen, bu nedenlerle de sınırsız desteğini esirgemeyen Türkiye Barolar Birliği'nin Başkanı Metin Feyzioğlu, son sözü tabii ki kendilerine vereceğim. Önce "Kıbrıs" dedik, "Sonsöz" dedik ve Kapalı Maraş açılımla tamamladık. Kapalı Maraş açılımı ile devam eden, sonuçları itibariyle de sadece bizim iç kamuoyumuzda değil, uluslararası arenada da ciddi ses getiren bu toplantıları çok açık yüreklilikle ifade etmem lazım, Metin Hoca'nın sınırsız desteği olmasaydı, bu toplantıları yapamazdık. Kendilerine o nedenle birçok kişi, kurum, kuruluş adına teşekkürlerimi arz etmek istiyorum.

Somut bir sonuç mu istiyorsunuz? Buyurun size somut sonuç: Bu toplantılardan sonra Maraş iki sayın Cumhurbaşkanımız tarafından fiilen açılmıştır. Şimdilik sahil kesiminden bir bölümü açılmıştır ama biliyoruz ki zor kısım, ilk adımın

atılmasıdır. O adım atılmıştır ve devamı da gelecektir. Ayrıca Maraş artık pazarlık masasında yoktur. Bu vesileyle beş saat kadar süren bu konferansın saat tutmadım ama yaklaşık her halde dört saat gibi çok uzun bir bölümünde bizlerle birlikte olan Sayın Cumhurbaşkanımıza da bir kez daha teşekkürlerimizi, şükranlarımızı arz ediyoruz.

Lütfederlerse, kabul buyurlarsa tabii ki en son söz Sayın Cumhurbaşkanımızın olacaktır. Tekrar destekleriniz için teşekkür ediyorum. 5 saattir bu toplantı devam ediyor. Çok değerli katılımcılar, ciddi bir sabır, dayanıklılık sergilediniz; katılımlarınız için, katkılarınız için minnettarız, hepinize çok teşekkür ediyorum. Sunumlarınızı yazılı olarak bekliyorum her birinizden lütfen.

Şimdi son sözlerini almak üzere sözü Metin Feyzioğlu Hoca'mıza veriyorum.

Evet, Türkiye Barolar Birliği'nin Başkanı Av.Prof.Dr.Metin Feyzioğlu; Metin Hocam söz sizin efendim, buyurunuz.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Başta Sayın Cumhurbaşkanımız olmak üzere sayın haziruna en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bu, bizim için bir milli davadır, milli bir görevdir. Türkiye Barolar Birliği evet, bir meslek örgütüdür ama hepsinden önce Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin içindedir ve Türk Milleti'nin de en saygı duyduğu kurumsal yapılardan biridir. Biz, bize yüklenen sorumluluğun gereğini yerine getirmek çabasındayız. Başarabiliyorsak, ne âlâ. Ben hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum, şahsım adına çok bilgilendim. Umuyorum Sayın Cumhurbaşkanımız da eline yeni doneler alarak ve daha da bir kararlılıkla Cenevre'ye 5+1 gayriresmi toplantısına gidecektir.

Ben kapanış için tensip buyurlarsa Sayın Cumhurbaşkanımıza mikrofonu arz etmek istiyorum.

Ersin TATAR (KKTC Cumhurbaşkanı)- Evet, ben hepinize gerçekten yürekten teşekkür etmek istiyorum. Özellikle Türkiye Barolar Birliği'ne, Metin Feyzioğlu ve Necdet Basa hocam

ile, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi ve Rektörü Halil Nadiri Hocama çok teşekkür ediyorum. Bu gün bu konferansı çok anlamlı ve faydalı bulduğumu da bu vesileyle ifade ediyorum. Esas itibariyle bu milli meseleyi, burada ele alınan şekliyle ve algıyı güçlendirmek adına kamu oylarımıza da yansıtmanız lazım. Çünkü bizim burada bu toplantıyı çok beğenmemiz tamam, iç siyaset için de önemi tamam ama tabii ki bu yeterli görülemez; gazete, dergi, radyo, televizyon ne kadar uygun araç varsa hepsinden yararlanarak olabildiğince geniş iç ve dış kamuoyuna da yansıtmanız çok önemlidir.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Şu an biz bilemeyiz ama bu toplantının haberleri Anadolu Ajansı başta olmak üzere tüm ajanslardan yayınlandı. Yayınlanmaya da devam ediyor.

Ersin TATAR (KKTC Cumhurbaşkanı)- Ben şimdi bir şey söyleyeceğim size: Bugün burada ana muhalefet Başkanı Sayın Tufan Erhürman bana cahil dedi. Çünkü ben dün bir basın açıklaması yaptım, orada demişim ki: "Allah nasip etsin, Türk tarafı olarak, Türkiye'nin de desteğiyle Cenevre'ye ilk kez iki bağımsız, egemen devlet temelinde bir anlaşma olabilmesi için gidiyoruz". Bana "cahil" dedi. Yani kendilerine göre, Annan Planı'nda da iki devlet vardı. Bakınız değerli arkadaşlar, bu adamlar anlamıyor hâlâ daha neyin ne olduğunu! Annan Planı'nda Ergün Olgun'la onu çok konuştum ben. Tek egemenlik var, tek egemenlik. O devletçikler eyaletten başka bir şey değildir. Dolayısıyla bunu anlatamıyorum ben bazılarına. Yani dağlar kadar fark var arada. Biz "egemenlik" dediğimizde şöyle halk lisanıyla, "ben Kuzey'in tapusunu istiyorum" diyorum. İngiltere'nin üsleri egemendir ama Annan Planı'nda o devlet dediğin eyaletin, egemenliği laflarında bizi kandırmaktan başka bir şey yoktur. Ve ondan sonra arkasından ne gelecekti? Mahkeme kararlarıyla mallar, mülkler, bir anda Sayın Ertuğrul Kumcuoğlu'nun da ifade ettiği gibi KKTC'yi ekonomik zeminde yoksun noktaya getirecek kadar tehlikeli bir süreç başladı. Dolayısıyla onun için "egemenlik" diyoruz, onun için "bunun tapusunu istiyoruz" diyoruz. O bakımdan bu egemenlik

meselesi fevkalade önemlidir ve ilk defa dünyanın huzurunda ve şahit olacağı şekilde ilgili taraflara bu şekilde bir görüş ifa edecektir Türk tarafı.

Dolayısıyla bu bir milli meseledir. Burada önemli olan, Türkiye'nin bütün gücüyle bizi desteklemesidir. Çünkü, burada ifade edildiği gibi evet, Türkiye Kıbrıs için çok önemlidir; hatta buradan kalkan bir uçağın, bütün Türkiye'nin güney sahillerinde rahatsızlık yaratabileceği" şeklinde ifadeler de kullanılmıştır. Yani Kıbrıs'ın buradaki varlığı da, Türkiye'nin güvenliği için çok önemlidir. Dolayısıyla müşterek, ortak bir mücadele içerisindeyiz. O zaman Türkiye bizim arkamızda durursa, biz bu siyaseti sonuna kadar devam ettireceğiz. Bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Çünkü önemli olan, gelecek nesillerin, gelecek kuşakların, güvenli bir biçimde buralarda yaşayabilmesidir; Kıbrıs Türk Halkının varlığını güven içinde sürdürebilmesidir. Aynı egemen bir devlet olarak da elbette Türkiye ile her türlü anlaşmaya girebilmesidir, o anlaşmaları yapabilmesidir. O yetkinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yönetiminde olmasıdır. Aksi takdirde işler bambaşka yerlere gider. 1 Nisan günü Sayın Rum lider Anastasiadis "Burası bir Helen adasıdır, 1 Nisan kuruluş yıldönümü olan EOKA'lar bir kahramanlar ordusuydu" diye açıklama yapmıştır. Yani nereye getiriyor işi? O taraftaki zihniyette hiçbir değişiklik yoktur. Açık açık adamlar neyin, ne olduğunu söylüyorlar ama bizim bazı muhaliflerin tutumları öyle bir iyi niyet filan değil; saflık, hatta saflık ötesi artık! Hâlâ daha bugün AKEL ile görüşüyorlar, Rum siyasi partilerle görüşüyorlar. Benim Cenevre öncesine yakaladığım arkamızda güç var, Türkiye var, Türk askeri var. Her türlü gücümüz var ama içte ne yazık ki bir takım böyle rahatsızlıklar da burada vardır. Bunu da sizin bilmeniz bakımından ifade etmek istiyorum.

Fakat biz doğru yoldayız. Çünkü bizim tuttuğumuz yol, onurlu yoldur, haysiyetli yoldur. Kıbrıs Türk Devleti'nin veya sizin ifade ettiğiniz gibi Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin selameti ile inşallah halkımızın geleceği burada daha sağlam bir zemine oturtulabilcektir. Önemli olan, halkın geleceğinin sağlam

bir zeminde olması, proaktif siyaset ve ona göre bu siyasetin dünyada kabul ediliyor olması da önemlidir. Çünkü bizi bu toplantıya bile bile çağırıyorlar. Ben bunu söyleye söyleye bu seçimi kazandım. Hiçbir değişiklik yoktur. Aynı şeyi söylemeye devam ediyorum. BM Genel Sekreteri bu toplantıda olacaktır; sayın genel sekreter diyor ki: "Resmi görüşmede yeni fikirlerinizi, yeni siyasetinizi anlatmanız için buraya çağırdık sizi." Karşı taraf kabul etmeyebilir ama netice itibariyle Birleşmiş Milletler'in dediği, bir anlaşmanın olabilmesi için iki onay lazım. Biri diğer tarafın onayı, biri de bizim onayımız. Bizim onayımızı ancak iki egemen devlet temelinde bir anlaşma şartıyla vereceğimiz bilindiğine göre, böyle bir anlaşma olabilirse o onay verileceğine göre, bizim rahat olmamız lazım. Az önce arkadaşlarımızın da dedikleri gibi, gönül rahatlığı ile Cenevre'ye gidip, bu siyaseti orada anlatmak ve ona göre yeni bir durum yaratmak için bu yoldayız. Cenevre'de bir netice alınamayabilir ama netice itibariyle yeni bir algı yaratılıyor. İlk kez böyle bir siyaset gündeme getiriyor o ortamda ve bu da kayıtlara geçecek. Ondan sonra da, Türkiye'nin de desteğiyle bunu sonuna kadar sürdüreceğiz.

Eğer Birleşmiş Milletler derse: "Süreç bitmiştir, artık konuşacak bir şey yok, çünkü iki taraf arasında dağlar kadar fark var"; O zaman biz de kendi yolumuza gideceğiz. O zaman işte Kosova'nın durumu bize benzeyebilir ve daha kolay bir tanıma sürecine de girebiliriz. Bunu hep birlikte değerlendireceğiz. Ama bizden kimsenin bir kuşkusu veya tereddüdü olmasın. Biz bu siyaseti aynı şekilde devam ettireceğiz. Çünkü arkamızda büyük bir kamuoyu var, Türkiye var, Türkiye'nin desteği var. Sayın Çavuşoğlu ve İçişleri Bakanımız, perşembe günü buraya geliyor, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne geliyor. Burada kapsamlı bir toplantı yapacağız heyetlerimiz arasında ve ona göre son rötuşları inşallah düzenleyip, hazırlıklarımızı tamamlamış olacağız.

Ben bir kez daha tüm katılanlara çok teşekkür ediyorum. Çok önemli konuşmalar, çok önemli değerlendirmeler yapıldı. Bütün bunlar sizlerin desteği, yayımlayacağınız bildiri ve bül-

ten, hem Türkiye’de, hem Kıbrıs’ta, belki dünya kamuoyunda bunların seslendirilmesiyle müzakere heyetimize, bana, görüşme masasında bunlar güç verecektir. Dolayısıyla değerli vakitlerinizi ayırdığınız için, bu toplantıyı tertip ettiğiniz için ve gerçekten çok yoğun katılımlı ve çok önemli görüşler ifade edildiği için, tüm katılımcılara yürekten teşekkür ediyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

Sayın Metin Feyzioğlu’na, Sayın Necdet Basa’ya ve tüm katılımcılara bir kez daha teşekkür edip, hepinize saygılar sunuyorum.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Çok teşekkür ediyoruz efendim. Biz de saygılar sunuyoruz.

Son sözüm şudur Sayın Cumhurbaşkanım, değerli katılımcılar: “Kıbrıs bizim için yavru vatan değil, ana vatanıdır. Kıbrıslı Türkler küçük kardeşimiz değil, can kardeşimizdir. KKTC’ye hizmet etmek lütuf değil, asli görevimizdir”.

Biz’ler; Türkiye ile KKTC, tek millet, iki devletiz ve bu gerçek artık dünyaca idrak ve kabul edilmelidir.

Sayın Cumhurbaşkanım, şu ana kadar yapılan yayınlarla yansımaların bir kısmını telefonunuza gönderdim, bakabilirsiniz efendim.

Ersin TATAR (KKTC Cumhurbaşkanı)- Çok teşekkür ederim.

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Sağ olun efendim. İyi akşamlar diliyoruz efendim; çok teşekkürler, sağ olun, var olun.

SONUÇ BİLDİRİSİ

Ankara, 20.04.2021

Türkiye Barolar Birliği (TBB) ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (UKÜ) tarafından 12 Nisan 2021 Pazartesi günü gerçekleştirilen, açılış ve kapanış konuşmalarını KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın yaptığı, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Dünü, Bu Günü, Yarını" başlıklı "Webinar / Video Konferans"ın Sonuç Bildirisi:

- Kıbrıs Türk ve Rum Topluları arasında, BM Genel Sekreteri'nin İyi Niyet Görevi çerçevesinde 53 yıldır devam eden Müzakereler, Rum/Yunan ikilisinin "ENOSİS HAYALİ" nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.
- Çözumsuzlükte; BM ve AB birlikte belirleyici ölçüde etken olmuşlardır.
- İngiliz ve Rum Yönetimleri, imzaladıkları anlaşma ve hükümlere uymamışlardır! Süreç içinde İngilizler, uluslararası hukuka aykırı uygulamalarla Vakıf mallarını, çoğunluğu Rumlar olmak üzere dağıtmışlardır! Yapılanlar uluslararası hukuka, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti hukukuna ve İngiliz hukukuna da uygun değildir.
- 52 yıldır BM tarafından belirlenen Parametreler uygulanarak sürdürülen Türk ve Rum Toplulararası Görüşmeler, Rum tarafının "Sıfır Güvenlik, Sıfır Garanti" çerçevesinde Türkiye'nin garantörlük yetkisinin kaldırılması ve Türk askerlerinin Kıbrıs'tan geri çekilmesi yolundaki taleplerinde ısrar etmesi nedeniyle "Nihai Karar Konferansı" olarak tanımlanan Haziran-Temmuz 2017 Crans-Montana Zirvesi'nde çökmüştür.
- Bilahare Türk tarafının, 13 Temmuz 2019 tarihinde ortak mal sahibi sıfatıyla Rum tarafına yaptığı "hidrokarbon keşfi ve kullanımında kapsamlı işbirliği" teklifi de sonuçsuz kalmıştır.
- Türkiye ve KKTC Hükümetleri, adeta yok farz edilen haklarını korumak ve Rum tarafının oldu-bitti'lerini de engelle-

mek amacıyla uluslararası yasalara uygun olarak TPAO'ya verilen lisanslar çerçevesinde Türk Kıta Sahanelığı ve KKTC lisans alanlarında sondaj çalışması başlatmışlardır. Bu haklı duruş/tutum, kararlılıkla sürdürülmelidir.

- Bu noktadan sonra uygulanabilir ve sürdürülebilir olmayacağı görülen federal ortaklık görüşmelerine bırakıldığı yerden veya Guterres Belgesi çerçevesinde devam etmek, ciddi bir hata olacaktır.
- Rum tarafına rahatlık kazandıran statükonun değişmesini sağlayabilecek girişimlerin planlanmasına ve uygulanmasına ihtiyaç vardır.
- Halen dünyada 41 ada üzerinde iki farklı siyasi devlet yapılanmasının mevcut olduğu gerçeği ile özellikle soğuk savaştan bu yana 30 kadar devletin blok değiştirip, parçalanıp, bölünmüş olmasına rağmen 'BM'e üyeliklerinin kabul edilmiş olması' gerçeği de dikkate alınarak büyük resme bakmak ve anlamak, gerekmektedir.
- Hal böyleyken; Çeklerle Slovakları birbirinden ayıran; buna mukabil Yugoslavya'yı, Irak'ı, Libya'yı, Suriye'yi parçalayan zihniyetin, Kıbrıs'ta çözüm diye sunduğu birleştirme planının gerçek hedefini, deşifre etmek gerekmektedir
- Tam bu noktada cevap bekleyen asıl önemli soru şudur: Irkı, dili, dini, kültürü farklı, birbirine pek de benzemeyen halklardan oluşan eski Yugoslavya'yı birleştirmek bir yana; yedi parçaya bölenler, Çekoslovakya'yı/Çek'leri ve Slovak'ları birbirinden ayıranlar, birlikte yaşayamayacakları açıkça ortaya çıkmış olan; ırkı, dili, dini, kültürü, tarihi farklı Kıbrıs'taki iki ayrı milleti neden birleştirmek isterler? Neden bir "kadife ayrılık" düşünülmez?
- BM, AB, ABD ve İngiltere destekli Rum tarafının "nafile görüşme sürecini sürdürmek suretiyle zaman kazanmak ve böylece en azından şimdilik KKTC'nin tanınmasına yönelik adımların atılmasını engellemek" gayesiyle önümüzdeki Cenevre zemininde 'egemen toplum devleti', 'yeni bir çerçeve anlaşması', 'gevşek federasyon' vb oyalama taktiklerine başvurması beklenebilir/beklenmelidir.

- Oysa varılan bu noktada, tarafları tatmin edebilecek bir barış ortamına zemin hazırlamak üzere, artık uygulanma imkanı kalmayan BM Parametreleri yerine; mutlak egemen eşitlik yani iki egemen devlet zemininde; “Kıbrıs coğrafyasında yaşayan iki ayrı halk ve iki ayrı bağımsız, egemen devlet” gerçeği, Türk tarafı için yeni parametreler olarak dikkate alınmalıdır.
- Gelinen bu noktada; iki bölge, iki toplumlu Federal Kıbrıs Devleti artık mümkün değildir; eşitlik temelinde iki ayrı bağımsız ve egemen Devlet arasında yapılacak bir dostluk, barış ve işbirliği antlaşması, tek uygun çözüm olarak değerlendirilmektedir.
- Özellikle görüşmelerin tarafı olmayan AB’nin; hiç gerekli olmamasına karşın, Crans Montana’daki statüsü ile yani gözlemci olarak 27-29 Nisan Cenevre toplantılarında yer almak istemesinin, haklı, geçerli, kabul edilebilir hiç bir gerekçesi yoktur.
- Bu durumda da; Ada gerçeklerini dikkate almadan, üyeleri açıkça Rum-Yunan ikilisinden yana tavır koyan AB’nin de katılımıyla BM Parametreleri çerçevesinde yapılacak 5+1 toplantısından, egemen eşitliğe sahip iki devletli bir yapının çıkması, mümkün değildir.
- Varılan bu noktadan sonra; askerlikte değişmez kural olan “En iyi savunma hücumdur” ilkesi çerçevesinde; yapılan haksızlıklar, uygulamaya koyulan hukuksuzluklar, alenen çiğnenen insan hak ve özgürlükleri, adeta yok sayılan uluslararası ilkeler, antlaşmalar ve nihayet sergilenen çifte standartlar karşısında susmak yok, suskun geçiştirmek yok, savrulmak ise hiç yok!
- Aksine; KKTC’ye uygulanan insanlık dışı izolasyonlar ve ambargolar başta olmak üzere, demokrasi havarilerinin(!) yasa tanımazlıklarını, temel hak ve özgürlük ihlallerini ikna edici gerçek olaylar, olgular ve gerekçeleriyle afişe etmek var; uygun program, araç ve yöntemlerle dünya kamuoyuna izah etmek var...

- Kıbrıs'ta iki ayrı egemen devletin varlığı bir realitedir; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, 15 Kasım 1983'de rüşünü yeniden ispat etmiş, 38 yaşında, kendi toprakları üzerinde egemen bir devlettir; Türkiye'nin de Kıbrıs üzerinde tarihsel hakları vardır.
- Eksik olan KKTC'nin uluslararası alanda tanınmamış olmasıdır. Bu bir süreçtir ve mutlaka aşılabacaktır.
- Kıbrıs'ta toplumlararası görüşmelerin başlangıcı 1968 senesine yani 53 yıl öncesine dayanır. Bu süre içindeki görüşmelerde Rum'un/Yunanistan'ın ve onu mutlak surette destekleyen kimi Batılı devletlerin tutumu, nihai hedef olarak 'Ada'daki Türk varlığını yok etmeye yönelik' olmuştur.
- Unutulmamalıdır ki; Türk tarafı, 1959-60 "Kıbrıs Cumhuriyeti" antlaşmaları ile yani Ada'da Rumlarla Türklerin %30/70 ortak olduğunu karara bağlayan Zürih ve Londra Anlaşmaları sonucu Ada'ya barış geldiğini düşünürken; Rumlar Akritas ve İfestos Etnik Temizlik Planları'nı hazırlamakla meşguldüler.
- Aslında; Emperyal güçlerin tercih ve çıkarlarına uygun olarak hazırlanan Annan Planı'na "Yes be annem" kampanyası ile destek vermekle elde edilen hiçbir kazanım yoktur.
- Kıbrıs'ta dökülen kanı durduran ve iki halkın kendi bölgelerinde egemen olarak barış içinde yaşamalarını sağlayan 1974 Barış Harekatı'nın sonuçlarını kabullenemeyen ve Kıbrıs'ın tümünde egemen olmak isteyen Kıbrıs Rum Kesimi'nin, ilk fırsatta, 2004'te kabul etmedikleri için derin pişmanlık duydukları Annan Planı dönemine geri dönmek isteyebilecekleri, mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.
- Federasyon döneminden kalan, KKTC'ni dışlayan, uygulamada; Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tek meşru otorite olarak kabul edilmesi şartını içeren Mali Yardım Tüzüğü ve Yeşil Hat Tüzüğü yeniden değerlendirilmelidir..
- "Türklük değil, önce Kıbrıslılık vardır" bilincinin yeşermesi, yerleşmesi, kökleşmesi, yaygınlaşması ve sonuçta da geniş kitlelerce benimsenmesine yönelik olarak kim ya da

kimlere, hangi sivil toplum örgütlerine, hangi kişi, kurum ya da kuruluşlar aracılığıyla/ tarafından ne gibi yardımların ve parasal desteklerin sağlandığı, istenirse cevabının bulunabileceği bir husustur!..Bu cevap bulunmalıdır da!..

- Bilinmelidir ki; ağırlıklı olarak AB fonlarıyla desteklenen sosyal ve kültürel (!) projeler ile Ada'da "Türklük yerine Kıbrıslılık" bilincinin aşılacak istendiği bir ortamda ve süreçte, Türkiye'nin bulunmadığı bir AB'de yer almanın, uzun vadede asimilasyon ile sonuçlanabileceği, tarihi tecrübelerle sabittir.
- Kıbrıs Rum tarafına bir "toprak taviz haritası" sunulması, talihsizlik olmuştur.
- İki toplumlu federasyon görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlandığı, hiçbir yanlış anlamaya gerek bırakmayacak açıklıkla bizzat Guterres tarafından açıklanmış olmasına rağmen, "BM Genel Sekreteri'nin mevcut manda ve iyi niyet misyonunun sonlandırılması" gibi önemli bir fırsat kaçırılmıştır.
- Avrupa Birliği, büyük bir stratejik hata yaparak uluslararası hukuka aykırı biçimde Adada Türklerle bir anlaşmaya varılsa da varılmasa da Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye üye olmasını kabul etmiştir.
- Oysa; Kıbrıs'ın Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte yer almadıkları hiçbir birliğe/kuruluşa tamamen veya kısmen giremeyeceği, üye olamayacağı, hem Zürih ve Londra Antlaşmalarının hem de Kıbrıs'ın Kurucu Anayasası'nın amir hükmü olmasına rağmen, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, Kıbrıs'ın bütününe temsilen Avrupa Birliği'ne alınması doğru olmamıştır.
- Bu çerçevede Kıbrıs Rum Tarafı, Türkiye-AB üyelik müzakerelerinin altı başlığını tek başına veto etmiştir!
- BM Barış Gücü'nün (BMBG) görev süresinin, BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Ocak 2021 tarih ve 2561 (2021) sayılı kararıyla KKTC'nin görüşü bile sorulmadan, sadece Kıbrıs Rum Kesimi'nin onayı alınarak 6 ay daha uzatılmış olması, bir

bakıma KKTC'nin varlığının inkarıdır; Türkiye ve KKTC suskun kalmamalıdır; bu meydan okumayı (!), siyasi anlamını görmezden gelerek sadece bir protesto beyanı ile geçiştirmemelidir.

- BM Genel Sekreteri Guterres, İyi Niyet Misyonuna dair 8 Ocak 2021 tarihli raporunda herhangi bir çözüm modeline atıf yapmamış ve karşılıklı kabul edilebilecek bir çözüme işaret etmiştir. Bu itibarla Cenevre, yeni Türk tezinin dünyaya ilanı için uygun bir zemin olacaktır; bu fırsattan mutlaka yararlanılmalıdır.
- Dünya kamuoyuna yönelik, haklılığımızı anlatan çalışmalar yanında, Kıbrıs gibi Akdeniz'in ortasında adeta bir uçak gemisi şeklinde bir bölgenin, sadece tek bir odağın kontrolünde bulunmasından kaynaklanabilecek stratejik tehlike ve sıcak çatışma dahil tehditlerin, uygun araçlar ve gerekçelerle uluslararası kamuoyunun dikkatine sunulması ve rakiplerin çok iyi becerdikleri benzeri hassas algı operasyonları, hep ön planda tutulmalıdır.
- Böylesi bir tepki, özellikle son dönemde haksız, hukuksuz, adaletsiz, uluslararası antlaşmalara da uygun olmayan kararları nedeniyle adeta meşruiyet sorgulaması boyutlarında haklı tepkilerin odağı haline gelmiş olan BM örgütüne dostça bir ikaz anlamına da gelecektir.
- Maalesef kan ve gözyaşının hakim olduğu bir dünyada, Kıbrıs gibi 1974 yılından beri tek bir kurşunun dahi atılmadığı, tek bir damla kanın akmadığı bir ülkede barış gücünün yapacak bir işi yoktur; olmaması gerekir! Bu itibarla; sadece Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılmasına değil, Kıbrıs'ta Barış Gücü'nün mevcudiyetine de karşı çıkmak gerekmektedir.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM), KKTC'ne ilişkin süreçte önem arz eden bazı kararlarında, bizzat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) aykırılıklar olduğu da tespit ve ifade edilmelidir.
- Kapalı Maraş, uluslararası hukuk uygun biçimde, vakıf mülkiyeti gerçeği de dikkate alınarak yerleşime açılmalıdır.

İlke şudur: Egemenlik ve toprak KKTC'ye aittir; ancak bu topraklar üzerinde yabancı yapılar bulunabilir...

- 'Mülkiyet sorunu'na ilişkin olarak; "toplu göç yaşanmış ülkelerin hiçbirinde uygulanmamış bir şekilde, 'bireysel yöntemle' yani iki halkın bireylerini karşı karşıya getirerek çözülmeye çalışıldığı, böyle bir uygulamanın sonunun ise, kaçınılmaz olarak 'kavga olacağı" tespiti yapılmıştır.
- Rumların Türk topraklarına yerleştirilmesi, ileride Türklerle Rumlar arasında yeniden çatışmaların başlatılması ve Türk topraklarının Rumlar tarafından ele geçirilmesiyle sonuçlanabilecek vahim gelişmelere de kapı aralayabilecektir.
- Böyle bir durumda mülkiyet ve tazminat konularının, 2.Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da da uygulandığı gibi toplu olarak yani devletler arasında ele alındığı bir GLOBAL TAKAS VE TAZMİNAT formülü ile çözülmesi, uygun bir seçenek olarak düşünülebilir.
- Öte yandan; bir cazibe merkezi olarak sunulan ve propagandası yapılan AB'nin ciddiye alınması gerekli bir çekim gücü oluşturabileceğinden hareketle; uzun vadede olumsuz sonuçları olabilecek bu yıkıcı propagandayı etkisizleştirebilen en etkili yolu/yöntemi, Türk olmaktan gurur duyan, üreten, zenginleşen ve ürettiğini hakça paylaşabilen, kısacası kendi ayakları üzerinde durabilen mutlu insanların yaşadığı müreffeh bir Kıbrıs oluşturmaktır.
- Bu itibarla acilen, Kıbrıs'ın dünü, bugünü ve yarınına yönelik, toplumsal olguları da dikkate alan, teknik, ekonomik ve sosyal projeleri de içerek şekilde kapsamlı bir vizyona/stratejik plana/yol haritasına ihtiyaç bulunmaktadır .
- Hal böyleyken; emperyal planların ve uygulamaların dünyada 'belirleyici etkenliğe' sahip olduğu bir dönemde; adeta 'Türk'süz bir Kıbrıs ve Türkiye'siz bir Doğu Akdeniz' hedefiyle Kıbrıs'ın geleceğinin belirlenmek istendiği bir süreçte; Türkiye ve KKTC'nin yeni tezleri çerçevesinde siyasi hedefi ve stratejisi, jeopolitik ve jeostratejik konumuna paralel, dünyada geçerli güç dengeleri ile bölgesel şart ve fırsatları

da dikkate alarak oluşturulmuş orta ve uzun vadeli, kapsamlı bir 'ulusal stratejinin/vizyonun/yol haritasının belirlenerek hayata geçirilmesi, GELECEĞE HAZIRLIK" açısından öncelikli hedeflerdendir.

- Anılan yol haritasında; Türkiye'nin bu gününde olduğu gibi, geleceğinde de hayati önemini muhafaza edeceği kesin olan Mavi Vatan'a ilişkin; "Münhasır Ekonomik Bölge, karasuları, kıta sahanlığı, statüsü belli olmayan adalar, adaların silahlandırılması/silahsızlaştırılması " gibi konuları da içerecek şekilde düzenlenecek ayrı bir stratejik planlama yapılmalıdır.
- Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizlerde yetki alanlarının belirlenmesinde "deniz sahilinin uzunluğu ve nüfus gibi faktörlere bakılmasını" öngören deniz hukuku ve içtihatlarına göre tüm paydaşların hakkaniyet çerçevesinde haklarının gözetilebilmesi için mutabakata varılmasının gereği, Türkiye'nin ana kıtasından sadece 2 km mesafede olan "Meis gibi üzerinde sadece 300 kişinin yaşadığı küçük bir adanın kıtalarla eşit hak sahibi olamayacağı" gerçeği ışığında ısrarla ileri sürülmeli/savunulmalı/vurgulanmalıdır.
- Kıbrıs'ta Türk ve Rum kesimleri arasında bu çerçevede bir mutabakat ve paylaşım bu güne kadar sağlanamadığı için, Kıbrıs'ta deniz yetki alanlarının ortak mal sahipliği, hukuken devam etmektedir.
- Bundan böyle; KKTC Cumhurbaşkanı'nca yapılacak kabul ve görüşmeler, uluslararası protokol kuralları da dikkate alınarak "Kıbrıs Cumhuriyeti içindeki Türk Toplumunu lideri" sıfatıyla değil, KKTC ve Türkiye'nin, "egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm" tezine/beyanlarına da uygun/yakışır olarak "KKTC Cumhurbaşkanı sıfatıyla" ve "Devletten Devlete yapılmalıdır".
- Görüşmeler yeniden başlatılacaksa; uluslararası konjonktür, bölgedeki siyasi dengeler, Rusya ile ABD ve AB'nin Orta Doğu'ya ve Doğu Akdeniz'e bakışları da dikkate alınmak suretiyle bir an önce çerçeve ve referans şartları netleşmeli;

görüşmeler, ancak ucu açık olmayacak şekilde sonuç odaklı, iki egemen devletli çözüm hedefiyle ve izolasyonlarla ambargoların kaldırılması şartıyla başlatılmalıdır.

- Bu yeni içeriğin içinde; Doğu Akdeniz bölgesinde bulunduğu bilinen hidrokarbon (petrol-doğal gaz) konusu da kapsamlı biçimde yer almalıdır...
- Ayrıca; gaz ve/veya petrolün nasıl çıkarılacağı, kimlerin söz sahibi olacağı ve satışlardan elde edilecek gelirin nasıl paylaşılacağına ilaveten Türkiye ana kıtası ile Kıbrıs Adası'nın Münhasır Ekonomik Bölgelerinin Türkiye'nin bu güne kadar ortaya koyduğu harita çerçevesinde tespiti ve teyidi de olmalıdır.

Bununla birlikte; Türkiye ve KKTC'nin deniz yetki alanı ortak kullanımı paylaşımı anlaşması imzalaması da uygun olacaktır. Böylece, Türkiye'nin kazancı KKTC'nin kazancı, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Mavi Vatan'ı, Kuzey Kıbrıs'ın da Mavi Vatanı haline gelecektir.

- Esasen Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC Hükümeti, iki devletli çözüm ve Maraş açılımlarını programına almak suretiyle tarihi bir siyasi hamle yapmıştır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hidrokarbon sondaj faaliyetlerine başlamasıyla da aleyhte gelişen mevcut durum, büyük ölçüde dengelenmiştir...
- Anılan görüşmelerden, taraflarca kabul edilebilir bir sonuç alınamayacağına anlaşılması halinde, "...Artık Kadife Ayrılığın zamanı gelmiştir" diyerek; "Ada'nın taksimi ve KKTC'nin uluslararası toplum tarafından tanınması" ile "Türkiye ve KKTC'nin federal veya özerk yapıda siyasi bütünleşmeleri" dahil, değişik opsiyonlar şimdiden değerlendirilmeye alınmalıdır...
- Artık; yıllardır kullanılan ve bir federasyon terminolojisi olan "siyasi eşitlik" ifadesi yerini "egemen eşitlik"; hatta "mutlak egemen eşitlik" sözcükleri almalıdır.
- BM Parametrelerine göre "siyasi eşitlik" derken kastedilen, ayrı bir egemen devlet olarak KKTC değil, sadece Kıb-

rıs Türk Toplumu'dur; bu nedenle de "siyasi eşitlik temelinde görüşmeye razı olmak", bir bakıma geri gidiştir ve KKTC'nin yok sayılması anlamına da gelebilecektir...

- "Egemen eşitlik" ise, Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesi'nin temel ilkelerinden biridir ve iki devletli çözüme demektir.
- Uygun bir müzakere zemini arayışına yönelik olarak yapılacağı açıklanan 27 Nisan 5+1 görüşme masasına Kıbrıs Türk Toplumu sıfatıyla değil, KKTC olarak oturmak ve görüşmeler esnasında Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KTC) adıyla tanınma talebini kayda geçirmek, anlamlı bir başlangıç olabilir...
- Zaten; bağımsız ve egemen bir devlet olarak KKTC, tanınmak için gerekli adımları atmak zorundadır; aksi halde inandırıcı olmak ve "işgalci" suçlamasından kurtulmak mümkün değildir. İşgalci olarak suçlanacak ülkenin ise, Türkiye olacağı/olduğu açıktır.
- Bu itibarla tanınmaya yönelik girişimler, devlet olmanın "onsuz olmaz" gereğidir.
- Türkiye olmaksızın, tamamı AB'ye alınmış bir adada AB hukuku geçerli olacağından 'mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı' çerçevesinde KKTC toprakları hem Rumlara hem de diğer AB üyesi ülke vatandaşlarının hiçbir kısıtlama olmadan yerleşebilecekleri, taşınmaz alabilecekleri ve her türlü ticarî faaliyette bulunabilecekleri AB toprağı haline gelecektir.
- AB ülkelerinin ekonomik durumları ve sermaye gücünün devreye sokulması, bir süre sonra Kıbrıs Türklerinin topraklarını satarak diğer AB ülkelerine göç etmeleri sonucunu doğurabilecek ve 'Yahudi Ulusal Fonu kaynakları ile İsrail Devleti'nin Filistin topraklarını satın alarak Arapları kendi vatanında azınlık durumuna düşürdüğü' örnekte olduğu gibi, Kıbrıs Türkleri de topraklarını Rumlara satarak kendi ana vatanlarında 'azınlık' durumuna düşebileceklerdir.
- Dikkat! Halen İsrail'in yerel yeddieminler vasıtasıyla Kıbrıs'ın bir çok bölgesinde geniş topraklar satın aldığına ilişkin sürekli duyurular alınmaktadır. Ciddiye alınması

gerekli bu durum derhal araştırılmalı ve gereken önlemler alınmalıdır.

Sonuç olarak;

Bu gün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti; 15 Kasım 1983'de rüştünü yeniden ispat etmiş, 38 yaşında, kendi toprakları üzerinde egemen bir devlettir ve Türkiye'nin de Kıbrıs üzerinde tarihsel hakları vardır.

Bu gün Kıbrıs'ta "de facto" iki ayrı egemen devlet vardır ve bu iki devletin birbirleri üzerinde hiçbir şekilde hükümlerlik hakları yoktur...

Yoktur ama unutulmasın lütfen; Ada'da artık katliam da yoktur!..

- Türk'ün Akdeniz'deki varlığı ve KKTC'nin bekası tehdit altındadır; TÜRK'SÜZ bir Kıbrıs ile TÜRKİYE'SİZ bir Doğu Akdeniz hedeflenmektedir.
- Kıbrıs'ın geleceğini tehlikeye atabilecek hiçbir 'taviz' verilemez; hukuki, ekonomik, sosyal, kültürel hiçbir teklif görüşme konusu dahi yapılamaz.
- KKTC'nin Kıbrıs üzerindeki egemenlik hakları, hiçbir koşulda ortadan kaldırılamaz.
- Kıbrıs Türk halkı, Rum tarafının insafına terk edilemez.
- BM Güvenlik Konseyi'nin 1975 yılında BM Genel Sekreteri'ne verdiği "federasyon hedefli iyi niyet misyonu" başarılı olamamıştır/sona ermiştir ve bu görev artık BM'ye iade edilmelidir.
- İki toplumlu iki bölgeyi bir federal yapıda birlikte yaşamayı öngören toplumlararası görüşmelerin devam etmesi, artık anlamını yitirmiştir.
- Bu gün artık; Rumlar tarafından Crans-Montana'da tek taraflı olarak terk edilen görüşme masası etrafında "iki toplumlu ve iki kesimli bir federasyon oluşturmak" amacı ile yeniden bir araya gelerek görüşmeleri sürdürmek, yani 'sta-

tükonun devamı', sadece Kıbrıs Türk tarafının izolasyonunun devamı anlamına gelecektir.

- Oysa varılan bu noktada, tarafları tatmin edebilecek bir barış ortamına zemin hazırlamak üzere, uygulanma imkanı kalmayan BM Parametreleri yerine; mutlak egemen eşitlik yani iki egemen devlet zemininde; "Kıbrıs coğrafyasında yaşayan iki ayrı halk ve iki ayrı bağımsız, egemen devlet" gerçeği, Türk tarafı için yeni parametreler olarak dikkate alınmalıdır.
- Türk Tarafı'nın "İki eşit Halk ve iki eşit egemen Devlet" temelli çözüm tezi, her türlü tavize kapalı, kırmızı çizgidir.
- Bu parametreler, aynı zamanda KKTC'nin sonsuza dek bağımsız-egemen bir devlet olarak yaşamasının da sağlam, taşıyıcı zeminini oluşturacaktır.
- İki eşit/egemen devlet temelinde sağlanacak bir barış, Ada'ya can güvenliği, dostluk ve zenginlik getirecektir. Ayrıca, Rum'ların küresel kuklalarının oyuncağı olmalarını da engelleyecektir/sonlandıracaktır.
- Bundan böyle; ambargolar kaldırılmadan ve iki devletli yani 'devletten devlete' görüşme zemini kabul edilmeden masaya oturulmayacağı, ilan edilmelidir.
- Guterres belgesi başta olmak üzere, görüşme sürecinde verilen tüm tavizlerle haritanın geçersiz olduğu açıklanmalıdır.
- BM ve AB'nin tek çözüm olarak öngördüğü tek devlet, tek egemenlik tek uluslararası kimlik ve tek vatandaşlık temelli federal çözüm, artık hiçbir şekilde kabul edilemez.
- Görüşmelerin Crans Montana'da kaldığı yerden başlamasının söz konusu olmadığı ve bundan böyle hiçbir şekilde tek egemenliğe, tek kimliğe, tek devlete dayalı iki bölgeyi iki toplumlu federasyon görüşülmeyeceği, ancak iki egemen devlet zemininde iki toplumlu, iki devletli çözüm için görüşülebileceği açıklanmalıdır.
- Savunulan "iki eşit/egemen devletli bir anlaşma" çerçevesinde; KKTC'nin ilanını kınayan ve tanınmaması çağrısı yapan 541 ve 550 sayılı BM kararlarının iptali talep edilmelidir.

- Türkiye'nin Garantörlüğü ve Türk silahlı Kuvvetleri'nin adadaki varlığının devam etmesi, hiçbir şekilde tartışmaya açılamaz.
- Garantörlüğün hiçbir şekilde pazarlık konusu yapılamayacağına ilişkin 20 Şubat 2010 tarihli KKTC Meclisi kararına bağlılık ve bu çerçevede garantörlüğün müzakere edilmeyeceği, ilan edilmelidir.
- Türkiye'siz bir AB üyeliğinin söz konusu olamayacağı ilan edilmelidir.
- Esasen; Kıbrıs Türk halkının 18 Ekim 2020'de sandığa yansıyan hür iradesi de, BM parametrelerini ve bu çerçevede nihai amaç olarak belirlenen federasyonu reddederek; yeni süreçte egemen eşitlik temelinde iki devlete dayalı çözüm öngörmektedir.
- Kendilerine 'Büyük (!)' diyen bir çok devletin baskılarına rağmen alınan bu sonuç, artık muhataplarla sadece 'egemen eşitlik' temelinde 'Mavi Vatan' stratejisi çerçevesinde görüşülebileceğinin göstergesi ve garantisidir.
- Böylece, son olarak 2017'de Crans Montana'da iflas eden 'federasyon tartışmaları', sona ermiş; Doğu Akdeniz Denklemi'ne ikinci bir Türk Devleti'nin eklenmesinin yolu ardına kadar açılmıştır.
- Kıbrıs Türk'ünün hür ve bağımsız yaşama iradesinin tekrarı ve açık tezahürü olan bu muhteşem sonuç, aynı zamanda başta Maraş ve Güzelyurt olmak üzere, bu güne kadar sürdürülen 'nafile toplumlar arası müzakerelerde' 'pazarlık masasında' yer almış olan 'Vatan Toprağı'nın "toprak tavizi" çerçevesinde bu masadan ebediyen kaldırılmış olduğu" anlamına da gelmektedir.
- Anavatan Türkiye'nin kayıtsız-şartsız ve sınırsız desteğine sahip olan Kıbrıs Türk'ünün, inanç, azim ve kararlılıkla ulaştığı bu muazzam sonuç; ömrünü Kıbrıs Davası'na adanmış olan Dr.Fazıl Küçük ve TOROS lakaplı Rauf Denктаş başta olmak üzere, bu kutsal toprakları mübarek kanlarıyla sulayarak VATAN yapan Aziz Şehitlerimizimizin tertemiz anı-

larının tazelenmesi yanında ruhlarının da bir kez daha şad edilmesidir; Anavatan'a, Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına, Kıbrıs Mücahitlerine, Gazilerine ve o zor sürece katkısı olan herkese sevgi, saygı ve minnet duygularının tekrarıdır.

- Aslında Kıbrıs'ta iki ayrı devletin varlığı bir realitedir; eksik olan KKTC'nin uluslararası alanda tanınmamış olmasıdır. Bu bir süreçtir ve mutlaka aşılacaktır.
- Kıbrıs Türkü artık bir toplum değil, devlet sahibi olan bir halktır. Federasyon tartışmaları sona ermiştir. Bu nedenle de Rumlarla yeni bir ortaklık/işbirliği ancak/sadece egemen eşitlik temelinde kurulabilir; bunun da ön şartı/ilk şartı, KKTC'nin tanınmasıdır.
- KKTC'nin tanınması için gerekli adımlar, uluslararası Hukuk ilkeleri çerçevesinde bir an önce atılmalıdır.
- Türkiye'nin Garanti ve İttifak Antlaşmaları'ndan kaynaklanan asli ve hukuki egemenlik hak ve yetkileriyle deniz ve hava yetki alanları yanında; TC ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki ortak stratejik güvenliğinin, Rum- Yunan onayına bağlı AB kararlarına ipotek edilmesi asla düşünülemez.
- Ayrıca; halen Türkiye tarafından KKTC'de kurulan deniz ve hava üsleri inşaat aşamasındadır; KKTC'yi bağımsız bir devlet olarak tanıyan Türkiye, Libya ile yaptığı gibi, meşru hak sahibi/muhatap sıfatıyla KKTC ile de garantörlüğe ilave olarak Güvenlik ve İşbirliği Antlaşması da yapabilmelidir/yapmalıdır.
- Kıbrıs Rum tarafının ısrarla sürdürdüğü silahlanmaya karşılık olarak KKTC, garantör sıfatıyla Türkiye'ye, halen inşaat halindeki iki askeri üssüne ilaveten Karpas Bölgesinde de en az 100 yıl süreli, hava ve deniz üslerinin kurulabileceği askeri bölgeler vermeyi planlamalıdır.
- Varılan bu noktada; AB ile gümrük birliği olan Türkiye, AB ile bütünleşmeyi öngören 10. Protokol'ün 4. Maddesi çerçevesine/anlamına da uygun olarak; KKTC ile de "Gümrük Birliği Antlaşması" yapabilmelidir/yapmalıdır. (Esasen; 2004 Annan Planı sonrasında AB, KKTC ile yüzde 35 güm-

rük indirimi öngören bir Ortaklık Antlaşması yapmıştı; sonra devamı gelmedi).

- Kapalı Maraş bölgesinin “BM idaresine transferinden” bahseden 550 (1984) sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ve 186 sayılı BM Kararları'nın uygulanabilirliği ile bölgede konuşlanmış BM Barış Gücü'nün mevcudiyeti de artık sorgulanmalıdır.
- Maraş, eski mal sahipliği çerçevesinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetiminde vakıf mallarının hukuki durumu da dikkate alınarak uluslararası hukuk ve ahkamü'l-evkaf prensipleri temelinde yerleşime açılmalıdır.
- Ancak; varılan noktada egemenlik ve toprak KKTC'ye aittir; o topraklar üzerinde başkalarına ait taşınmazlar olabilir.
- Diğer yandan Kıbrıs Vakıflar İdaresi'nin Maraş bölgesindeki vakıf taşınmazlar ile ilgili hakları hassasiyetle korunmalıdır.
- Taşınmaz Mal Komisyonu mekanizmasının sağladığı mağduriyet giderici çözümlerin sürdürülebilmesi, bu Komisyonun, mülkiyet taleplerini adil, hızlı ve etkin bir şekilde sonuçlandırabilmesi ölçütünde; AİHM'in etkin bir iç hukuk yolu olarak tanımaya devam etmesine bağlı olduğu dikkate alınarak gerekli değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Ancak; Taşınmaz Mal Komisyonu, federal bir yapılanma çerçevesinde; iade, takas ve tazminat yoluyla mülkiyet sorunlarına çözüm bulmak hedefiyle düşünülmüş ve hayata geçirilmişti; karşılığında Rum tarafının da benzer bir yapılanma yoluyla mülkiyet sorununun çözümüne katkı vereceği beklenmekteydi.
- Oysa uygulamada; Rum tarafında kalan Türk malları değil, sadece KKTC'de kalan Rum malları tartışma konusu yapılmıştır/yapılmaktadır; yeni Türk tezi çerçevesinde yani “yan yana yaşayacak iki bağımsız-egemen devlete dayalı bir muhtemel anlaşma” dikkate alındığında, bu durumun sürdürülebilirliği de, “Global Takas ve Tazminat” uygulaması dahil, yeniden tartışılmalıdır.

- Artık toprak tavizi sona ermiştir; kaybedecek tek bir milimetrekare dahi toprak yoktur.
- Girit ve Mora örneklerinden gereken ders alınmıştır; bu çerçevede tarih tekerrür etmeyecek ve Kıbrıs Girit olmayacaktır.
- Makarios, Grivas, Nikos Samson ve benzerleriyle “Akritas ve İfestos” etnik temizlik planları, Batı Trakya Cumhuriyeti ve Girit örnekleri de hatırlanarak ANNAN PLANI ve kopmalarına azami dikkat edilmelidir.
- Şehit kanıyla sulanmış Kıbrıs topraklarının masa başında Rumlara verilmesi hiçbir şekilde kabul edilemez.
- Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hidrokarbon sondaj faaliyetlerine başlamasıyla birlikte Ada'daki mevcut durum, büyük ölçüde dengelenmiştir. Bu da; Annan Planı sürecinden bu yana Türk tarafının gerçekleştirdiği önemli bir pozisyon değişikliği anlamına gelmektedir.
- “KKTC tapularının geçerliliği”, hiçbir şekilde tartışma konusu yapılmamalıdır.
- Son çare “kadife ayrılıktır”.
- Kadife ayrılığın devamı, Türkiye'ye yönelik olumsuz algı yaratma maksatlı medya iddialarının aksine, “KKTC'nin Türkiye'ye ilhakı” değildir. Çünkü ne Türkiye'nin ne de KKTC'nin açıklanmış böyle bir politikası/hevesi yoktur. Kaldı ki; Türkiye, bu ve benzeri mesnetsiz iddialara destek/kaynak kimi mihrakların aksine emperyalist/ sömürgeci bir ülke değildir.
- KKTC'nin hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları, konunun enerji boyutu ile altyapı ve tarıma dayalı sanayi boyutunun da ağırlıklı olarak dikkate alınması suretiyle hazırlanacak bir stratejik plan, süratle hayata geçirilmelidir.
- Bu cümleden olarak; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde; modern teknoloji ve enerji desteği yanında; Türkiye'den gelen suyun miktarı da çoğaltılarak azami yararlanılmayla tarım ve hayvancılığa dayalı modern sanayi başta olmak

üzere, süratle mal ve hizmet sektöründe üretim ekonomisine geçilmelidir.

- TBB Başkanı Av.Prof.Dr.Metin Feyzioğlu tarafından teklif edilen “KKTC'nin uluslararası bir aşı ve serum merkezi haline getirilmesi”, değerlendirilmesinde yarar olan, örnek olabilecek önemli bir öneridir.
- Bariz bir insan hakları ihlali olan hava taşımacılığı ambargosuna karşı uluslararası hukukun öngördüğü tüm imkânlar kullanılmalıdır.
- Uluslararası spor müsabakalarında uygulanan ambargoya karşı da benzer adımlar atılmalıdır.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin dünyayla bütünleşmesinde önemli rol oynayan ve ekonomik anlamda katma değer yaratan turizm ve yüksek öğrenim alanının sürdürülebilir kılınmasında gerekli stratejik planların uygulamaya ivedilikle geçirilmelidir.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ihracatı önündeki Rum engellemelerinin Türkiye tarafından teknolojinin bütün imkânları da kullanılarak en pratik şekilde geçersiz kılınması denenmelidir/zorlanmalıdır.
- Bir Halkın ulaşabileceği en yüce, en onurlu mertebe, bağımsız-egemen devlet kurma aşamasıdır.
- KKTC, “iki devlet bir millet” olarak Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte sonsuza dek el ele, gönül gönüle yürüyüşüne devam edecektir.
- Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, ABD ve Fransa gibi yabancı devletlerin Ada üzerinde askeri üs/tesisler kurmalarına ve işletmelerine izin vermesi, Kurucu Antlaşmalara ve Garanti Antlaşmalarına aykırıdır; bu hukuksuzluk uluslararası kamuoyu ile de paylaşılmalı ve sona erdirilmesi ısrarla/kararlılıkla talep edilmelidir.
- Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, üzerinde egemen yetkileri olmayan deniz alanlarında petrol-gaz şirketlerine ruhsatlar vermesi, uluslararası hukuka aykırıdır; bu hukuksuzluk da

uluslararası kamuoyu ile paylaşılmalı ve sona erdirilmesi ısrarla/kararlılıkla talep edilmelidir.

- Görevi ve işlevi biten BM Barış Gücü adadan artık çekilmelidir. Barış Gücü'nden boşalacak tampon bölge, taraflar arasında eşit olarak paylaşılmalıdır.
- Ada'da 1974 yılından beri süregelen ateşkes, kalıcı Barış Anlaşmasına dönüştürülmelidir.
- Ancak, hem 1963 katliamı için hem de Rum/Yunan ikilisinin neden olduğu 1974 olayları nedeniyle "SAVAŞ TAZMİNATI" istenmelidir. (Yunanistan 2019 Nisan ayında kabul ettiği bir Yasa ile Almanya'dan 1'inci ve 2'inci Dünya Savaşı zararları için 300 Milyar Euro savaş tazminatı talep etmiştir. Euronews. 19.4.2019 <https://tr.euronews.com/2019/04/19/yunanistan-almanya-dan-300-milyar-euroluk-savas-tazminat-istiyor>)
- Tanınma/tanıtlama konusunda muhtemel tepkiler de dikkate alınarak hazırlanacak stratejik/diplomatik bir plan, derhal uygulamaya konulmalıdır.
- Son olarak; Kıbrıs'ta görev yapan BM Barış Gücü'nün görev süresinin, KKTC' nin görüşü bile sorulmadan, sadece Kıbrıs Rum Kesimi'nin onayı ile uzatılmasının kabul edilemez olduğu, bundan sonrası için geçerli olmak üzere BM'e bildirilmelidir.

Saygıyla kamuoyunun bilgilerine sunulur.

Ankara, 20 Nisan 2021

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın, 27-29 Nisan 2021 Tarihlerinde Cenevre'de Yapılan 5+BM Kıbrıs Görüşmeleri Esnasında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres'e Sunduğu "Sürdürülebilir Bir Çözüm İçin Kıbrıs Türk Önerisi" Başlıklı Öneri (Türkçe ve İngilizce):

SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR ÇÖZÜM İÇİN KIBRIS TÜRK ÖNERİSİ

Gayriresmi 5+BM Toplantısı, Cenevre, 27-29 Nisan 2021

Kıbrıs Türk tarafının önerisinin özü, Kıbrıs Türk halkının kurduğu Devletin, temelde var olan egemen eşitliğinin ve eşit uluslararası statüsünün tanınması ve bu sayede Ada'daki iki mevcut Devlet arasında bir işbirliği ilişkisinin kurulabilmesidir.

Ancak böyle bir yaklaşım, sonuç odaklı, süresi belirli müzakereleri başlatarak bizi gerçekçi ve sürdürülebilir bir çözüme ulaştırabilir.

Kıbrıs Türk tarafı bu noktaya bir gecede gelmemiştir. Bu noktaya yıllarca süren ama sonuç vermeyen uzun müzakerelerin ardından ve böylece iki toplumlu, iki kesimli çözüm modelinin tamamen tüketilmesinin ardından gelmiştir.

Bu başarısızlığın temel nedenleri, Kıbrıs Rum ve Yunan tarafının Kıbrıs'ı Hellenizmin ayrılmaz bir parçası olarak görmesi ve ortaklık Devletinin 1963'te yıkılmasının ardından 1960 Antlaşmaları ve Anayasası hilafına, iki tarafın eşit olmayan statüleridir. Bu durum, tamamen Kıbrıs Rumlarından oluşan bir yönetimin, kendisini "tüm Kıbrıs için tek meşru hükümet" olarak uluslararası planda tanıtmaya yol açmıştır.

Kıbrıs Türk tarafı, 1960 Antlaşmalarının (*Garanti Antlaşması, Kuruluş Antlaşması ve İttifak Antlaşması*) taraflarından biridir ve bir ortaklık devleti olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortağı ve aynı zamanda eş-sahibidir. Bunlar Kıbrıs Türk tarafının, mündemik egemen eşitliğinin ve eşit statüsünün göstergeleridir.

ridir. Devlet olmanın tüm özelliklerini haiz Kıbrıs Türk tarafı böylelikle, Kıbrıs Rum tarafının sahip olduğu aynı haklara ve statüye sahiptir ve bunları hâlihazırda kullanmaktadır.

Salt uluslararası tanınma, ne kadar yaygın olursa olsun, Kıbrıs Rum tarafının “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin adını ve hükümetini gasp etmesine yol açan, gerek anayasa hukuku gerek uluslararası anlaşmalar hukuku ihlallerini mazur gösteremez veya bunlara meşruiyet kazandıramaz.

Kıbrıs Türk tarafı, temsil edilmedikleri ya da seslerinin işitilmediği uluslararası platformlarda gıyaplarında alınan kararlar ve açıklamalarla, çok uzun bir süredir seyirci muamelesi görmüş, hatta yok sayılmışlardır. Bu olurken Kıbrıs Rum tarafı ise hükümet unvanını tek başına gasp etmiş, uluslararası topluma tamamen çarpıtılmış ve tek taraflı bir bakış açısını aktarmıştır.

Geçmişteki somut deneyimler, temelden değişen yerel, bölgesel ve uluslararası ortam ve de Ada’daki mevcut gerçekler, bizi Kıbrıs’ı sürdürülebilir istikrar ve barış içinde bir arada yaşama adası yapacak yeni bir öneri yapmaya mecbur bırakmıştır.

Kıbrıs Türk tarafı, yeni vizyonunu açık ve pratik unsurlarla ortaya koyarak “*bu sefer farklı olmalı*” sınavasının üstesinden gelmeye hazırdır.

Bu bağlamda, işbu toplantı, sadece Kıbrıs Türk halkına yönelik devam eden büyük bir adaletsizliği gidermek için değil, aynı zamanda çözüm yolundaki başarısızlığın temel nedenlerini ortadan kaldırmak için de tarihi bir fırsat sunmaktadır.

Kıbrıs Türk önerisi, Ada’daki iki Devletin mündemiç ege-men eşitliklerine ve eşit uluslararası statülerine dayalı bir işbirliği ilişkisi tesis etmelerini amaçlamaktadır.

Böyle bir işbirliği ilişkisi, aşağıda belirtilen ilkeleri ve düzenlemeleri temel almalıdır:

- 1) Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin iki tarafın eşit uluslararası statüsünün ve egemen eşitliğinin güvence altına alındığı bir kararı kabul etmesi için inisiyatif alacaktır. Böyle bir karar, mevcut iki Devlet arasında işbirliğine dayalı bir ilişkinin tesisi için yeni bir temel teşkil edecektir.
- 2) Yukarıda belirtilen düzenlemeyle iki tarafın eşit uluslararası statüsü ve egemen eşitliği güvence altına alındıktan sonra, iki taraf bu yeni temel üzerinde serbest rızalarıyla karşılıklı kabul edilebilir bir işbirliği anlaşması yapmak gayesiyle BM Genel Sekreterinin himayesinde, sonuç odaklı, süresi belirli müzakereler başlatacaklardır.
- 3) Müzakereler, iki bağımsız Devlet arasında gelecekteki ilişkilerin yanı sıra mülkiyet, güvenlik, sınır düzenlemeleri konularına ve AB ile ilişkilere odaklanacaktır.
- 4) Müzakereler, Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ın yanı sıra, uygun olduğu durumlarda, gözlemci olarak AB tarafından desteklenecektir.
- 5) Bir anlaşmaya varılması durumunda, bu anlaşmaya uygun olarak iki Devlet birbirini tanıyacaktır; üç Garantör Devlet de bunu destekleyecektir.
- 6) Bu müzakereler sonucunda varılacak herhangi bir anlaşma, iki Devlette ayrı referandumlarla onaya sunulacaktır.

TURKISH CYPRIOT PROPOSAL FOR A SUSTAINABLE SETTLEMENT

Informal 5+UN Meeting in Geneva, 27-29 April 2021

The essence of the Turkish Cypriot proposal is the recognition of the inherent sovereign equality and equal international status of the State of the Turkish Cypriot people, through which a cooperative relationship can be established between the two existing States on the Island.

This would pave the way for results-oriented, time-framed negotiations towards a realistic and sustainable settlement.

The Turkish Cypriot side has not come to this point overnight, but after decades of long arduous negotiations that have ended in failure, having definitively exhausted all prospects for a bi-communal and bi-zonal federal settlement.

The root-causes of this failure are the Greek Cypriot and Greek vision that Cyprus is an integral part of Hellenism and the unequal status of the two sides that was created in violation of the 1960 Treaties and Constitution after the usurpation of the partnership State in 1963 and its continued occupation. This resulted in a purely Greek Cypriot administration passing itself off internationally as “the sole legitimate government for the whole of Cyprus”.

The Turkish Cypriot side is one of the parties to the 1960 Treaties (*Treaty of Guarantee, Treaty of Establishment, and the Treaty of Alliance*) and co-founder, as well as co-owner of the partnership state of the Republic of Cyprus, reflecting its inherent sovereign equality and equal status. The Turkish Cypriot side, which possesses all of attributes of statehood, is thus entitled to the same rights and status that the Greek Cypriot side is entitled to, and is currently exercising.

The mere fact of international recognition, no matter how widespread, cannot excuse or confer legitimacy upon the vio-

lations of both domestic constitutional law and international treaty law, through which the Greek Cypriot side usurped the name as well as the government of the “Republic of Cyprus”.

For too long, the Turkish Cypriot side has been treated as by-standers or even non-existent, while resolutions, decisions, statements, have been adopted in their absence, in platforms where they are not even represented or heard, while the Greek Cypriot side, having usurped and monopolized the title of government, has given a totally distorted, one-sided view of the situation to the international community.

Concrete experience and the drastically changed local, regional and international environment, together with the current realities on the Island, compel us to put forward a new proposal that would make Cyprus an island of sustainable stability and peaceful co-existence.

The Turkish Cypriot side is ready to rise to the challenge that *this time must be different* by putting its new vision into clear and practical terms.

In this context, this meeting is a historic opportunity to take the necessary steps not only to rectify a grave injustice that continues to be done against the Turkish Cypriot people, but also for removing the root-causes of failure in the way of a sustainable settlement.

The Turkish Cypriot proposal is aimed at establishing a cooperative relationship between the two States on the island based on their inherent sovereign equality and equal international status.

Such a cooperative relationship needs to be based on the following principles and arrangements:

- 1) The Secretary-General to take an initiative so that the Security Council adopts a resolution in which the equal international status and sovereign equality of the two sides is secured. Such a resolution will form the new basis for the

establishment of a cooperative relationship between the two existing States.

- 2) Once the equal international status and sovereign equality of the two sides is secured through the above-mentioned arrangement, they will enter into results-oriented, time-framed negotiations, on this new basis, under the auspices of the UN Secretary-General to establish a freely-reached and mutually acceptable cooperative agreement.
- 3) The negotiations will focus on the future relationship between the two independent States, property, security and border adjustment, as well as relations with the EU.
- 4) The negotiations will be supported by Turkey, Greece and the UK, as well as, where appropriate, the EU as observer.
- 5) In the context of any agreement the two States will mutually recognize each other; the three Guarantor States will support this.
- 6) Any agreement to be reached as a result of these negotiations will be submitted for approval in separate simultaneous referenda in the two States.

